

UNIVERSAL
LIBRARY

OU_224624

UNIVERSAL
LIBRARY

حصہ اول

نفس اللغز

اُردو کا نایاب لغت

مولف

جناب رشک لکھنوی مرحوم

باہتمام حاجن علوی

نیمبر پریس لکھنؤ

تحت علامہ حصول عمر

پیشہ اول ایڈیٹر

علمی خزانہ

نام کتاب	قیمت	نام کتاب	قیمت	نام کتاب	قیمت
مرزا غالب مرحوم	۱۰	سخندان فارس سے	۱۰	بادی الحکمتہ	۱۰
اردو سے نعلی	۱۲	نیرنگ خیال	۱۰	موعظہ حسنہ	۱۰
عود ہندی	۱۲	نظم آزاد	۱۲	ردیائے صادقہ	۱۰
شرح دیوان غالب	۱۰	قند پارسی	۱۰	ابن الوقت	۱۰
از نظم طباطبائی	۸	قصص ہند	۸	ایامی	۸
سر سید محمد خان مرحوم	۸	نصیحت کارن پول	۸	فسانہ بتلا	۸
آثار الصنادید	۸	مکتوبات آزاد	۱۰	مجموعہ لکچر (۲ جلد)	۱۰
خطبات احمدیہ	۸	مولانا نذیر محمد خان	۸	نصاب شہسود	۱۰
کامل مجموعہ لکچر	۸	ترجمہ حائل شریف	۸	رسم خط	۱۰
مقالات سر سید	۸	عمر ادیتہ القرآن	۸	مولانا شبلی مرحوم	۸
آخری مضامین سر سید	۸	۱۳ سورہ	۸	شعر البعم جلد اول	۸
مولانا حالی مرحوم	۸	الحقوق والفریض	۸	دوم	۸
حیات جاوید طبع اول	۸	پہرہ جلد	۸	سوم	۸
یادگار غالب	۸	اجتہاد	۸	چہارم	۸
حیات سعدی	۸	مرآة العروس	۸	پنجم	۸
مسدس حالی	۸	توبۃ النصوح	۸	سیرۃ النبی جلد دوم	۸
مولانا آزاد مرحوم	۸	بنات النعش	۸	الفاروق	۸
آب حیات	۸	مجموعہ نظم بے نظیر	۸	الغزالی	۸
		چند پنہند	۸	المامون	۸
		تغیب الحکایات	۸	سیرۃ النعمان	۸

ادیب بک انجمنی پٹانالہ لکھنؤ

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

والاجاد میر علی اوسلار رشک میر سلمان کفٹوی کے بیٹے ناسخ حوم کے ارشد تلامذہ میں تھی۔ اصلی وطن فیض آباد تھا کفٹوی میں کئی پشتوں سے قیام تھا چنانچہ فرماتے ہیں۔

فیض ناسخ رشک میں کیونکر نہ ہو گا بسد ہے خاک فیض آباد کا ہزار دن ہو وطن سے رشک آئینہ زیاگو برسوں دن حسین آباد فیض آباد ہوتا ہے بعض تذکرہ نویسوں نے انکے والد کا نام میر سلیمان لکھا ہے لیکن وہ خود سید سلمان لکھتے ہیں اتفاق سے مادہ تاریخ میں یہ نام آ گیا ہے جس سے معلوم ہوتا ہے کہ نام سید سلمان ہی تھا۔

در سال ہزار و دو صد و نوزد ہم یعنی پدماجہ من طاب شراہ شوال و چار شنبہ و بستی و کیم این صورتی و معنوی نوشتہ تاریخ

خون شد ز غم بے پیری دل پر ہو
شد بار اجل را منتخل ہے ہے
چون شد بر یا ض خلد داخل ہو
سید سلمان واسے وفا صل ہو ہو

دوسری تاریخ میں کہتے ہیں۔
 والد ماجد میں سید سلمان فقیہ، عزم فردوس نمودند چار شوق کمال
 کلیات دیکھنے سے معلوم ہوتا ہے کہ ۸۳۲ھ میں یہ کانپور میں تھے جب ناسخ
 کانپور سے لکھنؤ کے چنانچہ مندرجہ ذیل تاریخ میں استاد سے نصحت نونیکا
 مال ظاہر کیا ہے۔

فرمایا کانپور سے جب کوچ
 لے طالع بد یہ تھا عجیب کوچ
 کر گئے لوگ سب کے سب کوچ
 تفریح و عشرت و طرب کوچ
 جی کا ہے سرے تن سوا کوچ
 یارب کرو زمین بھی جان بلیغ کوچ
 یکشنبہ وغرہ رجب کوچ
 ۸۳۲ھ

استاد زمان نے لکھنؤ کو
 ہونے بھی نہ پائے ہمت دیوس
 کیسا سنسان ہو گیا شہر
 اس کوچ کے ساتھ کر گئے سب
 یہ نزع ہے یا فرق استاد
 لون بوسہ آستان ناسخ
 اس کوچ کی عیسوی ہر تاریخ

تخلص نام سے زیادہ شہور ہو گیا تھا یہ مضمون شاعرانہ انداز سے بیان کیا
 نام کہنے نہ جانا میرا یاد کیا تو برائی سہی مجھ سا بھی دنیا میں کوئی گناہ نہیں بیان نہیں
 اشعار ذیل سے معلوم ہوتا ہے کہ انکا قیام کانپور الہ آباد میں بھی رہا ہے
 کم ہے پراگ میں نہ سوا کانپور میں ہے سب جگہ مزاج ملا کانپور میں
 کیوں ہو گی ہوس نہ ہو بھگو کنار گنگ آتی ہے لکھنؤ کی ہوا کانپور میں
 کچھ عشق سے زیادہ عدالت میں جذبہ رہتا ہوں یا پراگ میں یا کانپور میں
 رشک کے دواوین۔ انکے تین دیوان تھے۔ نظم مبارک و نظم گرامی
 انکی زندگی میں شائع ہوئے۔

مرتب ہو چکا ہے رشک یہ نظم مبارک جب محنت ہو گیا ترتیب میں نظم گرامی سہی
 ۱۲۵۳ ۱۲۶۱

تیسرا دیوان جسکی نسبت کہا جاتا ہے کہ سب سے بہتر تھا اور قیاس بھی
 یہی ہے کیونکہ شاعری کی جوانی کا وقت شاعر کا بڑھا پاپا ہوا کرتا ہے افسوس ہے

زمانہ کے ناقدردانی کے ہاتھوں ضائع ہو گیا زبان اردو پر انکا احسان ہمیشہ ہمیشہ رہے گا کہ انھوں نے ان الفاظ و محاورات و بندشوں کو نظم کیا جنکو متقدمین نے نہیں کیا تھا چنانچہ فرماتے ہیں۔

نہ وہ بندش نہ وہ لفظین میں برائی اشک شعرو کوئی میں نہیں سب سے نیا باتے میں اور صرف نظم ہی کرنے پر قناعت نہیں کی بلکہ اردو کا ایک لغت لکھا جسکا نام تازہ نئی نفس اللغات ہے اور جسکو تالیف کر کے اردو لغت کا بنیادی تپھر رکھا پرواے حرف گیری اہل سخن نہیں لے رشک مستند جو کتاب لغت ہوئی

یہ کہنا بیجا نہوگا کہ اس پایہ کا کوئی دوسرا لغت اسوقت بھی مکمل موجود نہیں جو رشک کا کلام پڑھنے سے معلوم ہوتا ہے کہ وہ صرف اصلاح زبان کی غرض سے شعر کہا کرتے تھے۔ اور وہ الفاظ و محاورات جنکو انکے زمانے کے شاعرانہ مذاق سے تعلق نہ تھا نظم کیا کرتے تھے۔ انکی رائے اس طرف جھکی ہوئی تھی کہ وہ ترکیبیں جو بول چال میں لطف دیتی تھیں نظم میں بھی مستعمل ہوں اب آپس ثبوت میں مثالیں پیش کرتے ہیں تاکہ معلوم ہو سکے کہ رشک نے زبان کو کہاں سے کہاں پہنچا دیا۔

آپی۔ پیشتر آپ ہی کی ہے گرا کر آپھی یہ ہاے مخلوط تلفظ استعمال کرتے تھے۔ اب اس سے پرہیز کرتے ہیں اور اس جگہ آپی بولتے ہیں قصہ تھا گل کر نیکا جل جل کے آپی بچھ گئے دیکھ کر اس شمعرو کو ہونگی پروا نہ شمع آخر کرنا۔ مار ڈالنا۔ عورتوں کی بول چال ہے۔

کر کے آخر حال عاشق پر نظر کرتے نہیں ہم نہ پھنستے روز اول وہ اگر کرتے نہیں آفات۔ مذکورہ الفاظ جنکے آخر میں الف تے جمع کی ہے سب مذکر ہیں بائنتنا کائنات۔ واروات ظلمات۔ عنایات۔ خیرات۔ اوقات۔ اشارات۔ کرامات۔ سکرات۔ لوزات۔ صلوات۔ تسلیمات کے۔

شب فرقت جو خیال آیتری آگے سارے آفات بیک چشم زدن بھول گئی اپنی طرف دیکھو۔ آئینہ ٹوٹ گیا مجھ سے تو کیا قہر ہوا۔ دیکھو تم اپنی طرف آؤ اور صبر جانے دو

اتنا نگہ دار کہ آدمی رووے

اتنے دنے اتنا کہ آدمی رووے۔ جتنا ہنسا کے رو لایکو کون کتاب ہے۔

ارٹھین لغزیر پر لغزیر دینی سو نو صفت ہم اتنے واسطے تقصیر پر تقصیر کرتی ہیں

رخت کشنی کو مجھ منت نہیں درکار اتنے کیلئے آنسو دن کے تار بہت ہیں
انگل دانست۔ سمجھ۔ شناخت۔ عورتوں کی زبان ہے۔

کن حسینوں سے تم کو نسبت دین سب سے اچھے ہو میری شکل میں
ادھر کی باتیں اودھر کرنا۔ انکائی بچھائی کرنا۔

خال و چین و زلف کے اوصاف کو نکھڑ پین۔ نکتہ چین باتیں ادھر کی کب ادھر کر دین
ارنی کو صحت اعراب کے ساتھ نظر کیا ہے

ابو باتیں بھی ہو گئیں موقوف ارنی ہے نہ لن ترانی ہے

اس برس۔ امسال کی جگہ

ہو گیا سامان ہجر ماہ تا بان اس برس کم نصیبی نے دیا رنج فراوان اس برس
اسپتال۔ انگریزی میں ہاسپٹل ہے اردو میں اسپتال ہو گیا ہے

لے جان زار لکھنؤ چل اسپتال سے دارالشفائین جو جگہ دل کشا نہیں
اک آدھ۔ بعض بعض۔ کہیں کہیں۔ شاذ و نادر ہے

ہزاروں لاکھوں کا کل کوئی آگہ ہو ہے کھلا یہ انفراد ماہ سے انفرط انجم سے
التوائسی کبیر کی۔ نفس اللغزیرین معنی۔ لکھے ہیں۔ کلام کبیر نامی بود۔ و آن شخصے
بود دیوانہ در بنارس کہ محلات میگفت وقاعدہ کلیہ را و از دن می بست و کلام
بزبان ہندی الاصل ست۔

جتنے کروں گناہ کبیرہ ملیں ثواب کہتے ہیں التوائسی اسکو کبیر کی بڑ
الاؤ۔ مذکر

ایکی جاٹھے ہیں اور نالہ واہ اس طرح کا کوئی الاؤ نہیں
التاس۔ مونث ہے۔

صنم پرست ملیں یہ تہاشاں مجھو دعلے دعل کی رہتی ہے التاس مجھو

الملا۔ یہ لفظ عموماً زبانون پر تذکیر کے ساتھ ہے (تسلیم) عالم وحشت میں جب
 لکھا کوئی خطا فراق۔ ربط بگڑا میری انشا کا غلط الما ہوا۔ لیکن رشک نے
 مونث باندھا ہے۔

نامہ جانان ہے یا لکھا میری تقدیر کا خط کی انشا اور ہے لکھنے کی الما اور
 انگنائی۔ عورتوں کی زبان ہے یہ
 تم کھڑے ہوئی نہیں اوگتا ہوں بلکہ کا درخت صحن جنت ہو تمہارے گھڑی انگنائی نہیں
 ان ملی نفس اللغۃ میں لکھا ہے۔ کلام بے ربط راگو میند۔

نقریاد سے ملی بھی تو خاطر شکن ملی ملنے کی گفتگو میں سنا تا ہوں ان ملی
 او بال او بالنا۔ او بکائی۔ او بھارنا۔ میں داو قائم رکھا اور نفس اللغۃ میں
 لکھا کہ درین جملہ لغات داو سبب الما نوشتہ میشود مگر خواندہ نمی شود چنانکہ داو
 خورد و خورش و خواب و این داو او معدولہ گویند و ضمہ ما قبل از ضمہ استماع
 اور کو بردن فاع استعمال کیا اور بروزن فاع متروک۔

چھوٹے زلفین تری اندھیر چا جس را کہتے ہیں اور اشرنا لہ شبگیر کے
 اور ہی۔ اور ہی کی جگہ نظر کیا ہے
 کرے عاشق جو فرمائش تو اور کسی راگ لائی ہیں او بچ کی لینے لگتے ہیں۔ وہ گانے میں جاتی ہیں
 او بچاس۔ نفس اللغۃ میں ہے۔ بردن قسط اس عدولیت مشہور۔
 ایجاد۔ کو مذکر نظر کیا ہے

جسے صبح دگل و دوانہ کا ایجاد ہوا کوئی مجھ سا نہا چاک گرمی بان ایک
 ایلی۔ ایک ہی کی جگہ سے
 ہے امتیاز عاجز و ظالم زمین پر لہگی میں ناتوان و توانا زمین میں
 باسی منہ۔ نہار منہ سے

بیرے گھر آئے وہ خورشید چین باسی منہ کہے چرخ کمن ایسا کوئی دور نازہ
 بال بکینا۔ بال بیکا ہونا کے معنی ہیں
 زلف کا بال نہ بیکے سر مویا اشرنا لہ و فواد و نغان دور رہے
 نفس اللغۃ میں لکھا ہے۔ وہ گانے میں جاتی ہیں۔

چھوٹا صحیح تلفظ تانیکے واسطے ڈبونا کھونا۔ بونا کے وزن پر باندھا ہے غیرت پر
 خاکساروں میں ایسی کہ فرش کیا۔ فرش زمین ہے تنگ بچھونے کے واسطے
 بدولت بجز۔ کی جگہ دولت اور جز کہا ہے

مجھے بھی دولت نالہ ملے بندوق کی دولت۔ خداوند کی کس بات کی تیرے خزانہ میں
 روتا ہے میری غم میں جزا بر بہار کون جزر عدیرے۔ لے کوئی نوحہ خوان نہیں
 اب بدولت و بجز ہی بولتے لگتے ہیں۔

برکت۔ عربی میں بفتح اول دو دم و سوم ہے معنی افزائش۔ زیادت نیک نیتی
 فارسیوں نے بسکون حرف دو دم کہا ہے (قدیس) بنان باد شمشیر دستی فشانہ
 کہ درخز من عمر برکت نماند۔ رشک نے عربی اعراب سے نظم کیا ہے
 نفع نقصان خلاق سے کسے ہوتا ہے۔ برکت دیکھی نہیں اہل جفا کے گھر میں
 بعینہ۔ عربی میں اس کا تلفظ بعین ہی ہے فارسیوں نے بے نہ نظم کیا ہے
 رشک نے بھی انکی تقلید کی ہے۔

صفت کھڑی رہتی ہو ایسی تری جیلونگی کہ بعینہ ہی ہے سد سکندر باہر
 اردو میں زبانوں پر عربی تلفظ کے مطابق ہے۔

بلبل۔ نامی شعرا نے مذکر و مؤنث دونوں طرح لکھا ہے (ناسخ)۔ سیر ہر کج چین
 کرتے ہو تم غیر کے ساتھ۔ بلبل دل مجھے لے جان خبر دیتا ہے۔ (ایضاً) اپنے
 آغاز محبت کا خیال آتا ہے۔ دیکھتا ہوں کوئی بلبل جو گرفتار نہی (آتش)
 بلبلوں گلوں سے دکھلے تھکلو گرا گیا۔ قمری کا طوق سرد کی گردن میں پڑ گیا
 (ایضاً) چین میں جائے میں دل خستہ بھونے سے کراہا تھا۔ کیا کی گل سے
 بلبل جیلہ درو گلو برسوں۔ رشک نے صرف مؤنث ہی لکھا ہے

نشہ ہے وصف چشم میں یا خرابے گہر بلبل نے جب سے مرے شہاگر پیری
 بناوٹ۔ کسی زمانے میں یہ بحث تھی کہ بنا بکسر اول ہے یا بضم اول یہ بحث
 اودھڑ پڑنے کے تلفظ سے ملے ہوئی کہ اوسین بضم اول باتفاق آرا ہے۔
 رشک نے نفس اللغہ میں بناوٹ کی نسبت لکھا "بضم موحده بافیہ بود۔

پارس۔ یہ سنسکرت کا لفظ ہے اور بفتح سوم ہے

موافق مرتبہ کے رابطہ دنیا میں ہوتا ہے کبھی صحبت نہیں پارس کے تمہ کو ترازو سے
چٹانا۔ پٹینا کا متعدی متعدی۔

گہرے سے رکنے سے جانے سے حاصل ستانے رولانے پٹانے سے حاصل
ہے یکتائے جہان اے رشک آتش کا پرکالہ رولانے میں پٹانے میں ستانے میں جلازمین
پیر۔ بمعنی لیکن انھوں نے بھی کہا ہے سے بیمار بھی کراہتے ہیں پر نہ اس طرح
نشاید صدائے عاشق جھور ہو تو ہو۔ اب فصحاء لکھنؤ نے ترک کر دیا ہے
پر ب نفس اللغہ میں لکھا ہے "بر وزن طرب۔ نوغے از کین الماس بود۔
تیری بدھی ہے پھلی پھولی ہوئی بل کی طرح پھل زمرودی ہرین ہین پر پالماس کے پھول
پر چھا کرنا فیصلہ کرنا۔ معاملہ طے کرنا۔ بھٹھڑاٹنا۔
پر چھائین بھی اک ایک کی بچے نہیں پاتی۔ کب جاتے ہیں مقتل میں کہ پر چھائین کرتے

پر خاش۔ موش ہے۔ بہ تصور دن سے رہا کرتی ہے پر خاش تمھیں۔ ناصوحہ کم
پراکتے ہوشا باش تمھیں۔

پوست کے دورے۔ ڈورون کو کوزون تو رون چورون کے وزن پر نظم کیا ہے
دورے ہن تیری اکھونکے یار شہ حیات اور دیکھی اکھین پوست کے دور و نشوونما
یہ لفظ ڈوڈا اور ڈوڈا ہے معنی پوست کا پھل جس میں بیج ہوتے ہیں۔

پونچا۔ نفس اللغہ میں لکھا ہے۔ والمائے این لغت ہن سست چہ اگر ہا سے ہوز بعد
بائے فارسی نویند بائے فارسی مخلوط الماشود قائل رشک کی دلیل صحیح نہیں ہے
کیونکہ ایسے الفاظ کثرت سے ہن جن میں بائے فارسی کے بعد ہائے ہونہ ہے اور وہ
مخلوط المانین ہوئی مثلاً پیر۔ پہاڑ۔ غالباً رشک کو یہ سہو ہوا کہ بائے فارسی اس
لفظ میں مضموم ہے حالانکہ وہ مفتوح ہے۔

پٹانا۔ نفس اللغہ میں پٹانا نہیں لکھا اور نظم میں اسکی جگہ پٹانا لکھا ہے تیرہ سخت
نزار ہوں پٹاتے ہیں کیوں بیڑیاں۔ اے جنون جالائے لگے کا خانہ زنجیر میں۔
پیار کو بر وزن کار نظم کیا اور نفس اللغہ میں لکھا ہے "بر وزن کار۔ چنانکہ
مرزا رفیع سودا ہی فرمایا ہے پیار اشفاق و فامر محبت العاف دل کو جس روز لیا

کو نسا اقرار دے تھا۔ "چنانچہ "پیارا" بروزن تارا نظم کیا ہے
 قریب خار ہوں گل بن اگر تمہارے گال سے رہیں مرے گالوں سے پیاری بیابان کا
 پیاز کی نسبت نفس اللغہ میں لکھا کہ بروزن حجاز ہے۔

پیاپی۔ نفس اللغہ میں لکھا "بروزن یاس چنانکہ تیغ ناسخ جنت مکان میفرماید
 ہوں ملک اے عو تیرے عشق میں بہوگ گنتی ہے نہ مجھ کو پیاس ہے
 پیال کی نسبت نفس اللغہ میں لکھا "بروزن زوال کا غلہ باشد کہ مردم ہمچہ
 دلفصل سرا آنگستر امیدہ بران خواہند و گاوان خورد۔

پیال کہ۔ بروزن قبایہ فارسی ست عربی کاس۔ یہ لفظ دعوت مخصوص کے معنی
 میں یاے مخلوط تلفظ سے ہے (ناسخ) پیالاجھ آزاد کا بھروسے ساتی۔ نہیں
 سیرا پیال ہوا چاہتا ہے۔ اور طرف معروف کی معنی میں بعض شعرا نے بیابان
 مخلوط باندھا ہے لیکن اصل میں بہ انہما یا ہے اکثر فصحاے حال یاے مخلوط
 کے ساتھ استعمال نہیں کرتے۔

پیپ۔ مونث ہے۔ پیر گئی ہے پیپ قائل کے تغافل سے یہاں۔ اور زخم
 دل میں لے جراح آلائش نہیں۔

پیٹیا۔ نفس اللغہ میں لکھا "بتجانی جمول۔ رشتہ کا غلہ بادی کہ برجائے ماذہبا
 مردم و راہ تنیدہ باشد و ہر یہ وسط ہر چیز باشد خواہ کا غلہ بادی خواہ دیگر
 و کناہ از حایت و قابوے کے باشد تاکہ پیٹے سے نہ کھلے دولت عشق
 بتان۔ کھل گئی فلمی سے سب تذویر پشت آئینہ۔

ترتا۔ تر جانا۔ نفس اللغہ میں لکھا ہے "ترتا بالائے آب بودن چیزے و از رتبہ پست
 رتبہ عالی یافتن و از کار نیک مستوجب ثواب شدن۔

ترجانا۔ نام آور شدن و کار ہائے ثواب کردہ رستگار شدن و بسبب کار جو
 نیک نام شدن باشد "سے بھرتسی سے کنارا کرنے میں تر جائیں گے۔ اے اجل
 ڈو بے ہوؤں سے آشنائی خوب ہے۔

تہہ۔ عربی میں بروزن تفصیل میں فارسیوں نے ہمزہ حذف کر کے
 تہہ لکھا ہے۔ لفظ اول میں رشک نے انکی تقلید کی ہے۔

دیوانے تیرے بیسرو پانچگون زین حشیتین تغیر ہوین گھر بل گئے
 اور تیر کو عربی تلفظ کے مطابق نذلم کیا ہے خوف صیاد اوسی کیا نہ ہو تیر جسے
 مرغ تصویر بھی لائق فتراک نہیں۔
 تیرا کی جگہ تک لکھا ہے اس فہم پر حقیقت صانع کی فکر ہے۔ واقعہ نہیں
 ہم اپنی حقیقت سے آج تک۔

تیرے نیچے کے معنی میں ترک کیا۔ جہاں محاورے میں تھا قائم رکھا جیت
 ناحق نہ میں جھکو تو اے آسیاے چرخ چو نیکی کو تو میں پاؤں تلے پتیا نہیں
 تو خان۔ بمعنی بہتان کا ملاتے سے نفس اللغہ میں لکھا۔
 تیرا۔ تیرنا۔ ہندی میں پیرنا کے معنی شناوری کرنا۔ پانی کی سطح پر بہنا
 اور تیرنا کی معنی ایک کنارے سے دوسرے کنارے تک چلا جانا پار ہو جانا۔
 فصحا شناوری کر نیکی معانی میں پیرنا اور شناوری کر نیوالے کیلئے تیرا کہتے ہیں
 بے فارسی سے۔ تیر جانا کے پہلو استعمال بھی اسکی تا سید میں ہین لے کسی د پار
 دار آئے کا جسم کے پار ہو جانا (صبا) لے یا رجال الفت مرگان ہے دیدنی
 کیسی جگر میں تیر گئی یہ سنان دیکھ لفظ کا اس پار سے اس پار ہو جانا (قدر)
 یہی جو دھوم رہی چھت اٹے گی گردن کی۔ حجاب اٹھے گا نظر تیر جائیگی
 اوس پار لے گوی کا جسم کے پار ہو جانا (توبہ التصوح) گھٹنے کے چہنی پر
 گوی بیٹھی تو اندر ہی اندر بن ران تک تیر گئی۔ رشک نے تیرا اور تیرنا
 ہے سے لادکھا سے تھاہ کی مٹی در مقصد تو کیا۔ جب لگا یا غوطہ بحر عشق کے تیرا
 نے سے تیر نے میں عکس کس مہوش کا دریا میں پڑا۔ مثل را جمہ ہین جاب سحر
 جو بالکل چراغ سے دہتی ہین تیر نے میں اس گل شاداب کے اگر د۔ مچھلیان
 صورت مرغان چمن دریا میں۔ لیکن اب تیرا غلط سمجھا جاتا ہے اور پرک
 صحیح۔

ٹھنڈائی۔ نفس اللغہ میں بروزن رسائی لکھا۔

ٹھنڈا۔ ٹھیرنا۔ کنہو کے فصحا ٹھنڈا ہی پو لئے ہین نفس اللغہ میں ٹھونگ کے
 بعد لکھا ہے۔ "ٹھنڈا بروزن سحر بود ہذا استادن و وقت در کارے کردن"۔ دیوان

میں دو شعر ہیں۔ اس رشک صنوبر کا اگر وصل ٹھہر جائے۔ ٹھہرے یہ دل
مضطرب و مضطرب عاشق۔ آہیں بھرون گا تو کچھ بات سنائی دیگی۔ ناصحو
پیلے یہ آندھی تو ٹھہر جانے دو۔ اس عیزل میں کمر خضر قافیہ ہیں۔
جان بار جان پر کھیل جانوالا سے ہوئے ہیں جان بار عاشق۔ میں اس سے
نہ جیتوں گا کبھی شرط۔

جب نہ تب۔ اکثر۔ وقت بیوقت ہے جب نہ تب حضرت سے حل ہوتے تھے
شکل مسئلہ۔ سب کو ثابت تھی خلافت حیدر کرار کی۔

جمعہ۔ عربی میں بضم تین ہے۔ زبانوں پر بضم اول و سکون دوم ہے۔ رشک
نے اسی طرح نظم کیا ہے۔ حج ہو کعبہ میں کہ مسجد میں نماز جمعہ ہو۔ کس کو فرصت
سجدہ ہائے آستان یار سے۔

جون۔ جیون۔ بمعنی مانند متروک ہیں۔ جون تون بمعنی کسی نہ کسی طرح تکلیف
سے رشک نے جائز رکھا ہے گریبان کٹ جاتی ہیں جون تون فراق یار میں۔
چڑھتی ہے جاڑے کے تب ایام سر مادیکھکر۔ اسکے مرکبات میں جون ہی جون
جون اب بھی متروک نہیں ہیں۔

چل پھر۔ مونٹ سے چل پھر تری مورون کوٹے ناچ نچاتی۔ دیکھے جو تجھے لگ
دری چال بدل جائے۔

چمک پھر (نفس اللغنی) بروزن فلک پیکر۔ سنگ گہن رہا۔ ع مقناطیش۔
چنگیر۔ پھول رکھنے کی نشتری۔ مونٹ سے پہن کے ہار غضب ہے گلو ریان
کھا۔ تری چنگیر ترا پاندان بھاتا ہے۔

چوتھالی (نفس اللغنی) بروزن سودائی حصہ چارم باشد از ہر چیز۔ ع ربیع
انضم۔ و حصہ چارم سے کمال صن میں تشبیہ دے کس سے کچھ کوئی۔
کہان آدھا کہ چوتھالی نہیں سارے زمانے میں۔

چونما چائیا (نفس اللغنی) بوسیدن چیزے باشد و این از الفاظ مترادف است
چونما چائیا چائے میں جببہ سنائی کرتے ہیں۔ خاک کوئی یار ہے یا کر بلا

چہل - بسکول اول و دوم صحیح اور بفتح دوم غلط ہے۔ دیکھئے نہیں چراغ سے یوں متصل چراغ - ، اغون سے ایک دل ہے ہمارا چہل چراغ -

چہلم - چالیسویں دن - چالیسواں سے دفن چہلم کو ہوا ہے لاشہ شاہ شہید - رشک رکھتا ہے غم سبط بنی چالیں دن - اضافت کے ساتھ بھی نظم کیا ہے تم محرم سے گئے آئے ادھر کے چاند میں - سمجھے تھے کیا چہلم عاشق صفر کے چاند میں حرکت - جب تے اضافت کی وجہ سے متحرک نہوا سو وقت بفتح رافصح ہے سے دل ہی دل میں بخدا یاد بتان رہتی ہے - حرکت سے جذبان اپنی یہاں رہتی ہے بعض فارسیوں نے بسکون را بھی استعمال کیا ہے (ملا فوئی) زبس خوش حرکت و شیرین ادابود - کہ گرمیداد تیزی خوشنما بود -

حمق - بضم اول و سکون دوم نادانی - اس معنی میں بضمین بھی صحیح ہے - رشک نے بسکون دوم باندھا ہے تو نہ تھا اس سے رہے لیلی و شیرین کی فدا حق مجنون نہیں نادانی فر باد نہیں -

خوڑا - خوڑ - خورا کی معنی لغات فارسی میں یہ لکھے ہیں "زینکہ سپیدی پوست و جسم او نہایت سفید و سیاہی چشم و مو سے او بغایت سیاہ بانہ و معشوقہا نیکہ در بہشت نصیب مومنان خواہن شد" اسکی جمع خورہی رشک نے خورا لکھا ہے جو وصف خانہ حرام مقام ہوتا ہے - گمان جنت و دارالسلام ہوتا ہے خورہ روزن نور کی نسبت رشک نے لکھا ہے "صیغہ جمع است و بردا حد اطلاق میکنند و گناہ از معشوق است" خاطر نشان ہونا - مطمئن ہونا ہے ابقوال کی طرف سے ہوگی خاطر نشان اپنے تودے پر لگا رکھا امری تصویرو -

خالی - (نفس اللغہ) عربی است فارسی تھی و بمعنی صرف و محض نیز آدہ و نام ماہ یا زدم باشد از سال ہجری بحاورہ زنان سے جو رات چاند بھر میں ہے خالی کی رات ہے - اک ایک وصل یا رخیالی کی رات ہے -

خفقان - بفتح اول و دوم و سوم صحیح اور بسکون دوم غلط ہے سے صدقہ کون دعا کیسی کہاں کا تعویذ - نامہ یار ہے جو کہ خفقان کا تعویذ دشت

دبیل نوردر ہے قیس و کو کین عاشق ہوے یہ دو خفانی عبت عبت۔
 نخلی۔ بفتح اول و ثانی صحیح ہے اور لبکون دوم غلط ہے ہم اگر جانتے اے رشک
 یہ وجہ نخلی۔ بوسہ ہاے لب جان بخش و وہن کیوں دیتے۔
 عم و جم۔ رشک نے باندھا اور داو بھی بیچ میں لاکر فارسی ترکیب دی ہے
 تو ہے جیسا اس خم و جم کا کوئی گلر و نہیں۔ یہ خم ابر و نہیں یہ حلقہ کیسو نہیں۔
 خود۔ آدہ مقصد کا قافیہ کیا۔ مطلع ہے آرزو مند ہوں خضر رہ مقصد مل جا
 کہ تپا گو چہ دلدار کا شاید مل جائے۔ آپ سے ہم نہ ملین گے جو خدا نے چاہا
 لطف ملنے کا یہ ہے آکے وہ بت خود مل جائے۔
 خود رفتہ۔ شعر اے اردو نے استعمال کیا ہے۔ رشک نے بھی تقلید کی ہے
 وہ ہوں خود رفتہ گفت کہ یہ معلوم نہیں۔ زندگی ہوتی ہے کیا موت کہاں تری
 یہ محاورہ فارسی میں از کے ساتھ مستعمل ہے۔ اکثر فصحاء نے حال بے
 از کے استعمال میں کرتے۔

خوشبو نیان۔ رشک نے باندھا ہے کیا خط مستقیم ہے ناک اس شہریر کی
 خوشبو نیان فقیر جو کین اس لکیر کی
 خیاط۔ بفتح اول و تشدید بمعنی درزی۔ رشک نے بغیر تشدید یا کے باندھا
 لیکن نہیں جو بگڑے کہین سے لباس یا۔ حیران ہوں بصیرت چشم خیاط سے
 دانہ زد۔ وہ شخص جو ایک ایک دانہ پر نکل کرے۔ نہایت خسیس۔ اے کار
 فرمایسم زر کا دانہ زد ہوتا نہیں کار جو کو بی نہیں لینا کوئی زر کو ب سے۔
 داکت سے حجاب خط سے کبھی سر خرد مجھے نہ کیا۔ وہاں دوات کے منہ
 سے قلم نہیں واقف۔

دوس دینا۔ الزام لگانا خطا دار ٹھہرانا۔ شکوہ و شکایت کرنا ہے قسمت
 اولیٰ ہے کیا کروں اس کو۔ دوست دشمن ہے دوس دون کس کو۔
 دونا ہونا تلوار کا دہرا ہونا میرے تن پر گل زخم اتنے کھلے ابکی بار
 رہی آپ کی تلوار بھی دونا ہو کر۔
 ڈلک۔ بروزن چک۔ تاب۔ درخندگی۔ درنجھ میں بال ہوا لباس میں

نیرے صفائے ساعد و بازو کے سامنے۔
 سہنا۔ (نفس اللغہ) ف ریزا نیدن۔ و اطلاق این لغت بر دیوار و مکان
 نرو بدون ہائے دوم غلط است و این صیغہ متعدی است۔
 سہنا (نفس اللغہ) افتاد دیوار و مکان باشد و این فعل لازم است و ازین
 عمل ثبوت ہائے دوم شدہ۔
 رضائی۔ (نفس اللغہ) پوسٹے کہ قدرے پیمہ دران آگندہ و درمستان بہدوش گزید
 دا تھی ردائے شکیب و توکل۔ رضائے خدا تھی رضائے علی کی۔
 رفتہ۔ بمعنی عاشق سے تدر و کبک کی فتار کی حقیقت کیا جسے وہ چاہے اوست
 رفتہ خرام کرے۔
 رکھا۔ بالتحقیف کی جگہ رکھا بہ تشدید فصیح قرار دیا ہے ڈزنا پڑا عدو سے بنائے خلیل سر
 رکھے خدا پناہ میں اصحاب نیل سے۔
 رم۔ مذکر و یکھو طرز۔
 روپے سے ک مجھے رکھے گی مفلس بہت شاہ جنون۔ دولت ان داغون کی تیر فراز
 روپے ہو جائیگی۔ نے۔ لے قافیہ میں۔
 زنا مختلف فیہ ہے رشک نے نونت باندھا ہے۔ جو وہ تیری راہ میں تھو شیخ
 و برہمن۔ تسبیح گریٹری کہین زنا گر ٹیری تذکر کی مثال۔ (سبا) امد سے تیری لے
 بت کا فر صفا سے تن۔ زنا رصاف آئینہ کا بال ہو گیا۔
 ساتھی۔ ساتھ ہی کی جگہ سے مضمون تازہ بہ تسلی دل یہ ہے۔ لگاتا ہوں خط شوق
 کے ساتھی جواب بھی۔
 سراسرے رخ میں تھوڑی سی اید کو شرف ہو عیش پر گھرت بہتر ہے مسافر کو سراپا تین
 سرک سے میرا بھی کاٹ سر نہیں سرک میں جاؤں گا۔ فریاد نقل غیر مرے سر کے
 ساتھ ہے۔
 سکھانا۔ سکھانا کی جگہ رکھا چمن میں سنبل ترکا مزاج ہے لے گل تر۔ نہا کے بال
 سکھانے کو کون کہتا ہے۔
 سیا۔ عربی فارسی الفاظ کے ساتھ اضافت کی حالت میں سوا سے ہو جاتا ہے۔

منال کیلئے دیکھو بال تال کا شعر سے تہہ دستی میں بھی گردن کشون کا فیض جاری ہو
سوا پانی کے کیا رکھتا ہے فوارہ خزانے میں۔

سود خور۔ سود لینے والا ہے خاطر ہے نفع نقد زرداغ سے توی۔ کب سود کا وبال
پڑا سود خور پر۔ زور۔ مور قافے ہیں۔

شان میں جھٹے آنا۔ پڑنا۔ (انفس اللہ) کسے راز چیزے ننگ و عار آمدن بود گے ستینین
ہی دھویا کرین دھوبی کے بدل۔ جھٹے پڑنے کے نہیں عاشقوں کی شان میں۔ غلام
سے جو بد لوائے اپنے پڑے آپ تو اس سے جھٹے نہ صاحب کی شان میں آئے۔
شغل بضم اول و دوم نظم کیا ہے حکم دم لینے کا جھکو جو نہ تھا دنیا میں شغل جس دم
لے واسے دم چند رہا۔

صاحبی پانا۔ عروج پانا۔ عزت پانا۔ نکالا نام گناہوں نے عشق نام نامی سے
کیسے ساجھی پائی تو صاحب کی غلامی سے۔

صدر۔ بفتح اول و سکون و موم صحیح ہے۔ تیرے گھر سے کہیں۔ ہے پست بہشت
جاؤں کیوں صدر سے مفصل میں۔

صدر۔ بفتح اول و دوم و موم صحیح اور سکون دال غلط ہے۔ ہے صدق کون کجا
کہان کا تعویذ۔ نامہ یار ہو جھکو خفقان کا تعویذ
سر سیاہ کھلا جس کا وہاں حرص وہ رہتا ہے چکر میں۔ صریحاً جام سے گردش
میں ہے اور آئینہ گھر میں۔

طہال۔ مونث ہے ایذا اٹھائی کر کے محبت کے حوصلے۔ عشاق کو طہال ہوئی دل
بڑے ہم نہیں۔

طہال۔ رشک نے مذکر باندھا۔ اسے رشک گل اللہ سے تری آنکھوں کی وحشت
طرز کئی ترس رم آہو نہیں اچھا ناسخ نے مونث باندھا ہے کونسی طرز سخن ہے
ہو اسے آئی نہیں۔ کیوں نہوشا گرد ہے ناسخ ہر اک استاد کا۔

حکمت بہر وہ حرف اول مفتوح صحیح ہے اور سکون ظا سے مجھ غلط ہے
نظم سے لیتا ہوں رخ جانان کا۔ عظمت رکھتے ہیں نزدیک سلمان مصحف
خزل گناہ خزل لے رشک ہم لکھو عاے مفسرت اکثر۔ برائے ناسخ و سودا

درد و دومیہ کرتے ہیں۔

غزل چکنا ہے کیون نہ چکے غزل تمام اسے رشک۔ منہ کا مضمون ماہ انور ہے۔

غلت۔ بفتح اول و دوم۔ حساب اور گنتی کی خطا ہے سودا ہے حسابان قیامت کو
آپ کا۔ تعداد جرم اہل معاصی غلت ہوئی ہے وقت حساب کثرت اغیار وصل
میں۔ کہتے ہیں بات اٹال کے گنتی غلت ہوئی۔ مغفرت لذت قائم نہیں۔

تخریہ۔ بہ تشدید یا ہ دل سے کتا ہے جسم تخریہ نفس بلبیل خوش الحان ہوں۔
فضیلین۔ دو وزن فضیلین۔ بن تثنیہ کا ہے سے فکر مال کار سے حاصل یہ ہو گیا
فضیلین میں نوزان گلستان عزیز ہے۔

ظہین بروزان امیر۔ تیز۔ دانا۔ زیرک۔
فکرت۔ فارسی میں کج ہے اردو میں اب فکر ہی بولتے ہیں سے محفوظ خزان
گوئی نہیں تیرے سوا باغ۔ اسے فکرت صاحب رہے سرسبز تر باغ۔

فایس۔ سے بنیر تشدید لام۔ و بضم اول و دوم۔

نقد جان و فلوں داغ فراق۔ اب یہی مال ہے یہی نذر ہے۔

قور۔ بروزن تور گور نظم کیا۔ فرہنگ اندراج میں ہے ”قور بروزن مور۔ گرہ
دبر آمدگی اعضا وغیر آن را انیز گویند“ سے چھین گے آسمان سے تار شعاع ہم
جھال کی اکتفا نہیں چھتری کی قور پر۔

قلمت اش۔ مونث ہے میرے لئے تراش رہی ہے سر قلم کرتی ہے ہاتھ صاف
تمہاری قلمت اش۔

قلین۔ عطر کی۔ وہ عور عطر کی قلین جو آپ رکھ دیتا۔ گل ریاض جنان
عطر دان میں آئی۔

کاجل دینا۔ کاجل لگانا، سے چشم بدار باب حیرت کی نہ کچھ اندھیر لاسے۔
ابکی کاجل دیکے آئینہ نہ اتنا دیکھے۔

کار بار۔ بغیر واو کے نظم کیا ہے چشم جان سے پردہ غفلت اگر اوٹھے۔ ہو جائے
بند مردم دنیا کے کار بار۔ مطلع یہ ہے۔ نالون سے گوش گل نہ اورا
آکے بار بار۔ بلبیل سے کہہ چکا ہوں چمن میں ہزار بار۔

کفتانہ ہ ہکو کفتانازہ دفنانا نہ تربت پاٹنا۔ دب کے رہے کیوں لباس مشک
خاک و جو بے۔

کتی سے جسے شمع کوئی شمع اسے کتی نہیں۔ مانگنا بندے سے ہے بجا خدا سے
مانگئے۔

کھان۔ مونت سے کھان گنہک کی جان دیکھو وہاں دو بے تھے ہم۔
اوتھتے ہیں شمع ہاری آہ آتشبار کے۔

کو انا۔ کھانا کی جگہ نظم کیا ہے آپ سے کون ہے مشتاق قیامت اے رشک
جل کے کو اتنی ہے یاد بت خمدار ابرو۔ یا بر آید رخ خورشید قیامت ز نقاب
یا نہایت مبارک من یارب رو۔

گریز۔ کنارہ۔ ہے سیر۔ نامتھے مونت باندھا۔ اور اتفاق اسی پر ہے (ناسخ)
عشق جب وارہ ہوئی عقل نے دل سے گریز۔ ایک جا دیکھا ہے شمس نے تیر
اور روباہ کو۔ رشک نے مکر باندھا ہے جس سے گریز تھا مجھے اب ہے
اشتیاق۔ کام ہے عشق نے جبر سے اختیار کا۔

کلاس۔ انگریزی لفظ کو مکر نظم کیا ہے تصور دل پر خون کے ساتھ اے
ساقی۔ تری شراب کا یاد آگیا کلاس مجھے۔
محل تکیہ۔ ہے محل ہے خاک کو چہ دلدار کھنڈار۔ گل تکیوں سے ہے لطف
سوانح و شست میں۔

گلگشت۔ مونت سے گلگشت جان نئی میں جو اس مہ جبین نے کی۔ ماہ
شب چارو ہم رنگ رہ گیا
کون ہے پسند خلق نہیں ظالموں کی پشت و پناہ۔ کہ عطر کھینچنے کے گون
نہیں سیر کے بھول۔

گوشمال۔ گوشمالی دونوں صحیح ہیں۔ چمن میں کان کھڑے کیوں کیے
میں بھول رہے۔ اگرچہ اوست انھیں خوف گوشمال نہیں۔
پھر نا۔ پھر نا۔ گونا۔ تانے ہیں۔ ڈھانے ہوئے ہیں ساپنچ میں
یہ ہی میں کی طرف۔ ہرگز سنا۔ نہ تو ہو نہ تو گھڑے نہیں۔

کین مختلف فیہ ہے رشک نے مذکر اور ظفر نے مونث کہا۔ (رشک) گیند ہو
تیرے کھیل کا یہ کرہ زمین نہیں (ظفر) جی نزاکت سے کلامی کے دھوکا ہے
مرا۔ ہاتھ میں گیند اٹھانے اور چھالی بیٹھب۔

لا سخن۔ بیجا بات۔

میں چپ رہا تو دیکھی مری زندگی جواب تو منہ سے لا سخن مرے حق میں نکال دیکھ
لامحال۔ ضروری۔

دل میں ہوائے صحبت جانان ہوا محال خالی رہے تو کچھ نہ رہے ہے خلا محال
پچھ۔ خوبصورت عورت۔

شکر سی سیر دولت نواب سے ملی کاشی کی لچھیان نظر آئیں پرآگ میں
لفظاً مختلف فیہ۔ ناسخ نے مذکر اور رشک نے مونث کہا۔ (ناسخ) ہو طلب
استقدرت کہ رہتا ہے خیال۔ آنہ جائے لفظ لب پر باب استعمال کا۔

(رشک) وصل کی رات بنا نامہ شوق گیسو۔ شام لفظین ہین سفیدی ہے
سحر کا غنڈکی۔ کثرت استعمال تذکیر کے ساتھ ہے۔

مارے سے زیادہ حسن بھی اچھا نہیں سینوں کا بہن نظر نہیں آتے صفا کے
مارے گال۔

مالا۔ دہلی میں مونث لکھنؤ میں مذکر (رشک) اے شہادت میں نہیں طالب
جزاؤ بار کا۔ چاہتے زیور میں مالا تیغ جو ہر دار کا۔

مال تال سے سوائے نقد زرداغ و آب دیدہ چشم۔ ہمارے قبضہ میں کچھ
اور مال تال نہیں۔

مبتذل۔ یہ لفظ بضم اول و فتح ذال مجہد صحیح ہے معنی ذلیل و خوار۔ بقدر
رشک نے سہو سے بکسر ذال باندھا۔

تو سیروسے یار کہاں حسن گل کہاں کیوں پیش آفتاب نہو مبتذل حیراغ
دل متصل تافئے۔

متمول۔ بکسر واو مشدو صحیح ہے۔
بت سیمین بدن ایسا ہے ہمارا رشک چاہے نفلس بھی تو مرد متمول ہو جائے

تخل - مخلت فیہ ہے۔ عموماً بدل چال میں تانیٹ کے ساتھ ہے رشک کے
 تذکرہ باندھا ہے تم جو آئے طالع خوابیدہ جاگے کوچ کے - سو سے ہم تم گھٹے کا
 نخل دو خوب ہوگا۔
 مشق مال سے نہ ہو مفید ستائش نخل کو ہرگز۔ یہ اور کیا ہے جو مردے کو شت
 مال نہیں۔

مصراع و مصراع - دونوں صحیح ہیں۔

یہی مصراع ہے مضمون فغان بلبل نالہ عاشق و لگیر سے کیا ہوتا ہے۔
 ہر ہنسی میں سو پر مرے مصراع فغان مضمون ہے جو قامت موزون یا رکا
 معدن - کثرت استعمال تذکیر کے ساتھ ہے۔ رشک نے مونث باندھا ہے
 سارے اعضاء منور کا سراپا ہر جواب - جھکو گئے کے لئے ہیرے کی
 سدلن چاہئے۔

معرفت بمعنی مزاج۔

راہ میں بھی راضی خدا بھی ہر راضی مصراع ہے ساری خدا کی تمھاری
 ممنون - یعنی منت نہا وہ شدہ صحیح ہے۔

کوئی بھی پرکشش حال دل موزون نہ کرے سیرا اللہ مجھے نادوم و ممنون نہ کرے
 متن سے جو تھا خرم و زنج ماہن میں وہ رہتے تھے ارمان من کے گن میں - سواد
 کیسے سے پریشان ہیں جو سانپ جاتے تو مار کھاتے۔

موٹھرا سے پائے تشبیہ رتبہ ماہ از کا بڑھ گیا۔ موٹھرا او سنے جو بنوایا سپر کی جاہن
 موسالی سے موسالیوں کو طور کے جلو سے سے کم نہیں۔ جو دل لگی ہے اس
 بت روش و ضمیر کی۔

سیم۔ مونث سے خوشنویسوں میں وہ آنکھیں سیم مفوظی کا جوڑ۔ لکھ سکو ایسی
 اگر دو ایک سیمین لطف ہے

نا و عمر معلوم ہوتا ہے رشک کی راے ہندی الفاظ کو عربی فارسی الفاظ
 کے ساتھ مضاف مضاف الیہ کرنیکی تھی سے

جھوٹے سے کچھ کہہ بیٹا پارہ ہوتا ہی نہیں۔ کثرت ہمتان سے نا و عمر طوفانی ہوئی

نشانی - علامت - یادگار -

تب نہ سمجھو ذاق جانان میں مرض موت کی نشانی ہے
 نقاب مختلف فیہ (خالق) منہ نہ کھلنے پہ ہے وہ عالم کہ دیکھا ہی نہیں
 زلف سے بڑھ کر نقاب اوس شوخ کے منہ پر گھلا (رشک) آنکھوں میں
 سات پردے تھے وہاں بڑھ گئے - ڈالی حجاب شرم پر ادا سے نقاب بھی
 مگرانی - بفتح کانت فارسی -

دیدار گل خان کو بھارت ضرور ہو نرگس کو رہتی ہو مگرانی عبت عبت
 نمی - اب نم یعنی تری ستمل اور نمی متروک ہے -

یہی آنکھیں تھیں ابر دریا بار اب جو دیکھا نمی کا نام نہیں
 نورتن - اسیر نے مذکر رشک نے مونس باندھا (اسیر) آٹھ آٹھ آفسو جو
 روتی ہے ہماری چشم تر - کیا کسی بازو کا اسکو نورتن یاد آگیا - (رشک)
 نورتن جب سے آپ کی دیکھی - پڑ گئے نورتن اول برداش -

نیشکر مختلف فیہ - اذوق و آتش نے مذکر اور رشک نے مونس باندھا
 کسرت استعمال تذکیر کے ساتھ ہے اذوق (خندنگ عشق کھا کر زخم دل
 نر باد کے باہم - گئے کہنے کہ شیرین نیشکر ایسے نہوتے تھے -

(آتش) جاشنی دو نون کی چٹھی ہے جو حق حق پوچھے - اُن لب شیرین
 شیرین نیشکر کوئی نہ تھا (رشک) تمہاری آنکھوں نے وصفت پایا پتلی
 ہونے میں نہ نہیں تو عیب ہے ہو جائے جتنی نیشکر تلی -

وجہ - ہر سکون جیم -
 یہ وجہ ہے جو پائی میں منہ توڑ کر جواب عاشق ہوے ہم اک بت حاضر ہو کر
 یادگاری - عورتوں کی زبان ہے -

مصحف روئے تباں کی یادگاری رہتی ہے - پڑھتے ہیں سپاہ قرآن جو عالم تباں

یہاں - بیان کی جگہ -

دیکھا بگڑ کے تو نے یہاں جانوں پر بنی بدلی تری نظر کہ مقدر بدل گئے

کلیات پڑھنے سے معلوم ہوتا ہے کہ وہ مونث کیلئے فعل کو مؤنث بولتے تھے یہ
تحریر خط کے واسطے ہوزلف کی ظلم لکھنی ہے جبکہ تہنیت ابتدائے خط
چون صوم وصلوۃ شرط ایمان دینی ہوگی یہ واجب شرط
نفس اللغۃ جبکہ حصہ اول شائع کیا جاتا ہے معلومات کا خزانہ ہے۔ اس میں موقع
موقع سے بعض ضروری قواعد بھی لکھے ہیں مثلاً۔

در الفاظ ہندی ہر گاہ دو حرف از یک جنس در دو کلمہ ہم آین بنو عیکہ آخر کلمہ
اول و اول کلمہ آخر حرف متجانس باشد مانند ماننا و چھاننا۔ اوس سے اس
این چنین جا بیک حرف الٹا کردہ تشدید دادن خطاست و اگر دو حرف
یک جنس در یک کلمہ بود بیک الٹا کنند چنانکہ ملی و لٹو۔

اس میں شبہ نہیں ہے کہ رشک کے کلام میں جٹی کے شعر کم ہیں اور اسکی
وجہ یہ تھی کہ وہ صلح زبان کی دھن میں عالیجنالی اور مضمون آفرینی کی
پروا نہیں کرتے تھے چنانچہ مندرجہ ذیل اشعار سے ظاہر ہے۔

یار کو ہم سے کچھ لگاؤ نہیں
چاول الماس گوشت لخت جگر
میرے کھانے سے کیوں فلکے کباب
ہجر میں کیوں طرح طرح نہ دیاے
یہ زمین غزل وہ ہے لے رشک

دہ محبت نہیں وہ جاؤ نہیں
فرقت یار میں پلاؤ نہیں
یا دروٹی ہے نان پاؤ نہیں
بارغم پر مراد باؤ نہیں
جس میں ذرہ کہین بھراؤ نہیں

کسی ظریف نے ایک مطلع اسی زمین میں کہہ رشک کی طرف نسوب کیا ہے
دور سے چھپے لکھنا و بہن
جب دوڑ کے تم ہو نون میں لیلو نلیان
مخشش کی عوص نیش زنی کرتے ہن زردا
گھڑ پائی کا اخراج ہوا آتی ہو شب وصل
انگشت آرزو سے دو آج لٹ ہوئی
یہ کنا بیجا ہو گا کہ انکے دیوانوں میں اچھے شعر بھی بہت ہیں۔ ہم چند شعر
لکھتے ہیں۔

سب مجھے بے سرو پا کتے ہیں +
 جو کچھ اوس بت کو برہمن نے کہا
 میں جو روؤں اسے کتے ہیں مرض
 جھک کے قائل کو مناسب ہے سلام
 سجدہ شکر جفا پر کرنا + +
 رشک سے بات بھی کرتے نہیں اب
 دو نون دو نون جگہ نہیں چھپتے
 ہم آپ میں آئیں گے تو وہ آئیں گے آپ
 رشک کا دل ہے ساغر کو شر + +
 محفل میں شمع چاند فلک پر چین میں پھول
 اب وہاں شام و سحر ہے بیابانِ غم زلفِ فرخ
 شعلِ نفس سر و پیر ہاپے میں بجا ہے +
 دیدہ غور سے دیکھ اسے غافلِ نیا خانہ عبرت
 کیا کیا جملے مال دیئے کیا کیا اقلیمیں لین اسیر
 کیا لے رشک حقیقت انسان کون نایش کون
 عادتِ جامہ درمی حشر میں بھی ہاتھ آئی
 ہزاروں ہیں بجنون کروڑوں ہیں ناتقے
 جو مشکل ہے مرنا تو مرنا کسی پر + +
 دیکھ لیا جھک کو اسی راہ سے + +
 ترا نظارہ واجب ہو گیا ہر دوست دشمن پر
 رشک مرحوم آخر عمر میں کر ملازمتی چلے گئے تھے ۱۳۸۲ھ میں وہیں رحلت کی -

(نشر)

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

باب الف

فصل الف

آپس - بروزن واپس تکدیکر و باهم ر
 مابین -

آپکین اناث - بوش آدن و بخود آمدن
 آپھی - ف خودع بالقش -

آتا جاتا - ف آئندہ تر و مدہ -

آٹا - سائیدہ گندم بود در انڈان ف آدوع دینق
 بفسخ -

آٹا ہوسی بھرا - آرد با سبویں بود -

آٹھ - عدیست مشورن ہشتتہ تمان -

آٹھ آٹھ کسوزوہا - ف زار زار گرستن -

آٹھوان - ہشتتہ مثنیٰ بالضم -

آٹھون - روز ہشتتہ بعد ہونی کہ مردمان دران

آ - کلمہ است کہ بیغہ امر بود برائے طلبیدن کسی
 ف بیاع ہے -

آبچورہ - فارسی است عرکۃ بالفتح -

آبرو - فارسی است ع عرت -

آبنوس - فارسی است -

آپ - کلمہ بود برائے تعظیم مخاطب مانند
 جناب ف جناب بمثنیٰ خود نیز استعمال

کنند چنانکہ گویند وہ آپ ہیں نہ تھے یعنی خود زندہ
 بودند -

آپا - ترکی است ف خواہر ع اخنت -

آپ و ہاپ - چیزے برائے خود خواہ
 نہ برائے دیگر سے نفسی کشتی -

روز بجائے صبح جمع شوند و لغت هولی در باب
بائے ہوزند کو رخوا ہر شد انشاء اللہ تعالیٰ۔

آٹھون گانمہ کمیت۔ شخصے را گویند کہ
جملہ عیوب داشته باشد۔

آج۔ ف از مروز ع الیوم۔

آج رات۔ ف ان شب ع الیل۔

آچا۔ خواجہ سر اسے کہن سال کہ مر بی و پر وزن
خواجہ سر ایان صغیر باشد۔

آخوڑ۔ فارسی است و در ہندی علت اسپ
باشد کہ برائے خوابیدن اسپ در زیر آن گسترانند
و بمعنی خوف و نا کارہ نیز استعمال کنند۔

آوہا۔ ف نیم ع نصف و اگر آن چیز مونث
باشد بجائے الف آخر تخانی معروف آزند کہ
الف علامت تذکیر و تخانی معرفت علامت
تانیث است۔

آوہا اوہرا اوہر۔ نیم ان طرف و
نیم آن طرف باشد ع نصف بی و نصف تک
آوہا دانست ٹوٹا ہوا۔ ف کیکہ نیم دندان او
شکستہ باشد۔

آوہا سا جھان۔ ف شرکت بالمناصفہ باشد
ع مشارکت۔

آوہا جینناک نیم ماہ بود ع نصف النہر

آوہی پیاس پنیاف نیم سیر شدن از
آب بود ع نفع بالفتح۔

آوہی پیٹ کھانا۔ نیم سیر شدن از طعام
باشد۔

آوہی رات۔ ف دل شب ع امرا بالکسر
آوہی سیسی۔ ف در نیم شرع شقیقہ۔

آر۔ چوب بھلبانان کہ در سر آن سوزن آہن
دارند و بدان نرگادان را شند چار و ذوال

آرا۔ بر وزن خارا کہ بخاران و در دو گران
باشد کہ بدان چوب را دو پارہ کنند آرہ ع
بخارا بالکسر۔

آرا چلتان۔ ف قرار آرہ بود پر چوب و کنایہ
از رنج و مصیبت باشد۔

آرہ ام کرنا۔ ف آرمیدن ع ہر در ضمتین
و کنایہ از خفتن بودن خوابیدن ع نوم بالفتح۔

آرایش۔ فارسی است ع تزئین و در

آزمایان - ف آزمودن و آزمایش ع امتحان

آس - ف امید ع تریخی -

آسان - فارسی است ع سهل -

آسایش - فارسی است عربی راحت -

آس پاس - ف گرد آ گرد ع خوانی -

آستانه - فارسی است ع عقبه ع فقیحان -

آستین - فارسی است ع کم بضم -

آستین چرخانان - ف آستین گردانیدن -

آسرا - ف امید ع توقع -

آسمان - فارسی است ع فلک و سما -

آسمان کاتارا - چیز نادر و نایاب را گویند -

آسمانی تیر - ف تیر شهاب ع شهاب ثاقب

آسن - نوعی از نخستین فقیران هود باشد

در آن پارا گویند و انوع باهاگرفتن زن بود

هنگام گامیدن -

آسنی - فرس کوجکتر بود موافق نخستین

که آراگتر اندیده عابدان هود پرستش سازند

آغون - کلام اول گویای اطفال باشد

آقابه - فارسی است ع ابرق بالکس -

هندوستان تختهای کاغذ و ابرق که بران گلهما

و در قتها و صورت های کاغذ و ابرق و لاک

زنکارنگ کرده نصب کنند و پیشاپیش در شاهای

عروسی برند -

آرسی - ف آینه ع مرآه بالکسر و بدهمزه و

سجخل -

آرمی - اوزار کوچک بریدن چوب باشد

با در و درگمان مانند آره -

آریا - چیزی باشد مانند خیار که بدان نان خوش

سازند -

آرط - هر چه باغ دیدن باشد ف پرده ع حجاب

آرط - هر چه کج باشد از طول و عرض ف آب

ع مخرف و قمی از جامه باشد که بدان لباس سازند

آرط پاژ - اعما و سست باشد که از کسی

گیرند -

آرط و میوه ایست مشهور و ششفتا نوع

فزشک بکسر دل و بین ممله و قوح بالفتح -

آرطک ها قتون لینا - ف عاجز کردن

آزما - امر باشد باز نمودن -

آگا - کلمه بود که بدو ضمان و سرهنگان با هم

یکی دیگری را بدین کلمه آداد دهند -

آگهر - جاس ماندن بهایم باشد -

آگهلپین - شوخی و شرارت اسب باشد

که سوار را ازان سبب از پشت خود میندازد

آگهی - ف گود نشیب راه باشد که پیل ازان

صدمه خورد -

آگاناگا - خسر گیره مردمان محل و مجلس باشد

به محاوره زنان -

آگ بولا - فروخته شدن از خشم باشد

مستعمل بضم -

آگ بجانا - ف آتش نشانیدن ع اطفا -

آگ بر سنا - کنایه از گرمای سخت بود ع

عزمه بالفح -

آگ پر لکرمی سیدی کرنا - ف راست

کردن چوب بود بر آتش ع تصیب -

آگ و بانا - ف نمان کردن آتش بود و خاکستر

با کشته نشود ف آتش داشتن -

آگرا - شهریت مشهور کناره دریای چین که آزا

اکبر آباد گویند -

آگ سلگانا - ف فروز ایندن آتش بود

ع اصرام بالکسر -

آگ بھڑکانا - ف فروخته شدن آتش

بود ع درج بالفح و د هجان -

آگ کا درخت - درختی باشد که آزا را گویند

آگ کارما - ف آتش زیر خاکستر کردن

آگ لگانا - ف آتش زدن ع اشتعال

آگ لگنا - ف آتش افادن -

آگ لگی - کلمه بود که هر گاه زنی با زنی سخن

خلاف طبع گوید این کلمه بر زبان آید و این

محاوره زنان است

آگ لینے آنا - زود رفتن ع عجله بضم

آگی چھوڑتیچی دوڑ - کارنا تمام گذاشته

کار دیگر پیش گرفتن بود -

آگی ناتھتہ بیچی پگما - کسی را گویند که کوچک

از زن و فرزند و پگانند داشته باشد -

آلا - رخم تازه که الیتام نیافته باشد -

آلو - بروزی ناپوینخ تره بی ساق باشد که

آزما با گوشت و بے گوشت پزند و نان خود را
سازند -

آطلا - قصه کدام را جا بوده که آن قصه را هنوز
در فصل برشکال می سرایند -

آتم - برو زین نام ف آئبه و نغز کسع آنج
آن - بنون محله زمان اندک بود و عرسیت
ف دمک -

آفات - آمدن ع جمیعہ بالفتح -

آنا جانان - ف آمد شمع محاذه بالضم -

آناکانی - دانسته غفلت از کاری بود -

آن بان - وضع داری و عزت و آبرو بود -

آنبا هلدی - ف دارچوبه و دار هلد -

آنت - ف رده ع معار بالکسر والمد -

آنچل - کناره چادر و دوشاله و مانند آن بود

آنچل پلو - قیسه از دو پشه باشد که در دکن و

بنارس بافتند و هر دو کناره عرض زری بان برد

آندھی - ف تند باد و باد گرد ع حصته بالکسر
و مورد بالضم -

آندھی اوٹھا - الف مضموم ف او معد و ز تانی

هندی مخلوط الهاساکن و فون بالف کشیده
آمدن باد تند بود -

آنسو - ف اشک ع و سح بالفتح -

آنسو بهنا - ف اشکاری ع یکے بالضم
آنسو ٹیک پتر ناتانی هندی و بانے
فارسی هرود مفتوح کاف ساکن باسے فارسی
منوع راستے هندی ساکن نون و الف
مصدری ع و نغ بالفتح -

آنک - نشان سکه زر و رقم حساب بود و

دو خان رقم بر جامه بود و امر بود به تخمینه کردن

آنکرا - سینهانی بود سرخ که بدان میوه از شلخ

کشور بدان قندیل بر بلندے آویزانند -

آنکس - آله سرخ پیلیمان باشد که پیلانتر بدان

را نشد ف گجگت -

آنکنا - ع تخمینه -

آنکه - ف چشم ع عین -

آنکه پتر کنا - ف ضییدن چشم -

آنکه پوڑنا - ف کور کردن -

آنکه پترانا - ف چشم دندیدن و چشم پوشی -

آنکھ دکھانے چشم نمائی کردن -

آنکھ کی کچھ - فتح -

آنکھ لڑنا - چشم بازی کردن -

آنکھ مارنا - کسی را منح کردن از دادن چیزها -

و منح کردن از کاری - چشمک زدن -

آنکھ مچولا - بازے طفلان که چشم کی بند کنند

و ہمہ با سجا بہانہاں - شوند چشم آنکس کند و ہمہ با

ملاش کند او پر کس را بگیرد آن وزد شود چشمها را

او بند کرده شود سر مالک چشم بندک -

آنکھ نمی کرنا - خواندن و نوشتن و دوختن و کار

ہائے دیگر کردن -

آنکھ نمی ہونا - کنایہ از شرمندہ شدن بود -

آنکھ نئی دورے - سرخی و پسیدگی چشم بود

شکلیہ الضم -

آنکھ نین رات کثرت - شب بیداریے

عاجا بالکسر -

آنکھ نین گڑبے پڑنا - رفتن چشم بنگاہی بود

ع رت بالفتح و ہاجر -

آنکھین چونہ پیمانہ - نخی کے چشم

ع خسوہ بضمین -

آنکھ بیٹھ جانا - چشم درگوا قادن ع غور عین -

آنکھ ڈبڈبانا - بستن آب و چشم ع رقر قرفح

ہر دور سے جملہ -

آنوان - جائیکہ طرفت گئی دران ہتادہ پزند

ت داس و خمران ع لون بالفتح -

آنولا - بار درختی باشد کہ درد و ہا با کلا آید و خشک

کردہ موہائی سر شونہ کہ صاف کند و تازہ آنرا

مُربا سازند آبلہ ع الج -

آنون - رتے کہ از بر آید -

آنے جانے والا - ت آئندہ و روندہ ع

ماہلہ -

آو - کلامہ باشد از طلب بیاع جی -

آواز - بردن آغاز فارسی است ع نڈا بالکسر

آواز پڑنا - آواز گرفتن ع تحہ بالضم و تشدید

الحاء المعملہ -

آہٹ - آواز اندک کما آمد و رفت کے

بگوش رسد سچکونی ع و فش بالفتح -

آبر جابر - آمد و رفت مردمان باشد -

آهسته چنانکه نرم رفتن عریب بالفح -

نیز گویند ع طلق بالفح -

آهسته همنسا - خنده زیر لب کردن بودت کسه -

ابره - فارسی است ع طهاره بالکسر -

ابری - زنگی بود که بر کاغذ باو چرم باو چوب کنند -

آیا - ماضی آمدن مرد و احد بودت آمد ع جا و بزبان انگرتزی دایه و پرورنده اطفال آنها باشد -

ابری افتقا - زنگی باشد از کبوتران سبز و سفید مضموم -

آیا گیات - آینده در ونده -

ابلی - کلمه باشد که برائے زمانه آینده گویند ف آینده ع مستقبل -

آئی - ماضی آمدن خون جمع خواه تظلمات آید و تختانی معروف صیغه ماضی آمدن زن باشد -

ابلق کوا - ف ناز همیشه غراب البین ابلقا - طایر بود که چک تراز فاخته که خوش آواز باشد و آن را پرورند هندی است -

فصل بابے موحده

آب - بوزن شب ف اینک ع الآن -

آبچی - ف اینک ع الآن -

آبا - کلمه بود که اطفال امیران پدرانرا گویند -

آبے کلمه تحقیر بود که هنگام خطاب بمرد مختار بر زبان آرند -

آبابیل - عربے است و ضحان بالضم ف پرنسوک و باو خورک -

آبے تے کلمه باشد در جنگ بن مردم کینه که باهم بر زبان آرند -

آبا سیلیا زنگی بود از رنگ کبوتر -

آب تب - اینوقت و آنوقت بود و لیت لعل را گویند -

فصل بابے فارسی

آبرک - فارسی است دستاره زمین و ملک

اینانج مردم سیدست و پاواز کار رفته باشند نابینا
را نیز گویند بخلوک -

استه من - ف درین هنگام ع آدان -
ا تواری - یکشنبه ع یوم الاحد -

اینان یگانه ع قریب -
اینیاست ف یگانگی ع قریب -

فصل تائے ہندی

ا پھرنا - پُر باد شدن شکم بود ع نفخ بالفج و
غور کردن مردم کمینہ بود بانگ مقدور -

اطالان بار خاترہ اثاث البیت -

اپیل - بروزن کفیل مرافقہ دوم بود کہ نالش

انگل ف اعزازہ ع قدر بالفج -

حکم حاکم اول نزد حاکم دوم بنا رضی فیصلہ اول

ا کھیل - روش ورق تار ناز است برائے اطفال

برند ع مرافقہ الثانی -

د مشوقان باشد -

ا پیلانٹ - مدعی مرافقہ ثانی باشد و ہر دو نشت

ا سخیلیان - نکتہ کجوان ک

اگریزی است -

ا گھیادیون سے چھلنا - کج و دلج کہ فقن طفلان

ا تراانا - (ن) نازیدن و خود پسندی کردن -

د مشوقان بود -

فصل تائے فوقانی

ا ترسون - روزی باشد پیش از دوروز

ا تل - بروزن اہل کسی و چیزیکہ از جا بچند

اگر شتہ یا بعد دوروز آئینہ ع قبل یومین و بعد

ف بارگران و مردم ناکارہ ع ثقیل و ثل -

یومین -

ا تم - ف انبار -

ا تہا - ف این قدر و اگر آن چیز سوت باشد

ا تہا - پُرشدن چیزی بود از خاک ف

بجائے آن تھانی معروف آرنہ -

اندودہ شدن -

اٹھا - ورق گنجه بود کہ دران ہشت ہفت

باشد

اٹھارہ - عددی است مشورت ہچدہ
ع ثمانیۃ عشر -

اٹھاون - عددیست مشورت پنجاہ
دہشت ع ثمانیۃ و نسون -

اٹھائیس - عددیست مشورت بست
دہشت ع ثمانیۃ و عشرین -

اٹھنی - نیم روپیہ باشد خواہ نیم اشرفی
اٹھوانس - ت ہشت پہلو ع مئمن

اٹھوانسا - طفل ہشت ماہ کہ از شکم مادر
بر آید -

اٹھیرن - چیزیکہ بر آن رشتہ خام چند
ت چنگلوک ع استاج و بزبان بازاریان
مردن را گویند -

فصل حیم

اجارہ - عربی است -
اجگر - بردزن انگرت گران ع ثقیل
واما گران مجتہ و عظیم الخلق است ما گویند کہ از
جائے خود جینیدن نتواند -

اجمود - داد است مشورت کرنش
اجوین - تجنی باشد کہ شاہ آوردن ناخواہ
ع کمون ملوکی برز البج -

اجمی - کلمہ بود کہ یکدیگر کہ با ہم در مرتبہ برابر
باشند گویند -

اجیرن - چیزیکہ بار خاطر بودت ناگوار

فصل حیم فارسی

اچار - بردزن نہار فارسی است و آن
از انبہ و خرپزہ و ہمہ اثنامی شود در عرق

نناع خواہ سرکہ خواہ در آب خواہ در
روغن سرشفت کہ با طعام میخورند -

اچار پڑنا - درستی اچار بود -

اچار ڈالنا - ساختن اچار بود در خانہ
خود -

اچار می - بردزن نہاری ظرف شیشہ
بود کہ دران اچار نہند -

اچانک - بردزن و معنی یکایک بود
کہ ناگاہ باشد ع دفعۃ و نام شہر است

جانب مشرق -

اچھلا ہٹ - چالاکی و تندرے چیزا
گویند چنانکہ طیبہ کے برقی -

اچھواناٹ - بینا رشتن از چیزے بود
اچھکان غنیمت یا بندہ ع خناسن بالفتح
در تغذیر موحده -

اچکن - قسما ذبا باشد کہ مرلن می پوشند
اچکنان جستن و خیز کردن -

اچنبھا - ن شگفت ع خیز -

اچوک - خطا نکردن تیر و نشاندہ فکر
ور کار با باشد -

اچھاٹ نیک جواب بجا آوری حکم کے
باشدت خراب نعم بفتح تین -

اچھا بچھا - ن تندرست ع صحیح و سالم
اچھا ہونا - تندرست شدن ع بڑھ بضم
و با علم و لیاقت شدن کیے بود -

اچھوانی - از میدہ ذہ نجیل و میوہ بادردن
بریان کردہ کاب انداختہ دمانند شوربا
پختہ بزچہ خورمانند طعام زچہ ع خرتما -

بضم -

اچھوتا - زرد طعام نذر خدا و رسول و آلہ
علیم السلام باشد -

اچھوتا پنڈا جسم مردم کہ دانہائی چھیک
گاہی برآن برینامدہ باشد ع قرحان
بالضم -

اچھوتی - زنی کہ بصرت مردان نیامدہ
باشد و بعد تخمانی مکسور کہ الفت دزون آید

صیغہ جمع شود و ہر چیز مانند صحنک و تکر
و از قسم میوہ و نبات کہ نذر خدا و رسول

و جناب سنیہہ و ایماہ اطہار بران کردہ
باشند -

فصل خانے مجھے

اخ تھو - کلہ کہ در مقام نفرت از چیزے
بر زبان آرد و اشارہ جنگیدن خانہ جنگا
باشد -

اخروش میوہ باشد کہ ہی سنگردگان
چسار مخرع جوڑا الفتح در ایج -

فصل دال مہلہ

ادوا - فارسی استرع غنچ بضم تین -
 ادوا کرنا - دادن فرضہ بقرض خواہان و
 خواندن نماز بروقت نماز گزاردن ع
 ادوا بفتح والمدد نماز کردن مشوقان ت
 کرشمہ -
 ادوا ہونا - دادن زرقرض بقرضخواہ و خواہ
 شدن نماز بروقت نماز مردن آدمی چھٹا
 دیگر و صادر شدن کاری از کسی بود -
 ادوا کی کرنا - ت دانستہ کاری کردن
 بود با شراعت ع عمداً -
 ادورسا - قسمی از قماش سفید باشد کہ
 مردان ازان جامہ سازند و پوشند -
 ادورک - نیچے باشد محل گوشت کد بختن
 گوشت اندازندت آلوچہ سلطانی -
 ادولا - گوشت ساق حیوانات باشد کہ
 آن ریشہ ندارد -
 اولاد بلا - عوض و بدل چیزے بود کہ

یکی دہندویگی بدل آن گیرندت گوی پخت
 فارسی بروزن قبولی ع معاوضہ -

اول پہچان بزبان عوام دارا فل چیر
 باشد کہ بے نامل شناختہ شود و قابل اشتباہ
 نباشد -

ادوا سن - رسی باشد کہ پائین پتنگ
 و چار پائی ازان تند و بالائی چو بہائی چرخہ
 رسیدن ہم بران رسن تند تا ہر گاہ بہائی
 بانفہ شدہ پتنگ و چار پائی سست شود
 باز ازان رسن کشیدہ تند و بچین چو بہائی
 چرخہ اگر سست شود ازان رسن کشدہ تند
 ف رسن و در اصطلاح معماران ہم تو باشد
 و آن حصہ چہل و ہشتم درع معماری بود -

ادوٹھانیند ہر چیز باشد و نام بازی دکہ طفلان
 باہم قرار دہند کہ ہر گاہ چیزی بدست کسے
 بیند لفظ ادوا ہر زبان آرنڈس ہنہ ازان چیز
 انظفل را دادن شود چنانکہ شیخ ناسخ میفرماید
 عہ طفلی مین را عزم سو تفکراتنا کیل مین
 ہی کچی ادوا ہنہ بد ایاری کا -

اڈھی - حصہ ہشتم پول باشد در کھنوں
ذنیض اباد د سولے آن حصہ شانزدہم
پول را گویند۔

اوصیاء - نصف ماہاتہ بود کہ بشرط نوکری
بکسے دادن کنند۔

اوصیاء - کہ یک نہ سپرو نہ جوان بودت
میانہ سال ع عوان۔

اوصیاء - ہم پول را گویند از خر مہ ہائے
بولی۔

اوصیاء - کاغذ باد می تہی نیم پول باشد
اوصیاء - نیم رو سپر را گویند۔

فضل الہندی

اڈا - ف اڈہ و چہار چوبک بستہ کہ زمان
بران جالی بافند و جائے نشستن کہاران
کہ ازان جا بکلیہ روند و مقدار تہان گوٹہ
و کناری و مانند آن۔

اڈیان - در پاپوش ٹاٹ بائی کہ بارچہ
ہائے بانابت بجائے پاشنہ دوزند۔

اوصیاء - چیزیکہ ازان دفع گرسنگی شود
و سیری نشودت نیم سیر۔

اڈھی - نیم پاؤ بود آن حصہ ہشتم حصہ سیر
بود ع من الاشار۔

اڈھی - تماٹے بود سفید کہ ازان مردان
لباس سازند و چیزیکہ در وسط ہوا بود ع

معلق و کسر الف بفارسی این طرف باشد
اڈھی او ہر او ہر سے لینا۔ چیزیکہ از ہر طرف

لیجا کردن۔

اڈھی کچلا - چیزیکہ نیم کوفتہ باشدت بلجور
بالضم۔

اڈھی کہکلات نیم شکفتہ و بضم کات مخلوط
الہا چیزیکہ تمام نکشودہ باشدت نیم را۔

اڈھی گلا - ف نیم خام ع نہاہ بالفتح۔
اڈھی موات نیم جان و سبل۔

اڈھی ہورا - ف کارنا تمام باشد ع قبص
دور ہر یک ازین پنج لغت ہر گاہ طلاق

انیمعی بسوے مونت کنند بجائے الف
آخر تختائی معرفت آرند۔

فصل لای ممله

آر - درختی بود کلان تر که چوبش بسیار بک
 باشد و بدان نیام شمشیر و مانند آن سازند
 آرا - قهیم زبون تری باشد که از بقولات
 است و بدان نان خورش سازند -
 آزاب - فارسی است و گردون نیز گویند
 که اسباب خمیر و توپ و مانند آن بران
 بار کرده دهند و رنگاوان کشیده برزند -
 اراک - بر وزن چتاک ف درخت
 مسواک -

آرَب بر وزن طرب عددی است
 مشهور که زیاده از سنگ باشد -

ار بن - بر وزن اَر زن همان باشد
 که گفته شد -

ارتھی - جنازه هندی باشد که چهار چوب
 بسته بران مرده را خوابانیده محل سوختن
 برزند -

ارصل - اسپ که سه پایش یک رنگ و پانز

چهارم سفید بود -

اَر دَا و ا - وجود گندم بریان سائیده که
 با سپان خوراندند بلوغ جیشته -

اردلی - سواری امیران را گویند -

اردلی او ترنا - گاییدن چند کس باشد
 یک زن را در یک جلسه فخر اتار -

اردلی بارار - بازاریست در لکنهو و

اصل این لغت آنست که هر گاه پادشاهان

هند سفر میکردند هر مقام بازاری بزرگ

خرید اجناس و اسباب ضروری برآ

مردمان سواری مقرر می شد -

ار سال - زری که از تخمیل علاقه در

سر کار فرستاده شود -

ار گجا - بر وزن مرجع عطر مصالح باشد

که کواهل و خوشبو بیاد دیگر انداخته

عطر کنند ف پرگندع و زبیره -

ار گن - بر وزن گردن نوعی از ساز

انگریزان باشد و لغت انگریزیست

ارمان - فارسی است ع حسرت -

اریب - فارسی است ع محرف -

فصل رائے ہندی

اڑ جل معدہ باشد کہ طفلان را انتقال

خدا شروع تخمہ و امر شود از اجانہ عینک را -

اڑا - ماضی از جہل عینک باشد -

اڑا گوڑی - ضد و خسارت باشد -

اڑانا - ستونی کہ بدیوار چسپایندہ استادہ

کنتا بار سقف بدیوار زردت پا خرع عمود

دچیزی استادہ کردہ کسی با پنجتری چسپایندن

بود -

اڑیٹر - نامہواری و تشیب و نظر لہاہ باشد

اڑگڑا - جلسے بود کہ اسپانزاد را سجاد و دیدن

آموزانند نامہوار و آناستہ خوانند -

اڑم - انبار ہر جنس باشد فانیار -

اڑنا - انجا بنجیندن بودت توسنی کردن

ع حوران بالکسر و سداہ شدن چہرے بود

کہ سبب آن چیزے از نظرت بالظرف

دارا نظرت با نظرت نماید و نرود -

ارنا - رنگ پیش صحرانی بود کہ شاخمل کلان

تر دارد و شیر بسیار دہو اگر مادہ باشد بجائے

الف تجمانی معروف آرنہ -

ارنڈ - وضعتی باشد کہ برگمائش بین تر و

بصورت پنج دست آدمی بود چنبر دست

و پا چسپایندہ بالکے خان آن برگ نہادہ بندند

کہ رنگ بسیار آورد و بالائے و سمہ ہم پیش

و بر دست و سمہ مالیدہ بندند و از تخم آن رنگ

کشند و پیدا کجیر ع خرد ع بالکسر -

اڑومی - سترہ باشد کہ آنرا بند و نان کوش

سازند و برگمائش بسیار بہن باشد مانند سپر

کہ آن ہم با آرد ماش و نخود پریان کردہ

نان خورش سلا ندع قفاس -

اڑقھر - بردن ستر زومی از غلہ باشد

ہندی است -

اڑمی - کلمہ باشد بجائے ائی کہ کلمہ نہائے

قریب باشد و تجمانی معروف کلمہ خطا

باشد کہ زن مخاطبہ محو یا زنی کہ با ادبی کلمنی

باشد بدگویند -

از رنگا - نموی از بند کشتی باشد که کشتی گران پاسبان
خود پاسبان حریف آید نیمه بر زمین آنگند
از رنگا مار نا - کنایه از هرج و مندا در کار با
کردن باشد -

از و دار - ستونی که در چوب شکسته با سفت
استاده کنند تا نیفتد پا و نر -

از طهیا - وزنی باشد شهورت و دو نیمه نادر
از طی - چیزه که از جابجای برادر دوش
دشوار باشد و کار شکل را نیز گویند و
با صطلاح قمار با دان چند او مشکل باشد
از طیل - ایچه که در راه رفتن از جا بچند ع
حرون بالفتح -

فصل در ای معجمه

از ا - عربی است شوار -

از اربند - فارسی است ع تکه بالکسر -

فصل در ای فارسی

از و صا - فارسی است ع سن ثبیبان

از و با ت - هفت چوش ع طرات
بالضم -

فصل سین مهله

اساژه - نام ما و دهم باشد از سال فصلی
که ان ماه آخر موسم گرما و اول ماه موسم بیکال
است بلکه فصل بارش شمرده اند -

اساوری - قسم قماش باشد که از تارهای
زرد و بریشم بافتند نام را گنی باشد آسی و
شش را گنی مشهور -

اسباب جمع کرنا - آماده و مهیا کردن
اسباب بود -

اسپغول - فارسی است ع بزرگ طونا

اسپند - فارسی است ع حرمل بالفتح -

اسپات - قسمه از آهن باشد که جهان

کار دو شمیر و مانند آن و افلازها سازند
ع حدید -

استانی - سزیکه دختران و اخاندان و

هزار آموزان و زن استادان نیز گویند

آتون باعلان نون ع مُکَلَه -

اُسْتَرَه - فارسی است ع موسی -

اسطوخودوس - دوائی است مشهور

دیونانی که بهندی قدیم دها رو گویند ع

اش الارواح -

اسکا تر - صند و چقمه که از اریب چوب

سازند و این لغت انگریزیت ع ضد

اسکول - الف مفتوح سین مہملہ ساکن

کات بود معروف و لام زده خانه خواندن

اطفال نصاری بود ف کتب خانه ع

در سه این لغت نیز انگریزیت -

اسگند - بیخ است اندک تلخ و بهترین

آن ناگوری است -

اسی - حدیث مشهور ہشتاد و

شانون -

فصل شین معجمہ

اشارہ - عربی است -

اشترنی - اول مفتوح سین معجمہ سکہ کہ بود

طلاز نند و جمع آن بالفت و نون آید -

اشترنی کا پھول - قسم از گل مدور

زرد برابر اشترنی -

فصل صاد مہملہ

اصیل - بروزن کفیل تیغ نیک آہن

و آبدار وزن خدمت کننده و طباً خد

را گویند -

فصل فا

افرا القرمی - ف توفیدن ع ہزار ہم تا

انیکہ بسبب کثرت استعمال مخفف افراط

و تفریط باشد -

افسوس کرنا - ف تفریدن ع ہزار ہم تا

افطاری - فارسی است -

افعی - عربی است و کنایا از مردم بود

موزی باشد -

افلاس - عربی است ف تہیدستی

و بی خبری -

افواه - عربی است یعنی خبر عوام -
 اقیم - بر وزن حکیم ف ایفون و تریک
 ع لبن الخنخاش -
 ایمی - ف تریکی -

فصل کاف

اک - فارسی آن یک بود ع واحد
 اکا - چند معنی دارد اول درق گنجینه بود
 که در آن یک صفر باشد دوم یک نگین
 بود که علاقه نبندی کنانیده بر بازو بندند
 سوم سپاهی که خبر مردمان متن به سردار
 متن رسانیده و حکم بر مردمان متن رساند
 دین در فوج هندستانی بودت خامه
 چهارم بهل بود که یک اسپ آنرا کشد پنجم
 یک گدرد برداشتن پهلوانان که سبب
 طولانی و گران پوشش دو قابر داشتند
 نوزدهم ششم شمع دانیکه یک شمع بران
 روشن کنند و فارسی اینهمه بگوید -

اکارت بر وزن بصارت ف

میفانده ع عبث -

اکاسی - عددیست مشهورت هشتاد

دیک ع احد و ثمانون -

اکانومی - عددی بود مشهورت نود

دیک ع احد و تسعون -

اکاؤن - عددی بود مشهورت پنجاه و

یک ع احد و خمسون -

اکبری دروازه - در سیت در لکنؤ

جانب جنوب چوک مقل چپو تره کوتوالی

کلان -

اکپولیا - درسی را گویند که در چوک و بازار یکی

بود کلان تر و وسیع تر چنانکه در فیض آباد

اکتالیس - عددی بود مشهورت پهل

دیک ع احد و اربعون -

اکتوبر - ماه دهم باشد از ماه های انگریزی

و آن ماه سی و دیکم روزه است -

اکتیس - عددی باشد مشهورت سی یک

ع احد و ثلثون -

اکدال - کار و مانند آن که شیخ دودسته

اکسپٹہ - عددیست مشہور و ثقت
ویک ع احد و ستون -

اکلوٹا - پسر یکہ برادر و خواہر نہ داشتہ باشد
داگر دفتر اینچنین باشد بجائے الف در آخر
تختانی معدوت آرند -

اکلیل الملک - عربی است و صابغ
الملک نیز گویند کباہ قیصر -
اک مترلا - مکانیکہ بالاخانہ نہ داشتہ
باشد و یک منزلہ -

اکواہی - یک زانو نشستن باشد
اکوتا - مرض سوداوی مانند قوبا اکثر
بر پشت دپا بود و خارش کند -

اکھاڑا - جایکہ کشتیہ کنند کشتیہ
گاہ ع مصرع -

اکھتر عددیست مشہور و ہفتاد و یک
ع احد و سبعون -

اکھٹا - چیزے چند کہ یکجا بودت فراہم
ع حسن -

اکھٹا کرنا - ف بلغین و طہیدن ع

آن از یک پرچہ آہن بودت یک نخت
اکرنگ - ف کیزنگ -

اکرنگا - تسماقماش رنگین ابریشمی بود
کہ لباس زنان بکار آید -

اکرط - ع زور و نخوت و کبر بود و امر بہ تبندن
و نخوت کردن ہم بود ع ع زور -

اکرط کلرط - همان کبر و نخوت و عجب و ع زور
بود -

اکرط جانا - از شدت سرمایہ بکثرت مادہ
در ہم کشیدہ شدن بودت پچیدن ع کشتیہ
یا چیزی بہ سبب خشک شدن یا آب نیش
کہ ام چیر کشیدہ شود -

اکرط کے چلنا - تیندہ خرامیدن بودت
جمیدن -

اکرطنا - نازیدن و ع زور کردن و تیندہ
خرامیدن ع تخمتر -

اکرط و پٹھنا - ہر دو ناز و بوسے شکم است
کردہ نشستن بودت غمخیز نشستن ع

قرنضار بالغم -

تجمع و بکسر الف و سکون کاف مخلوط الهاد است
 هندی مخفف بالف کشیده نیز آمده است
 اکهارف سیکتو و کنایه از کسی که لاغر باشد گاهی
 فریه نشود و اگر اینچنین زن بود بجای الف
 در آخر تخمائی معروف آرند -
 اکل بکھرات بدمزاج و ناآشنا و اگر زن
 بدمزاج باشد بجای الف تخمائی معروف
 آرند -

اکھشٹ - اسپے که دندان غیر شکسته باشد -
 اکیس - عددیست مشهورت بست و یک
 ع احد و عشرون -

اکیلا - فتنه با واحد -

فصل کاف فارسی

اگاڑی - ریشنی که در گلوے اسپ بنزند
 و بیخ استوار کنند ع طلال بالکسر -
 آگد کله بود که پیلایان پیل را آن کلمه گفتند
 رانند -

اگر - فارسی است ع عود باضم -
 اگر داله قبی از هند بود که گوشت کلام یک

جانور خورند -

اگری - فارسی است و آن رنگ بود
 مانند اگری -

اگری کله - سخنان بی معنی و بوج باشد
 و اجناس کم قیمت را دکند و نیز گویند -

اگر و هشتا - درخت کلاستر را گویند -

اگست ماه هشتم باشد از سال انگریزی و
 این ماه سی و یکروزه بود -

اگلا - هر چه پختن بود ع مقدم و آنچه در راه
 صیام اول شب خورند -

اگن - بروزن چمن طایری مرغی بود برابر
 کبشک که آواز خوش دارد و سیر و باقیع

اگن بوٹ - سفید ناود خالی باشد که از صفت

انگریزان بزور دود در دریا رود و برائے
 رانند آن حاجت ملا حان نشود -

اگولا - هر چه از برکهار بر سر شیکر باشد -

اگهن - ماه سیوم باشد از سال فعلی -

اگوری - الف مفتوح که یک گنده خورد
 گنده پوش بودت پلید ع جنیبت -

اکیاری - چیزے باشد کہ ہنود آتش فروختہ
وران روغن و گنجد برنج اندازند و عبادت
کنند۔

فصل لام

الابلا ہونا - ف الحار سخت کردن از
چیزے بود۔

الاب - امر بود از سر آمدن یعنی بسط
الانہا - فارسی سر آمدن ع غبار۔

الاجی ف ہیل دلچی وہال ع قافلہ ہرود
قاف دان دو قسم بود خورد و کلان۔

الاد - افروختن آتش بود بر اسے و فغ گزند
سرماع مجیم۔

الیدیلما - مروی را گویند کہ بے پروا و بیوفت
باشد و اگر زن با چنین بود بجائے الف
آخر تختانی معروف آزند۔

الخالق سبقات زده قبائے سحاب
داز پرده بریدہ را گویند۔

الولہم عربی است و در محاورہ ہندیان
نعامت یافتن باشد۔

السیف - زعفران کتان۔
السیط - ف فریب ع خدع
بالفتح۔

العوزا - قسمی اساز باشد کہ شبانان اوازند
ف تو تک۔

الغارون - چیزے بسیار و با فراطرا
گویند۔

الف کھلچنما - خط کشیدن فقیران مسلمان
باشد از سر بینی تا موے سر کہ خط راست
بود۔

الف ہونا - ف چراغ پا۔
الفی - بر چند چیز استعمال شدہ اکاغذ
باوے کہ پارہ کاغذ و رازی برنگ
دیگر از سر تا پتہای چسپانند۔

دوم خطوط راست کوتاہ کوتاہ کہ بر جاہ
بانند یا رنگ کنند۔

سوم - خطوط راست کوتاہ کہ بر قاب چینی
دازند۔

چهارم خطوط راست رنگین کہ بر چوبدستی

دجو بہائی دیکر کفندہ نیم نوعی از پیراہن بے تین
آزادان باشد۔

الکسی رفت سستی دکاہلی ع تو ہمیں کسل
الگت۔ جلع علاصہ۔

الگ الگ۔ تکرار لغت پر آگندہ
بجات فارسی مفتوح۔

الگنی۔ رسی کہ طولاً بستہ شود کہ بران جاہا
اندازندت آونگ دادشنگ بروزن آونگ
ع کہ بافتح و مغلط بالکسر۔

الماری۔ صندوقی باشد استادہ میان
آن تختہ ہا مانند خانہ در عرض نصب کنند
بران کتا بہا و شیشہ ہا دمانند آن دارند
درد دیوار ہم تختہ ہا در عرض نصب کنند
دو پارہ در بر روی آن نصب کردہ پتہ
دران بند سازند۔

المافوچی۔ بجاردہ بازاریان مردم بے
خاندان و اسباب ناکارہ را گویند۔

الم غلم سخن بیودہ باشدت یا و ع غلم
الو۔ ت جفد ع بومہ۔

الوا۔ مرد ماحق و سفیہ را گویند و اگر زن سفیہ
باشد بجلت العت آخر تختانی معروف آونگ
الو پانچن۔ سرمہ باشد کہ ہر کہ در چشم
خود بکشد کسی اورا نہ بیند۔

الواخر۔ مرد بی عقل و ابلہ باشد۔

الطرح۔ موم ناخمر بہ کار باشدت سادہ ع
عزیز بافتح۔

الھیئا۔ نام راگنی باشد از سی و شش راگنی
مشہور۔

الین۔ بنون معلوہ بروزن زمین ستونے
کہ چسبان بہ پہلوئے دیوار مکان باشد۔

فصل مہیم

امام۔ بروزن خرام دانہ باشد مانند گونہ
کہ سر تسبیح دارند و دانہ ہا را بجائے حد باشد
ت سر کرہ دگل سجمہ۔

امام باڑہ۔ ت روضتہ ماہ محرم۔

امان۔ ت ماصع ام بالصم۔

امانت رکہنات۔ سپردن ع ایلا ع
امجانا۔ گلان شدن دست و پا بسبب

راه رفتن و کار کردن -

اچچور - بروزن بخور تازه انبه خام خشک
شده بود که برائے ترشے در طعام اندازند

امرت - الف کسور میم ساکن رلے
بهله مفتوح قوقانی ساکن مقابل زهر باشد

امرتی - قوقانی قوقانی معروف رسیده
قصار شیرینی که آرد ماش سائیده و

خمیر کرده گرداگرد بر وزن بریان کرده در
شیره و قوام اندازند که قوام بردارد بفرودند

امرود - فارسی است ع کثرت لضم
کاف و میم مشد و مفتوح و سکون مثلثه

امکا و همکا - ت فلان بهان وان
چیز مجهول و غیر معلوم باشد -

امکا و همکا - همان چیز مجهول
باشد فلان بهان -

امل بید - قصار لیمو بود شبیه بنارنج
که سوزن در آن گذاخته شود -

امل بیل - گیاہی است مانند لیمن
که بدرفت پیچید - مجهول ع کثرت

المتاس - دوائے است و ن خسر
فلوس -

املی - ن خمر یا لضم و قمر ہندی ع حمر لضم
حار حلی و فتح میم و سکون راسے مملد -

امن چین - آرام و آسایش بود و این
معاورہ زنان است -

امونڈھا - نام آبادی است آنروزی
دریاے گماگھرا -

امید - فارسی است تخفیف و تشبہ
میم کسور ع رجا و فتح میم غلط است -

امیر یا - رنگی باشد کجوتر را -
امین - عربی است وان کسی بود کہ بر

مال کسی برائے حفاظت مقرر کنند یا بر
فیصلہ مکان و زمین و اسباب تمدن
فید از جانب حاکم معین شود -

فصل نون

آن - غلہ باشد کہ خوردت خوردنی
ع ماکول دکلہ بود برائے نفی چنانچہ ان

جان یعنی نادانستہ و بے علم وان پڑھ

یعنی ناخوانده -

انار - زنی که شیر با طفل دهدت و ایس ع
مروضه -

اناراج - غله باشد که از خوردند -

اناراج کی کوکبی - ظرفیکه در آن غله نهند
ت کنند -

انار - فارسی است ع رمان و چیر
بوده ز گل که دوران باروت کرده در شب

برات و شاد بهیا سر کنند که از شعله هائے
ان گها بر آید -

انار - نوعی از چشم کبوتران باشد -

انار جهزنا - باروت پر کردن در
انار باشد بر لے سر کردن -

انار چو طرنا - سر کردن انار باشد -

انار واغنا - همان سر کردن انار باشد -

اناروی کیکه دخل در کار ماندارون بگانه حنی
انبیا - ت انبه خام -

انبیج - ناگواریدن طعام بود ع اسام

انتر - نام دستے باشد از دستهای

چوب بازی و فقره بود در الفاظ غنا -

انتر سید - نام مکی است میان گنگ
و جن ت میان دو آب -

انتر می - روده مانند رسن در شکم بود
که غذا از راه آن بعبده رود ت روده

ع معا بالکسر -

انتر میان ت رودگان ع امعا بالفتح
والمد -

انطا - عمارت را گویند که بالائے بام
و قلعه سازند و این زبان قصبه است

و کله کله کلان بنه و ق و جوب کلا سنه از
ایفون مادویه و بازی بود نصاری را که

در جائے معین با هم بدان بازی کنند

انطا چیت - کسکه بر پشت بیفتد -

انطا غفیل - اصطلاح بازار یا میان
باشد -

انطی - مقدار رسته خام و آب ریش بود

که مدد بر پیچیده براس فروختن در بازار
برند -

<p>خرنجه تلخ حنظل - اندر چو - قیسه از جکلان بودت زبان کفشک ع لسان العصافیر - اندر سا - نان آرد برنج بود که بریان کرده در ایام برشکال فروشد و آن چنین بود که آرد برنج گرفته در بشیره قند خمیره کنند مانند نان پهن کرده در روغن بریان کنند - اندر سی کی گولیان - گلوله باک از جهان آرد بشیره خمیره کرده برنج ساخته و کجند سفید بران پاشیده بریان کنند و بشیرند و برابر از لکهنو جائے نمیشود - اندر می بگری - طریقه ضبط انزال باشد که بدان مشق متی بدیر آید - اندرها - ف کوردنابیناع اعمی دضیر اندرها کنوان - چاه لائے تاک بودع حمان بر وزن خفتان - اندرها - باد تند باشدت صرصرع عاصف - اندرها - ف تاریکی ع ظلمة بالضم -</p>	<p>انتیان - قیسه از زیور باشد که زنان در گوش اندازند و صیغه جمع همان رشته و ابریشم مدور سچیده باشد - انٹی باز - کیکه بگریب مال کسی گیرد و دور و مکار را نیز گویند - انٹی کرتا ف مال مردم گیرد و فری را گویند انجان ف نادانته ع لاعلم - انجبار - بناتی باشد که بر درختاے بچید و بیج آن قابض بود - انچر پنجر - عضو عضو و پاره پاره هر چیز باشد ف پاره پاره ع عضو عضو - انجن ف سر س ع کل - انجیسر - فارسی است ع تین - انچمر - سخنان با اثر باشدت انون ع رقیه - اندارا - چاهیکه عرض باشد بسیار مردم بران جمع شوند و آب بر دارند و چاه بسیار آب بودع نفع - اندر این کا پهل - بار و ختی بود تلخ</p>
---	---

بران بار نهند تا بر سر نخل کت گرده -

انڈومی - همان چیزے کہ کوچک و مدد
بود کہ بر سر نژادہ بار بران نهند -

انڈیانا - بیضہ وار شدن ماده مرغان
بود -

انڈیائے - ماده مرغان کہ قریب بہ
بیضہ دادن باشد ع بالضہ -

انڈے وینان بیضہ دادن -

انڈے سینا - شستن مرغان بود
بر بیضہ ن بیضہ پروردن ع خصاً

بالکسر و صا و مجہ -

انڈے کا چمکا - پوست بیرون
بیضہ باشد کہ سخت تراست ع کرنی
بالفتوح -

انڈے کی اندر کا پوست - پوست
تنگ و باریک بیرون بیضہ بود ع عرفی

بکسر عین مجہ -

انس - ن توان ع طاقت و حقیقت
اصلی لائیز گویند -

انڈھیاری - شبیکہ بیار تاریک باشد
ن تاریکی ع دلچوری چشم بند اسپ را
نیز گویند -

انڈھیر - خلافت انصاف بود ع ظلم -
انڈھیرات تاریکی ع داج -

انڈھیری - شب سیاہ تر را گویند و جا
کہ چشمہ ہائے آب بند نہ تا شوخی نکنند
ن چشم بند ع برقع الفرس -

انڈھیری رات - ن شب تاریک جد
بالکسر کسر وال نملہ -

انڈھے کی بھیریشل گویند سجا نیکہ دم
کم حوصلہ را چیزے میسر شود -

انڈھی کی لکڑھی - کسے را کہ یک پسر
یا یک دختر از اولاد مانده باشد آن را گوید -

انڈا - تخم حیوانات باشد ن خایہ ع
بیضہ و خایہ انسان را نیز گویند کہ از آلات

تسائل بود -

انڈوا - چیزے باشد از لته دکاہ و مانند
آن کہ مدور مانند حلقہ ساخته بر سر نژادہ

انعام - عربی است و آن چیزے باشد
 کہ سبب خوشنودی زیادہ از مزد کسی دہند
 ت لودارلی -
 انگھوا - اول ترہ گندم و مانند آن باشد
 کہ از زمین برآید و ہنوز برگ برپا در دوع
 بارض و چیزے بود کہ از آرد پزندانہ کونہ با
 و در شیرہ اندازند و خورد و بیشتر برائے
 چشم ہلین نذر ہند و ہر چہ ناکارہ از اش
 و ہونگ بعد ولیدن برآید کہ قابل ختن
 نان نباشد -
 انگھو پور - قسمی از بلخ در از پائے بود ستر
 ع ججذب بالضم جیم و سکون حائے مجمہ
 و فتح وال حملہ و سکون موحده -
 انگھی لفظے کہ قابل گفتن نباشد و ہنود
 کلمہ طیبہ لامی گویند چر کہ بزبان آنھان نمی آید
 انکارا - آتش بارہ کلان باشد و انگھو
 ع جمرہ بالفتح -
 انگر کھا - لباس مردان بود کہ سبتین
 ہا و بند ہا و کمر توے فار و وزیر قبا پوشند
 و بے قبا ہم پوشندہ -
 انگڑائی - حالتے بود کہ سبب کاہلی با
 بر خاستن بعد شستن بسیار بالکسر اعضا
 یا خار نشد دست و پارادراز کند و خورا
 یہ پیچہ خواہ انسان خواہ حیوان -
 انگڑائی لینا - لام بجمانی مجہول رسیدہ
 فون بالف کشیدہ -
 انگڑ کھنگڑ - اسباب خانہ باشد
 انگشتانہ - چیزے بود کہ خیاطان ہنگام
 و وقتن جامہ در انگشت پوشند تا سوزن
 بہ انگشت ضرر نہ رساند -
 انگکش - مشاہرہ باشد کہ بیاران و
 پیران ملازم انگر یزان تا دم زندگی یا بند
 و آن نیم مشاہرہ سابق انگیس باشد -
 انگکشا - کسیکہ چنین مشاہرہ یا بدو ہر
 دولت انگریزی ست -
 انگنا مینا - بجادرہ زنان ماہ ہشتم حمل
 زنان باشد -
 انگلیٹ - ف بدن ع جتہ و جسم -

انگنائی - صحن خان باشد پیشگاه ع
 سوح بالضم -
 انگنتی - پیشمارع لاتعد -
 انگوٹھاں انگشت نزع ابهام بالکسر
 انگوٹھی - حلقہ بانگین که در انگشت دارند
 انگشتر و انگشتری ع خاتم -
 انگوٹھی پتیا - انگشت در دست
 داشتن -
 انگور - فارسی است ع مریز و عنب و
 سرزخم که به بی برآید -
 انگور بند دشا - الیام سرزخم بود هنگام
 به شدن -
 انگور زینچ و الا - ف انگور فروش ع
 عناب بالفتح -
 انگور کا درخت - ف زرد تاک ع
 کرم بالفتح -
 انگور کا چٹھاں خوشه انگور ع عشقود
 بالضم -
 انگور کی ٹٹیاں - تاکھائے انگور بود
 انگور کی کوپل - ف خودستان بفتح خا
 معجمه بواو معدله -
 انگور کی کیاری ف خنبه -
 انگلٹر - چیزیکه بصورت نادر سازند و
 سخنے که خلاف قیاس گویند -
 انگلیا - جامه که زنان بر پشان بندند
 ف شاما که ع اتب بالکسر دلبیه و سینجه
 جناب شیخ ناخ منفور میفرمایند
 دانی بین انگلیا کی چڑیا کو نبت کی چنیاں
 پتی ہی بانی کی چھلی موتو کی آسین -
 انگلیٹھی - ظرفیکه در آن آتش دارند
 آتشدان ع حجر دکا لون دکا فوٹہ -
 انگلی - کلام بے ربط را گویند -
 انمول - چیزیکه بیش قیمت بودن
 ع ٹین -
 انٹاس - بیخ تره باشد که از ان مر با سنا
 دیلاؤ پزند و هندست -
 الواس - امر باشد او شستن ظرف
 گلی که آتش نرسیده باشد -

اوبالنا - جوش دادن چیزے بود مانند
برنج و گوشت و شکر قند -

اوبطرا کھچرا - چیزے که برابر نباشد
مک و مک -

اوبس جاتا - برگشتن طعام بود از مزه
اصلي ع تغییر -

اوبسنا - همان برگشتن طعام بود از مزه
اصلي -

اوبکائی - حرکت معده باشد برائے دفع
غذا و مواد ع توموع -

اوبلانا - آب دیگ جوش کرده افتادن
بود -

اوبلنا - همان جوش کرده افتادن آب
دیگ بود مروجوش ع غلیان -

اوبهار - بر آمدن هر چیز باشد که افزودنی
تجدید پیدا کند مانند پستان و دمنبل ف

بر آمدگی ع نمویضتین و امر بود به بلند کردن
چیزے از جائے -

اوبسارنا - بر آوردن هر چیز

الاسنان شستن ع غسل بالفتح
انوط - زیور زمان منو باشد -

انوکھا - سخن نود خلاف واقع بود کسی
که کار نکند این محاوره زنان است

انی - بر وزن غنی ف نوک ع سنان
و نوک کنش را نیز گویند دوستی باشد در

چوب بازی و ضربے باشد در نیزه -

فصل و او

او - کلمه بود که بمخاطب حقیر گویند -
اوایل - بسنه باشد باریک که بر

چو بهائی پرخه تمند دوران دشمنه از دوک
گذرانیده بندند تا بسبب آن رشته

دوک درگوشش آید در عربی بمعنی
ابتدایا باشد -

اوبال - جوشے که در دیگ آید مروجش
ع کشفه بالفتح -

اوباللا - طعامیکه در آن روغن نیفتد
اینچنین طعام مریضان دهند یا کیکه معده

روغن ندارد -

<p>اوبلی ہونٹی۔ کار دوتینی کہ تیز شدہ باشد۔</p> <p>اوت۔ بزبان قصبہ مرد احمق را گویند اوتار۔ بزبان ہندی بزعم دگمان آہنا کسانی بودند کہ قابل پرستش بودند بضم الف بود محدودہ بروزن و مسنی خمار فرو شدن نشہ باشد و امر بود بفرود آمدن چیزے و کسے از بالا بر سیر۔</p> <p>اوتارا۔ فرود آمدن مردمان بود از کشتی۔</p> <p>اوتار چڑھاؤ۔ فستی و فرودی ع سفال دگی و میشی آواز منیان را نیز گویند اوتار نا۔ ف فرود آوردن۔</p> <p>اوتاولا۔ کہ در مزاج او جلدی در سہ کار باشد و انجام کار نہ شناسد ع مستعمل اوتر۔ جانب شمال را گویند۔</p> <p>اوتراہی۔ بروزن گمراہی ت باو شمال ع شمال بالفتح۔</p> <p>اوترا نا۔ ف فرود آمدن ع نزول و بمعنی کمی چیزے بود ع انحطاط۔</p>	<p>باشد از چیزے ف اور دلیدن و بمعنی در غلامیدن نیز آمدہ ع اغواء۔</p> <p>ابھرا نا۔ بر آمدن چیزے باشد از چیزے ف نمایان شدن ع ظہور و در اچھلہ لغات و اوسبب المافوشنہ میشود مگر خواندہ نیشود چنانکہ و اخور د خوش و خواب و این و اورا و اومحدولہ گویند و ضمیرہ باقبل راضنہ اشباع گویند۔</p> <p>اوپچی۔ کیسکہ جملہ سلاح جنگ بر خود آرتہ دارد ف سلاح بند ع مسلح۔</p> <p>اوپر۔ ف بالا ع فوق۔</p> <p>اوپر و پٹری۔ سخن بستن بر کیسکہ خلاف واقع باشد ف بالا بندے۔</p> <p>اوپلی۔ بروزن اُجلی سر گین خشک شدہ گاومیش باشد ف پاچک۔</p> <p>اوپنا۔ تیز کردن شمشیر و کار و زنجیر باشد بر سنگ نسان ف آب دادن۔</p> <p>اوپنی ف سنگ نسان۔</p>
--	--

معروف آزند چنانکہ از او پیشواز۔

اوٹھ۔ امر بود بہر خواستن بت بر خیزع
قم۔

اوٹھا۔ امر برداشتن چیزے بودف
بردار و ماضی برخواستن چیزے باشد
برخواست۔

اوٹھا وینا۔ برخاستہ کردہ داون کھو
از جائے دبرداشتہ دادن چیزے بکے
بود۔

اوٹھانا۔ بردزن ہانا بلند کردن
دیوار دبرداشتن اسباب و چیز گران
ع سر بالفتح و احوال بالکسر بدست

گرفتن کلام اللہ برائے قسم خوردن بود
دضرب کردن زر باشد و کشیدن رنج
دغم بود ترک محبت اذول کسی بود۔

اوٹھائی گیرا۔ کیکہ چیز ہائے سہل
دزدن ہرزہ دزدع سارق۔

اوٹھنات برخاستن ع قعود بالضم۔
اوٹھی ہوئی۔ زن و مادہ حیوانات

اوترنا چڑھنا۔ بہ نشیب آمدن و
بفرار رفتن بود۔

اوترنگ۔ چوب بالاے در مقابل
چوبین پائین در باشدت بلندتن ع
ساکف۔

اوٹمناف آنقدر و اگر آن چیز مونت
باشد بجائے الف آخر تختانی معروف
آزند۔

اوٹھلا۔ ظرف کہ عمیق نزارد ع زجر ج
و اگر مونت باشد مانند رکابی و لگن کم
عمیق پس بجائے الف آخر تختانی معروف
آزند۔

اوٹ۔ پردہ را گویند عموماً و چہار
چوب جامہ دوختہ کہ مانع نظر باشد۔
خصوصاً پردہ ع حجاب۔

اوٹ پٹانگ۔ سخن بیہودہ و مرد
یادہ باشد۔

اوٹنگا۔ جامہ کہ از قامت کوتاہ باشد
و اگر مونت باشد بجائے الف آخر تختانی

اوچھ۔ ت شکنہ ع کمرش بالکسر۔
 اوچھا۔ قسم فقیران باشد در مہنود کہ ساحرا
 بوند۔

اوچھڑمی۔ ت شکنہ ع کمرس بالکسر
 و اگر شکنہ آدمی باشد عبری محدہ گویش
 اوچھڑمی کا گوہر۔ سرگین شکنہ باشد
 کہ ہنگام شگانتن بر آید ع فرٹ بالفتح۔

اوچھاٹ۔ بیز ارشدن مردم دیز ارشدن
 دل از مکان و کار بار باشد۔
 اوچھاٹنا۔ بیز ارکردن کسے و دل کسے
 از کارے و چیزے بود۔

اوچھاٹ جانام۔ ت برخاستہ شدن دل
 از ہر چیز و رفتن خواب و جہتین شمشر
 ہر چیزے رسیدہ۔

اوچک۔ امر بود از جانندن۔
 اوچکا۔ ناگاہ برندہ چیز بود بزدی ع
 خناس بالفتح۔

اوچک پہانند۔ مند جست و خیز۔
 اوچک لیجانام۔ ت ناگاہ بردن۔

دایہ کہ فعل و نطلب کند دست شود
 اوچاڑ۔ ت ویرانہ ع خرابہ۔

اچاڑ نام۔ ت رہا میندن و ویران کردن
 ع دبا الفتح و التشدید و تحریب۔
 اوچالاست۔ روشنی ع ضور بالفتح۔

اوچڑا۔ شہر مکان ویرانہ شدہ باشد ع
 خراب۔

اوچڑجانا۔ الف مضموم و او محدودہ جمیم
 مفتوح رائے ہندی ساکن جمیم دوم دون
 بانہا کشیہ۔

اوچڑٹنا۔ داو محدودہ نون بالف کشیڈ
 ت دیران شدن ع خراب بالفتح۔

اوچڑمی۔ داو محدودہ رائے ہندی
 بتختانی معروف رسیدہ دعاے بد باشد
 بمجادرہ زنان کہ ہنگام تہر و عتاب خود
 را با زین دیگر را گویند۔

اوچلا۔ ت سپید ع ابیض۔

اوچلی۔ بمجادرہ زنان زن گاڈر
 را گویند۔

او وچکنا۔ ف جست کردن۔	او وچکنا۔ ف جست کردن۔
او وچما۔ کم دناقص بود و مردی که جهان	او وچما۔ کم دناقص بود و مردی که جهان
داناغام به کسی دهد و بر زبان آورد و اگر	داناغام به کسی دهد و بر زبان آورد و اگر
بچیندن زن بود یا چیز مونس کم دناقص	بچیندن زن بود یا چیز مونس کم دناقص
بود بجای الف آخر تختانی معروف آرند	بود بجای الف آخر تختانی معروف آرند
و بشدید جیم فارسی کلمه بود که هنگام تعجب	و بشدید جیم فارسی کلمه بود که هنگام تعجب
بر زبان آرند۔	بر زبان آرند۔
او وچمال۔ امر بود از جانیدن چیزی	او وچمال۔ امر بود از جانیدن چیزی
و برهوازون چیزے و بزبان دیسی تی	و برهوازون چیزے و بزبان دیسی تی
و استفراغ را گویند۔	و استفراغ را گویند۔
او وچمالا۔ ر سنے که در پایہ بالا نوزنیہ	او وچمالا۔ ر سنے که در پایہ بالا نوزنیہ
چوین و سقف چوب بندند تا زنیہ نینقد	چوین و سقف چوب بندند تا زنیہ نینقد
داز جانجیند	داز جانجیند
او وچمل جاننا۔ جست کردن چیزے از	او وچمل جاننا۔ جست کردن چیزے از
صد مہ چیزے بود۔	صد مہ چیزے بود۔
او وچملنا۔ جست کردن بارادہ خود یا	او وچملنا۔ جست کردن بارادہ خود یا
از صد مہ چیزے بود و جمیدن۔	از صد مہ چیزے بود و جمیدن۔
او وچمن اوچمن۔ بی طعام دانندان بود که صا کو گیز	او وچمن اوچمن۔ بی طعام دانندان بود که صا کو گیز
او وچپور۔ گر شدن آب و گل و جران بود غص بالفخ	او وچپور۔ گر شدن آب و گل و جران بود غص بالفخ
او ودا۔ رنگی بود مانند گل نافرمان ف	او ودا۔ رنگی بود مانند گل نافرمان ف
کی بود۔	کی بود۔
او ودا س۔ مردم برخاسته خاطر و دل	او ودا س۔ مردم برخاسته خاطر و دل
برخاسته بود از هر چیز۔	برخاسته بود از هر چیز۔
او ودا سی۔ برخاستگی خاطر بود از هر چیز	او ودا سی۔ برخاستگی خاطر بود از هر چیز
او ودا هسٹ۔ خفیف رنگ کی بود در رنگ	او ودا هسٹ۔ خفیف رنگ کی بود در رنگ
دیگر۔	دیگر۔
او وده۔ نام شهر سیست قدیم و مشهور کنار	او وده۔ نام شهر سیست قدیم و مشهور کنار
دریائے گما گھر که معبد کلان ہنزد است	دریائے گما گھر که معبد کلان ہنزد است
بیک کردہ از فیض آباد جانب مشرق	بیک کردہ از فیض آباد جانب مشرق
گویند چند بار انقلاب یافته دوازون	گویند چند بار انقلاب یافته دوازون
شده و ہنوز اکثر جاعمارت و چاہ اژون	شده و ہنوز اکثر جاعمارت و چاہ اژون
بری آید۔	بری آید۔
او و ہار۔ چیزے از کسے گرفتن بوعده	او و ہار۔ چیزے از کسے گرفتن بوعده
دادن بود و دام پسا دست ع قرض	دادن بود و دام پسا دست ع قرض
بالفتح۔	بالفتح۔
او و ہار و دنیا۔ ف دام دادن ع قرض	او و ہار و دنیا۔ ف دام دادن ع قرض
بالفتح۔	بالفتح۔
او و ہار لینا۔ ف دام گرفتن۔	او و ہار لینا۔ ف دام گرفتن۔

<p>ف کفل پوش -</p> <p>اور چور - ف پایان ع مصر وحد -</p> <p>او گی - انچه بر آن طاب باف کرده برکش بادوزند -</p> <p>اور سی - کلمه خطاب بو موث حیرا کہ بدین کلمه خوانند -</p> <p>اوڑا - امر بود از پریدن ع طربا لکسر اوڑا - ماضی واستفهام از پریدن بوده ع طار -</p> <p>اوڑا تا - پرانیدن ع بطارہ بالکسر وکسی رادر سخنان فریب و مخالطوادن اوڑ گیا - ماضی پریدن بود و عاے بدگفتن زنان بود مردان را و اگر زنان بد گویند بجائے الف آخر سخنانی معروف آرند -</p> <p>اوڑنا - پریدن ع طیران و پنهان داشتن سخن راز با کسے و دور شدن عدو دو دفع شدن مرض و دور و نیز رفتن در راہ -</p>	<p>او دہار مانگنات دام خاستن ع ستھن او دہرت آنظرت -</p> <p>او دہر جانا - باز شدن و زود شدن دوختہ بود از جامہ و چرم و زخم دوختہ مانند آن و دور شدن پوست از بدن ع نمائے بفتح مثلثہ -</p> <p>او دہر نا - بہمان معنی است کہ گفته شد و کنایہ از تباہ شدن بسبب زہریاری و دادن سود بود -</p> <p>او دہیر - امر بود بہ باز کردن و زود کشودن دوختہ از جامہ و چرم و مانند آن او دہیر مین - فکر و اندیشہ بسیار کردن در کار اہم و مشکل باشد متواتر و بیانی - او دہیر نا - دوختہ را کشودن بود - اور - بردن خوردن دیگر ع آخرد چیزے علاحدہ از چیزے بودت بیگانہ ع غیر و کلمہ عطف در ہندی بود - اورنگ - لفظ ترکی است و آن چیزے بود کہ بر پشت اسپ انباشند</p>
---	--

<p>بلن جنگا نند و تماشا کنند۔</p> <p>او کسانا۔ دل تنگ شدن از کاری بود</p> <p>ت بیزار شدن و عاجز شدن۔</p> <p>او کڑو۔ نوعی از خشستن که هر دو سیرین متصل فرش خواه زمین دهر دوزا نو به شکم چسبندت غنچه نشستن ع قرضابا بالضم و فتح فا۔</p> <p>او کس۔ امر بود به سر بر آوردن و از خفیا کسے بیرون آمدن۔</p> <p>او کسانا۔ سرفقیار و شن از ظن چپراغ زیادہ کردن تار و شنسی دہد و فروخته کردن کسے برائے فسادت اشتعالک۔</p> <p>او کسنا۔ ت سر بر آوردن و منوین کردن و با اختیار خود شدن باشد۔</p> <p>او کھلی۔ سگی یا چوچی کہ میانش خالی کردہ دران غلہ و تاکو کو بندت جوازہ ع ہارس</p> <p>او کھیٹر۔ امر بود بکندن درخت از زمین و تواریدن و دندان از دین و پیرہا از ہم</p> <p>مرخان و بجای مصدر ہم استعمال کنند۔</p>	<p>اڑن جوگا۔ دعائے بد باشد مجاورہ زنان</p> <p>و اگر زن را گویند بجای الف آخر تختانی معرفت آزند۔</p> <p>اوڑنچھو۔ رفتن کسے بزودی و شتاب و دور شدن دشمن بطوریکہ نشان او نماندت نا پدید۔</p> <p>اوڑنہٹا۔ پوشیدن جامہ بود از ستر تا پاکینت و داد کشیدن ع طو بالفتح۔</p> <p>اوڑنہنی۔ چاوری کہ دختران دعروس بالائے لباس زنانہ پوشندت سر انداز و دامنی ع بھو لباس کفن زن مردہ ملتان ہسم بود۔</p> <p>اوس۔ ت شبنم و سپم بالفتح۔</p> <p>اوسارا۔ سائبان بود کہ پیش والان اندازد</p> <p>اوساری۔ پارہ دیوار کہ بر پارہ دیگر بندت رتہ۔</p> <p>اوس وقت۔ ت آگاہ ع اذن۔</p> <p>اوشغلا۔ کاری و سخنی بود بطرز نو۔</p> <p>اوشغلا چھوڑنا۔ سخن تمام کر کہ دو کس را</p>
---	---

انچہ درول باشد از شکوہ و غصہ -

او گلنا - فرو برده را از حلق فرود بردن

و عیب کسی گفتن و تبصرت آورده باز

و دادن و شکوہ کردن -

او گلنا - ن روییدن در مکیدن بنت

یا لنتخ -

او گھی گها گھر - رسنے بود دراز و عمودی

بود چو بین زنجیر دار که بدان اسپ را

چها نذن آموزانند -

اول - الف بود مجبول و لام زده کسیکه

بوض کسے قید مانا ز عمر میانشت گرد

اولا - لام بالف کشیده سنگی که اذا سمان

باردت تلگرگ ع جلد بالفتح و برز و نفختین

اولتی - راه که ازان آب باران از سقف

سفالہ پوش بر زمین چکدنت داهل -

اولٹ - سامر بود از واژدن شدن دوقی

کتاب گرد ایندن -

الٹاوت - واژدن ع محکوس -

الٹ پلٹ - الف مضموم و او معدولہ

او گھڑنا - همان کندن و برآوردن چیزی

از پنچش ع قلع بالفتح -

او گار - سامر بود از برآوردن گل و لائے

چاه اندوده و صاف کردن چاه -

او گارنا - صاف کردن چاه باشد از

گل و لائے ع حمار بالفتح -

او گال - مثل نان و پان خائیده باشد

که اندازند -

او گالدان - ظرفیکه دران مثل پان اندازد

او گتا پیچی - بخار زه زمان طعن و تشنج و

احسان سابق رایا و کردن بود -

او گلنا سلوک و انعام را ہنگام غصہ ظاہر

کردن بود این محاورہ زنان است -

او گرا - طعام کہ از دال و برنج پزند و

روغن دران میندازند و خوردند -

او گروانا صاف کنائیدن چاه بود اگل

و لائے تا آب برآید -

او گل پڑنا - برآمدن شمشیر بود از نیام

بدن کشیدن ع اندلا و یکدفعہ ظاہر کردن

لام مفتوح تلمے ہندی ساکن بائے	باشند۔
قارسی و لام دوم ہر دو مفتوح تلمے ہندی	اولما۔ پوست انسان خواہ حیوان کہ
دوم نیز ساکن راست و واژون شدن	از آب گرم از پوست جدا شود و تفتیدہ
چیزے بود۔	ع سموط۔
اولما پلٹا مت واژون و راست۔	اولما چیزیکہ مانند ذیل باشد و در زکند
اولمنا چیزے را از رو بر پشت و از پشت	دبیب در ذیل ریش در جا ہائے دیگر
بر رو کردن باشد۔	افتد۔
اولٹوانسی۔ واژون گفتن کلام و واژون	اولمنا قائل کردن کہے بودت نکوبیدن
کردن کار بود۔	ع الزام۔
اولٹوانسی کبیر کی۔ کلام کبیر نامی بود	اولچینا۔ آب از سبزو خواہ کف دست خواہ
و آن شخصے بود دیوانہ ورنہ اس کہ جہلات	دیوار مکان و چاہ کشیدن و دور کردن
میگفت و قاعدہ کبیرہ را واژون می بست	بود ع غرت بالفتح۔
و کلامش بزبان ہندی اصل است۔	اولی سولی۔ ف وقت نادقت نگاہ
اولے پاؤن پھرنا۔ ف بر تھا گزشتن	بیگاہ۔
ع رجعت القہقری۔	اومس۔ گرمی سخت بود باحتباس
اول جلول۔ سخنان بمعنی و لا طایل	ہو اع علیک۔
بود۔	اومیٹھنا۔ ف پچیدین ع طی بالفتح
اولچھنا۔ باہم پیستن موہا کہ گرہ در گرہ	اون۔ موئے حیوانات بودت پنجم
شود و با کہے فسلو کردن و در آدینٹن	ع صوت بالضم۔

اونٹ کے منہ میں زیرہ۔ مثل میزنت
بر شخصے کہ چیزے یا بد کہ برابر لیاقت داد
بناشد۔

اونٹنی۔ مادہ شتر باشد ع ناقہ۔

اونٹلی۔ مقدار دو کف دست بہم پیوستہ
بود۔

اونٹلی۔ مقدار دو کف دست بہم پیوستہ
بود کہ دران غلہ مانند آن کردہ یکے دہد

اونچا۔ الف بواو محروف دوزن غنہ
نڈہ جمیم فارسی بالف کشیدہ ف بلند ع
عسالی۔

اونچاس۔ الف مضموم ماد معدولہ
نون غنہ جمیم فارسی بالف دسین مملہ

کشیدہ ف بلند ی ع امت بالف ع و
علو بضم تین و تشدید داو و بروزن قسطنطین

عددیست مشہور ف چہلی و ندر ع تسع و
اربعون۔

اونچان۔ ف فزاز ع اوج بالف ع۔
اونچالی۔ ف بلند ی۔

اوناسی۔ عددیست مشہور ف ہفتاد
و ندر ع تسع و سبعون۔

اونبی۔ خوشہ گندم خام کہ
بر آتش بریان کردہ خورد بواو مہول

اگوی و غاری بود کہ برائے گرفتن پیلان
کنند و سر غار از علف خوردنی پیلان پوشند

تا پیلان دران فہند و گرفتار شوند۔
اونتالیس۔ عددیست مشہور ف

سی و ندر ع تسع و ثلثون۔

اونٹ۔ ف شتر ع ابل و دبیر۔
اونٹ بٹھانا۔ شتر خوا بانیدن۔

اونٹ کا پاد۔ سنخے باشد بے اشرو
بے نفع و گوز شتر۔

اونٹ کٹارا۔ ترہ باشد خار د اضماع
سائیدہ د دانہ اش دوائی خار شت بہت

ف اشتر خار ع زنجیل النجم۔
اونٹ کس کل بیٹھے۔ مثلے میزنت

بجائے کہ گویند چہ رود ہفت شتر یکدام
پہلو نشیند۔

<p>او نگیان چچانا - کج کردن انگشتان بود تا ضد از بند انگشتان بر آیدت نمایند ع فرقه با فتح -</p>	<p>او نچ نیچ - بندی دستی باشدت نشیب و فر از -</p>
<p>او نگیان چچکانا - دستها بلند کرده خم کردن انگشتان بود زنان و دختران را بر جنگ با خودها -</p>	<p>او نچی نیچی زمین - زمین بلند و پست باشد ع دهره با فتح -</p>
<p>او نگیان چوستا - انگشت کمیدن طفلان بود ع مرس با فتح -</p>	<p>او ندها - چیزے و کیکه و از دن باشد ع معکوس -</p>
<p>او نگی سچید کرنا - بشکلیدن او نگیونگی کا تحقیقین - الف مضموم و اد</p>	<p>او ندهنا - ت و از دن شدن - بودت تگون کردن ع اکباب بالکسر -</p>
<p>معدوله نون غنه و کاف فارسی ساکن لام مکسور تخمائی معروف بود و نون مخفیہ تائی</p>	<p>او نڈیلینا - کج کردن ظرف بود برائے گرفتن آب در ظرف دیگر یا کج کردن ظرف غلّه</p>
<p>هندی مخلوط الہا بتخمائی مجہول و نون مخفیہ رسیدہ پیوند انگشتان بود ع بر رسمہ بالضم و حذ</p>	<p>بود برائے بر آوردن غلّت فرو رختن ع صحاہ بالکسر و المد -</p>
<p>او نگھت پنکی ع سرنہ بالکسر و امر بود بر پنکی کردن -</p>	<p>او نگی - الف مضموم و اد معدوله نون غنه و کاف فارسی زده لام بتخمائی معروف سید</p>
<p>او نگھائی - الف مضموم و اد معدوله نون غنه کات مخلوط الہا بافت کشیدہ ہمزہ بتخمائی</p>	<p>ت انگشت ع صج - او نگیان ت انگشتان ع صج -</p>
<p>معروف رسیدہ همان بکنی بود -</p>	<p>او نگیاننا - انگشت و رکون کسی کردن برائے خندہ -</p>

اوانگنا - مقدمہ خواب باشد -

اوانگنا - ترحیح و روحن دادن بہلبانان
پایہ گردون داراہ وماند آرم راناروان شود -

الوزا - الف مخلوط التون مفتوح بو او زودہ
لام بالف کشیدہ اجارغ مانندے باشد کہ
بر پہلو سے اجارغ سازند بر آن دیکچہ ہانہا
پرزنت دیکدان -

اوہی - کلمہ باشد کہ اکثر بر زبان زنان
جاری شود فتح و عوی وآہ -

فصل ہائے ہوز

اھا ہا ہا - الف مفتوح ہر سہ ہائے ہوز
یا نغما کشیدہ کلمہ باشد کہ ہنگام خوشی و
سببات بر زبان آرند -

ا ہار - خارتی است -

ا ہیر - بردزن صغیرت گاؤ بان ع بان

فصل ہائے تختانی

ایتیر - فتح نمودن غور بفتح -

ایٹر کھٹیر - خریدن و فروختن اخاس و
اسباب بود و کنایہ از بتاہی و سرکشگی باشد

ایٹر - ف پاشنہ کردن -

ایٹر کر جانا - کنایہ از گریختن باشد

ایٹر لگانا - پاشنہ کردن اسپ بود -

ایٹری - ف پاشنہ عقب -

ایسا - ف کلمہ صفت بود چینی ع مثل

ایسی تیبسی - کلمہ باشد قریب پریشانم کہ

ہنگام غصہ کے را گویند -

ایک - ف یک ع اُحد -

ایکا - کاف بالف کشیدہ یک زبان و

یک لفظ بودن چند کسان بر کاری ف

یک رنگی ع اتفاق -

ایکا ایکی - ف ناگاہ ع خوارہ -

ایک آقا کی بندی - ف خواہش

ایک پاؤ نئے کو دنا - بیکپا کی جینن

کودک بود ع روسے بفتح و سکون ال

مہد -

ایک دن بیچ گہر جانا - کیر و زمین بیچ

رفتن ع قہیاب بالکسر -

ایلو - دوائے تلخ باشد ع صبر بالکسر

اکین - نام راگ باشد از شش راگ
مشهور در غنا -

این - کلمه باشد که در مقام عجب و تهنیت
و استفهام گویند -

اینٹ - چیزے مربع از گل سازند
بدان مکانات سازند خشت ع
لبن بالکسر -

اینٹ کا سانچا - کات بالف
و سین مہلہ بالف و لون غنہ و جیم فارسی
بالف کشیدہ قالب خشت باشد ع لبن
بالکسر -

اینٹ مارنا - خشت زدن ع بس
اینٹھن پیچیدین اعضا باشد و بیج و تاب
رشته خامت ژفت ع تشج -

اینج - امر بود کشیدن چیزے ف کش
بافتج -

اینچا کہنجی - چیزے از دو طرف باشد
کہ چیز دا حد را دو کسان بطرف خود با
کشند ف کش -

اینج کہنج - با ہم کشیدن دو کسان یا چند
کسان یک چیز را باشد -

اینچیا - ف کشیدن ع جذب بالفتح
اینچن گسیٹن - جمع کردن مالی و مہاسب
بود کسی را از ہر جانب و بمعنی کشان کشان
رفتن بہ طرف نیز باشد -

اینڈ مہن - ہیزم و پاچک و مانند آن
کہ آرزو ساز ایندہ طعام بزندان ہیزم
و ہیمہ -

اینڈرنا - خرامیدن نیاز و تکبر باشد
جو آنان بد و ضعان رات خرامیدن -

ع اختیال بالکسر و تخیر -

باب بابے موحده فصل الف

بابا - فارسی است د پوزنیز گویند ع والد ف
و بلنت انگریزی ہیرا گویند -

بابرنگ ف بزرگ کالمی ع مربق
بابر نیٹ - قسمے از قماش صنوعی
انگریزان بود و از آن لباس رومال

باچا - موحدہ و ہمیم بالفہما کشیدہ آکر نوشتن
باشد سانع مزار -

باچہ بی - قسمی از برہنہ مان ہنود باشد -

باچرا - غلہ باشد کہ از حیوانات وارد

آزاد مردم خوردند گا درس ع حاورس

باجرمی - رنگی باشد از مکیان -

باجن - ساز نوشتن باشد مانند دل و

تاشہ -

باچی - خواہر کلان را گویند -

باچہ - ہر دو گوشہ لبہائے دہن باشد

ف کخک دہن و تناول ع شیدق بالکسر

باواہم فارسی است ع لوز بالفتح -

باواچیہ - پارہ نقرہ خواہ طلا خواہ مس و

برنج کہ بصورت محزوطی ساختہ برصند و پیہ

باوکندہ بندوق نصب کنند -

بادامی - درج محزوطے را گویند کہ کلان

زیور دماند آن نند قومی از خواجہ لری

مادر زاد بود کہ اندک آلت تناسل شہ

باشد -

سازند قیمتی بود ولخت انگویزیست -

بابو - ہر وزن قابو گذار را گویند ع فقیر

و مردم ہنود بنگالہ را نیز گویند -

بابونہ - فارسی است -

باب - ف پدر و باب ع والد داب

باپچی - دوائی است مشہور ر ہندست

بات - ف سخن ع قول -

بات بدلنا - ف سخن گردانیدن و

زبان از قول اول برگردانیدن -

بات بنانا - موحدہ دوم مفتوح ہر

دونون بالفہما کشیدہ سخن گردانیدن بود

ف سخن سازی -

بات دوہرانا - دال مہملہ مضموم واو

محدول ہائے ہوز ساکن رائے مہملہ

دونون بالفہما کشیدہ سخن گفتہ را باز گفتن

ع عت بالفتح -

باتین بنانا سخنہائے یادہ کردن ف

سخن ترتیبین -

باتین کرنا - ف سخن گفتن ع تکلم

باد آورد - فارسی است و آن دو با بود
ع شوکیه البیضا -

باد خایه - مرضی بود که در غایب سازد
آب شود و آما سفت فتح ادره باضم
و فتح بالکسر -

باد خایه والا - مردیکه این مرض دارد
فت خصیه آما سیده ع فتح -

باد ریسه - بین همله فارسی است و
آن چوب مد در میان سوراخ بود که
چوب نیمه ها استاد کرده در آن دارند -
بادول - ف ابرع سحاب -

بادلا - تار بار یک نقره و طلا باشد که
بکار چوب و مانند آن آزند -
بادیا - ظرفی باشد مانند پیاله از مس و
نقره که در آن نان خورش دارند ف
پساله -

باران کوش - جامه بود از گلیم سیاه
که مردمان فوج انگریزی در ایام سر ماد
برشکال پوشد تا از باران محفوظ مانند

دسر ماخوزند بارانی فارسی است -
بار تنگ - فارسی است ع لسان
المحل -

بارک - دو الی است سائیده
که مزین تپ صفر اوست و مکانات
مانند فوج انگریزان را گویند که طولانی
بود در ریچه باوار لغت انگریزیست
بارگیر - گیکه ادره را بر اسپ خود نوکر کنند
بارود - فارسی است و بجایه دال
معله تائے فوقانی نیز گویند -

باره - عددیست مشهورت دوازده
ع اثنا عشر -

بارها - نام جایست که انجاد دوازده
ویمه متعلق اند و سادات صحیح النسب
و شعبی در آن مانند -

باره ابرن سوله سنگار - آرایش و
تزیین کامل زنان بودت هر هفت

باره امام - دوازده امام علیهم السلام
اندر ع ائمه اثنا عشر -

بارہ - چند منی دارد تیزے کہ بر دم
 شمشیر باشد آب دم شمشیر عرار
 دوم صفت درختان بود موسم سر شدن
 توپها د بند و قها بود بیکد فہہ چهارم درازی
 قامت و دہر ہیزت بر آمدگی ع نونچم زیادہ
 شدن آب دریا ع طغیان -

بارہ چلنا - سر شدن تفنگما د توپها باشد
 بیکد فہہ -

بارہ داغنا - سر کردن توپ د بندون
 و پٹاخا نہ بیکبار بود -

بارہ رکنا - نیز کردن شمشیر و کلاد د بود
 برنگ فسان ع شخدا بلق

بارہ چھوڑنا - سر کردن توپ و تفنگ
 بیکبار بود -

بارہ دلانا - برکاری کے را آمادہ
 و تیز کردن بود -

بارہ کر جانا - کان کسور راے مہل
 ساکن جمی دونون بانہما -

بارہ کرنا - دم شمشیر دندانہ وار شدن بود

بارہ باط - ہر جہہ خراب و آدرہ باشد
 بارہ بانی - بشرط را گویند محاورہ زنان
 بارہ درمی - ایوان پختہ امیران کہ دوازڈ
 در دارد -

بارہ سنگا - جانوری باشد دوشاخ
 کلان دارد دہر شاخ شاخے بسیار دارد

مانند گلبن ت گوزن ع آبل -

بارہ سنکے کاچکے - بچہ گوزن بودن ع حرڈ
 بارہ مینے - کنایہ از تمام سال بود -

بارہ وقاتا - نام ماہ ربیع الاول بود
 بشمار ماہائے بطور محاورہ زنان -

بارہون پر تیرا - کبوتر سبز یا سرخ یا
 زرد یا سیاہ کہ جملہ پر ہائے دم سفید دارد

بارہ می - قومی باشد کہ مشعل در شہسا
 نمایند و طرف بر گھاسازند و مشعلی -

بارہ می دار - چوکیدار و نگاہبان امیران
 بود در خدمتگارے -

بارہ کا - تسلیم صوران باشد کہ اذان خط
 باریک کشند -

باس - ف بوسه ع راجحه -

باسن - ظرف باشد خواه از گل خواه
از مس یا از نقره و طلا و برنج ف آوند
ع ظرف و انا بالکسر -

باسی - طعام شب مانده و آب شب
مانده بود ف شبینه -

باسی کوسی - از الفاظ مستر و فداست
که همان طعام شب مانده اندک باشد
باشه - فارسی است ع باسق -

بافته - فارسی است و آن قماش بود
و قسه از رنگ کبوتر کابلی بود -

باگ - ف لگام ع لجام و عنان -

باگ دور - دال هندی بود مجهول راثر
هندی زده ر سنی بود کما سب کشل بلبلان

کنند ف پانگ ع مقوذ بالکسر -

باگ و هلی - چچوژ ناو باگ و هلی

کرنا - ف لگام سستین

باگ روکنا - لگام باز کشیدن ستور

تا بار ایستد غ کج بافتح -

باگرف کله آهرو -

باگرو یا - قوس باشد از مطربان -

باگ کینچنات باگ کشیدن -

باگسیری - پوست خشک شده شیرا

گویند که نفیران با خود دارند و بر آن خوانند

باگ موژنات عنان پیچیدن ع

عطف دوم بافتح و پشمر دین دانهائی

چیچک که با طفل برمی آید هر گاه رود

بصحت آورد -

باگیسیری - نام راگنی باشد از شنش

وسه راگنی مشهور -

بال - هر وزن سال ف موسی ع

شعر بالکسر و خوشه گندم وجود برنج و

مانند آن را گویند -

بالا - بچه خور و سال مردم باشد ف

کودک ع طفل بالکسر و حلقه سیم و طلا بود

که زنان در گوش دارند و نام سید سالار

مسعود تهاوه اند و بفارسه قدر و قامت

را گویند -

بال بیاسی - کیکہ در ہنر باد علم ہاکمل
دکنہ مشق بود۔

بال بیکنا یا بیکہ ہونا - کنایہ از آفت
رسیدن بود۔

بال پالنا - پرورش مو یا بود تا دراز
شود۔

بال کیکر کے اوٹھانا - برداشتن کسی
بود کہ مویش در دست پیچیدہ باشد

بال پھیلانا - موے پریشان کردن
بود برائے خشک کردن مو یا بعد غسل

بال جھاڑنا - نشانه کردن ع
بسط بالفتح۔

بال چھکننا - مو یا را صدمہ دادن تا
آب نماندہ و خشک شود۔

بال جھڑنا - افتادن مو باشد خواه
از نشانه خواه بعد صحت از مرض خواه
از مرض موخوره ت مو افتادن۔

بال چٹنا - کشیدن مو باشد از مسافت
خواہ تمام مو خواه موے سفید از سیاه

بالا بتانا - حیلہ کردن باشد در سخنان
بالا پوش - فارسی است ع لحاف

بالا خانہ - فارسی است۔

بالا شاہی - قمیے از پول باشد۔

بالا کچی - آکہ بود کہ سر چہ برداشتن نتوانند

بدان بردازند مانند چوبانی کلا نتر و گندہ

تر و سنگھائے گران بر بلند می و عمارت
اکتدع جز تفتیل۔

بال اوکھاڑنا - چیدن مو بود از جسم
ع تفت۔

بال بال - بروزن خال خال ہمہ و
بجملہ و تمام باشد ت مو بمبو۔

بال بانڈا ہوا ہونا - تانج کسے بودن
بود۔

بال بانڈھی کوڑھی اوڑانا - قادر
ہند از بودن بود یعنی ہر نشانہ را بیفکنند

بال بڑہانا - دراز کردن مو یا سر
زنان و مردان را باشد۔

بال بکیرنا - پریشان کردن مو باشد

از شانہ -	ت موے چیدن ع نمص بافتح -
بالشت - ت ادوس و بدست ع	بال حیوانا - موے خود از کسے کنایند
تبر بالکسر -	بود ع نمص -
بالکا - شاگرد و پس رو فقیران بود کہ فقیر	بالچطر - بیج گیا ہی بود خوشبو سے سنبل
جاننشین او شود و اگر پنجین زن بود	الطیب -
بجائے آخر الف سخانی معروف آنند	بال خورا - مرضی بود کہ مور برابر آنند
ت و شاق -	ت موخوره -
بال کاہندا - حلقہ موبو بود کہ دران	بال دہلوانا - موے شو یا بیندن از
مرغان را صید کنند -	کسے دیگر بود -
بال کترنا - بریدن موبو بود از مقرض	بال دہونا - ت موشستن -
بال کتروانا - از کسی مقرض کنائیدن	بال رکھنا - موبو نادن بر سر و کنا یا زمو
موے خود بود -	نہادن بر بہننا بر سر در برابرے کیکہ آنها بیج
بال کہولنا - واکردن موبو باشد براسے	وادہ باشد گویند کہ از موبو نادن اینہما نقصان
تستن دبر اسے فریاد کردن پیش	بیج دہندہ از مال و جان میشود -
حاکم -	بال سکھانا - خشک کردن آب
بال گندھوانا - بافندہ کنائیدن موبو باشد	موبو باشد در ہوا -
زن را از زن دیگر -	بال سلجھانا - ت شانہ کردن ع مشط
بال گوندہنا - بافیدن موبو باشند	بافتح -
را از زن دیگر -	بال سلجھنا - آراستہ شدن موبو باشد

بال گوند هنا - بافیدن مو باشد -
 بال لیتا - کنایه از بریدن مو
 زهار باشد -
 بالم کبیر - نوعی از خیار بود که نشانهای
 دراز دارد و در غیر فصل پیدا شود
 خیار ع قنار با لکسر و تشدید مثلثه -
 بال موئذنا - مو تراشیدن بود از استره
 ف موے ستر و ع طلق و احتلاق
 بال موئذانا - مو تراشیدن از
 مو تراش باشد -
 بالنگو - فارسی است -
 بالو - بردن خال و ریگ ع بل
 بعقیمین -
 بالوشاچی - قیبه از شیرینی باشد که در
 لکهنود بعد از آن در بنارس خوب می شود
 بالوکی دوات و دوات ریگ
 بالونکا مطر و ژنا - تاب دادن موے
 باشد ع عفنص بالقیح -
 بالی - بردن بجای چند معنی دارد اول

چیزے که جاے ماندن دانه غله باشد
 در تره غله ف خوشه ع سنبله دوم
 زیور باشد که حلقه کوچک بود و زنان در
 گوشها دارند گو شواره ع بره بالقیح
 سوم دختر خرد سال را گویند چهارم سوه
 باریک و کوچک سر زنان که زیبون
 ترین قسم مو است و دراز نیشود -
 بالی بهولی - دختر خرد سال بود و کنایه
 از زن سفید و احمق بود -
 بالی کی سوییان - سوزن مانند که گزدا
 گرد خوشه های گندم و جو بود ف اخیل
 باهم - بردن شام قیبه از ماهی فلس
 دار باشد که باریک و دراز بود -
 باهن - قسم اول هندو است ف
 برهمن بردن کرگدن و تمتمن -
 یا مهنی - زن برهمن را گویند و خرنده
 باشد مانند چلیاسه که رنگین بود و دم
 سرخ دارد ف تجلیس کرع و دعوص
 بالضم و مرضی بود که در چشم مردم بهر سه

که مو با بے پلک ریزند - دور کاری دخل کامل داشتن -

بابان - بردن کان رسنی باشد با یک
که بدان چار پائی بافند و حربیه باشد که
نیز گویند -

دینی آهن باروت پر کنند و در چوب

بانشط - ن سنگ دزن و امر بود به

بندند و بوقت جنگ آتش دهند و در
شکر حریف اندازند -

بانا - چند معنی دارد اما که در عرض

جامه و قماش بافند بعد میندن تار بان

پود و دم حربیه باشد مانند سیف که در

آهن تیغ و در دبه نصب کنند و از

هر دو دست در جنگها گردانند سوم چیز

باشد از تار با بے نقره خواه طلا خواه رشته

دو بر شیم که مردان دلا در در یک با بے خود

دارند که نشان دلاوری بود چهارم چیز

از رشته بافند و در با بے کبوتران گردان

دارند که نشان مضبوطی کبوتر است نامعلوم

شود که این کبوتر بر مکان حریف نمی نشیند

و کنایه از پیشه باشد -

بانا یا بند هشا - ذمه کاری کردن بود

شودت و روح بالفتح و دنگس بردن

بانشط - ن سنگ دزن و امر بود به

تقسیم کردن چیز بے -

بانشط - ن تقسیم کرد -

بانج - زینکه فرزند مذکر است سترن

ع عقیق -

باندا - شاخ و برگ بود که در درخت

اینه دمه و کچال پرید آید و این از

امراض درخت است که درخت را

خشک کند و ناقص میکند و تمام شهر

آزادی دریای همین چهار منزل از

کانور جانب جنوب -

باند غلام - ن ز خرید روح ملک

باند - چیز بے بود مانند پل که بدان

آب جاری را بند کنند تا راه مسافران

شودت و روح بالفتح و دنگس بردن

پلنگ دام باشد از بستن چیزی از چیز دیگر یا هر چیزی -	بختانی معرفت - بانس کی چرطت ریشہ فی ع عنقر بضمین -
باند ہننا - بستن ع رلق بالفتح - باند ہنون - چیزی از صنعت زگر نران بود کہ رشتہ سفید بر جامہ سفید جا بجا بستہ جامہ را رنگین سازند تا جاسیکہ رشتہ بستہ باشد آنجا سفید ماند و باقی ہر جا رنگین شود گل بند و گل بندی -	بانسلے - نی بود کہ آزانو از نذ ازان سر ہا بر آوردن ع مزار - بانسی - نام جائے است آتروی در یائے گھا گھر است و قمر از برج بسیار تحفہ و باریک باشد -
باند ہنون باند ہننا - کنایہ از تہمت و اہتمام باشد کہ بر کسے قرار دہند ع افترا بالکسر - باندی - کینیز باشد ع جاریہ - بانڈا - ف دُم بریدہ ع ابتر - بانڈی - چو بدستے گندہ دکوتاہ بود کہ سر ہنگان ہو باز اریان در دست لاند و مادہ حیوان کہ دُم ندارد - بانس ف نغے ع قصب بفتحین - بانساف - بن بینی - بانسکی چمال - پوست نی ع بیسط	بانک - چند معنی داد و اول دوزشگر بود مردان دو لیرا نرا کہ بدان دوزشگر دو از دست حرلیت بستانند و دم قسمے از زیور بود کہ زنان بر بازو ہا دارند سوم کچی و ناراستی در یا ہا بود کہ براہ نا راست روان شوند - بانکا - سر ہنگ بدو وضع را گویند کہ کلاہ دو ستار کج بود ف سلخو ر قسمے از کارو بود کج و این از خر پتہ کہ میان بود بانکاپن - سونگی و بد وضعی بود و تکرار در سخن بانڈا ز فسا و جنگ و جہل

<p>و منجم شود و مرض مهلک است ف دل بضم دال -</p> <p>باؤللا - مرد دیوانه دست را گویند -</p> <p>باولی - چابے بود بس عرض و تا آب زینہ ہا دارد و از ان زینہ ہا آب آرند و اسے دوائی دزن مجنونہ را دوا پوانہ را نیز گویند -</p> <p>باہر - بروزن خواہر ف میردن مقابل اندر دن -</p> <p>باہرا - دستی بود در چوب بازی کہ چوب بر جانب راست روئے حریت زنند باہر کرنا - میردن کشیدن چیزے بود از چیزے ف بحدن -</p> <p>بایب - بروزن نایب بر نشانہ زینہ چیزے بود و پہلوتی کردن از جائے علاحدہ بودن چیزے از چیزے و کار کرد نہ شدن سخن و گو شہ بود از چہار گوشہ چہار طرف عالم -</p> <p>بائی - بادی باشد کہ از موضع براز بر آید</p>	<p>بانک کا چمکات زنگیر کج بود و آنم از قسم ز گبیر است -</p> <p>بانجھ - ف باز و ع عضد و کناہ از منفر و وسیلہ بود -</p> <p>بایان - مخالف است بود ف چپ ع سیار و سازی باشد کہ آنرا باطلہ نوازند بہر دلیلہ بفار سے زیر گویند -</p> <p>بایین - جانب چپ بود ع یسرے -</p> <p>باؤ - ف - ہوا و باد ع ریح و مرضی باشد کہ مردان و زنان بدکار رلا حق شود -</p> <p>ف آتشک -</p> <p>باؤ بتاس - باؤ را گویند کناہ از آسیب و جن و مار باشد -</p> <p>باؤ بندی - چیزے کہ از خیال خود بندی و بے اصل باشد -</p> <p>باؤ بہک - مرضی باشد مرا سپ را -</p> <p>باورچی - فارسی است ع طبلخ -</p> <p>باؤ کہمہا - دوائے است مشہور -</p> <p>باؤ گولا - مرضی بود کہ ریح در شکم گرود</p>
---	---

بت - سن و عمر باشد و بضم اول سکون
فارسی است ع صنم و بزبان بازاریان
مشق را گویند که با هم زنند -

بتا - کلمه امر است بمعنی بیان کن و بضم
موحدہ فوقانی مشدوف بہا ناع حیلہ
بتا سا - چیزے بود عوجت ماتد حباب
کہ حلوائیان از قوم شکر سازند و پارہ آہن
بود کہ بالائے سنگ در چانپ داشتہ
پسج و ہند تا سنگ چانپ را حکم گیرد
بتاس - ہینی - نوعی از مصنوعات
حلوائیان است کہ آزا باشیر و قند خوردند
بتاسے کا قفل - قفل مدور را گویند
بتام - چیزے باشد مدور مانند پول کہ
از نقرہ و طلا و برنج و شاخ و دندان سازند
و در جامہ بجائے بند ہا و وزبرف
یک بند -

بتانا - آگندہ و ستار بود کہ بسبب آن
دستار گندہ شود و اندرون پھیائی و ستار
دارند و جنس اسپ با خند کہ از گہما گہما

خواہ با صدا و خواہ بے صدا بتترع صراط

بضم -
فصل بابے موحدہ

بتتر - برندہ موے پا ہائے اسپ و شتر
بود -

بہرا - رنگی بود از رنگ کبوتران پرانیدن
کہ بر بازو ہائے کبوتران نیلہ نقطہ سیاہ بود
ت گسی -

بہری - ف پلہ دمومے پا ہائے اسپ
و شتر را گویند کہ دراز میشود و بریدہ میشود
بداہ بہان رنگ کبوتر باشد -

ببول - درختے است خاردار و منخلان
ع ام عینلان -

ببئی - بوسہ را گویند کہ کمال محبت از کسی
گیرند ع قبلہ بضم -

فصل بابے فارسی

ببیت - بصیت و رنج بود بجا درہ
زنان -

فصل تائے فوقانی

سفالہ پوشانندہ پنجم قسمی از پچیدن و ستار
 باریک بود بر سر بد و صنجان و پیاگان
 را که دستار تا بیدہ بر سر ہائے خود بندند
 ششم فیتلہ پنہ و جامہ کہ برائے جاری
 شدن آب نزلہ در بینی دارند ہفتم فیتلہ
 کہ از لاک سازند و بدان سر نامہ خطوط
 بند کنند ہشتم فیتلہ مانند ی بود کہ از سفلی
 برادہ صندل کہ از عرق کشیدن بر آید
 سازند و آنرا برائے خوشبودر محظہا
 سوزانند و آنرا اگر کی بتی گویند نم فیتلہ
 بود پراز باروت کہ بدان توپہا سر کنند
 و ہنم گوشت دو جانب استخوان بالائی
 پشت حیوانات بود کہ بہ نسبت گوشت
 جاہے دیگر نرم تر و لذیذ تر بود یا ز ہنم
 تا بیدہ چرک بدن کہ از کیسہ و دست
 از بدن جدا کنند و موحده مکسور کلمہ بود
 کہ اطفال ہنگام بازی چلک یعنی گلی ٹنڈا
 دوند و ہمین لفظ بزبان آرنڈ -

بتیا - ثمر نورستہ کہ دو خر بوزہ و خیار و نمند

جسم حال صحت و مرض اسب شناسند و
 طبقہ باریکی بود از طلا و نقرہ کہ زنان در
 دستہا دارند و ستینہ و دستوانہ آگاہ
 کردن از چیزے و سرخ چیزے باشد
 و بعضی آموزانیدن ہم باشند
 آگاہیدن ع تعلیم -

بتنگر - بفتح موحده سخن دراز بیفایدہ
 باشد -

بتولا - سخن خندہ کہ دن برکے باشد -
 بتھوا - بقلہ باشد کہ آنرا پنچہ نان خورش
 سازند و سرک ع سرمق -

بتی - چند معنی دارد اول فیتلہ کہ از چربی
 یا از موم سازند برائے سوزانیدن و
 شہ دوم چیزے بود از پنہ در شستہ و
 جامہ تا بیدہ کہ بدان چراغ روشن کنند
 و آفرزہ سوم فیتلہ تا بیدہ کہ در شہا
 نند تا دہن ریش فراخ شود و فیتلہ
 زخم چہارم نے و چوب باریک طولانی
 کہ در عرض تر کہا نامادہ بندند و پراں

آن باشد و یکسر موحده نام آبادی است
زیر کوه جانب شمال و از مصافات
کوه است -

بته بازی - حیلہ سازی و فریب
دہی باشد -

بتیس - عددیست مشهورت سی
و دوع اثنا و ثلثون -

بتیسی - دندان آدمی باشد -

فصل تائے ہندی

برٹ - چند معنی دارد اول چیزے کہ
از فرہی بر شکم و گردن پدید شود
بوروع عکبہ بالضم دوم قبیے از بہنہان
کہ آن مردم کشمیر اند و اصل کشمیری همان
قوم است و سوائے اینہا خوش باش کشمیر

اند سوم جائے از معدہ حیوانات بود
کہ آن پر گوشت بہ نسبت دیگر جاہا باشد
و خوب پنختہ میشود و آن را نان خورش
سازند اگر از حیوان ماکول اللحم بود چہارم
ورم کہ از صدمہ ضرب بر بدن مردم

پدید آید و در دو یک روز خود بخود بشود
پنجم از تائبیدن بود و تباب -

بٹا - چند معنی دارد آلہ سائیدن کہ بدان
مصالحہ گوشت و دوا ہا و مانند آن سائند
ت بته و سنگ صلا یہ ع مفتح بالکسر

دوم فرق بود میان زر راج الوقت و
زر قدیم کہ موافق فرق پول زیادہ از زر

قدیم در زر راج یا بند سوم عیب و نقص
بود چہارم گلولہ چوبین فضا و باشد کہ ہنگام

فصد کنائین در دست گیرند و بگردانند
تا خون از رگ بر آید ت بیضہ فضا و پنجم

گلولہ باز گیران بود کہ ظاہر کنند و غایب کنند
و بر کمان دو انداز ششم درجی باشد دور

کہ در ان پان نہ ہند و این لغت فرم
مشرق است و آئینہ کوچک مدور کہ

در خانہ مدور کوچک نصب کردہ غریبان
روی خود در ان بینند مفہم انعام کہ

بمطربان و مغنیان دہند ہشتم چو بی
پود گندہ و در ان سوراخی کنند و چوب

دیگوران نهند و بالائے چاه نصب کنند
و بران چوب رسن از چاه کشند -

بٹا ہوا - ت تافنہ -

بٹائی - تقسیم غلہ بود -

بٹ ٹرائی - امتحان سنگ ترازو

بود ہر سال از حکم حاکمان کہ سنگ ضرب

نروشان کم و زیادہ نشودت سنگ زنی

بٹلوئی - ظرف برنج پختن طعام ہندوان

بود -

بٹن - تار زر و سیم کہ تابندہ باشندو

پار کار چوب آرند -

بٹساف - ت تاپیدن و تافتن ع قبلانضم

دوم دفتح موحده آرد جو زر و چوبہ داد دیہ

خوشبو کہ بر بدن عروس د دادا مالن تابدن

خوشبو کند -

بٹوا - تاسے ہندی مضموم باشیاع داد

خریطہ بدور خانہ دار کہ در رشتہ در آن

اندازند تا بسبب کشیدن رشتہ کلان

بند شود و از کشیدن رشتہ کوچک بکشاید

وازم چیز سازند و دران نرود دیگر

چیز ہانند و ظرفی بود از برج کہ ہندان

در آن طعام پزند -

بٹوئی - مزد و اجرت تافتن بود -

بٹول - کوہی است طرف شمال -

بٹور - نام مسجد ہنود بود کنار گنگ

جانب مغرب متصل کانپور -

بٹیا - سنگ کوچک بود -

بٹی بازی شجده گری باشد -

بٹیر - مرغیست کوچک تر از تہو کہ آنرا می

جنگا ترف دروہ و دلیم بالفتح و دم باضم

ع شمالی باضم و قبل ارعد -

بٹیر باز - کسیکہ آن مرغانرا جگاند -

بٹیسر نام جائے است مسجد ہنود قریب

دریائے جمن کہ اسپہا آخا خرید کردہ

می آید -

فصل حبیب

بجا - امر بود بنواختن سازہ او مر امیر

بجاناف و ناختن -

بجرا - بروزن صحرائی باشد مصنوعی
انگریزان که کوتاه تر از جهاز باشد و سقف
و مکانات دارد و مرکب امیر است -

بجری - پاره های آهنک و مانند آن
که در کار عمارت پخته آید -

بجلی - چند معنی دارد اول آنچه از ابر یا دانه
فروریزد و بر هر که افتد سیوزانندت برقی
عصا عقده دوم زیور باشد مانند نعل از

طلا و نقره مرصع و ساده که زنان در حلقه
گوش آویزانند سوم تخم انبه خام باشد

چهارم حکیمان چیزی را زیما ب ساخته
اند و آنچه آن است که چند ظرف نشسته

بود و یک زنجیر طولانی دارد و کسایند زنجیر در
دست گیرند بسبب گردش آن آلات

آنچنان صدمه با انگشتان رسد که بیفتند
بجنا - آواز دادن مزامیر باشد -

بجو - درنده بود از گربه کلانتر که در صحراها
و مقابر کهنه ماند گویند که مرده تازه را قبرش

کنده برمی آرد و می برد -

بجوانا - حکم کردن بنواختن مزامیر باشد
بجبه - امر بود بکشته شدن آتش و افروخته
شدن دل -

بجهانا - کشتن آتش بود از آب و تیز کردن
دم کار و شمشیر و مانند آن بود در آب -

ت آب دادن -

بجھایا پانی - آب که آهن یا نقره گرم کرده
در آن اندازندت آب داغ -

بجھاوٹ - تیز کردن کار و شمشیر و
مانند آن بود در آب -

بجھرا - ظرفی بود از نقره خواه از مس که
بر آن بنوی آب نهندت سبودان بر صده

کسوز بجم غلوط الها زده غله جو گندم و نخود
آمیخته بودن کشکنه و کشکنه -

فصل جم فارسی

بچ - دوازی است مشهور و امر بود از پزیر
کردن از آفات -

بچا - کلمه بود که بحقیرترین گویند
مردک -

بچانا - کسے را بخود محفوظ از آفت داشتن
 نیا پر بهیزیدن رع حایت بالکسر -

بچاود - پناه از چیزے بود رع حفظ بالکسر
 بچت - باقی ماندن چیزے از صرف
 کردن بود -

بچکانا - پاپوش اطفال بود و خواجہ سرا
 پرورده خواجہ سراے دیگر باشد -

بچنا - محفوظ ماندن از آفتی باشد و
 گفتن کسی بطریق امر کہ از آفت محفوظ
 بمان -

بچونگرا - بچہ را گویند بجا ورده بازاریان
 بچہ - بناتے است دوائی و ج بالفتح

بچہ - فارسی است بفتح عسری
 طفل -

بچہ پیٹین مو اہوا - بچہ کہ در شکم
 مردہ باشد نکانه رع حینن بالفتح -

بچہ دان - فارسی است وزندان نیز
 گویند رع رحم بالکسر -

بچہ دان کامونہ - راه رحم بود -

رع مہلن بختمین -

بچکرا - بچہ نرگا و باشدت گوسالہ
 رع فرفرہ بالفتح و نام احاطہ ایست در فیض آباد
 کہ میسر احمد صاحب معفور رسالہ دار
 بایسی بعد نواب شجاع الدولہ آباد کردہ
 بدین نام موسوم ساخته اند -

بچکرتنا - جدا شدن باشد و این محاورہ
 زنان است رع تقرتہ -

بچمناک - قسمی از دوائی مہلک
 و گویند ستم قاتل ست -

بچو - جاویری بود موزی ف کثر دم
 رع عقرب -

بچہوا - زیور زنان ہنود بود و نام سلاحی
 بود کہ کج باشد مانند پیش عقرب و قسمی
 از اچار بود کہ بسیار تیز بود و زبان را گزند
 بسبب و فور نفعل -

بچہونان بسترساط بالکسر -

بچہیا - بچہ مادہ گاو باشدت گوسالہ
 رع عجلتہ -

بکھیرا۔ بچہ ترا سپ با شدت کرہ ع مہر
بالتضم۔

بچے کھے بہرانا۔ خورش دادن مرغان
بود بچے ہاے خود را بد ہان ع رق بالفخ
بچے کا ہلا کے سلانا طفل را جتبا بندہ
خواہا بندن بود ع مدیدہ۔

بچے کو بچھاڑ کے دو ایلانا۔ دوا
در دہان انداختن کو دک راع تفلیک
بچے نکلوانا۔ چوزہ از جانوران بیرون
آوردن ع افتراح بالکسر۔

بچے والی گائے۔ گاؤ کہ بچہ دار باشد
بچے والی مرغی ن مایان بچہ دار

فصل حائے حطی

بحالی۔ بروزن سفالی مقابل بر طرنی
بود۔

بکھنا۔ گفتگو سے کردن۔

بکران۔ عربی ست وان شدت

نپ بود بروز ہاے معین۔

فصل حائے مجمہ

بخار۔ عربی است و پ را نیز گویند و کنا
از طال و کد زرت بود۔

بخاری۔ فارسی است۔

بچھی۔ بچہ کو چک بودن مفعول عدل
بالکسر۔

بخرا۔ مترادف حصہ۔

بخشی کسیکہ تنخوان نوکران تقسیم کند۔

بخجہ کرنا۔ ن مکیدن۔

فصل حال مہملہ

بد۔ ریشی بود کہ در پیغولہ ران بر آید
ع فرح و بضم اول روز پنجم از ہفتہ بود
ن چار شنبہ ع اربعاء۔

بدابدی۔ کاری کردن بود کہ روستہ
کہ نہ کردن آن ممکن نبودن شرطی۔

بدبو۔ و آن ہر چیز کہ ازان بو سے بد آید
ع عفونت۔

بدبورندمی۔ زنیکی از دبو سی بد آید
ن سمغند ع لٹناو بالفتح والذ۔

بدبومرد۔ مرد سے کہ بو سے بد ہر ع

الحق -

بد نحو - فارسی است -

بد ر تویسی - ماهیت حساب در یافتن بود

بد شکنجی - شکنج بد بود -

بد لانت - پاداش عوض بانگ -

بد لانی - زرب که در معاوضه چیزه صرفت

شود -

بد نای - چیزه بد بچیرے خوش کردن بارد

ت گوهر بدن ع تقویس -

بد لوانی - در کله در معاوضه چیزه صرفت

شود -

بد لی - بروزان علیت ابرح حساب و سجا

توج معین آمدن توج دیگر بود -

بد لی - کمندنا - بر آمدن آسمان -

بد مزگی - تازی است و ناچاتی و شکر برنجی

نیز گویند -

بد مزه - هوس است نوش روشن ع جهامه

بالفتح و بد ذایقه نهین ذهن بود از تپ -

بدن - عربی است -

بد نکی - بو بوے بدن باشد ع عرض بالکسر

بدن ملنا - ف مشت مال رع دلک بالفتح

بد با هوا - جاو وزده باشد ع مسحور -

بد هینا - سبو چه گلی لولک دار که داران آب

نهند -

بد هینی - سبو چه لوله دار کو چکتر بود که آب

دیان دارند -

بد هیگی - دم و درید بر تنه کشیده سازند

بارع - سلک و زخم تیغ و نشان ضرب

چو بدستی و تازیانه بود که بر بدن افتد و جرم

پاره مو تراشان بود که استره بران مالند و شمشه

بود که بدن بر ماکشد تا در چوب و مانند آن سواخ

شود -

بد هیبا - حیوان که خایه اش مالیده شود

ع خصی بالفتح -

بد هیان - پرتنا - چو بدستی و تازیانه و زخمها

تیغ بر بدن آدمی رسیدن بود -

فصل دال هندی

بد همرا بد هری - گیاهی بود خوشبو که در رنگ

اگر بی بکار بر نید بیج نباتات بود۔

فصل درائے عملہ

بر۔ فرج زن را گویند کس دبعربی گندم را گویند۔

بر۔ افت بدع اور بالضم وفتح بالفتح۔

بر۔ بر۔ فاری استع مستوی۔

بر۔ بر۔ برمی۔ کہ ناخود را ہمپای کسی شہرون ف راستار استع سوائے۔

بر۔ ات۔ بروزن نبات شادی عروس و داماد باشد۔

بر۔ اتی۔ ہمراہ عروس بجانہ داماد و ہمراہ داماد بخانہ عروس روزند فارسی است۔

بر۔ اچا ہننا۔ ف بدخواستن ع حد فحبتین۔

بر۔ اچا ہننے والا۔ ف دشمن ع عدد و خصم

بر۔ اچتینا۔ بدخواستن باشد دین محاورہ زنان است۔

بر۔ ادہ۔ فارسی است دان سجالہ بود کہ از

سویان ریزد۔

بر۔ ارہ۔ بروزن قرار در از شدن قد و نباتات

و بجز بود ف بالیدگی ع مو۔

بر۔ اق۔ بالضم عربی است دان اسپ

جناب رسالت صلی اللہ علیہ وآلہ بود و موصوہ مفتوح درائے عملہ مشدود و بافت و تمام

کشدہ چیزے کہ بسیار سفید بود ع ابیض۔

بر۔ اکام۔ کار درشت و زشت بود ع

ادواہہ بالکسر و تشدید۔

بر۔ اکام کہرنا۔ کار بد کردن بود و بجا درہ

زنان کنایہ از فی و استفرغ کردن باشد۔

بر۔ اکھنا۔ ف نکو میدن ع تائینت و شرب

بر۔ آمدہ۔ عمارتی کہ بر در درجران بلند بنا کنند

ع صفحہ بالضم۔

بر۔ اتا۔ بانگ برداشتن مردم بود با سخنان

در خواب ف سکاچر ع بوس۔

بر۔ او۔ بیزاری از چیزے بود ف پرہیز ع

اجتناب۔

بر۔ او۔ حساب کردن چیزے و حساب

کردن تنخواہ کسے بطور تخمینہ بود۔

بر۔ ای۔ بروزن جدائے ف بدی و نکوش

برداشت کرنا۔ ن تحمل کردن۔

برودہ۔ فارسی استماع السیر و مجوس۔

برر جانابو برنا۔ کجی پیدا کردن چیزے

بود از چوب و تختہ بسبب خشکی و باران و حجاج

برس بختین بروزن فرس و سال ع

سنہ و بضم چیزے از چوب سازند کہ دران

موہے سخت نصب کنند و بدان کفش و

موزہ را صاف نمایند۔

برسات۔ فصل باریدن باران بود

و برشکال۔

برسانی۔ عطی و خادشی کہ اسپ و اشتر

را در فصل باران پدید آید۔

برس کے برس دن۔ روزی

از سال باشد کہ خوشی جشن بدان روز تعلق

دارد مانند ایام عید ہے اسلام در دنیا

خوشی ہنود۔

برطرف کرنا۔ مشاہدہ کسی موقوف

کردن بود۔

برطنی۔ ہنوز کبری معزول کردن بود

ع فتح بالضم۔

برائی کہنا۔ ن بدگوئی و غمازی ع

شکایت بالکسر۔

بربری۔ کسیے از بز باشد گویند کہ از بز

آہو پیدا شدہ۔

بربری خانہ۔ جائیکہ بز گو سفند ایران

دران ماند۔

بربر برانا۔ ن پاشیدن ع سفت بافتح۔

برکت۔ حصہ بر بہیمان بود در خانہ ہے

مردم کہ حاصل آن خانہ در شادی و عہم تعلق

بہ بر بہین معین دارد۔

برتا۔ ذمہ و طاقت باشد و این محاورہ

زنان است۔

برتن۔ ن حوزہ ع طرف۔

برجہا۔ حربہ باشد ن سان ع ریح بالضم

برچہ چلی۔ سان کو چک بود ن بر چرخ

مزج بالکسر۔

برداشت۔ صرف زر بود و گوارا کردن

عتاب و قہر را نیز گویند ع اخلل بالکسر۔

کے را۔

برف۔ فارسی است برع شیب۔

برف والا۔ کیسے برف فرود آئے ہنگامی بود
کہ کوڑھائے شربت خواہ شیردہ برف نہادہ

بستہ کردہ در کوچہ ہا بفرود شد۔

برنی۔ تھمے از شیرنی باشد۔

برفیا۔ همان برف فرودش بود۔

برق۔ عربی است و کنایہ اندکے بود کہ در

کار ہا داخل در شق خوب بہرساند۔

برسقع۔ عربی است کہ زمان پرودہ نشین ہر

در بازدار ہا زند آخامہ پوشندت رومے بندد

پرودہ باشد کہ طفل از شکم دردن پیمیدہ بیرون

آید عیشہ۔

برسقع اوٹھانا و بقیع اولٹھانا۔ نقاب از

ر و برداشتن بود۔

برسقع ڈالٹھان نقاب انگندن ع تبرق۔

برک۔ کسے لگویند کہ قابل کار کردن باشد

ان مختل الحواس و این لغت اگر پر نیست۔

برکت۔ عربی است و این لگہ اور شمارہ میں

غلہ در ترازو کہ اول مرتبہ ہنجد میگویند و از

مرتبہ دوم شمار شروع کنند و نیز در محاسن در

ذنان آفرشدن و با ہتھاریدن غلہ دہر چیز گویند

برکہ۔ عربی است و حوض را گویند۔

برگی۔ چیزے از سحر باشد کہ بر کسی برانی ہوت

در سحر کردنش باشد۔

برگہ۔ در حقی باشد کلان تر و از شاخہاریش

بر آوردد و بر زمین انگند۔

برگدگی ڈالہ سی۔ ریش آن درخت بود

کہ از شاخہا بر آمدہ بر زمین رسد و بیخ بر آوردد

پیرما۔ بر وزن سمر ما فرزند آلہ بود در و دگران

را کہ بدان در چوب ہا سوراخ کنندت بر ماسخ

منتقب بالکسر۔

برمانا۔ سوراخ کردن بود در چوب از ہان

آلہ و افزاز۔

برن۔ بر وزن چمن لباس را گویند۔

برنا۔ فارسی است و جوان را نیز گویند ع

شباب۔

برنگا۔ تھمے کے کوچک کہ بر چہاے

سقف خانه داشته بران خاک اندازند و من
بام سازند -

برنی - موی بلک چشم بود مژه و درگان
بروش - مرغی بسبب نمج شدن ریح
در شکم مردم -

برها - جائیکه در آن آب از چاه و تالاب آید
و روان شده در کشت و زراعت رسد
حورابین - سحابة بالغ و بکرموده بزبان قصبه
سراییدن الفاظ فراق در بحر بود چه بره بزبان اصلی
هند بحر و فراق را گویند -

بمهی ارونی - نانی بود دود که اندرون
آن گوشت قیمه خواه دال نخود پخته و ساسیده
با مصاح پر سازند و بر تاجه پنیرند خواه در روغن
بریان سازند -

برمی - هر چه از نم موش که بدو زبون بود
برمیانی - نم از پلا و باشد ع سوا بالمد
برمیت - رس گنده بود که ازان لوکلانتر
لندرتگان کشند و آب در باغها انداخت
رسانند -

برمی از بد کاپیتا - زردی باشد که به
محنت و مشقت بسیار حاصل کنند و این
معاذره زنان است -

برمیلی - شهرت جانب مغرب از کشت
بفاصله هشت منزل و بتره که از قسم شیرینی
است انجام خوب می سازند -

بتر - سخنان فقیران دیوانه و مردم مجنون
بود که در عالم بخودی بر زبان آید و در خستی
بود کلانتر که انرا برگه گویند و در فصل سابق
گفته شد -

بمرا - ن کلان رع کبیر و نم از غذا باشد
که آرد ماش خواه سنگ متفشر قرص بسته در
روغن بریان کنند و در خجرات اندازند تا
نرم و خسته شود و خورند و خواه همان قرص
شیرین کرده بریان کنند و این شیرینی در
برمیلی خوب می سازند -

بمرا بول - ن لاف گزافت جاین محاوره
زناست -

بمرا پاچ - ن بزرگی رع کبیر بالکسر -

بڑا دن۔ بحساب انگریزان انتہائے درازی
 شب وابتداءے درازی روز بود آن
 بست پنجم ماہ دسمبر یعنی ماہ دوازدهم سال
 انگریزیست کہ شب آرزو در طول بیابان
 میرسد ووزیک یک دقیقه زیادہ میشود
 و آرزو جشن میکنند۔
 بڑونکھا۔ قسمے ازغشکیر بود بار یک تزد
 در آرزو شیرین تر و پوست سخت دارد
 بڑائی۔ بزرگی خلان خودی و تعریف
 و توصیف کے چیزے بودت ستایش
 ع بدعت بالکس و مع بالفتح۔
 بڑائی مارنا۔ خود راستوں بودت
 خود ستائی ع افتخار۔
 بڑا گرہ۔ قسم کلان شترہ باشند شترہ و
 مرغ عیسی ع نقاش بالغم۔
 بڑ بڑ۔ بسیار سخن زدن بلاف و گولاف باشند
 بڑ بڑ انا۔ سخن زیر لب گفتن کینر و غلام
 باشند اندین ع جسبم۔
 بڑ بڑ یا۔ ت فرخ دین ع قوال۔

بڑ بڑ سیرمی۔ بزرگان اموات باشند کہ
 فاتحہ آنکھا در ہر تقریب شادی الترام زنان
 بڑ بڑ ہیس۔ عادت و خوعے بد باشند کہ در
 پیرانہ سال لاحق میشود ع خرافت بالفتح۔
 بڑ بڑ بیبا۔ کبوتری را گویند کہ بینی گندہ بر آورد
 خواہ از خلقت خواہ از کتبہ سالی۔
 بڑ بڑ چچی۔ زن در ازپستان بود ع شتر یا باضم
 و المند۔
 بڑ بڑ سولہ۔ قرص سفید از شکر سازندت بڑ بڑ
 و قرصک۔
 بڑ بڑ کا۔ کیک از برادران خود کلان بود در
 عمر و اگر زن بود بجائے الف تحتانی معروف
 آزند۔
 بڑ بڑ کتا۔ کیک گوش ماور از دلا دون کلان
 گوش ع دلی بضم و اگر موزٹ بود بجائے الف
 تحتانی معروف آزند و سرکار نوآب سفت آند
 مرحوم مادہ پیل بودند از گوش و بڑ بڑ کتی
 مشہور بود کہ عقدش با پیلے گران جڑت کہ دل
 بادل نام داشت کردہ بودند و لغت دلی

بادل در باب دال حمل مذکور خواهد شد -
 بر طرکات کلان بینی و شغل و انانی باطنم
 بر طره - امر بود در از شدن پیش پیش رفتن
 بر با پا - ن پیری و شیب -
 بر طره بانا - در از کردن چیز سے باشد -
 تطویل مریح کے از حد زیادہ گفتن و کثرت
 از خاموش کردن چراغ و بر آوردن زیور
 از دست و با برداشتن دسترخوان بخوردن
 طعام و برداشتن ظروف طعام و زیادہ کردن
 مشاہرہ و انعام و بلند کردن کاغذ بادی در
 ہو او بود -

بر طره او - توصیف و مریح بی اصل باشد
 ساکارے کند -

بر طره جانا - زیادہ از کسی کے چیز سے
 از چیز سے بودن -

بر طره چلنا - زیادہ اختلاط کردن از معمول
 بود -

بر طره شربے - بود برابر خریزه کہ طعم شیرین
 بود و درخت آن کلان تر و برگش پهن تر بود

و ہنداست -

بر طره ہنار و در از شدن و بالیدن و نمود
 و زیادہ شدن مشاہرہ و مانند آن بود -

بر طره ہیا - ہر چیز پیش قیمت را گویند مانند
 قماش و غیرہ قیمتیں و ہضم موحده
 زن پیر را گویند زال و عجز -

بر طره ہیل - پیر زال باشد -

بر طره ہی - کیکہ چوب تر است در دگر
 نجار و ظاہریت سبز بالائے پر ہائے شریخ
 دارد و متعار کلان و از کینشک زیادہ بود
 و بر چوب درخت اسپیدہ منقار زدہ کہ ہمار
 آورده خوردن دار کویا -

بر طره می - پیر زال باشد یا زنی کہ از دیگر
 زنان در سن و عمر زیادہ باشند کلان
 و چیز ہو بود کہ دال ماش خواہ منگ مقشر کردہ
 در آب سائیدہ ازان چیز را بر نقل ساتھ
 و خشک کردہ نگاہ دارند و در گوشت پزند
 و گوشت را خوشبو سازد -

بر طره یان - زنان کلان سال و ساخته آرد

ماش و مونگ بود۔

بڑے بول کا سر نیچا۔ محاورہ کہ زنان

ست کہ ہر گاہ کسے لانت و گزات گوید این کلمہ

بزبان آورند۔

بڑیل۔ اچھے برائے پختہ کردن سقط بام لٹاؤ

از ریز باسے خشت و سفال و مانند آن کہ آہک

بدان آمیزند و بر صحن بام گستر اندت کچھ جھٹ

بافتح۔

بمطری مایلین۔ دوائے بود مشهور

از مباح جمع نمرہ الطرفا۔

بمرا۔ ظاہر سمیت معدت و آن سہ قسم بود

سفید و سیاہ یکے سفید کہ منقار پین واردت

بزرک۔

بمردان۔ سیکہ از جنگھا و معرکہ با بکر بزدت

بدل و جان۔

بمس۔ قتا بوج اختیار و امر از آباد شدن

بود و بکر اول دوائے کشمہ بودت نہر ع

بسم۔

بساطی۔ فارسی است و خوردہ فروش نیز گویند

بسامان۔ قن آباد کردن و خوشبودادن پنجم

و کجھ و لباس بود ع تطیر۔

بساہند۔ بوسے اصلی گوشت بود۔

بساہندرا۔ گوشتے بود کہ بچہ تختن بوسے

اصلی خود دارد و قن بد بوسے۔

بساوت۔ خوشبوے باشد کہ در نیچہ اندازند

و خوشبو کردن چیز با ہم بود۔

بست۔ چیزے بود میگویند چیز بست یعنی

اسباب و فرج زن لایز گویند کس۔

بستار۔ بیان کردن حال گفتنی بود۔

بستان۔ بیان حال زبون کسے باشد

کہ ناگفتی بود و ہر دو محاورہ زنان ست۔

بستنی۔ پوشش نچرہ ہا و پوشش ستار

و لباس کہ در ان بندند۔

بستی۔ قن آبادی و محمودہ۔

بسرا۔ فراموش کردن بود مگر این لفظ تنہا

استعمال نکند بلکہ مترادف لفظ ہولا بود میگویند

ہولا بسرا۔

بسرنما۔ فراموش کردن و این ہم مترادف

لفظ بولنا بود تنها استعمال نیامد -

بیسر بوزنا - بانتها رسیدن زندگی و مانند آن بود -

بسکت - قرص بود که آرد در آتبار یا آب درخت خرما خمیر کرده پزند این از غذاهای انگریز است و لغت انگریزی است **بس کپیرا** - حیوانی باشد موزی کلان تر از جراب و مانند مار دوزبان دارد و بهر که می گزد میرد -

بشافت آباد شدن و خوشبو شدن چیزها از گل و عطریات -

بسنت - نام فصل ابتدای بهار است قریب به نوزدهم مردم در آن روز جشنها کنند و لباس درو پوشند -

بسنتی - رنگ زرد را گویند و همان لباس که در بسنت پوشند -

بسنی - مردوزن بازار را گویند بجای دره قلیتبانان و زنان فاحشه زن باره -

بسورنا - ابتدای گریه باشد که روس بصورت

گریه کنان سازند -

بسولا - آله در و دگران و بخاران باشند اسیران و تیشه قدوم بالفتح و سفن بفتحین

بسولی - آله مسماران و بنایان باشند کلند بالضم -

بسهرمی - مرضی است که در اطراف سر انگشتان پیدا شود و چرک آوردن است دوده ع داحس -

بسی - شب ماندن باشد برای شکار -

بسیرا - ماندن مرغان باشد در یک درخت هنگام شب - چاؤ چاؤ -

بسیرا بولنا - آواز کردن مرغان خوش آواز بود چاؤ چاؤ طایران -

بخارا - سوراخ عمیق بود خواه در دیوار خواه زخم در بدن انسان -

بخغا - گوشت زیر زخمان که زیاده بود ف غغب و غجب بر وزن ادب -

بخغانا - آواز کردن کبوتر باشد ع مهمل بالفتح -

بغخون - آواز کبوتران بسبب مستی ع بدلی

بغل - فارسی استعاب بطالکسر -

بغل کند - بوسه بد که از بغل مردمان آید
ع حسان بالضم -

بغل گیر هونما - تهم آغوش شدن
ع مفاققه -

بغل مین و اب لینا - چیزه رادر
بغل نمان کردن بود -

بغلی - نوعی از جنبا نیدن مگد بود پهلو نمان
را که هر مگد رو دوش اندرون بغل آمده بالارود
بغلی گونسان دشمن نبلی -

بغلیین - پارچه آستین هاسه جامه بودن
بشک پیراهن رع لسه القیص -

بغلیین بجانا - خوشی کردن بود و خنده
کردن بر رنج کسه ف بغل زدن رع شامت

بغلیین لینا - موسه بغل سترون مو ترشان
بقا - بروزن و فانیچ بسبب بیس و خشکی
دماغ از سر بر آید سبوسه -

بقال - عربی است و تیره فروش و سبزی

فروش بخی فارسی استعاب عدل بالکسر -

بقره عید - و عید قربان ع عید الاضحی
و آرزو زدهم ماه ذمی عجب بود -

بک - بسیار حرف زدن مردم بود و
امر بود به بسیار حرف زدن -

بکا - ماضی فروختن باشد فروخته شده
بکاو - چیزیکه در معرض بیج آید و هنوز فروخته
نشده باشد فروختنی -

بکائن - نمودرخته بود مانند درخت و کائرا
نیز نام تر خوانند -

بک بک - بسیار حرف زدن بیفایده
بودن کاد کاد -

بکطا - انگشتان دست گسترده چیزه را گفتن
بطوریکه آن چیز انقدر باشد که انگشتان بسبب
زیاده بودن آن باهم چسبیده نشود -

بکطرا - مزه بد بودن زخمست ع غفص -
بکرا - راهی هلهه نریز بودن تیش و معزنا فتح

بکرمود - جست و خیزند و در آن کاسپ باشند
و مانند آن مثل کچه بز -

بکرمی - ت خریداری و موحده مفتوح ماده
 بز بود -
 بکرمی کاچی - ت بزخاله -
 بخرے کا پستی کرنا - بانگ کردن بز باشد
 او دیدن دے بر ماده -
 بکس - درج و صند و قچه اسباب و این لغت
 اگر بزیست -
 بکسوا - سوزن و حلقه آهن بود که در تنگ
 اسب و شتر دوزند -
 بکل آسمان را و جل چھلنا - ت پوست
 کردن و نشر بالفتح -
 بکنا سخن یا دہ و بسیار گفتن بود ت زکین بالضم
 موحده مکور و بیع آمدن چیزے بود -
 بکنی - دو اسے کبوتران پریدنی باشد کہ بدان
 دو اتیز پرند -
 بکواس - ت بیودہ گونی و ہرزہ چاوی رع
 ہزیان -
 بکواسن - زن بیودہ گو بود -
 بکواسی - سیکہ بسیار سخن زند -
 بکوانا - کسے را بسیار گویندہ کردن بود -
 بکوانی - اجرت فرد سخن اسباب و چیز با بود
 بکھان بیان کردن حال پوشیدہ نا گفتنی کسے
 بود -
 بکھرانا - ت پریشان کردن و نشر بالفتح -
 بکھرنا - پریشان شدن و انتشار -

بکھیرنا - پریشان کردن موسے سر و غلبہ بود
 بکھیرنا - ت ہنگامہ و خرخشہ ع فساد -
 بکھیرنا - ع مفسد -
 بکھی - ت بسیار گو - توال -
 بکھاڑ - ت آزر دگی ع ملالت بالفتح -
 بکھاڑنا - قصہ و فساد کردن بود و معنی خواب
 کردن چیزے و تباہ کردن باشد و از بیات
 اصلی تبدیل کردن بود چیزے را -
 بکھٹ - دو انیدن اسب بود بطوریکہ گویا
 نگام نہارد -
 بکھڑی - ظایرے باشد کوچک ترا ز کھٹک
 کہ در نصل سر ماہزار ہا از کوبہا آیند -
 بکھڑنا - آزر دہ شدن از کسے بودن روسے
 ترش کردن و برگشتن از ذالیقہ اصلی بود چیزے را
 بکھلا - ظایرست سفیدہ از گردن و پانت پوتہار
 بکھلا - سخاکی کہ از ہوا بچید و بلند شود ت گرد باد
 بکھار - پیاز و سیر کہ در روغن داغ کردہ بر دال
 پختہ اندازند ت سیر داغ دامن بود بہ پختن گوشت
 و بریان کردن آن -
 بکھارنا - سیر چیا ز رادر دال پختہ انداختن و
 گوشت در روغن نصل انداختن برائے پختن
 بکھوانا - بجائے کلمہ چیزے کلان از آہن حقیق
 در تفتناک انداختہ بہ حرلیت زند گویند زخم
 بر آن بہ نہ نشود -
 بکھی - ہل انگریزی بود و اقسام بسیار است

دو ہائے زنگادان اسپان مستکشند و سوارسی
انگیز است -

بلکھیلما - ف بچہ شیر -

بل - چند سنی دار داول کجی شمیر بود کہ سبب
کدام صد مسافت و از مشکل بد رود دوم کجی مو

زلون سیوم کج و اوج شدن کرا از قرار سبب
ترکت چهارم فرق و شبہ در قیمت پیرے و در حسا

الکیر و غور کے باکے ششم فرق در نظر محبت و
شفقت ہفتم فدیہ و تصدق بود و موحدہ کمسور

بروزن دل سستی دارد کے لفظے بود کہ گریہ
را بدان رانند دوم خانہ سوش و مار و عقرب

ہر چہ زندہ زمین و سیوم کاغذے بود انگریزی کہ مانند
ہندوی بود از ای خزانہ و جوشش ماہ از نفع

ان از کینی یا بندہ ہر گاہ نماہندان کاغذ ہند
کہ مہر و باشند بفرشند و بضم موحدہ ہون گل فرج

زن را گویند -

بلما - چوب گندہ در از تر باشد ف سہ ترو
بضم موحدہ مفتوح انجا از آب بر میخیزد و ع

جباب و کسر موحدہ گریہ را نیز گویند -

بلما بدتر - چیزے بد و ناگوار را گویند -

بلما بو عجا - همان چیز بد و ناگوار طبع باشد -

بلماق - زیوریکہ در دیوارک مینی آویزانند
بلما لعلنا و بلما نا - ف غلیبیدن ع طلب -
بلما و - گریہ را گویند و صر باشند از غلیبیدن -
بلما و ا - طلب کسے باشند از جاے -

بلماول - نام راگنی بود از سی و شش راگنی
مشہور -

بلما یمن - جمع بلما یا باشد -

بلما یمن بلینا - ف بلاگردان شدن -

بل بکرا - فدیہ و تصدق باشد -

بل بکسل - عربی است و خندلیب نیز گویند
ف ہزار داستان -

بلبیلما - ع جناب بالفتح -

بلبلاناب - ف در پیدین و غلیبیدن ع تفریح
بلبل حاتم - چادری و کمر بندی کہ مانند چشم بلبل

باقیہ باشند -

بلبلی - چرم رنگین و فادسی است -

بل بے - کلمہ بود کہ بجائے تعجب بر زبان آید
چنانچہ میر تقی صاحب مرحوم میفرماید بل بے

ظالم تیری بے پردایمان - جانین مشا تو نکی
لب بر آئیان -

بل قوز - رسیے کہ از شکستن مو بر بدن آید -

بل یک ضرب - فضا شمیر بود کہ برکے زند
بل کرنا - ف خمیدن و ناز کردن -

بلکنا - گریہ و ناله کردن بود -
بل کھانا - سچیدین و جنیدین زلف و کمر بود
بل کھولنا - تاب باز کردن از رسن و شرتہ
بو خر -
بل کوزد عن - شادی با فتن مو ہائے خن
باشد کہ آن را عوام ہائے فارسی گویند -

بلغم - حربہ بود مانند سنان کہ چو بہائش از غلاف
 نقرہ و طلا ساختہ پیش سوار می امیران برند -
 بلندی - مرض چشم بود کہ موے مژغہ بریزند -
 بلوار - مردم کہ گندم در سبج برنگادان ازدود
 برائے فروختن غلہ آرد -
 بلوا کرنا - ف انبوہتے کردن -
 بلوانا - ف طلبانیدن -
 بلوچ - قسمی از قومہائے مردم سرحد ہند باشد
 بلوط - دوائے است مشہور -
 بلعرا - چیز سے باشد کہ از پوست نے بافتد
 زنان ار اافل در ان پان نهند -
 ملی - چوب گندہ در ان بود کہ بر سفت ہائے
 خانہ نهند و بران سفالہ پوشانند و موحد کسور
 جانور سے بود مشہور کہ گوشت و موش با خورد
 ملی کا کچھ - بچہ گر کہ بود -
 ملی لوٹن - گیاہی است کہ آزر گر بہ دوست
 وارد -
 بلینڈی - مالار
 بلغم - غل و فز یا د شور و غوغا باشد و چوبیکہ
 در ہلکی انگریزی باشد کہ در ان چوب اسپہائے
 بگی بندند و سوراخی بود کہ آب دیوار را شکستہ
 بطرف دیگر رود و صدائے بود کہ ہنود در لہ
 ہائے مسجد محمد و این صدا دہند -
 بلکبا - نل کلان باشد و روض چین بر آب
 کہ بدان آتش حملت را فرو نشانند و غالبک اصل

این لغت منج باشد -
 بلیمو - چوبی باشد در نا و بجرہ -
 بلیملی - شہرست جانب جنوب کنارہ دریائے
 شور کہ ازان جا بر جہاز سوار شوند -
 بلیمی حاطہ - عبارات از اطراف آنجاست
 کہ فوج انگریزی آن اضلاع بدانجا تعلق دارد
 بلیم پھوٹنا - آمدن آب باشد از سوراخ دیوار خانہ
 بلیم چنانا - ف فز یا د کردن -
 بلیمٹا - رنگے بود از رنگہائے کبوتر بنی صورت
 کہ اندک پر ہا زینہ شکار کبوتر سبز خواہ سرخ خواہ
 زرد خواہ سیاہ سفید برایدہ اگر مادہ بود بجائے
 الف تھمانی معروف گویند -
 بلین - دشت ر صحرا بضم اول فارسی است
 ر ع فہوہ و امر بود باقتن و کبسر یعنی بدون باشہ
 چنانچہ گویند تمھاری بن کیا کردن یعنی بدون
 شامچہ کتم و امر بود بچیدن چیز سے از زمین -
 بنا - نوشہ و داماد را گویند در ایام شادی
 عروسی و کہ خداع عروس با لفتح و ماضی و -
 امر ساختن بود و بہ نشدیدن در دست شدن
 چیز سے بود ع ترتیب ف بہ باقتن ر نسج
 با لفتح و کسر موحدہ چیدن چیز سے از زمین و
 چیدن -
 بن آنا - درست شدن کار بود از کسے
 بنارس - شہرست مشہور جانب مشرق
 و جنوب از کنگوودہ منزل فاصلہ دارد و

گلبدن و مشروع و کجتاب و زربفت آنجا ہفتہ
می شود و معبد قدیم ہنودست و لب گنگا و
جمن آبادست -

بناس پتی - برگ درختان صحرا باشد کہ
ساکنان دشت خورند ہر گاہ غلہ نیابند -
بنائو - ن آرایش زینت -

بنائوٹا - چیزے کہ برائے مصلحت وقت
گویند و اصل ندارد و سخن سازی و تعص
و ساخت چیزے باشد از دست کسے و ہضم موحد
بایدہ بود -

بن پلاؤ - نگرہ و شتی -

بنیت - چیزے بود کہ بر پارچہ دراز و طولانی
جامہ تار ہائے زر و نیم و مانند آن دو زند و
آنرا برائے زینت جامہ دورادوران و در
بن پٹن کے نکلنا - آرایش کردہ برائے سیر
رفتن بود -

بنجارا - ن سوداگر و تاجر -

بنجسر - زمینے کہ دران بیخ نزدیک
زمین مردہ و خشک سار -

بنجیا - شادی عروسی بود -

بنجولی - دواؤ کہ از خوردنش زن حاملہ نشود
بند - فارسی ستارہ جس بالفح و جن بالکسر و
تہائے چرمین خواہ بانائی کہ بدان چیز ہابند
و قبیلہ ہائے دوختہ ہائے جامہ کہ در قبا و لباس
پوشیدنی دارند و پارہ از خمس و سدس و

مرغ و آنچه در کشتی بدان پہلووانان با ہم چنید و رہا
شوند و این جملہ فارسی ست -

بند - ن گوشوارہ -

بندال - دوا ہائے ست -

بندر - ن میمون و قمر و آبادی ہر نہ ہائے
دریائے شور نیز ہونند -

بندرا بن - نام شہریت کنار دریائے
جمن جانب مغرب از کان پور -

بندر والا - یکیکہ میمون رخص و سلام کردن
آوزاند و در بازار ہاگردانیدہ گدائی کند -

بندریا - سادہ میمون باشد ع قمرہ و خوشہ
گاہ کہ خار خار بار یک دار و در جامہ چسبید -

بندلی - چیزے باشد دراز شیشہ کہ
زنان ہنود در وسط پیشانی دارند و این از
تزیین زنان غریبان ہنودست -

بندور - کینزرا گویند کہ بد مزاج و بد خو باشد
بندور بن - عادات و خوئے کینزان بود

بندور بنی - کینزرا گویند -

بندوق - فارسی ست و تفنگ نیز گویند
بند ہائی - آئینہ شہر و سنگما از بازار برداشتہ

آورد و با جرت و مزد -

بندہ من - حلقہ ز سنج درشتہ و مانند آن کہ
بدان چیزے بندند و آن بستہ و گره دادہ شدہ

باشد ن بند -

بندھنا - ن بستہ شدن -

بند من واد - چیزے بود کہ در رسن خواه در
 رشته گل باو بر گھاد میو حسابتے پیش مکان کہ در آن
 مکان تقریب شادی بود باغبانان آوردہ بند
 وانعام خود گیرند -

بند صوا - قیدی ع اسیر -
بند ہمز - بند شدن دستہا بود -

بند بخانہ - فارسی است ع مجلس و سخن
 بند میلا - قوم ہنود باشد -

بندیل کھنڈ - شہر و آبادی بندیلان و
 اطراف آن آبادی و اضلاع آن باشد -

بند ا - نیچے بود کہ در آن اردی پیدا شو آواز
 نیز باگوشت پزند و خورد و اگر گوش کردہ تراشد
 دنگ و غفل مالیدہ و عرق میو انداختہ خوردن از
 کچا لوگو بند کہ در باب کاف تازی بیان کردہ
 خواہد شد انشاء اللہ تعالیٰ -

بند می - قصبہ از جامہ باشد کہ کوتاہ از جامہ
 بود و زیر جامہ پوشند -

بند میلا - شوخ صحرایی بود بشرات نوشہ ع
 عروس و اگر زن باشد بجائے الفت تجمانی محرو
 آزند -

بنس بھوڑ - گسیکھنی شگافد و پنجر و سبد و بانہ
 دانند آن از پوست نے سازد - فٹانے شگاف

بنسلوچن - چیزے بود کہ از نے بر آید و خوردند
 فٹ باننیر -

بنسواڑھی - جابے بود افراط در ختمائے نے

آنجا باشند نے زار و درخت ہائے ہم میوستے
 نے زانیر گویند -

بنسی - آہستے سرج کہ در رشته بستہ ماہی را بیلان
 شکار کنند فٹ شست -

بنقشہ - فارسی است ع نفعج -
بنگیا - کار دج باشد کہ بدان کلمہ جز آن ترشد

بن کزنک -
بنکیت - کیکہ از فن بانک ماہر بود کار و از
 دست حرفت بتاند -

بنکیتی کرنا - سلحشوری باشد -
بنگالا - شہر است ملکہ سمت جانب مشرق -

بنگال حاٹھ - ضلع بنگالہ باشد کہ فوج اگری
 آن مالک منسوب بدانجا است -

بنگالی - مردم بنگالہ زانیر گویند و بابو نیز خوانند
بنگلا - بکاف فارسی چند معنی دارد اول زبان

بنگالہ باشد دوم قصبہ از بزرگ قبول بود کہ عوام خورد
 سوم مکان مربع کہ از سفالہ خواہ از گاہ پوشند و بیشتر

اماکن نصاریٰ چنین بود چہارم ہر چہ اند گوٹھ و مصلح
 دانند آن کہ بر سینہ بند زنان و دوزند نام فیض آباد

کہ نواب شجاع اللہ در مرحوم اول ماکن گاہے آنجا
 ساختہ بود مذکورہ از آن آباد باشد -

بن مائش - مرحوم دشتی بود کہ مانند انسان اندو
 زبان میون دارند -

بنو - عروس را گویند و در محاورہ زنان کیے مرگڑ
 را گوید -

بنوان کبلا - بنوان کنڈا - پاجک کہ از
 صحرا چیدہ آورندت پاجکدشی -
 بنولا - تخمی کہ از پنہ برایدت پینہ دانش حب
 العطن -
 ہنہگی - چیزے بود بدین صورت کہ نیمہ فی در طول
 ترا شیدہ بہر دوسران رسن مانند دام اندازند
 دوران رسن حلقہ اسباب و بسوی آب و مانند
 آن نمادہ از جاے بجائے بجا برند -
 بنی - صحراے کو چکتر بود و عروس نوک خدا را گویند
 و ماضی ساختن و درست شدن چیز موشا باشد
 دشمن درست و راست را گویند میگویند کہ انگی بات
 بنی ہونی ہے -
 بنیایا - کیسکہ غلہ فرو شد ع بدال دکنا یہ از مردم
 سادہ درست طبع و بے فساد بود و در ہنود سوانی
 برہمن را گویند -
 بنیست - کیسکہ بامان دکنا دوران ہمارت تمام داد
 و بانا از سلاح جنگ مست کہ برہمن باب در
 فصل لغت مذکور شد و کیسکہ نشانی از جوائہ بنی داد
 و کو ترمیکہ در پائش حلقہ پچی از رشتہ خواہ حلقہ
 از آہن دارد -
 بنیٹی - کمال در مشق بانا بود کہ کیسکہ از سلاح بہت
 بنیٹی - چوبے بود کہ بہر دوسریش مشعل بہتہ و مشعل
 کردہ در شہما جیتا نہ بطوریکہ کہ در گرد جہا نیندہ و
 حلقہ شعلہ معلوم شود -
 بنینتی - زن غلہ فروش بود ع بدال -

بو - امر بود بکاشتن و بکار و بفتح موحده
 شاخ بنائے کہ در زمین گستر دیا با چیزے پچیدہ
 رود مانند شاخ کہ دو مانند آن ع بھظین
 بو - خواہر کوچک را گویند و زینکہ زن دیگر
 را خوانند بہین لفظ خواند -
 بوالی - ترکیدن پاشنہ یا پاشد ف کفیدگی
 پا و اجرت و مزد کشت و کار کنندہ باشد -
 بو یک - کیسکہ عقل ندادت گول ٹانمان
 ع احمق -
 بو بو - کینز با عزت را گویند و بزبان قصبہ
 خواہر را گویند -
 بوتنا - بچہ شتر را گویند ف عمرک و شتر بچہ و
 بو او معروف در میاورہ دنان قوت و طاقت
 را گویند -
 بوتل - چیزے سازند مانند شیشہ کہ گندہ
 ترا ز شیشہ بود و دران شراب و شہر تھا و عرف
 با دارند -
 بوتل لینا - بیع بود بوتل را -
 بوتل کاٹنا - این کار شمشیر تھنہ و آبدار بود و
 آن ہم یکے از امتحان آبداری شمشیر بود -
 بوٹ - سطح سبزہ زار و گیاہ باشد کہ می پرود
 کوچک بود و بزبان انگریزی ناورا گویند چنان
 کہ اکن بوٹ ناو یکہ از دو د آتش روان شود
 و موحده بو او معروف و تاسے ہندی زدہ تھو
 و خام کہ در غلاف بودت و ملل و نور ع از

پاپوش بود که انگره سران پوشند و آن بصورت
 موزه است مگر سبکت و کوچیکتر از آن -
 پوٹا - پارچه چوب گنده و شتیر باشد که در طول
 شتیر بر پارچه پارچه کرده باشد و بود معرفت
 درخت گل را گویند گلبن و تصویر گل و برگ
 که بر کاغذ یا بر سنگ یا بر دیوار کشید یا از ابریشم
 خواه از رشته خواه از تار نقره و طلا بر جامه بانات
 و نخل دو زنند -
 پوٹی - پارچه گوشت بود و تکساع بعضه
 دیوادی معرفت هر درخت بی ساق بود و برگ
 درختان را نیز گویند که کیمیاگران تماش می کنند
 و صورت گل و برگ که بر کاغذ یا جامه یا دیوار
 خواه از رشته یا از ابریشم یا تار زرد و نقره دو زنند
 خواه از قلم نویسند خواه طبع نمایند -
 پوچھ - ف با عربی نقل و حمل دیوادی معرفت
 امر باشد از فهمیدن -
 پوچھ بھار - قدر و مرتبه باشد -
 پوچھل - چیزیکه گران باشد و سنگین و ثقیل
 پوچھ لیکه چلنا - بار پر پشت بر داشته راه رفتن
 بود -
 پوچھنا - دانستن و فهمیدن و علم با کسر و رک
 بالفتح -
 پوچا - کیکه گوش ندارد و اگر زن گوش ندارد
 بجای الف تخمائی معرفت آندند دیوادی مجهول
 نسیه از سواری امیران بود که در آن نشینند و

کماران بردارند بر بند -
 پوچر - فرو شده گوشت گاو باشد و قصاب
 پوچھار - ریزه آب باران که بسبب هوا اندر زمین
 خانه شقیق آید و گنایه از دشنام با کسی دادن
 و سخنا سے بسیار گفتن و تیر باد و گلو لهما سے بیشمار
 بر کسی زدن بود -
 پوچھاری - چیز سے از گاه سازند و پیشاپیش
 صفت دیوان اندازند تا قطر با سے بالان بانوین
 خانه نرسد -
 بودا - کیکه جزات نداشته باشد و جامه و
 جزان که بسبب انگلی بی طاق شده باشد و اگر این
 چنین زن و چیز مونت بود بجای الف تخمائی آندند
 بودار - چرمی بود که درین انبار با جمع کنند و هر گاه
 ستاره سهیل بر آید و بران انبار تا بد جمله چرم نرم
 و خوشبود سخته شود و مشو پوچی می بود مانند صابون
 بنفار دگی بود شکاری که به بوسه شکار برسد بوسه
 پرست -
 بودا - ریزه چوب که از آره و سوبان افتد
 براده و بسوسه و نشاره با لضم بود مجهول خرطاب
 بوداز پلاس که شکر و نملد مانند آن در آن اورند
 بودانی - فارسی است و آن از باد بخان و خزان
 سازند -
 بودنا - رنگی از اسپ بود و ف بوز -
 بودها - ف دیوانه و مجنون -
 بودیا - فارسی است و حصیر و بالفتح موحده

بولی - زبان ولقت مردم و آواز حیوانات باشد
ت زبان ع لسان -

بونا - تخم فشانند بود در زمین تا بر آید ع در
بافق و بیفج اول مرد کوتاه قامت را گویند که نمو
نیارودت کوتاه

بوند - قطره آب و قطره منی باشد ع قطره بافتخ

بوندا - ریزه ریزه آهن و سرب باشد که در بندون
پر کرده بدان شکار طيور کنند و مرصنه باشد جانور را

پریده را و آن مرض در سر جانوران عارض شود
بوند ابا ندمی - اندک باران را گویند که بارد

ع تقاطر -

بوند می - قطره باران باشد و نام جابے است
که در آنجا کتار خوب می سازند -

بوند میان - قطره های باران باشد ت باران
ع رشاشه و ذرات بالکسر -

بو پایا - مردکی آتشک داشته باشد و اگر زن باشد
بجائے الفت تختانی آرند -

بولیسا - کیکه علت مشایخ دارد ع با بون -

بوم - سوراخ گوش بینی مردم و سوراخ گوهر و مانند
آب بودت سوراخ ع نقب بافتخ امر بود بر دان

نقلن چیزے در آب -

بوسا - ماضی روان چیزے در آب جاری بود
با ماضی روان شدن آب و اشک و شیر بود و

مانند آن -

بجاسی - زن بر او ر بودت زن بر او در -

گلبان شب که حفاظت وید و قصبه کند و از آباسی
را گویند که در باب بای فارسی آید انشا الله تعالی
بو زحما - ت پیر ع شیخ بافتخ -

بو ز صونکی چال - در ناری سران باشد
بو ز می - آهن سر سبز باشد و با و بجمول خورده
خشخاش بود که از اینمون بر آرند -

بو ز می بردار - نیزه دارد دندان بردار باشد
بو زه - فارسی مست ع نبیذ د آن شرابی بود
که از آرد برنج دارد زن و جو سازند -

بو غرائکانان - سست گرد ایندن کسے بود
از ضرب لکد و چوب -

بو غما - مرض اسب بود که از تمام بدن اسب
عرق ریزد و این از امراض مملکه اسب بود
بنابرین چیزی سے که بد بود آزار د محاوره زمان
را گویند و مترادف لفظ با آرند میگویند با بو غما یعنی
و ابی نباهی -

بو کھلانا - دیوانه شدن باشد -

بول - ت سخن ع کلام و فقره از فقرات سر ایندن
را گویند و امر گفتن هم باشد -

بولایا - ماضی دیوانه شدن باشد و دیوانه شدن
را نیز گویند -

بول بالاهونا - سر بزرگان و شهره دوشدن
باشد -

بولتا - دم و نفس حیوانی بود -

بولن - سخن گفتن باشد ت گو باشند ع مکلم

بھاپ۔ ہواسے گرم کر اذیگ و طعام تازہ
و دہن برآید۔

بھاٹ۔ شخصیکہ مدح و تعریف ہر کس و ناکس
کہ وہ گدائی کندت با فروش با پسیا۔

بھاٹا۔ کم شدن مویج در پائے شور بود ع جز
بھادون۔ ماہ دو اوزد ہم باشد از سال فصل
کہ بعد از ان سال شروع شود۔

بھار۔ مترادف لفظ بوجہ بود یعنی عزت و آبرو
و موحده معنوم ہاے ہوز بافت و رائے حملہ
بر وزن شمار ام بود از جاروب و ادون مکان
رات بر دہ۔

بھار جا۔ شعبہ ہاے راگ و راگنی بود چنانکہ بکور
مراحت از بکور سالم کہ شعبہ ہاے زحافات پیدا
می شود۔

بھارنا۔ متروقتن و جاروب شدن۔

بھار و۔ مترادف لفظ جھاڑو باشد چارو
بھاری۔ خلالت سبک بودت گران رخ میل

و کناہیہ از چیزتے کہ طویل و دراز شود مانند شب
اندوہ یا لایہ و دراز و کناہیہ از وبال شدن چیزتے
بود مانند زندگی و عمر در پنج و تنگی و ملال و کناہیہ
از قدر و مرتبہ باشد چونکہ میگویند انکا کنا بھاری

ہی یعنی وقت و قدر دارد و کناہیہ از خرم و اندوہ
باشد چونکہ میگویند ہی بھاری نکرد این مجاورہ
زبان بود موحده کسور ہاے ہوز بافت کثیہ
بر وزن شکاری یعنی از لیمو بود و نوعی از گلہاے

متصل در رشتہ منسلک کردہ باشد۔

بھاری پتھر۔ جاے گویند کہ کسے و چیزتے
در اختیار خود بنا شد چنانکہ شیخ امدادی علی متخلص
بہر کہ از ملازہ جناب شیخ صاحب مرحوم و طبع
موزون و فکر کامل دارند در عرض ہم دخل
مقتول و ازند میفرمایند ع بھاری پتھر تھا چوم
کہ چھوڑا۔

بھاری اسپر۔ قسے از سلک گلہا باشد کہ
گلہا متصل در رشتہ کشند و بر سر عروس و اولاد بند
بھاکا۔ زبان اصلی ہنود باشد کہ در ان زبان کت
دو ہر او کندی میگویند

بھاگ۔ فارسی نصیب و قسمت باشد زبان
بھاگا و امر از گریختن بود زبان اردو فشا بگریز ع
قر و موحده کسور ہاے ہوز بافت و کات فارسی
کشیدہ نام راگ باشد از شش راگ مشہور۔

بھاگا۔ کات بافت کشیدہ ماضی گریختن باشد
ف گریخت۔

بھاگاری۔ در پائے سنت کہ بطرف غرب
گلند روان است بدینطور کہ از جانب جنوب
آمد و بطرف شمال رفت۔

بھاگتے گی لنگوٹی۔ مثل میزندیجے کہ از
ہر چیزتے کہ پاس باشد و بدست آمدن شکل
بود و ہر قدر از ان باشد غنیمت شمارند۔
بھاگڑ۔ سامان گریختن مردمان باشد از خوف
کسے۔

بھانگنا۔ من گھنٹن ع فراد۔

بھال۔ پیکان شیر و سر آہن شیر بود۔

بھال۔ من نیزہ ع رُح مجبضم و مترادف لفظ
دیکھا باشد میگوبند دیکھا بھالا۔

بھالو۔ خرس را گویند۔

بھانا۔ پسند آمدن کلام چیز بود و بفتیمین ترغین
و جاری کردن۔

بھانپنا۔ چیزے نظر مائل و خواہش و عشق
دیدن باشد۔

بھانت۔ قسم درنگ باشد۔

بھانپتا۔ رنگے از رنگہاے کبوتر باشد کہ بس
نادر و نایاب است کہ یک کبوتر رنگہاے مختلف
دارد و میگوبند کہ ہر گاہ مادہ کبوتریہ کبوتران مختلف
الالوان می نشینند و آن کبوتران با ادبفت شوند
گاہی آنچہ کبوتریہ می آید۔

بھانجا۔ پسر خواہر باشد۔

بھانج بہو۔ زن خواہر زادہ باشد۔

بھانج داماد۔ شوہر دختر خواہر بود۔

بھانجی۔ دختر خواہر باشد ع بنت الاخت۔

بھان متا۔ مردیکہ بازی شعبہ کند حقہ باز۔

بھانمتی۔ زن کہ چنین شعبہ کند۔

بھانہ۔ ع جلد۔

بھانہ کز مانت جلد کردن ع خرع کمر بافتح
بھاؤ۔ بروزن نافرقت جنس کہ در باز از بھان
قیمت فروختہ شود و جانب روانی آب بود آن

جانب نشیب زمین است۔

بھاؤ بتانا۔ از اشارہ ہاے زفاصلہ بود در قض
کردن از دستہایش۔

بھانج۔ من زن برادر۔

بھاؤ کز نا۔ من نرخ کردن۔

بھانی۔ من برادر ع آخ۔

بھانی ہند۔ من رشتہ دار۔

بھما۔ کیکہ کار بے تدبیر و بے مشورت کند
من خود نداشتہ و اگر چنین زن بود بھماے الف تمثالی
معروف آرد۔

بھھاس۔ نام راگنی بود از سی دشش راگنی
مشہور۔

بھھٹھ۔ از دھام و ہجوم مردم در بازار ہر اسے
خرید چیزے بود۔

بھھکتا۔ بروزن فلک بوے تیز شراب
و مانند آن باشد۔

بھھوکا۔ رنگ بسیار سرخ باشد۔

بھپا۔ کیکہ از نظر شہوت جانب زن و مرد
بیند۔

بھپارا۔ بخار ادویہ باشد کہ جو شدادہ آن بخار
را در گوش یا اعضاے دیگر رسانند و سخن و سخن
دیے صل کہ برائے خوش کردن کسے یا برائے
حصول غرض خود بکسے گویند۔

بھکا۔ ماضی صدائے خشمگین زدن بر کسے
بود و طرہی باشد از مس خواہ فقرہ کہ دہن نے

دران نهاده عرق دران ریزانند -
 بهسکنا - صده اسه خشکین نذون برکے بود -
 بچسکی - صدای غصه زدن برکے بود خواه
 از انسان خواه از حیوان -
 بهمیوری - چیزے از آرد مونگ مقشر سازند
 و آنچنان بود که دال مونگ خیسانیده قشر آن دور
 کرده در آب اندک سانند که رقیق نشود و آب
 در دیگر چوشانند که آبجوه بر آرد آزمان پارچه بر
 دهن دیگر داشته و بالاسے پارچه نقطه نقطه ساینده
 ننگ نهند تا به لیز بخار است آب پنجه شود بعد از آن
 از پارچه گرفته در روغن و مصلح مانند گوشت
 بر میان سازند شور با وزان خورش کنند و این غذا
 بیماری است -
 بهست - سن بسیار و فرزندان ع کثیر -
 بختا - طعام که فوج را در راه هاسے که براسے
 جنگ روند و مهند و مفر کنند -
 بهمتات - سن بسیاری ع کثرت بافخ -
 بهتی - طعام مرده بود که بعد مردن کسے پزند و
 تقسیم کنند -
 بهتیجا - برادر زاده -
 بهتیج بهو - زن برادر زاده را گویند -
 بهتیج داماد - شوهر دختر برادر بود -
 بهتیرا - بیمار فزادون بود -
 بهط - خانه گرگ در و بابه و شمال و مانند
 آن بود -

بھٹک - سزاوشی براه گویند ع ضلالان الفخ
 بھٹکانا - گمراه کردن کسے را -
 بھٹکیا - تن با در بجان بری ع سوکرا العترب
 بھٹکنا - راه گم کردن -
 بھٹنا گر - قوسے بود از کا تیمان -
 بھٹنی - تن سر بیان -
 بھٹی - تن گلشن ع کور با لضم کسیکه مائل چیزے
 بود که بدون گرفتن آن چیز قرار گیرد و تن گردیده -
 بھٹیارا - کسیکه در سر اها خدمت مسافران کند
 تن سر اوار -
 بھٹیاری خانه - خانه که دران شور و فساد و گر بظ
 باشد -
 بھٹیاری می - زنی که خدمت مسافران در راه
 کرده باشد -
 بھجالی - قسے از کار دج باشد که سلاح مردم
 کسے بود -
 بھجی اوٹ - تخمے بین گنده بود که بر شمشیر یا سے
 سفت نهند و بران خاک گسترانند و بام سازند
 بھجنگ - چیزے که سیاه باشد -
 بھجکا - طائرے باشد سیاه رنگ که نقیب
 طائران صحرائی است هر گاه صیاد را بیند آنقدر
 شور و غوغا کند که همه بطور خردار شوند -
 بھجیا - پوست و برگ بطلم بود که کو قوتے پزند و نان
 خورش سازند -
 بھجک - حیران و متعجب باشد -

بچھڑنا۔ کارڈ تازہ راگویند۔

بچھڑا۔ ماضی سرایت کردن ننگ باشد و چیزی
و موحده مخلوط الہا مقروح و دال مشد وہ العت
کشیدہ کیسیب تنومندی از راه رغن و کارچالاک
کردن حاجز بود و اگر این چنین زن بود بجای
الف تختانی معدوم آرنند۔

بچھڑانا۔ ننگ در چیزے سرایت کننیدن بود
و موحده کسور بہائی ہو ز زودہ دوانی کہ لعل بان
بر آوردہ خورد۔

بچھڑا۔ مردیکہ ریش و بردت و مرثہ و ابرو
در غم اموات خود بستاند۔

بچھڑا۔ حقیقت کسے باشد و این ہم
مجاورہ زنان است۔

بچھڑا۔ تمام و مقدار چیزے و آوردہ کردن چیزے
بچیزے۔

بچھڑا۔ بچر کردہ و آمادہ کردہ بود و کیسے قوت
سامعہ نداشتہ باشد۔ فک کہ شمع سخنان ترغیب
و اغواء چیلہ و حوالہ باشد و بسیار سیاہ و قوی و تیر و ا
نویسند۔

بچھڑانا۔ داندہ و ان مرغیان کچھڑان و مانند آنگنا
و و کچھڑا متعلقہ و عقاب کچھڑا۔

بچھڑا۔ گمانی گوش بود۔

بچھڑا۔ سخنان سخت باشد و خستہ۔

بچھڑانا۔ خواہش کردن دل بود بجای
کسے بقصد محبت او۔

بچھڑا ہٹ۔ نختگی۔

بچھڑا۔ کویدہ و بر بیان کردہ شلم و باد بجان و مانند
آن بود کہ نان خویش سازند۔

بچھڑا۔ شے از خیران ہنود بود۔

بچھڑا۔ نگہداشتن فوج بود بجای کمر و مان

مزدول و متونی و آنچه میان چیزے آگندہ کنند
بچھڑا نکالنا۔ بیطاعت کردن بود بسبب
ضرورت و کوب کردن۔

بچھڑا نکالنا۔ بیطاعت شدن بود بسبب تنیہ
یا قتن۔

بچھڑا۔ آگندہ کردن چیزے در چیزے و تمام
گرفتن ز خود از کسے۔

بچھڑا۔ چند معنی دارد (۱) پر کردن ظرف یا چیزے

از چیزے (۲) صرف کردن عمر خود یا مردم بہ مراسم
(۳) دور کا بد و قالب یقین چیزے کد آنتہ تا آن

چیزے سازند (۴) امر بود پر کردن و اولاد آب
و مانند آن۔

بچھڑا۔ کسے لاگویند کہ دفعہ خود را بصورت دیگر
ناید و مان اور انشا سند و فریب خورد۔

بچھڑا۔ ن امید و اعتماد۔

بچھڑا۔ بردن شہری پرست کہم خانہ از شکا کچھڑا
مخبر و دوزے را گویند کہ قوت بسیار نہاد و موحده

کسور پر وزن جبری حصہ و دادنی کہ از کس برابر

گیرند و ہاقتد کہ تھا باشد و موحده مخلوط الہا شمع
بر وزن بری وزن یک توالہ باشد کہ در ڈاک

بر گاه خط بوزن یک توله بفرستند بر نفاذ آن
 لفظ یک بهری نویسد که محصول یک بهری داده
 شود و اگر دو توله باشد دو بهری و اگر سه توله باشد
 سه بهری و بهین قیاس نیم و پاد -
 بچهر - پرندہ از قسم موزیات که نیش دارد دو هر
 گاه آن نیش را خلد سوزش افکند و این قسم رنگ
 زرد دارد و مردم سحر را گویند -
 بچهر طاجهر - بر وزن سراسر آواز در میدان
 مردمان بود -
 بچهر اس - بر وزن خراش کینه باطنی و غبا
 خاطر را گویند -
 بچهر بچهر نجا - کیک غله در خاک تر گرم بریان کند
 بچهر پاک - نفت رصع و حشت و شدت تشنگی
 را از گویند و شعله افروزی آتش را نیز گویند و جوس
 و لوازم ظاهری را گویند -
 بچهر ط کا حجتا - من خانه زنبور -
 بچهر کانا - تیز کردن آتش بود و التهاب و
 کسے را بر کارے افزوخته کردن و خواہ
 بچهر کنا - وحشت کردن حیوانات و وحشی و
 شعله و روشن آتش و کناہ از آگاہ شدن از
 امر خوفناک باشد -
 بچهر طل - مغز و بی شرم باشد -
 بچهر نجا - متصل شدن چیزے و باکے جنگ
 کردن بود -
 بچهر وا - کیکه نان بگردان و مردان بر تان

و پیران بگردان و زنان بر تان رسانند قلبیان
 را دوش -
 بچهر وا تو را کرنا - کسے را دشنام دادن و بد گفتن
 بود -
 بچهر طوائی - اجرت و مزد قلبانی بود -
 بچهر طی - آموزانیدن کبوتران بود و پیران را
 بدین صورت که کبوتر گرسنه کرده از بالاپائین و
 از پائین بیالپا برند که هر جادانه و چند جہا سبب
 گزشتگی آیند و درند و پیر ہائے کبوتران صاف شوند
 و کبوتران سبک شوند
 بچھس گاہ غلہ و غلات عدکہ از دانه باجد کرده
 بستوران و چند تا بخورند و بفتح مخلوط الہا بمعنی بیج
 مراد خاک باشد میگویند آنکو خاک مس نہیں
 آتا بمعنی بیج نمی آید -
 بھسا گو - قسمے از تبا کو بود کہ تلخ نبود و در قلبیان
 کشند -
 بھس طہ بسیار فرہ باشد دست گوشت
 بود -
 بھس طرا - مرد یکد بسیار فرہ بود و اگر زن این
 چنین بود بجای الف تخمائی معروف آرند
 بھسکو - زینکہ سبک وضع و ہر جائی باشد
 بھسم - چیزیکہ سوخته خاک شود -
 بھس بین نگی والی جہا بود و بچھر طی - شل
 نیز نند بر زنی کہ آتش افروزی و قندہ انگیزی کرده
 خود تماش کند -

بھسلا۔ جاسے و مکان ہنادن کاہ غلبہ باشد
 بھنگ۔ خاک آہن کو بیدہ و مانند آن و
 بروزن فلک لغزیدن و از راہ راست دور
 شدن کے بود وینفتادن تیر و مانند آن بر نشانی
 و امر بدین معنی نیز آئمہ۔
 بھگھاری۔ بزبان اصلی ہند گوارا گویند ع
 فقیر۔
 بہکانا۔ کے را از راہ راست بجانب فساد بر
 باشد۔
 بھگنک منگنیکہ گدائی کند۔
 بہکنار۔ برگردیدن چیزے بود از راستی۔
 بھگوا۔ مردم منحرف دیارہ را گویند۔
 بہگان نام خم دے عقل و ابلہ را گویند اگر زن نحسین
 باشد جاسے الفت تخیالی معروف آزند۔
 بہگنا۔ برگردن چیزے باشد۔
 بھگت۔ قسمے از مذہب ہنود باشد ترک کویا
 کنند۔
 بھگو۔ آدمی و جانور گر بختہ را گویند۔
 بھگوڑا۔ گریز کنندہ۔
 بھگپڑ۔ گرفتار انبوہ مردم بود۔
 بھگیلا۔ طائر کیہ از مثال خود گرفتہ باشد۔
 بہل۔ مر کبے بود مانند راہ کہ مردان بران
 سوار شوند و نگازان کنند و امر بود بہ خوش
 داشتن دل را از میر باغ و امثال آن و موصوہ
 مخلوط الہا مفتوح بلام زدہ جانب و طارت بود

چنانکہ گویند سر کے بھل و آگھنکے بھل و کبر
 مخلوط الہا قوی بود سالکان جانب جنوب کہ
 توانا و قوی و بسیار فریبہ بود و بیشتر پہلوانی کنند
 بہلا۔ امر بود کہ دل را بہ سیر و تماشا متوجہ
 کردہ از غم و اندوہ ہملت یابند۔
 بھلا چنگا۔ تندرست و صحیح بود۔
 بھلاناس۔ مرد آدمی۔
 بھلانا۔ فراموش گردانیدن و موصوہ مفتوح
 بہائی ہنوز زدہ لام و لون بالہما کشیدہ طفل
 را از گریہ باز داشتن و توجہ کے بچہ سے
 گردانیدن و سخن بے اصل گفتہ سہلی دادن۔
 بہلا وا۔ مغاطہ دادن کے را بگردن چیزے
 بھلانوان۔ بار درختے باشد و بلانور۔
 بھلانی۔ فن کھوئی و کلمہ بود کہ زنان اطفال
 شیر خوار را بدین می ترسانند و میگویند۔ بے
 بہلانی آتی ہیں۔
 بھلہلانا۔ بریان کردن چیزے بود در خاکستر
 سوزان۔
 بھلسانا۔ ف سوزانیدن۔
 بھلسنا۔ ف سوختن۔
 بھلکط۔ فراموش کنندہ باشد۔
 بھل منسی۔ ف آدم گری ع آدمیت۔
 بھلی۔ ہر چیز از قسم مونت خوب و نیک و
 بند خاطر باشد۔
 بھلے کو۔ در محاورات بجاسے مناسب

و خوب شد گویند چنانکه گویند بچه کو هم نه گیلے
 یعنی خوب شدن که ما نوزیم -
 بھن - امر بود به سوزیدن و سوده دباے
 هوز هرد و مفتوح بر وزن سخن ف خواهر برع
 اخت -
 بھنڈا - ف سوختن و بر بیان شدن و کباب
 شدن خواه بر بیان شدن گوشت و بقله در
 ردغن خواه سوختن دل جگر از غم و خرم پول
 روپیه گرفتن و روپیه اشرفی گرفتن بود و موجوده
 کسور باے هوز ساکن وزن بافت کشیده
 بزبان قصه پنجه زن را گویند عذات و موحد
 مفتوح روان شدن آب دریا و اشک از
 چشم و آب از زخم و آب نزله از بینی بود و کنا
 از بسیار غم بر آوردن جفت کبوتران باشد
 بھنا - خرمه گرفتن بود پول گرفتن روپیه
 و روپیه گرفتن اشرفی باشد و مخلوط الهامسود
 وزن اول مشدد و وزن دوم مخفف بالفصا
 کشیده در در کردن سر بدوران بسبب کدام
 صدمه و عاجز و تنگ کردن کسی بود و بمعنی
 تنگ و عاجز آمدن از کسی هم بود -
 بھنڈا - کسیکه در بینی سخن گوید -
 بھنڈا - شور کرده بریدن گلسان بود
 گرد طعام و شیرینی و سخن گفتن در بینی -
 بھنڈا - گزیدن جانوران درنده مانند
 سگ و گرگ بود -

بھنڈیری - نوع از کرم پر دار باشد که در
 آخر ماه یک برشکال در ماه بھادون که ماه
 دنازد هم سال فصلی بود پیدا می شود و دراز
 تر باشد -
 بھنڈ - چیزے خشک شده با هم مجتمع شده بسته
 شده که جدا شدن مشکل شود -
 بھنڈارا - طعام دادن هندوان باشد غیر
 هندو و مزبلے باشد در چوب بازی که بر جانب
 چپ کلم حریف زنند -
 بھنڈا رسی - کسیکه از جانب کسی غلبه فقیران
 داده باشد -
 بھنڈسار - غلبه بکنام از زانی خریدار شود
 و بوقت کرایه فروخته شود و احتکار -
 بھنڈساری - کسیکه در از زانی غلبه کرد
 در کرایه نبرد شد
 بھنڈی - خرمے باشد از بقولات که با گوشت
 پزند و نان خورش سازند و لعاب ازان بر آید
 بھنڈی خانه - مکانیکه در آنجا اسباب حقه و
 آب آمیزان باشند و آباد خانه -
 بھنک - امر بود بر خراب شدن چیزے
 که بے احتیاط بود و گلسان بران نشینند -
 بھنکا - چیزے را بے احتیاط داشتن تا مگسها
 بران نشینند -
 بھنکنا - نشستن در خاشتن گلسان بود بر چیز
 خوردنی یا بر مردم -

بهنک - برگی باشد که نشاء دهد ننگ -
بهنگ - کیکه هنگام دیدن مردم مردمان چنانش
لطاف گوشه چشم رود و سفیدی پدید آید -
بهنگ - باطلان نون حشرات الاض که در
هوا برود -

بهنکر - رسی بود و هندست -
بهنکراج - طایره بود که چکر از ذراع که
خوش آواز بود آنرا برورند -
بهنکله - کیکه بسیار بنگ خورد -
بهنکله - آله سایدن بنگ بود و آن از
چوب سازند و مصدر نیز هست -

بهنکی - چیز بود از گل سازند و میان آن
چوب باریک نمند که دست در شو دو دو ساجه
از گل ساخته اند یک سوراخ کنند و در زمین
بقوت بر دو دست بچندانند که در حرکت آید و بسبب
آن سوراخ آواز میدهد و با قوت دست حرکت
مانده بعد از آن بیفتد و زنگ گویند که بوقت نین
مردمان چشم او بگوشه چشم مانند و موحده مفتوح جهانی
هوز و نون غنزه کاف فارسی تختانی معروف
رسیده چیز بود که کماران از نیم پارچه در
طول بهر دو طرف دو دام رسن آویزند و بار
و اسباب در آن هر دو بسته از جاسک بجاسک
برند و موحده مخلوط الیها مفتوح بر وزن جنگی
کس که بنگ خورد و بزبان قصبه دیدی جاروب
دهنده و نجاست بردارنده را گویند -

بهنکله - بنگ فروش باشد -
بهنک - صدای ضعیف که گوش کس رسد
بهنور - آب دور یا که حلقه زلف گرد آب و
بمسی در بنگ سیاه و قیر باشد -

بهنور کلی - چیز بود از آهن خواه برنج خواه
نقره و طلا بدینصورت که حلقه باشد زیر آن بین
کرده در میان آن سوراخ کنند و آهن دیگر
که بر سر آن تکه باشد از آن سوراخ گذرانند
به چند تا بسبب تکه از آن سوراخ بیرون و
بر طرف گردیده باشد و در آهن دوم دو حلقه
دارند و در آن تسمه از چرم دوخته در گلو کس
حیوانات مانند گاو خواه بز خواه آهوا دارند
و در آهنگ که یک حلقه دارد در سن بندند و فایده
این آنست که در گردیدن و حرکت کردن حیوانات
گلو کس آنها فشرده نشود چه اگر در سن در گلو بندند در
گردیدن آنها در رسن تاب های افزون بسبب فشار
گلو کس حیوانات می شود -

بهنوبی - شوهر خواهر باشد -
بهنی - قیمت سواد کس بود که در اول فروختن
آن چیز بدست آید و آنرا اشگون بیک دانند -
بهو - زن پسر را گویند -
بهوانی - نام مفعول هندو که آنرا بر سقند و بزبان
هندو من حیجک را نیز گویند -
بهوبیل - خانم سرگرم شده بود -
بهوبالی - نام راگنی بود از سی و شش راگنی

ششور۔

بھوت۔ شیطان موذی را گویند۔

بھوتنا۔ و بھتنا خلیت را گویند۔

بھوتی۔ و بھتی زن خدیتر را گویند۔

بھوج پست۔ پوست درختی بود و صنوبر و جویہ

دار کہ درے فلیمان سپید و بر آن جامہ بندند و از

کوہلے شمالی آوردند۔

بھوچکا۔ ن سراسیمہ و حیران۔

بھورا۔ کوثرینا کہ جا بجا رہے سفید بر آورد

بھور ہوتا۔ تمام شدن و باثر رسیدن چیزے

باش۔

بھوری۔ مادہ پھان کو تر باشد و مخلوط السہ

مقبوح بود و زہ نانی بود کہ بر خاکستر پاچک پزند

بھور۔ زمین کہ در آن جملہ رنگ باشد و نشیب

و فراز دارد۔ و زرنیکہ ہنود بوقت آوردن عروس

بھیران دہند۔

بھورے کا کھانا۔ غذا میکہ با عروسی زخانہ

پر و مادہ رود و ولیمہ بافتخ۔

بھوسا۔ غلات و کافلہ بود کہ ستوران خورد

بھوسرا۔ فرج زن کہ بسبب جماع بسیار و

زائیدن بچگان فراخ شود۔

بھوسی سفلی آرد بود و سبوس۔

بھوک۔ خوراکش معدہ باشد طعام لاد کفایہ

از مطلق خواہش ہم بود و واسے باشد دست

آوردن حنکی را کہ در لہیم جنگا نینہ دہند و پاد

محول امر بود بخلا نیدن۔

بھوکا۔ مردیکہ گرسنہ باشد کنا باز خوانان چیزے

بود اگر زن باشد بجائے الف تخمانی معروف

آرند۔

بھوکنا۔ ن خلا نیدن۔

بھوک۔ دولت را گویند بزبان قدیم ہندستان

و طعاسے باشد مانند حلوا کہ ہنود آرزو ہنود خوردند

د آرزو ہن بھوک نیز گویند چہ موہن بزبان

قدیم ہنود نام کنہیاست کہ مہود ہنود است و

بھوک طعام را گویند یعنی خوردنی کنہیاست۔

بھوگنا۔ حظ یافتن و عیش کردن و برداشتن

مہصبت

بھول۔ ن فراموشی و نسیان بالکسر و ام بود

بفراموش کردن۔

بھولا۔ کم عقل و نادان بود و بود معروف

ماضی فراموش کردن بود اگر زن کم عقل بود

بجائے الف تخمانی معروف آرند۔

بھولا بسرا۔ چیز فراموش شدہ باشد اگر کچھ

مونس بود بجائے ہر دو تخمانی معروف آرند

بھول بھلیان۔ عمارتے دیوانے کہ در

ہاسے اماکن مستعدہ یک صورت دار کہ

روندہ دران ایوان را کہ گند و سیروان ہن

بسبب شبہ در ہا نیابد۔

بھول جاننا۔ ن فراموش کردن۔

بھول کے یاد کرنا۔ فراموش کردن و باز یاد

آوردن کارے را -

بھون - بفتح ابر و بضم امر و اوز بریان کردن چیزی
بھون کہ باشد و بر وزن چین بزبان تھبہ مکان
را گویند چنانکہ چھی بھون کہ نام عارے تسرت قدیم
در لکھنؤ کنار دریاے گوستی کہ نواب منصوب علیخان
پر نواب شجاع الدولہ تعمیر کر وہ بودند -

بھون بھون - آواز گرہی باشد -
بھونو - ناسے لگی باشد کہ طفلان نوازند -

بھونچال - جنیدن زمین باشد از حکم الخیر
زلزلہ در رجعت بالفتح در اصل این لغت بھون
چال است چھون بزبان ہندی پر وہ زمین
را گویند و چال جنیدن بود مگر تہجیر حرف مشہور
شدہ -

بھونڈا - زشت و بد و زبون را گویند و اگر آن
چیز زبون مونت باشد بجائے الفتح اتحانی معرّفہ
ارند -

بھونڈ پیر - ت سبز قدیم معنوس -

بھونٹرا - زنبور سیاہے باشد کہ در چوہائی
جوف آشیان سازد و عاشق گھماست گویند
در گل کنول برائے عرف و بوگر فتن می نشیند
ہر گاہ آفتاب غروب شد گل کنول بستہ می شود
و این زنبور در آن بند می ماند ہر گاہ صبح شد و
آفتاب طلوع کرد و آن گل شکفت این جانور
رہائی شود -

بھونڑی - موہاے نر و نر کہ در بیلن اسپ

واشتر و دم پدید آید و بعضے جاسد و بعضے جا
نخس بود -

بھونکنا - آواز کردن سگان بود -

بھونکنا - آواز کردن سگ بود -

بھوننا - ف بریان کردن بدانکہ در الفاظ ہندی
ہر گاہ دو حرف از یک جنس در دو کلمہ ہم آیند
نویسند آخر کلمہ اول در اول کلمہ آخر حرف شجاس
باشد مانند ماننا و چھاننا و اس سے داس سی
ایچین جا بیک حرف التفا کردہ تشدید دادن
خطاست بلکہ ہمین صورت نویسند کہ نوشتہ شدہ
و اگر دو حرف یک جنس در یک کلمہ بود بیک
حرف التفا کنند چنانکہ مانند بلی و تلو و کتا و لگی و کوا
و جز آہنا -

بھونی بھانگ - کنایہ از نمودن چیزے بود
بسبب فلاس و تہیدستی -

بھنی - موجدہ مکسور مخلوط الہما بھتخانی معروف
رسیدہ کلمہ ایست بمعنی نیز وہم و بفتح موجدہ و

بروزن و صی کتاب مانند بھاسان و ہما بھان
را بصورتیکہ او اراق طولانی جمع کردہ یک
آہما در جلد بندند در طول اوراق سائے با
نویسند و تکررہ بند کنند و کہ موجدہ میوہ بود
معروف -

بھیا - طغیان آب بود از جوش دریا کہ
خانہا خراب کند و سیل طوفان و مخلوط
الہما مفتوح و برادری اخ بالفتح -

<p>بھیڑ بھڑ کا۔ همان انوہ مردم باشد۔ بھینا۔ بند کردن پاره در باشد۔ بھیر یا۔ ن گرگ۔ بھیر یا دھسان۔ انداز وطن گدایش بود کہ بہر جانے کہ کیے ازان رود ہمہ ماہد انظر روند۔</p>	<p>بھیانک۔ بدخواس ع متوحش ہیو۔ طایران و مرغان کہ در فصل مے و ایام معین از مسکن دکوہ ہائے خود براسے دانہ چیدن جا بجا و شہر بشہر روند چرا کہ در ان ایام خند از مسکن آنا مسدوم می شود۔</p>
<p>بھیک۔ و ن گدائی۔ بھیک کا ٹھیکر۔ ن کاسہ گدائی و کجول و چیزے را گویند کہ بر جائے آرزو بردہ بوسیلان نفع بردارند۔ بھیک کا ٹکڑا۔ نغمہ گدائی بود و کنایہ از کسے باشد کہ پدرش غیر معین بود و مادرش زانیہ باشد۔</p>	<p>بھیج۔ امر بودن بفرستادن۔ بھینجا۔ مغز سر باشد و ماضی فرستادن نیز بود بھینجا۔ و ن فرستادن ع ارسال۔ بھینجا۔ امر بود بند کردن انگشتان یا دندان یا کون بزور یا کسے را بزور تمام بے سینہ چپانیدن بھینجا۔ کسے را بزور بے سینہ چپانیدن بود۔ بھیدن راز ع بر بالکسر۔</p>
<p>بھیک مین بھوٹ۔ مثل میز مند کہ کسے در مال مفت دیگر پیشی و کمی کند بر شو۔ بھینا۔ و ن ترشدن۔ بھیلسا۔ شہرست کہ تمباکوے آجنا خوب می شود۔</p>	<p>بھید یا۔ و ن همان رازدان باشد۔ بھیدی۔ همان رازدان باشد۔ بھیر۔ قطار مردمان بود۔ بھیر و ن۔ نام راگ باشد از مشتش راگ مشہور۔</p>
<p>بھیلیا۔ کیکہ شکار جانوران کند بدین صورت کہ نرگا و درست کند در پس آن پوشیدہ شدہ خود را متصل حیوانات رساند براسے شکار کردن بہینا۔ خواہر را گویند۔ بھن بھن۔ آواز گویہ کردن اطفال مردم باشد۔</p>	<p>بھیر وین۔ نام راگنی بود از سبب و شش راگنی ہائے مشہور۔ بھیر۔ قسے از گو سپندے کم قیمت کہ از مو ہائش گھیر بافند و امر بود از بند کردن در خانہ و انوہ مردم را گویند بہر جا کہ بود ع از دحام۔ بھیر ا۔ میش ز بود ع کیش و بفتح اول و کسر دوم بار درختے بود ن بید ع بیلج۔</p>
<p>بھیتس۔ جانوسے بود کہ از شیران ماہست سنان</p>	<p>بھیڑ بھار۔ انوہ مردم بود۔</p>

بھانگنا۔ من گھنٹن ع فرار۔

بھال۔ پیکان تیز و سہ آہن تیز بود۔

بھاللا۔ من تیز ع رُخ باضم و مترادف لفظ
دیکھا باشد یگویند دیکھا بھالا۔

بھالو۔ خرس را گویند۔

بھانا۔ پسند آمدن کلام چیز بود و تحقیقین تر سخن
و جاری کردن۔

بھانپنا۔ چیزے نظر مائل و غوازش و عشق
دیدن باشد۔

بھانت۔ قسم در رنگ باشد۔

بھایتما۔ رنگے از رنگہاے کہ بوتر باشد کہ بس
دارد و نایاب است کہ یک کہ بوتر رنگہاے مختلف
دارد و میگویند کہ ہر گاہ مادہ کہ بوتر کہ بوتران مختلف
الاولان فی نشیند و آن کہ بوتران با دہفت شوند
گاہی آئین کہ بوتر برمی آید۔

بھانجا۔ پسر خواہر باشد۔

بھانج بہو۔ زن خواہر زادہ باشد۔

بھانج و اما۔ شوہر دختر خواہر بود۔

بھانچی۔ دختر خواہر باشد ع بنت الاخت۔

بھان متا۔ مردیکہ بازی شعبہ کند حقد باز۔

بھانتسی۔ زن کہ چنین شعبہ کند۔

بھانہ۔ ع جملہ۔

بھاناز کرنا۔ من جملہ کردن ع خضع کر بافتح
بھاؤ۔ بروزن ناز قیمت جنس کہ در بازار بھان
قیمت فروختہ شود و جانب روانی آب بود آن

جانب نشیب زمین است۔

بھاؤ بتانا۔ از اشارہ ہاے رفاصہ بود در رقص
کردن از دستہائیں۔

بھانج۔ من زن برادر۔

بھاؤ کرنا۔ من نرخ کردن۔

بھائی۔ من برادر ع اُخ۔

بھائی بوند۔ من رشتہ دار۔

بھیا۔ کیکہ کار بے تدبیر و بے مشورت کند
من خود نداشتہ و اگر چنین زن بود بجای الف تمانی
معروف آرد۔

بھھیاس۔ نام راگنی بود از ہی دشش راگنی
مشہور۔

بھھٹھ۔ از دھام و ہجوم مردم در بازار براسے
خرد چیزے بود۔

بھھٹھک۔ بروزن فلک بوسے تیز شراب
و مانند آن باشد۔

بھھیو کا۔ رنگ بسیار سرخ باشد۔

بھھیپ۔ کیکہ از نظر شہوت جانب زن و مرد
بیند۔

بھیار۔ بخار او یہ باشد کہ جوش دادہ آن بخار
را در گوش یا اعضاے دیگر رسانند و سخن و بیخ
و بے صل کہ براسے خوش کردن کے یا براسے
حصول غرض خود بکسے گویند۔

بھیکا۔ ماضی صداے خشکیمن زدن برکے
بود و طرے یا باشد از مس خواہ فقرہ کہ دہن نے

دران نهاده عرق دران بریزانند -
 بهسکنا - صدای خشکین زدن برکے بود -
 بچسکی - صدای غصه زدن برکے بود خواه
 از انسان خواه از حیوان -
 بهپهوری - چیزے از آرد و مویز مقرر سازند
 و از پنجان بود که دال مویزک خیسانیده و شراب دور
 کرده در آب اندک ساکنه که رقیق نشود و آب
 در دیکه جو شانه که بجزه بر آرد و آزمان پارچه بر
 زمین بویگه داشته و بالاسے پارچه نقطه نقطه سائیده
 رنگ نهند تا بجزه جارات آب چفته شود بعد از آن
 از پارچه گرفته در روغن و مصلی مانند گوشت
 بر میان سازند و شور با زبان خورش کنند و این عقده
 بیمار است -
 بهمت - من بسیار و فرزندان ع کثیر -
 بقتا - طعام که فوج را در راه باسے که براسے
 جنگ رهند و همد و مقرر کنند -
 بهتات - من بیاری ع کثرت بافتخ -
 بهتتی - طعام مرده بود که بعد مردن کسے پزند و
 تقیم کنند -
 بهتجیا - برادر زاده -
 بهتجیح بهو - زن برادر زاده را گویند -
 بهتجیح داماد - شوهر دختر برادر بود -
 بهتیسرا - بسیار فرزندان بود -
 بهتط - خانه بزرگ در دبا و شغال و مانند
 آن بود -

بهتک - فراموشی راه گویند ع ضلال الفتح
 بهتکانا - گمراه کردن کسے را -
 بهتکیبا - من با در پنجان بری ع سو که العترب
 بهتکنا - راه گم کردن -
 بهتکناگر - تو بے بود از کاتیمان -
 بهتکشی - من سر پستان -
 بهتکشی - من گلخن ع کور با لضم یکیکه اهل چیزے
 بود که بدون گرفتن آن چیزه قرار گیرد و گریده -
 بهتکیارا - یکیکه در سفرها خدمت مسافران کن
 من سوادار -
 بهتکیارخانه - خانه که دران شور و فساد و کثرت
 باشد -
 بهتکیاری - زنی که خدمت مسافران در راه
 کرده باشد -
 بهتکالی - قسے از کار کج باشد که صلاح مردم
 که بی بود -
 بهتکاوت - تخمه پهن گنده بود که بر شمشیر باسے
 سخت نهند و بران خاک گمرانند و با م سازند
 بهتکنگ - چینه که سیاه باشد -
 بهتکنکا - طاسرے باشد سیاه رنگ که نقیب
 طاسران صحرائی است هر گاه صیاد را بیند آنگه
 شور و غوغا کند که همه طیور خردار شوند -
 بهتکجا - پوست و برگ شلم بود که کوفته پزند و نان
 خورش سازند -
 بهتکجک - حیران و متعجب باشد -

بید ساده - فارسی است از برگ آن عرق کشند -

بید کا گوگرد - سبب است که از بید یافتند -

بید ص - امر بود از سوراخ کردن در گوهر و الماس و جز آن -

بید هفتا - سوراخ کردن در گوهر مانند آن بود و بعضی سحر و جادو کردن بر کسی بود تا در قابوسه آید -

بید ول - چیزی بنامدا و سخنی که ناگوار بود -
بید ماب - چیزی که در اختیار نباشد
بے قابو -

بید شنگا - مردی که کار ناشایسته کند و اگر آن باشد بجای الف تحتانی معروف آن حرف ناکاره بسم - بار و رختی بود که کنار و تحتانی معروف جنیت را گویند که افسوسگران بزرگ را فسون بر کسی مسلط سازند و موحد و مخلوط الهاب و وزن طیر حلقه و نقض و دشمنی و عناد بود -

بیسرا - چوبی باشد که در بازو های در دوسه جا نصب کنند تا آن چوبها در دیوار مانند بازو های دروازه محکم استوار شود و بچند -

بیسراگی - قسمی از عقیران بنامد و چندی خواه از چوب خواه از سنی که شامها و کچی های بسیار دارد و عقیران بر آن تکبیر زده نشینند و نظیر تکبیر سندر -

بیسر هوشی - جنگبوتی باشد سرخ که در باران

اول فصل بارش از زمین بر آید و آنرا میگینند و خشک میکنند و در دو ابا بکاری برند -

بیسرخ ف بیرق -

بیسر رنگ - چیزی که در لطفه و کینفه و رنگی بنامند و موحده مفتوح بر هون نیزنگ خطی و نامہ باشد در خاک انگریزی که هر کس که روانه کند محصول آن نرهد بلکه از کسی که تر آن فرستاده است بداند و علامت آن آنست که هر سیاه انگریزی بر سر نامہ میشود چنانکه بر خط و نامہ که محصول داده روانه سازند هر سرخ انگریزی میشود و این لغت انگریزیست -

بے روپ - ن بر نما -

بے روشت - ن بیروق -

بے ر فز - کسیکه صوم واجب ندارد و در آن بود که از کوهها آوند و آنرا گنده بر و زه گویند -
بیسری - ن دشمنی و عداوت و خصم و این زبان دیهی و مجاوره زنانست -

بے ریشا - کسیکه هنوز ریش و بر دست او بر نیامده باشد -

بیسرا - ن ناؤ سفینه و چیزی بود که از پار های ن و خس بست و در آن چراغها روشن کرده بر وزجمه ماه بجا و در کشتی و بر وزهر پنجشنبه در کاپور بدر یا اندازند و در آن روز مردمان بسیار لب دریا جمع میشوند و دست سپاه و فوج را نیز گویند و پار های ن که در چوبهای

بسته اذراه دریا آزند و تحتانی معروف چند برگ
شبول مصالح نهاده چیده از برگ کاسه دیگر خواه برگ
کیله یا برگ کبابک بسته در شادی با آذرنده و مردان
تقسیم کنند -

بیسر اطمحانا - کنایه از ذمه خود گرفتن کاره بود
از کارهای مشکله -

بیسر ایا پر هونا - آسان شدن شکل باشد -
بیسر طهم - درخت ابنه و دیگر درخت با که جاسه
روئیده باشد و جاسه دیگر نقل کرده نشانند -

بیسر می - چند معنی دارد یکی آنکه از آهین سازند
در ریاضه چون اندازند تا اگر تخمین نتوانند دو چیز
بود مانند غله آفتان که در دوسن در آن بسته دو کس
برکناره آب استاده ازان آب برداشته در کشت
رودانه سازند تا آب برزراحت خشک شده برسد
سوم چیزیست بود از آهین خواه از رشته خواه آب بر شیم
که در ریاضه طفل خود بر آهین سازند اندازند و هرگاه
آن طفل بمقدار یک نذر آنقدر کرده باشد برسد
شاد و ماکند و طعام نذر جا بجا تقسیم کنند و این کس
میکنند که اطفال آنکسان زنده نمی مانند چهارم کنایه
از تعلقات دنیاوی بود مانند زن و فرزند -

بیسر بیان پهنا - زنجیر در پاسبه مجرم و گناهگار
خواه در پاسبه دیوانه کردن بود -

بیسر بیان پهنا - گرفتار شدن و قید گردیدن بود
بیسر بیان نهونا - گرفتار و پاسبه بجز شدن -

بیسر بیان و طان - زنجیر در پاسبه کس نهان بود

بیسر می کننا - را باشند از قید تعلقات بود
بیسر می لگانا - آب کشیدن بطور خاص گفته
شد و بزراعت فرستادن تا خشک نشود -

بیسر ایهونا - ف بیز ارشدن -

بیس - عددیست مشهورست بست ع
عشردن -

بیسا سو برس جینا - وعاب بود کس را بر
طبعی که مرد ازان یک صد دست سال بود -
بیسا کمه - نام ماه هشتم بود از سال فصلی دآن
ماه سیوم تابستان است -

بیساکھی - خرپوزه را گویند که در ماه مذکور پیدا
می شود و در هندستان معمول است زنی که پسر
دارد یا فرزند دلش بود مادام زندگی آن پسر
خرپوزه در همین ماه بخورد در ماه حیاطه بخورد
بنابران این خرپوزه بدین نام متعارف شده
دستونه باشد که زنجیر چیمپا استاده دارند -

بیسرا - کسیکه در سر امین آذ از قانون آن
بست و بلند شود و اگر زن معینه باشد تحتانی
معروف آرد -

بیسره - فارسی است و آن طایر سیست شکاری
مانند باشد -

بیسین - آرد نخود باشد که بعد خوردن دست
ازان می بشویند و نان ازان می پزند و بخوردند
بیسه ا - زینکه در بازار نشینند و از مردان اجرت
جماع گیرند قبه -

بیکار - و بیکاری هر دو فارسی است یک کارد
نداشته باشد -

بیکل - از جای بجای دیگر شدن اعضا
مردم باشد -

بیکلی - مرضی که زنان را می شود بسبب برآشتن
بارگشت مجامعت و بقراری را نیز گویند -

بیسلم - دختر سید بود و زنان امیران را نیز
گویند -

بیسکات - جمع بیگ ساخته اند اصله ندارد -

بیسگی - قسم نبر باشد که نمک کم در آن بود -
منگن - شکر باشد با دنگان -

بیشکن کاسالن - باد بخان که در گوشت
بزند -

بے کهر - مردیکه خانه ندارد و اگر زن بود
بے گهری گویند بے خانان -

بیسل - چند معنی دارد آنچه از نباتات که در
آن ساق ندارد و بر زمین گسترده خواهد بود درخت
و چوبها پیچیده رود و چیزه که پنهان از ابرشیم
و نازد بافتد و گرد گرد قبای خواب و

زر بفت و لباده باد و زنده و زر تصدق بود
که در شادی عروسی از سر عروس دذاماد

گردانید بطربان و مبابو کیا و خوانان تقیم کنند
و فرس بود برابر خربوزه که مغز آن در آبند او

ترش و بوقت بختی شیرین بود درخت
کلا نر و برگ خردتر دارد و دهند لیست و موحد

مقوع بروزن سیل زگادرا گویند -
بیل - گل بود خوشبو و سفید که ازان عطشند و کف
درمان داشته و عن ازان کف کشند که خوشبو بود -

بیل بجا - همان تشار و تصدق بود که بر سر
عروس و داماد گردانیده در محفل شادی بطربان
و نغینان دهند -

بیلچه - فارسی است و آن چیز است که بدان
زمین راهمواره کنند -

بیلن - چونیکه ازان گلوله خمیر را پهن کنند
بسیما - اسباب با فرستادن بود از جای بجای
در اجرت بشرطیکه اگر اسباب تلف شود برنده
قیمت آن دهد -

بیمار داری - فارسی است و بیمار نیز گویند
بیماری - فارسی است عدا -

بیماری سے اکتفا - بر خواستن از بیماری
ع تقه لفتختمین -

بے محاسبه - فارسی است مرفوع الفهم -
بین - کلام یاد کردن صفات میت بود که
ان گفتگو کرده گویند و گریانند و تحتانی معروف
سازد بود که چوبه دانه و زیر هر دو سر چوب
یک یک کدوس دارد و نوازنده آن گزست
و نوزتن شکل تراست -

پینا - زبوس بود داخل زیور عروس که پریشانی
بندند

پینٹ - دسته -

بلندی - پاره شیشه بود که بران کار بیناو
کار زر کرده فروشند و زنان بنود بر اسے نزمین
بر پیشانی سپانند -

پینڈا - انچنج داریب داشته باشد و چونیکه
بس درو آزند نادر کشود و نشود -

پینڈمی - بهرد و تختانی معروف رسن از
گاه بافته باشد که بدان چار بابئی و مانند ان باشد
و آن بچیده را فروشد و تختانی اول جھول چو

یا چیزے دیگر که محرف و کج شده باشد
پینڈمی کھوپڑی - شخص کم فہم و جاہل را

گویند
پین چھل - هر کجک بدست چپ کار بانند و اگر زن
بود بجاسے الحفا تختانی معروف آزند ف چپ

پیو اسط - سبب و ناحق را گویند -
پیو را - موحده کسور یا شباع تختانی مضموم
و باشباع و او وجه و سبب و باعث بود -

پیوتانا - قطع کنانیدن جامه باشد از کسے
بر اسے لباس و فرش -

پیوتنا - قطع کردن جامه و قماش بود بر اسے
لباس از دست خود -

پیو ہار - معاملہ خرید و فروخت باشد با ہم
پیومی کا کونڈا - نیاز فاحہ حضرت

فاطمہ علیہا السلام -
پیو قوف - فارسی است گول و میغزے -
پیہڑ - زمینے قریب و دریا کہ تشیب و فراز و

پست و بلند داشته باشد -

باب بازقاری

پاپ - ن گناہ -

پاپڑ - نان تنک بود از آرد مونگ و ماش
کہ بہن کردہ خشک کردہ دارند و ہر گاہ خواہند
بر آتش گرم کردہ خورد -

پاپڑ بیلنا - کناہ از مصیبت کشیدن رنج
برداشتن بود -

پاپی - ن گناہ ع محرم -

پاپٹنا - پہن کردن سرگین بود تا پاپیک است از ند
پاپٹ - چند معنی دارد پهنائی ادریا بود و مثلث
ہاسے کہ در جامہ ہا دوزند و آن ہر قدر زیادہ

بود لطفت دارد نیک سنگ بود از دو سنگ
آسیا و پهنائی قماش باشد و عزام ہنود بود کہ در
مہات و مشکلمتے خود از بر ہمنان میخواستند و آن

خواندن را جب میگویند و چونکہ در پهنائی
سرچاہ منند و بران پانہا آب کشند و امر بود
از اندون چیزے تا از ایند کند مانند چاہ و

کودال از خاک اند دون -

پاپٹا - چوب پینے یا سنگے کہ گا و زان جامہ
چرک بران ز نشد تا صاف شود -

پاپٹک - قسم از بر ہمنان باشد -

پاپٹنا - بر کردن و اندودن چاہ و خاک
از خاک و خاکشاک و مانند آن تابند شود

دخاک ناماقتن بر چو بهائے بام تاصحن بر آید و کنا
 از دادن زرد و سیم باشد که را کند و ده شود -
 یا پاجها - بچه نریل بود -
 یا پی - میدان معین دو اینیدن اسپ بود
 در طول -
 یا جامه - فارسی است و شلو او و تبنان نمر
 گویند از ادا بالکسر -
 یا حی - بر وزن حاجی و دون و فر و مایه -
 یا چنفا - دسته زون بر گوشت برائے
 چسبانیدن شاخها با خون کشیده و دسته زدن
 بر عموره شمشاش برائے بر آوردن افیون -
 یا خانه - مکان رسیدن مرزم بود و ادب خانه
 ع بیت انخلا -
 یا و - بر وزن شاد و گوزع ریح -
 یا واپونی - مردیکه بزده و چین باشد -
 یا واپون - و نیکس تلخ ع طح المر -
 یا و افی - تھے از سیدان که مرغان را در دام
 شکار کنند -
 یا در می - عالم قوم نصاری بود و این لغت
 اکثر نیست -
 یا دنا - و گوزیدن -
 یا ر - آرزو و در یاد آنظرف هر چیز بود
 یا را - جوهریست کافی و سیاه و زیمق
 یا رچیا - پارچه فروش بود و خرده فروش
 پارس - سنگی باشد که از مس کردن بدان آهن

طلا میشود -
 یا رسال - و ن سال گزشته -
 یا رسا تھ - نام تہی ست پرستش گاہ
 جوهر بیان -
 یا رنا - دو دچراع گرفتن بود -
 یا رسی - بر وزن عاری قدسیا مد و زنجیر
 کرده آدرند و فرود شد -
 یا رطم - چو بهائے که برائے ساختن مکانات
 استاده کرده بران نشسته مکان را بلند
 کنند -
 یا رصھا - جانور نیست مانند گوزن مگر شاخها
 آنچنان ندارد -
 یا زریب - زیوریکه آواز دهد و زنان در پادارند
 و یا بزین و خلخال -
 یا پس - و نزدیک ع قریب -
 یا سا - قرعہ که بدن زرد بازند ع کب بالفتح
 یا سا کھیکنا - و قرعہ زدن -
 یا س تپھنے والا - و آه نشین -
 یا سنگ - فارسی ست نقصان و کمی نزن
 یا س - یا سبانی باشد -
 یا سی - کسیکه نگهبانی اسباب و خانه و دیوار
 شما کند و یا سبان -
 یا ک - فارسی ست صاف و بے غص و طاق
 یا کٹ - کیسه باشد که پیش قباد و زنده هر چه
 داشتند بود و بدان دارند لغت اکثر نیست -

پاک کر۔ بروزن چاک درختی باشد گلان و مسایه
ازار در شمشا از ان بر آید و آویزند و در زمین
پهنای پیدا کن برهنده است۔

پاکها۔ دیوار سے باشد مجازی و مقابل در سہر
دو پہلو سے مکان کمان بطریق مثلث بنا سازند
و بران سر شہتر نهند و سفالہ پوش سازند خواہ چہر
اندازند۔

پاکھر۔ انچہ بروز جنگ بر اسپ اندازند و بمنزلہ
زہ اسپ بود

پاکلی یلینا۔ ستردن موسے زہار بود۔

پال۔ بروزن سال خیمہ کوچک بود و پرده کہ
بر ستون کشتی بندند و پروردن میوه از شاخ بریدہ
و افتادہ را در خانہ۔

پالا۔ بروزن کالا چیزیکہ در آخر فصل سرما از
آسمان بار و دنیات و غلہ را سوزاند و ماضی پرورد
بود و مکان کشتی گاہ و حد سے باشد بدنی طور
کہ اندک زمین از خاک بلند کنند و دگر دہ شدہ

باہم بازی کنند و از یک گروہ یک یک در گروہ
دیگر رفتہ اگر دست خود بکسے رسانند آنکس غلجہ
می نیند و میگویند کہ این مردہ و این دست
را رساندہ را مردمان میگردان کس در ان
گروہ گرفتار شد آفرندہ زندہ است و شریک
در بازی میشود و اگر آنکس کہ مس کردہ بود
گرفتار شد دستیاب نکردند پس خود را تا حد
خود میرساند و اگر دستیاب ہم شد و کشتان

کشان خود را تا آن خاک تودہ رسانند و آن
خاک تودہ را باہر چہ برابر آن خاک تودہ بود آترا
مس کرد و دست رسانند آفرندہ مردہ است
مادام کہ یکے از گروہ آن کس مردہ شد و این بازی
را کبڈی گویند۔

پالا یوسا۔ پسے کہ آزار پرورش کرده باشند
و اگر دختر باشد بجائے الت و دم و سیوم تخمائی
ہائے معروف آزند۔

پالان رکھتا۔ پالان نہادن۔

پال برٹنا۔ میوه خام در خانہ نام پروردہ شدن
پالتھی لگانا۔ پائے راست کشیدہ در از شدن
بود بر اسے شاد آب۔

پالتھی مار کے بیٹھنا۔ فچار زانو نشستن
پالٹ۔ دستے بود در چوب بازی کہ بر پائے
حریت زمند۔

پال ڈالنا۔ خوابانیدن میوه نارسیدہ بود
تا پنختہ شود۔

پالک۔ ترہ ایست کہ با گوشت و میگوشت
پختہ خوردند کسے را نیز گویند کہ پروردہ کسے باشند
پالک جوہی۔ بنا سے ہندی۔

پانگی۔ چہیے بود کہ در ان سوار شوند و در زمانہ
سابق و الحال ہم در گنہدور پارچہ خلعت محسوب
میشود و سواری مردان است و آن نے کج دار
و بصورت رکاب می باشد و در نیولاپس را پانگی
میگویند۔

پائنا پروردون و تربیت بزبان دیگهواره لگویند
 پاؤو - جانوسه که پرورد خدای خوشی و بجا و محمول
 سرچوب و شیره و فی که گنده هنباشد و آن مقابل
 پنج نست -
 پایی - مکان که مرغان و دوزخ و میوه طلال را در آن
 مکان جگانهند -
 پالیز و فالیز - فارسی است خرپزه زار و دکلام
 قد ما بمعنی مطلق سبزه زار آمده -
 پان - سیدست فارسین تمبل گویند
 پان پتا - کنایه از خبر گیری مجلس شادی و خبر
 گیری زن خود -
 پان بچول - کنایه از سر انجام کار بود میگونند
 دانی کے سر پان بچول -
 پانستی - چکیدن آب سقف سفالین بود که از آن
 راه با آب فرود آید -
 پانط - زینکه حیض نیار در پستان عمار و در استخوان
 در فرج دارد که قابل جماع نبود -
 پانس - فصل خاک شده که در زراعت و بن
 درختان برائے نشود قوت نبات اندازند -
 پانس و نیا - نیرو دادن زمین را بسرگین
 پاندرے - نوع از انواع برهمنان باشد -
 پاپلی - عنصرست و آب نیز گویند و زمانه بود که
 خردس را هنگام آن بردارند و تیارش کنند و
 هرگاه درست شود بار آورند و جگانهند -
 پانی آنا - کنایه از آب از زخم آمدن یا از نابرو

سلمان بارش بنظر آمدن و یا آب نزله از چشم خواهد
 بینی جاری شدن باشد -
 پانی اٹھانا - برداشتن آب از چیزی که آب
 بران افتاده باشد و برداشتن ابرسیاه و تیره بود
 باور که ابر را برداشته آورد و کشیدن آب باشد
 از دود مانند آن را بسا مونت برداشتن مشک
 پر آب بود ستفا یا ز او صرف کردن آب بود
 مصرفان را -
 پانی او کھنا - برخاستن ابرسیاه بود از طرف
 و صرف شدن آب بود -
 پانی باندهنا - آب جاری را بسن بود تاروان
 نشود تار در زراعت تا آئیده بکار آید -
 پانی برسا - باریدن -
 پانی برسانا - ریختن آب بود ابر را بر زمین -
 پانی سنانا - صاف کردن آب از حکمت علی
 بنوعی که گرم با در آب نماند و آن آب باضم بود
 و در کوهی اگر بر کن را رنگ در کاپنور ساخته میشود
 و بصفت گران می آید -
 پانی کھانا - آبن خواه نقره در آتش نماده
 هرگاه بسیار گرم شود در آب سرد اندازند که تا زود
 سوخته شود -
 پانی برهنا - زیاده شدن آب در یاد آب
 چاه بود -
 پانی بوند - تقاطر باران باشد و این محاوره
 زمان است -

پانی پھیرنا۔ ت آب کشیدن و کنایه از عاجز آمدن در علم و هنر با کسی باشد که و کمتر بود۔

پانی پانی پانی ہونا۔ خجل شدن و شرمندگی کشیدن باشد رخ نداشت۔

پانی پھیرنا۔ کنایه از خراب و تباہ شدن چیزی بود و بر طرف کسی و بر بچی آب طلا و نقرہ ساختن باشد۔

پانی پھونکنا۔ دعائے و افسوسے کہ بر آب دم کردہ مردم خور اند۔

پانی پھیرنا۔ آب طلا خواہ نقرہ ساختن بود بر مس و بر سنج طلا۔

پانی پھیلکنا۔ آب انداختن بر کسی و آب انداختن سیلان بود از خرطوم۔

پانی طیکنا۔ قطرہ قطرہ چسکیدن آب بود از جاے بجایے۔

پانی طیکنا۔ قطرہ قطرہ چکانیدن آب بود بر چیز خشک تا تر شود۔

پانی جیتنا۔ چیزے بود کہ در جنگ خورد سلاقل چند بار برداشتن کنند ہر گاہ آن چند بار بگزد برداشتن نمی تواند۔

پانی نیجا۔ از پارہ شلووار باشد۔

پانی چٹانا۔ خورد س کوفت خوردہ را آب دادن بود کہ گندست در بعضی اوقات۔

پانی جروانا۔ زخمے بود کہ آب در زخمی ہر گاہ آب بدان زخم سرایت کند زخم در دم آرد۔

پانی جوانا۔ چکانیدن آب باشد ہنگام نزع کسے را۔

پانی چھوڑنا۔ ترک کردن آب بود بسبب مرض یا زمانا بسبب نذر آب آمدن از کس زمان ہنگام جماع۔

پاپے کھوسنا۔ ہر دو پارہ شلووار در نیفہ کردن بود تا بلند شود۔

پانی دینا۔ آبدادن ہنود بود اموات خود در ایام چند و آن پانزدہ روز از اول ماہ کنوار بود کہ ماہ اول سال فصلی است و بزعم انہا این آب با موات اینہا می رسد۔

پانی رکھنا۔ کنایه از آب دادن۔

پانی روکنا۔ ندادن آب در ایام و تالاب بود دیگر اثرات تصرف زراعت خود و نہ دادن آب بہار را برائے خوف ضرر و بند کردن آب نزلہ تا کہ کدام اعضا فرو نیاید و آب ندادن فوج دشمن را۔

پانی سے پتلا کرنا۔ کنایه از ذلیل و بے آبرو کردن کسے بود۔

پانی کا ہر گامٹھ پر آنا۔ کنایه از کردہ خود یافتن بود۔

پانی کا آواز کرنا۔ آواز کردن روانی آب بود خورد س را از جنگ برداشتن برائے تیار و طاقت دادن و ہر قدر برداشتن از اول با ہم اقرار میکنند و ہر گاہ اقرار شدہ بر وازند

و باز کا پٹی آورو برداشتن نمی توانند۔

پانی گزانا۔ من ریختن آب و کنایہ از آمدن آب باشد از راه حلق۔

پانی گزنا۔ ریخته شدن آب بود۔

پانی مانگنا۔ طلب کردن آب بود برائے خوردن و کنایہ از طلب کردن آب با بیان بود۔

پانی مرنا۔ جذب شدن آب بود در دیوار یا در مکان که بدان خوف افتادن باشد و کنایہ از عیب مردم بود خواه در پشت خواه در فرات اسکنس۔

پانی منجھ مین بھگزنا۔ کنایہ از طمع و حرص و خواہش چیزی بود از دیدن نزدیکی۔
پانی مین آگ لگانا۔ کنایہ از کار مشکل کردن بود که از دیگری ممکن نباشد۔

پانی ناپنا۔ سزای محرمان باشد از حکم نصاری بدین صورت گمان گنگار را بدریاد

مغرب نرسند که آب پیمانی کن تا مدت معین پانی نمانگنا۔ کنایہ از مردن باشد فوراً دفعۃً

پانی بارنا۔ تمام شدن و خفته ہائے خروس باشد در جنگ که باز جلد برداشتن آن از میان جنگ برائے تیمار کردن نماند۔

پاؤلا۔ حصہ چهارم روپیہ باشد و جہان آتہ پاؤن۔ عھدہ فتنہ حیوانات بود و بارع راجل بکسر۔

پاؤن اڑانا۔ خالی دادن پا باشد از ضرب خسریف۔

پاؤن بھاری ہونا۔ کنایہ از حیض آمدن زنان باشد۔

پاؤن پاؤن صندل کے پاؤن۔ کلہ بود کہ پرورش کنندگان و دایہ ہائے اطفال ہنگام استادہ شدن طفل و اندک اندک راہ رفتن طفل بر زبان ہا آورند۔

پاؤن پڑنا۔ بر پائے کسے افتادن و عنوجہ لم خواستن باشد۔

پاؤن پکڑنا۔ من قدم بوسی۔

پاؤن پوجنا۔ من با پسیدن و کنایہ از آنکہ گے را گویند کہ از و احترام واجب بود۔

پاؤن پھیلا کے چلنا۔ رفتن بود پا از ہر دور نہادہ۔

پاؤن پھیلا نا۔ دراز کردن پا بود و کنایہ از زیادہ طلبی و طمع نمودن باشد۔

پاؤن توڑ کے پٹھنا۔ کوتاہ کردن ہمت بود از تلاش معاش۔

پاؤن وانا۔ مشت مالی کردن۔

پاؤن سمیٹنا۔ من کشیدن پا و کنایہ از ترک تعلقات دنیاوی باشد۔

پاؤن سُن ہونا۔ همان خواب پا باشد کہ گفتمہ باشد۔

پاؤن کا نشان۔ من نقش قدم۔

پاؤن کھینچنا۔ ترک کو چھگرو دی و دشت نور دیا
باشد۔

پاؤن کی بھرتی بھرتا۔ آلودن پاؤد در کلا له
پاؤن مارنا۔ پاؤن در شنا باشد۔

پاؤن ہلانا۔ من با جنیدن۔
پاؤن کے تخت۔ فارسی ست مکان بودن سلطان

پاؤن کے تراب۔ فارسی ست یعنی از جائے
خود بجائے دیگر رود بار اوہ سفر۔

پاؤن جامہ۔ فارسی ست شلوار۔
پاؤن پائل۔ زیورست کہ زمان در یا پاؤن شدن

پاؤن ع خجال و شخصے را گویند کہ از پا پیدا
شده باشد۔

پاؤن۔ بروزن خین حصہ چہارم تو باشد
بحساب سماران و دو گران۔

پاؤنی۔ حصہ چہارم آہن بود پاؤن و تختانی
مجمول یا ہائے دو اب و پا ہائے پلنگ و

پا ہائے تخت بود۔
پاؤنی۔ طایرے باشد مشہور و خوش آواز آواز
بنی نیز گویند۔

پاؤن پارہ۔ از پوست خشک کہ بر اطراف
زخمہا چسپیدہ ماند۔

پاؤن پارہ۔ پارہ پارہ شدن ہر چیز بود بسبب
خشک شدن و خشک شدن لبہا باشد۔

پاؤن پٹری۔ قسے از حلو سوسہن بود کہ عمدہ ترین
انعام حلو سوسہن ست و چنانکہ در لکھنؤ سائے

می شود جائے نمی سازند۔
پاؤن پٹریا کتھا۔ قسے از کتھا باشد کہ سفید بود

و در ہر ہم اندازند و در او یہ بکار برند
کہتہ سفید۔

پاؤن ہٹا۔ من با چشم۔
پاؤن پیمانہ۔ ریم آردن ریش و جراحت بود

سپینہ۔ چیز ہے بود کہ از گل خواہ از مس آہن
خواہ از تخم انہ خواہ برگ با چسپیدہ در دہن دارند

و از ان صدا بر آزند کہ آن صدا بدون آبچینہ
بر نمی آید و نام جاؤنست کہ از کوہ ہلو بر ان

می آید آواز خوش دارد۔
پاؤن۔ غلطے باشد از اخلاط اربعہ صفرا

پاؤن۔ عضویت اندرونی و نفع ہائے فارسی
ن ورق و زبور باشد از طلا و نقرہ کہ زہن

در گوش دارند و تخفیف فوقانی نشان و
علامت چیزے باشد۔

پاؤن۔ پہلو ہائے تختہ خالی کردن یا یک
پہلو خالی کردہ بر پہلو سے خالی کردہ تختہ دو

چپانیدہ دارند کہ ہر دو تختہ چپان یکسان
معلوم شود و میان ہر دو فصل و راہ نمازد

فت اگر زیرست۔
پاؤن مارنا۔ ضبط کردن غصہ باشد۔

پاؤن مکان کا پوچھنا۔ نشان خانہ کے
جستن بود۔
پاؤن۔ بروزن سراسر گیا ہے باشد

در از ترکه ازان چهر سازند -

پیت جھاڑ - فخران ع خریف -

پیت جھڑ - بدون الف همان فخران باشد -

پیترا - چیزیکه از آهن خواهد برنج خواه از مانند آن

ساخته برغصل چو بهانصب کنند تا صندوق

و صندوقچه و هر چیز از چوب باشد اجزاایش نشود

پیترا - تقویم هند بود که سعد و نحس تمام سال آیند

در آن نویسند -

پیترا - ایام چندست در مذہب هند که دران

ایام آب از دریا خواه تالاب با موت خود بدینند

و آن از اول ماه کنوا شروع شود تا پانزدهم

ماه مذکور که اول ماه سال فضلی است -

پیترا - بزبان قصبه قدیم زن قصبه بازاری

را گویند -

پیتلا - ف باریک و سبک ع رقیق و اگر باریک

چیز منوش باشد بجای الف تحتانی معروف

آزند و بصنم فارسی صورت انسان بود که از گل

خواه آرد خواه طلا و نقره و مانند آن سازند -

پیتلی - کنایه از سیاهی چشم که دران روشنی باشد

ف مردم چشم و مردک ع انسان العین و

هر صورت انسانی و حیوانی که سازند ع لبت

پیتلی - آواز نرم بود -

پیتلیان - بختانیکه سازند و آنها هنگام شب

رقصانند -

پیتلی پھیرنا - کنایه از بیوفائی و بیمرتی باشد -

پیلون کا تاشا - رقصانیدن همان نشان

باشد هنگام شب و دران لبت با تصویر پادشاه

و وزیران و دیوان و مردمان میباشد و تمام

جلوس و نشست شبای مینمایند لبت بازی

پینا - کنایه فرج زن را گویند -

پیتنگ - چند سخن داد اول کاغذی که اطفال

پزانتند و کرے بود عاشق چرخ و شمع و پرواز

و چوبے بود رنگین که بدان رنگ گرفته چیزها

را رنگ سازند -

پینگا - پاره کاہے کہ هنگام آتش افتادن ہوا

رود و پیر کالہ و کرے بود پیر دار کہ گرد چراغ آید

و سوزد -

پیتوالہ - دنیا کشتی بود کہ بدان کشتی را بہ طرف کہ

خواہند کہ دانند -

پیتواس - چو بہاے کہ در خانہ ماندن کہوتران

د باز با بستند -

پیتھر - ف سنگ ع حجر بنتحسین و سنگ کہ از باران

باردند تلرگ و کنایہ از ہر چیز سخت بود و بمنی بیخ

و انکار از چیزے ہم آمدہ چنانکہ گویند و نگو چیتھر نہیں

آمانی بیخ نمی آید -

پیتھرا نا - بے نور شدن چشمها بود -

پیتھرا و - برکے سنگ زدن پایے باشند

سنگ باران -

پیتھر ٹھوڑیاں - چیزے بود کہ از آرد و سنگ و

ماش مقشتر بر ابرقتل سبازند خشک کردہ نگہ از آمد

و مانند گوشت شور یا کرده نان خورشش
سازند و زنان آنها را کوبیده می پزند -
پسته چپا - گیاهی باشد که برگ مانند برگ
خرنوب دارد آن علف گو سپندان است نام
تسه از ماهی نیز بود -

پسته کی عمارت - خانه سنگین -

پسته کنگر مهکاتا - غلطانیدن سنگ در -
پسته می سنی که کار در استره را بدان نیز گویند
و سنگی که ازان آتش بر آرنند و سنگی که در شام
بیدار شود ازان بول بدقت آید و سنگیزه
و صنوبری باشد طایران حلال آکه آنچه سنگ است
خورند در آن رفته تحلیل شود و سنگدان
پسته نا - مضروب شدن -

پسته خیر - جانکه خشت با آنجا سازند

پسته ا - سازنده خشت خام باشد -

پستی - برگ کوچک درختان بود و حصه خرید
چیزه باشد در شرکت چند کسان که هر حصه
پستی گویند و تجتانی مجبول جمع برگها باشد زبوی

بود که زنان از گوش آویزانند و باه

خارسی کسور و تحتانی معروف مرضی بود

از فضا خون که تمام بدن سرخ و ناراش

آورد هر گاه پیرس مانند گل از منی مانند

دش شود -

پستی نا - گرم شدن و آفتی کردن باشد

التیام -

پسته پشنا - زبوی کور در گوش کردن
زنان بود -

پسته چهار نا - برگ ریزانیدن درخت
و برگ ریزانیدن از درختان بود -

پستی چهار نا - برگ که کهنن -

پستییل - بر وزن قتییل قماش باریک
را گویند -

پستیل - و یک که سینده و دهن فراخ دارد -

پستیلی - و یکچه کوچکتر بود -

پست - پاره از دو پاره در باشد

د چیزه که بر در در افتاده باشد -

داژون -

پستا - چیز بود ازا سلاحه که بدان جنگ

میکنند و بنا هندی شده و قسمه که در

گلوبه گریه و میمون و نیز دارند در آن

بنارند تا اگر نرود و کاغذیکه زمینداران با

مصول آمدنی تمام سال زمین بقوه خود

بجاکم نوشته دهند که موافق آن بود که

سال از زمینداران گیرند -

پستاپست - آوازیکه از افتادن شمار آید

پستاپستی کا پرده - پرده باشد که از کلاه

د قماش سفید دزدند که هر یک مانند

خطوط مثلث درخته شود که ازان صنعت

نقش و نگاره مویدا بود در مکانات امیران

پرده های در همین منوال میباشند

پیشا پڑ میوه بود که درخت آن مانند درخت
کوی بود و میوه آن در فلان کلان تر بود
دوانه هم مانند دانه عنب شلب باشد بسیار
خوش مزه و انگر بیست -

پیشاخا - قسه از آتش بازی سازند و
آنچنان است که باروت بندوق در هر چیز
که خواهند اندک نهند و دهن آن محکم
سازند و باروت را بسبب فیکه که دارند
آتش دهند هر گاه باروت ظرف خود را
بشکنند آواز پیدا می شود و هر قسم آتش بازی
که آواز دهد آتش همین نام گویند سواکه
گوله که در آن هم باروت نهند و پر کنند مگر
در زمین دفن میکنند آواز آن مانند توپ
بود و کباب از زن بدکاره و فاحشه بود -

پیشارا - ظرف نهادن لباس و جامه بود
و از آنچه از سید و پوست فی سازند در در
هر چه از آهن انگریزی و چوب سازند بوی
استطیل بود و بران چرم نمند و ردغن
کنند خواه ساده دارند و براس برت
داغتن سازند و نسون گران مارها در آن
بند کرده و کبوتر نهاده در کوچها گردانند -
پیشارو - پر درده شکم باشد و سواکه خورن
کار سه نه دارد -

پیشارمی - ظرف نهادن اسباب و شیدنی
دزیور و مانند آن داین تعلق از اسباب

زمان دارد و از مس و نقره و برنج و بیدر
چوب و پوست نسی سازند -

پیشاو - تخمه ها باشد که بر در خانه نهند و بران
دیوار کشند -

پیشا نانا - حسرت کشیدن و انوس کردن
بود -

پیشیر - بیا بانی که بیدرخت و گیاه باشد
پیشی پیرنا - بر پهلوانان تیغ باشد -

پیشی پچینا - پسری که بعد از جلد اولاد پیدا
شود و اگر دختر بود بجای الف تخانی معروف
آرند -

پیشرا - تخمه چوب را گویند -

پیشری - چند معنی دارد و تخمه کوچک را گویند
و کناره چین و گلزار بود که بین کرده بران گیاه
رویاند و قماش بود که بر جامه ها بافتند و از
نقره و طلا مربع گناینده و دماغه بران
نقش گناینده در چمکیل و بازو دارند و در آنها
چپانیدن بر زین اسپ بود سوارانرا -

پیشس - زرد کوب بود که به کسه رسد

پیشس پیرنا - ماتم کردن بر مرده باشد یا
گریه ماتم کردن در مجلس امام علیه السلام و زرد کوب
یا فتن کسه نیز باشد -

پیشس گرنا - افتادن چیزه
بود با و از مانند میوه درخت هشتال آن -

پیشک - بر وزن فلک امر بود از انداختن

چیزے بر زمین دسر خوردن بر زمین -

پٹھکان - کمر بند و ماضی انداختن چیزے
بود بر زمین -

پٹکنان - چیزے را بر زمین زدن و کم شدن
آناس ددرم بود -

پٹلا - پشتاره بود که در آن چیزے مابندند
و اگر پشتاره که چک بود بجائے الفت تختانی
معروت آرند -

پٹنا - اندوده شدن سفت بام و چوب های
بام از خاک تا صحن شود و وصول شدن
از قرضه که بر کسے باشد و بکے فارسی
مکسور تبند یافتن و کوبیده شدن کسی باشد
پٹو - چیزے بود مانند بانات مگر از بانات
کم قیمت بود -

پٹوا - کسیکه ابریشم با هم بچد -
پٹواری - کسیکه حساب دید و تصبیه ازتہ
باشد و آن از قسم نمود بود -

پٹوانا - کسے را تنبیه و هانیدن از کسے
بود -

پٹوتن - تختہ های بود که بدان مانند
سفت سازند -

پٹھ - بچہ ماده از مرغ دبر باشد و بطن
فارسی سمرین گادو گویند و بطنی
شائبہ دبو نیز استعمال کنند -

پٹھا - چند معنی دارد اول قسمے از رگ

کنده بود - دوم بچہ کو تر مرغ دبو م باشد -

سوم شاکرد پهلوان را گویند - چهارم قسمے

از رزبان بود که پیرامون دو پٹہ بادوزند

پنجم برگ گاه خواه پوست پیاز بر زبان

نہاد و صغیر زند که بدان آواز مانند آواز نظر را

بر آید ششم برگ خشک شدہ متباکوی

خوردنی بود و پنجم بکے فارسی سرین سپ

باشد -

پٹھان - افغان را گویند و آن یکے از

چهار زات سلمان باشد -

پٹھانی - زن افغان را گویند -

پٹھو - کسیکه پیوستہ پس کسے ماند -

پٹھور - بچہ ماده گادو گادو میش بود -

پٹھیا - بچہ ماده گادو گادو میش دبر بود

پٹی - چند معنی دارد اول پاره طولانی

جامه که بر جراححت بندند - دوم چوب کلان

چار پائی که دو طرفت میباشد - سوم قسمے

از شیرینی بود چهارم قسمے از بندشش

دستار باشد پنجم نوعے از بافتن موسے

سر زمان بود ششم نوعے از بیچیدن

رشته کاغذ بادی بود که آن را بچی دار

گولہ گویند هفتم جامه که چند ماه گرد سر چا

دبچه بندند نهم بیات ثا ط و نواژ را

گویند دهم تختانی معمول موسے و نهم

که مردمان بر هر دو گوش گز آرند -

پٹیان - ہر دو چوب طولانی چار پائی
 باشد جو تخفیف تائے ہندی و کسوان

سوی ہر دو طرف سرد ختران باشد۔
 پٹی آنکھوں میں باندھنا۔ کنایہ از
 چشم پوشی و بعمروتی باشد۔

پٹی پیرا۔ کبوتریکہ پر ہائے پر از ش
 گندہ شدہ باشد برآمدہ باشد یعنی از خود پرا
 بیفتادہ باشد۔

پٹی پڑھانا۔ نما نیدن کسے باشد کورا
 از جانب کسے۔

پٹیسٹ۔ شصتے بود کہ در فن پٹا بازی
 جہارت دارد و آن پٹا سلاح باشد

ہاں شمشیر کہ دست تامر فو در تھنہ آہن
 کردہ آزائی جنبانند و کبوترے را گویند

کہ تمام سرخ خواہ زرد خواہ سیاہ خواہ
 ایند بود و ہالہ پر ہائے سفید در گلو بر آرد
 پیتی۔ دشمنی و عداوت را گویند ماہر
 بود در فن جنبانیدن پٹاکہ یکے از سلاح
 ست۔

پٹیلان۔ ناوے بود در از و عرض کہ از
 تختہ ہا فرس کنند تا بیل و پالکی و پٹا
 و بیلان سوار شدہ گز رند۔

پٹیلنا۔ چیزے را فردختن بقیمت
 اندک و بگلوے کسے چپانیدن باشد
 پٹیلون۔ صلہ آواز دراج

سفید بود۔
پٹین۔ قسے از روغن باشد کہ در چوب

بدان بند کنند۔ مگر مانند ہا سخت بود
 لغت انگریزیت۔

پچا۔ آبادان باشد کہ ستر ادوت لفظ
 بھراست میگویند خدا دس گھر کو بھراست
 یعنی آباد اراد

پچاوا۔ جائیکہ خشت ہا بر ہم دگر نہادہ
 پزندن بنزادہ۔

پچوڑا۔ کسیکہ زیادہ تر در زدالت
 باشد۔

پچ۔ جانب داری دہر درش سخن و
 طرف داری باشد۔

پچا را۔ خرقتہ و پنہ و پنم کہ بر سر چوب
 بندند و بدان روغن خواب پچیرے مانند
 پچاس۔ بر وزن اساس عددیست
 مشہورن پنجاہ و خمسون۔

پچانا۔ ن گوارا کردن معضم و کنایہ
 از خود را لاغر کردن بسبب رنج باشد
 مال از کسے گرفتہ باز ندادن باشد۔

پچانوک۔ عددیست مشہورن
 نود و پنچ۔

پچتانا۔ ن انوسس خوردن ع
 تاسف۔

پچکر۔ چوبے کہ در سوار خنائے چوب

برای تنگ کردن سوراخ نهند و کنایه از
 کوپلی و خردوی یا گلانی و بز رنگی و کنایه از سسی
 کنده بود -

پوچکر پوچکر - کت بسوس انداختن با دواز
 بار بار -

پوچکر چکلستا - کنایه از آفت ناگمانی رسیدن
 پوچکر لگانا - چانه زدن در چیزه -

پوچکر مارنا - کسی را از جانب کردن دشمنی
 کردن درآمدن ندادن -

پوچک - تریضه مرغان بود مقابل سر
 و بیایه خاری مگسور امر بود از ترسیدن
 پوچکاری - چیز میان تی که دو ابار یک
 دران کرده در دهنم رسانند -

پوچک جاننا - کمی افتادن در ظرف مس و
 نقره و جت بسبب که ام صدمه -

پوچکنا - همان بود که گفته شد و خائف شدن
 از کسی -

پوچکونا - معجزه که دران نمکها بود که آن
 باضم بود آن بیخ نمک ست سانه و نمک

لاهوری و نمک سیاه و نمک شور نمک سنگ
 پوچکنا - تگوار شدن و بمعنی لاغر شدن

هم آمده
 پوچکونی - چیزیکه قریب معده می باشد

سعد
 پوچکوننا - بر زمین افکندن انسان را

دگاد و بنر و ماتندان را -

پوچکازی - رسته باشد که بر پا های
 اسب داشتند نهند -

پوچکازین کھانا - خود را با بار بزرگین
 زدن -

پوچکان - طرف مغرب باشد -

پوچکانین - مردم مغرب را گویند -

پوچکستر - عدد بست مشهور در هفتاد و پنج -

پوچکلا - وقت سحر خوردن در ایام صیام

باشد و چیز پسین در مردم پسین

پوچکلا پر - پاس آخرین شب و روز باشد

پوچکلا کھانا - طعامیکه وقت سحر خوردند

پوچکلیانی - زینکه ساحره باشد گویند چا

اوینچ پس و پاشنه پیش باشد و جگر اطفال می خورد

پوچکلی کو کبیرین جاننا - باختر شب جائے

رتن باشد -

پوچکیم - جانب غرب باشد مقابل شرق

پوچکستا - آکه همان باشد که آن را بر گوشت

زده بالائے آن شاخها کشند تا خون برآید

بضم اول که صان کردن هر چیز -

پوچکسینه وینا - قنشر زدن -

پوچکونی - بادیکه از مغرب آید و پارچه پسینه

بند بود که جانب پشت بندند -

پوچکوانی - همان هوای مغرب باشد

پوچکونان - آنچه از پاک کردن غله بنده

انفغان برآید۔

پچھوڑنا۔ غلہ را بقلہ انشان پاک کردن

باشد۔

پچھیاؤ۔ با شبنم و او کشیده ہوا سے

جانب مغرب را گویند۔

پچھی۔ چیزے کے پچھے در آید ہونند

و کسر اول چیزیکہ از صدہ چیزے پہن ہوں

پچھیس۔ مدد بست مشہور بست پنج

پچھیس۔ یازی باشد از آلات قمار کہ

اہفت خر مہرہ یا شش مہرہ در آن

بجائے نزد باشد۔

پچی کاری۔ نصب کردن جواہر رنگ

باشد در سنگماہ مختلف اللون۔

پیدا۔ طائرے باشد برابر کجبتک کہ خوش

آواز بود۔ ہند بست و چیزیکہ از رشتہ

خواہ ابریشم بر چلہ کلان یافتند دوران گلولہ

سنادہ انگلند۔

پیداوینا۔ کنایہ از عاجز کردن باشد۔

پیدانا۔ گریزانیدن بود کہے را۔

پیدڑمی۔ طائرے باشد کو چک از کجبتک

کہ اطفال آنرا پرورند

پیدم۔ بروزن قدم عددے باشد مشہور

دآن صد کرد بود و نشانے بود در پاسے

مردم کہ بسیار مبارک باشد۔

پیدنسی۔ قسے از زن بود نازک تر۔

پند و معرود ہنر دل را نیز گویند و اگر زن بود

بجائے الف تحتانی معروف دارند۔

پیدی کی ضامنی۔ نومہ داری و ضمانت

شخص نامل و ضعیف باشد۔

پیر۔ فازی ست و بال نیز گویند و در مہندی

کلہ بود کہ برائے ربط کلمات آرند و بمعنی

لیکن ہم آمدہ۔

پیرا۔ بروزن سراسپا ہیان کہ برابر نشینند

ع صفت۔

پیرا ماندهنا۔ صفت بستن باشد۔

پیرا اٹھا۔ نان روغنی کہ توہر تو پیرند۔

پیرانا۔ ت کہ نہ ع مند رس و اگر چیز نموت

باشد بجائے الف دوم تحتانی معروف آرند

پیرانی کھوڑمی۔ بیماری عوام مردم کلان

سال را گویند۔

پیرایا۔ بیگانہ و مال بیگانہ را گویند و اگر آن

چیز نموت باشد بجائے الف تحتانی

معروف آرند۔

پیرب۔ بروزن طرب نوع از بھگین

الماس باشد۔

پیر پا۔ بروزن عرسا کو ترے کہ بر پا ہا

پر دار و کلان و اگر بر پاے کو چاک ساق

پاہا داد و سوزہ پا گویند شش و ہر دو خار کا

است۔

پیرت۔ تہ و طبق۔

پیرتلا قسم بین که از دوش تا کمر دارند در آن
 شمشیر حایل کنند و دال شمشیر
 پر جا - بروزن هر جا مردم را غایب کند که
 زیر حک باشند
 پر جینا - روئیدن پرهای طائران باشد
 کند بدن -
 پر جھاڑنا - ریزانیدن پرهای مردم را
 ن بر انداختن ذکر سیر -
 پر جھڑنا - افتادن پرهای مرغان بود
 ن بر افتادن -
 پیرج - چیزی بود که از چوب یا سنج نه سازند
 و آن را بجای تبضه در چوبها دارند و چوب
 بازی کنند و نام را گنی بود از سی و شش
 را گنی مشهور -
 پیرچانا - رام کردن جانوران و حشر و مردمان
 و اطفال بود -
 پیرچینا - رام شدن جانوران و مردمان و
 اطفال بود و بای فارسی مفتوح راے
 حمل ساکن نون مشد و بافت کشیده کردن
 پرهای کبوتران بود و تا پرهای دیگر برآوردند
 پیرچھائین - ن سایه و پرتو غل غل عکس
 پیرچھیتی - چیزی باشد از کاه و سفال که
 سردیوارهای خام بدان پوشانند تا اثر
 آب باران بدیوارها نرسد -
 پیردادا - جد پدر باشد و اگر جد پدر باشد

بجای الف آخر مخانی معروف است آرند -
 پیروہ - فارسی مستعجاب و غطار بالکسر
 پیروہ اٹھانا و پیروہ الٹنا - ن پیروہ
 برداشتن -
 پیروہ ڈالنا - پیروہ انداختن -
 پیروہ کرنا - ن پیروہ کردن
 پیروئیس - خلاص وطن بود و غریبت -
 پیروئیس - ن غریبت زده و غریبت دیدن
 غ غریب الوطن -
 پیردے کی پو پو - زن پڑھ نشین
 پیردے نین مٹسی - ن خندہ نینان
 کردن -
 پیرس - آب مقدار قامت مرد باشد
 پیرسا - دلاسلے و ارشان اموات و مگلو
 باشد و تعزیت در فارسی یعنی خبر گرفتن
 و پرسیدن آمدہ -
 پیرساوینا - و ارشان مردگان زاد لاسار انا
 و سنجان صبر گرفتن بود
 پیرسالینا - شنیدن سنجان همه بر تملی
 بود از مردمان و ارشان مردگان را -
 پیرستان - جلے دیوان و پر بیان
 باشد -
 پیرسون - اگر پیش روز گزومشته باشد
 تند پیروند اگر بعد روز آئندہ باشد و ن
 پس فردا -

پرسون کی رات شب پیش شب گزشتہ
باشند پری شب -

پرسیا و شان - فارسی ست ع دوانا
پرشهر - شهر سواس وطن را گویند -

پیر کاٹنا - پر بریدن -

پیر کار - فارسی ست -

پیر کترنا - پر بریدن باشد -

پیر کٹ - طائرے باشد کہ پروبال آن
بریدہ شود -

پیر کٹنا - بریدہ شدن پروبال بود

پیر کھ - شاسیدن ز مسکوک بود از طب

و خالص و شناختن نیک و بد را طیر گویند

پیر کھا - جد پدر و جد جد باشد -

پیر کھانا - شناختن زرباشد -

پیر کھانی - اجرت صرافی کنائیدن بود

کہ بصرافان دهند -

پیر کھن - جدہ پدر و مادر مانند آن باشد

وزینکہ در عزیزان و یگانگان کہنہ سال

شدہ باشد -

پیر کھنا - سرہ کردن -

پیر کھوانی - اجرت صرافی کردن بود

کہ بصرافان دهند -

پیر کھییا - کسیکہ زر قلب و خالص نشناسد

پیر گنہ - رینے را گویند کہ ازان خراج

گیرند - این لغت فارسی ست و در دو بمعنی
قصبات و دیات چند کہ ازان خراج

گیرند متعل ست -

پیر گھرا - کبوتریکہ شناسائے خانہ دیگران
باشد -

پیر گیری - بر وزن کثیری پیریکہ بر چوب
تیر نشانفت پیر تیر -

پیر گیری لگانا - نشانیدن پر باشد پیر تیر

پیر مٹ - جائیکہ محصول از تاجران گیرند

پیر مٹل - چیزے بود کہ دانہ پیکوار بریان

کنند کہ مردمان خورند -

پیرن - بر وزن چین آواز طبیبہ باشد کہ

ہنگام غنای نوازند -

پیر نالا - چیزیکہ ازان آب بانما فرویزد

ناووان -

پیر نالی - تیاری و تنومندی اسپ بود

و اینچنانست کہ سرین ہائے اسپ گندہ

شود و میان ہر دو فاصلہ پدید آید -

پیر نالی پیر نا - همان تنومندی اسپ باشد

پیر نانا - ہمانجد مادر باشد و اگر جدہ مادر

باشد بجائے الف آخر تخمائی معروف آرند

پیرندہ - مرغ و طاؤر -

پیر و ا - فارسی ست ع باس بالفتح و بضم

بائے فارسی باد جانب مشرق بود و آری

چند خانہ را گویند در میدان و صحرا ع قریب

پروانه بروزن خرد کرده مردم که از یک
خاندهان باشد
پروان - بروزن هر سال مرضی باشد
چشم که سوخته در پلک روید و بخلد -
پروان چتر هفا - به درفش کامل یافتن
اطفال انسان -
پروان - بروزن سرطان ناسی از
قسم بادبان کشتی باشد -
پروانه - فارسی است پروانه شمع و حکنامه
پروانی - باد جانب مشرق بود -
پروایا - چیزی از چوب سازند زیر پایه
پلنگ نیست در زیر پایه
پروتا - پسر پسر باشد و اگر دختر پسر
بود بجای العت تختانی معروف آرند -
پرونا - رشته در سوزن کردن بود
سکاب بالکسر -
پرون کی جبر - اصل دینج بهای مرغ
باشد -
پرهیز کرنا - ن بهیزیدن ع اجتناب
و پرهیز کردن بیمار بود از غذا سے ضرر
رساننده -
پرهیز کردانا - بیمار را غذا سے موافق
اودادن باشد -
پرسی - فارسی است ع جن -
پرسیت - شیطان که مردم آزار پودر ع

خبیث -
پرسیتا - چیزی از چوب با بکمل مخروطی سازند
درشته از دوک کشیده بران بچیند -
پرسیکا - فکر و غور در تامل را گویند -
پروا - تاریخ اول ماه منو باشد و همراه
بجسب آنها پانزده روز بود و همه از طایر کوچک
در از پا باشد که بر کنار آب می نشیند و
حلال است -
پرفی - طائر باشد در از پا در از شکار
و آن چند اقسام بود و کنار آب می نشیند
و حلال است
پرفا - سخته کاغذ که در آن چیزها نهاده بند
کنند از رشته بچیند تا کشاده نشود و چرم
خشک شده و بل طبله را نیز گویند و
بفتح اول یعنی افتاده -
پرفا پانا - چیز افتاده یافتن بود -
پرفا آگرا - چیز افتاده را گویند -
پرفا او - جاس فرد آمدن کاروان و لشکر
باشد -
پرفا و مارنا - تاخت و تاراج و غارت
مردم قافله باشد در روز و یا در شب -
پرفا جانا - در از شدن بود و کنایه از
افتاده شدن زمین باشد که تراعت
نیارد -
پرفا نا - همان در از شدن مردوزن باشد

پیروسس - ن هسایلی ع جوار -
 پیروسی - ن هسایلی ع جار -
 پیرطه - امر بود بخواندن ن بخوان
 ع اقرار بالکسر -
 پیرها لکھا - کسے باشد که خواندن و نوشتن
 داند -
 پیرھانا - کسے را بخواندن گرفتار داشت
 کردن بقرارت و چیزے تعلیم دادن و کسے را
 علم آموختن -
 پیرضنا - ن خواندن ع تعلیم -
 پیر یا - پارہ کا غذا پیچیدہ کہ در آن دوا
 مانده آن دارند و بفتح باسے فارسی بچہ پاره
 آگا و میش بود -
 پیریل - کیکہ ہر وقت دہر جا دراز شود
 و عاجز از رفتن بود -
 پیرمی ہونی آواز - صداے کماز
 گلو صان صان بر نیاید -
 پسانا - بر آوردن آب بنیخ جوش کرده بود
 پساو با شباع و او آب بر آورده بکج
 جوش داده باشد -
 پسائی - مزد سائیدن غلہ و مانند آن باشد
 پستول - چینیچہ را گویند تفنگچہ -
 پستہ - فارسی مستع فستق -
 پسرنا - دراز شدن زن باشد پیش
 مرد -

پسر ہٹا - بازار کیکہ در آن دکا ہٹائی دوان
 فردشان (پساریان) باشد
 پسلی - بروزن اصلی اسخوان پہلو را گویند
 پسند پر قیمت دینا - بعد پسند کردن
 جنس دادن قیمتش باشد -
 پسندی - پارہاے طولانی گوشت
 بود کہ بر اے کباب سیخ تراشند -
 پسہاری - زنیکہ غلہ را آر کند -
 پسو - کیمے بود کہ پسترا ز پیشہ کہ می پر دومی
 گزد -
 پسوانا - آرد کنائیدن غلہ و تائیدن باشد
 پسوائی - مزد و اجرت سائیدن غلہ و مانند
 آن بود -
 پسوج - بفتح باسے فارسی بروزن
 عروج دودخت اول را گویند کہ بر آن دوخت
 باریک کنند -
 پسوجنا - نون و الف مصدری یہان
 دودخت کردن باشد کہ بعد از آن دودخت
 باریک کنند -
 پسچنبا - نرم شدن و نرم آوردن
 و عرق آوردن سر پوش دیگ و عرق
 آوردن دستماہنگام کردن کارے
 باشد -
 پسینا - ع عرق بفتحین -
 پسینا آنا - عرق آمدن -

پسینا بهنا - عرق روان شدن از بدن بود -

پسینا نکالنا - خوی کردن ع ر شخ بلغ پشتاره - فارسی ست -

پشتاک - کلد اسپ بود که از هر دو بازو پشتک مارنا - ن جفته زدن -

پشتی - فارسی ست

پشتیان - فارسی ست در محاوره هند چو بها باشد که در عرض تخته های تخت و پاره های در نصب کنند تا تخته بهم پیوسته ماند و جدا نشود -

پشتین - آبا و اجداد باشدت پشت پیت

پشتو - زبان افغانان باشد پشتولیا - نسی از قماش باریک بود که آن را زنان پوشند -
پشینه کا کپیرا - کر می که پشینه را تباہ کند -

پشیا - بجا و زان گریه را گویند - پشیمان - فارسی ست شرسار -

پشیمان هونا - ن شرمند شدن ع ناست و نخلت -

پشکا - ن - بخته و کنایه از مردم هوشیار و جاننده بود -

پشکامیسا - همان مرد جاننده و بخته بود و اگر

زن باشد بجای هر دو الف هر دو تانی معروت آرند -

پکار - امر بود از آواز دادن و بستی ش و جستجو نیز آمده -

پکار کے کہنا - یہ آواز بلند گفتن بود - پکارنا - آواز دادن باغذ -

پکانا نیت پنشن و کنایه از عاجز کردن و بیخ رسانیدن باشد -

پکڑ - بر وزن کمر امر بود بگرفتن چیزی و گرفتن چیزی با ستواری و کشتی گرفتن پہلوانان کہ با ہم او میزند -

پکڑ و هکڑ - با هم آویختن در جنگ باشد ن هفت مشت -

پکڑنا - فرو گرفتن - پکانا - بخته کردن میوه باشد در خانہ -

پکانا - بخته شدن خواه میوه باشد خواه ریش دامده دیوه با که از سیاهی سفیدی آورد -

پکوان - هر چه از آرد شیرین و نمکین کہ در روغن بریان کرده خورند -

پکھال - شے بود کہ بر گاؤ و شتر سادہ آورد -

پکھاوج - نسی باشد از مزامیر کہ آن را توازن -

پکھڑ و تا - پانہا پیچیدہ در برگ

بالے آن درق نقره پچیدہ در شادی ہا
تقسیم کنند۔

پکھیر و - ت پرندہ ع ظاہر دین زبان
تصنیہ است۔

پکی اینٹ - خشت پختہ را گویند۔

پکی دیوار - از خشت آہک باشد

پکی نندی - ت جادہ

پکی طر - دستار کلان سر را گویند۔

پکی طری - ت دستار ع عمامہ بالکسر

پکی طری باندھنا - ت دستار بستن

پکی گوی پھیر کر رکھنا - کنایہ از سخن اول

پکی گردیدن و بارادہ فنا دشمن باشد۔

پکی رکھنا - دستار بر سر نهادن

پکھلانا - گدازیدن و نرم کردن چیزے

و نرم کردن دل بود۔

پکھلانا - گدازتن

پیل - ع صراط بالکسر در ہندی دوس

باشد از چرم کہ در آن آب بسیار آید گادان

از چاہ کشند و بدان آب بیارغ و زراعت

دہند و بفتح بائے فارسی پارہ از سامت

بود شبانہ روزت دم ع لخط و بکسر

فارسی امر بود از در آمدن در چیزے بزور

جوان مردی و دلاوری۔

و دوری زمین و جنبہ کسے کردن و کنارہ چادر
و در شالہ و مانند آن باشد۔

پلاؤ - برج و گوشت بود بفتح اول حیوانیکہ
در خانہ مہروم پرورش یابد ت غامی۔

پلاس پاپڑہ - تخمے باشد و دای دہند

پیل پڑنا - بزور و زبردستی در آمدن۔

پیلپلا - ہرچ نرم و پوسیدہ شدہ باشد

و نظم ہر دو بائے فارسی چیزیکہ میانش

غالی شدہ باشد ع بوجت و اگر آنچیز منوش

باشد بجائے الف تحتانی معروف آردن

پیلپلا کے کھانا - چیزے در دہن نرم کر

نی دندان زدن باشد۔

پیلپل ٹھیکری - کنایہ از فرج زن باشد

پیلطرا - ت پلہ تر ازو۔

پیشفت - فارسی ست ع فاشہ۔

پیلک مارنا - ت مژہ زدن۔

پیلک نوازہ - کسیکہ بیکدم نوازہ دغنی

کنہ و این صفت باری تعالیٰ ست جل شاک

پیلکین ٹانگھا - دوختن مژہ ہائے مہر

جنگی بود کہ ہنگام جنگ کردن چشم ہائے

بند شدہ باشد۔

پیلنا - پرورش یافتن باشد و بکسر

فارسی در جابہ خون رفتن از دلاوری

پیلنگ - یعنی چار بانی فارسی ست۔

پیلنگری - چار بانی کوچک تر و نازک

گویند - **پول** - نام مرغی باشد که ان را گوشت
 و گوشت بزند و خوردند و مهندست -
پلوکھی - طفل اول باشد خواه پسر خواه
 دختر -

پلی - بروزن دلی چیز بود که بدان بدن
 چراغ از سبوبر آرد و باه فارسی مکسورام
 شده و تختانی معروف رسیده بچه ماده سنگ
 بود -

پلیصن - بزبان قدیم خشکی را گویند و آن
 آرد باشد که آنرا گسترانیده گلوله آرد بران
 پهن سازند و کنایه از تغییر کردن حال کسی
 بود از ضرب چوب دلدک -
پلیو - بزبان قدیم شور باه گوشت را
 گویند -

پین - بروزن زن کلمه باشد که هرگاه در
 آخر لفظه آید فائده عمر دس و سال بخشد
 مانند لڑکین و بچین و بضم فارسی امر بودیم
 دادن و بدگفتن کسی نام پدرهایش
 گرفته -

پینا - کلمه بود که هرگاه در لفظه یا آخر آید فائده
 عمر دس و سال بخشد چنانکه لڑکینا و بچینا
 یعنی سن طفلی در پندیده نون زمر در گویند
 که از چهار هست و بضم فارسی و تشدید نون
 نام آبا و اجداد کسی گرفته و ششام دادن

بود - **پین بختا** - برنج بخت که در آب انداخته بپزد
پینبی - فارسی است یعنی لباس پنبه
 آگنده -

پین پلاو - جابه رسانیدن آب
 حیوانات صحرانی بود -

پینشا - تازنه شدن و فرس شدن بود
 لاعزسی -

پینجامی - مردم پنجاب و چو باه که
 برابر درها استاده کنند براس استوار
 شدن در -

پینجره - فارسی است و نقص -

پینگم - بضم چیم فارسی است و آن محصول
 گرفتن چوب دشت باشد حاکمان را
 از سوداگران -

پینجه - فارسی است دور مندی در آرد
 استخوان خمیده پهلوس حیوانات بود
 که کتاسان و خاکروبان بدان بر آرد مردم
 برداشته در سبب خود اندازند -

پینجه پیکرنا - پنجه گردانیدن حریت بود -

پینجه کزنا - پنجه کردن و پنجه در پنجه کسی لوان
پینچالجانا - پنجه بچیدن ذیافتن و تاهیدن

پینچیری - خورشته باشد که آرد و شکر و
 زنجبیل آمیخته در روغن بریان کنند و
 در شاد بیمار درازا زاله بکارت عروس

ہندوستان قسیم کنند۔

پنچ۔ مردمانے کہ فیصلہ نزع مردمان کنند
ع حکم بفتقین۔

پنچایکت۔ جمع شدن مردمان بود برے
فیصلہ مردمان جمع شدن عزیزان مردم
رذیل را نیز گویند۔

پنچ سپر۔ شخصی را گویند کہ در ہر مذہب
شریک شود۔

پنچ پو لیا۔ پنجدہ کلان تر دکشاہ تر کہ
در بازار ہائے فراخ سازند کہ از ہر در آن
مردمان سوار و پیادہ بگذرند چہ در زبان
اور دو پولیا دراز را گویند بدون ترکیب
فائدہ معنی نہ بخشند پنجدہ۔

پنچکی۔ آسیائے کہ بعد آب گردد
پنجم۔ نام شراب باشد از مدت شربت ہو
کہ جزو اعظم غناسات۔

پنچو را۔ ظرفے بود کہ از گل سازند و این
آن سوراخا کنند و از آب پر کنند و آب
از سوراخ ہا چکہ و ہر گاہ سوسن از کف دست
ہند کنند آب از سوراخ ہا بیخ چکہ این
از بانہ ہائے اطفال است۔

پنچھالا۔ کسے را گویند کہ ہمیشہ با کسے
مانند۔

پندرہ۔ عدد سبت شہور

پنڈ۔ جسم و ہر ای ویس و کسان باشد
پنڈا۔ بدن آدمی باشد ع جسد بفتقین

و گلکہ آرد و مانند آن بود کہ ہنود بنام اموات
خود ہند و بفتح باے فارسی کسیکہ خدمت
معابد ہنود کند۔

پنڈا پھیکا۔ تپ خفیف را گویند۔
پنڈا اجلنا۔ تپ را گویند کہ محسوس
شود۔

پنڈارا۔ قوے بود را ہزن ع قطع
الطریق۔

پنڈا گرم۔ همان شدت تپ باشد۔
پنڈا این۔ زن برہمن باشد کہ آن را
پانڈے گویند۔

پنڈونی۔ قسمے از مرغابی بود کہ کوچکتر یا
دور آب بنخورد۔

پنڈت۔ دانندہ علوم ہنود را گویند۔
پنڈلی۔ عضوے باشد ع ساق۔

پنڈول۔ از قسم خاک بود سفید و خوشبو
و بجاے آہک بر دیوار ہا مالند۔

پنسن۔ سواری نصاری باشد کہ کمان
بردارند و این زمانہ جملہ امیران ہران
سوار شوند۔

پنساری۔ کسیکہ اجناس اود فیو خدمت
میشال شناخت سواری زمین باشد

از آب کہ آب جاری کردہ پوایش کنند۔

پیتل - قلم سرب باشد که اگر نیران بدن
نویسند و لغت اگر نیر نیست -

پنسوره - هر پنج سوره قرآن مجید که نوشته
باشند -

پنسوی - ناؤ کو چکتر را گویند -

پنسیری - سنگ وزن کردن پنج سیر بود
پن کپڑا - پارچه بود که از آب تر کرده بر چرخ
بندند -

پنگلی - ظرفی بود از سنگ که پان را در آن
نویسند و در آن بے دندان خورند -

پنگها - با وزن و باد فرغ مرد -

پنگه طری - با سه فارسی مخلوط النون کان
مخلوط الهمازده را سه هندی سخنانی معروف
ن برگ گل مع ورق بنجستین -

پنگا - سیکه با بالیش کج باشد در رفتار
عاجز ماند -

پنگه ص - جاس یا چشمه که مردم از آن نجاش
گیرند -

پنواڑی - جائیکه درخت تبنول روید
پنوانا - خود را از کسی دشنام دهانیدن
و بد گویند -

پنهارمی - رزنی که با جرت آب از چاه
کشیده بخانه سازند -

پنھیالی - زنی که آب از فرجش هنگام
جماع آید -

پنی - در قی سن در انگ باشد که هر چیز با
دوست بزکن چپا شد -

پنیاسوت - تالابے که آب از زمین
دارن بر آید و باقی ماند -

پنیالا - میوه بلو بر جامن بود و رنگ
عنابی دار و دهنده است -

پنسیر - فارسی است عجن -
پنسیری جمانا - کارے شروع کردن
که اذان بسیار کارها بر آورند -

پو - سیدی صبح باشد و صفر پاسر کعبتین
را گویند که در قمار بازی میشود -

پو ارج - بفتح اول بر وزن دراج پاهی
بار گویند و این جمع مصنوعی است -

پوا - چهارم حصه از آثار بود -
پواژا - الف افسانه -

پوانی - یک با زهفت کفش باشد
پوپلا - سیکه دندان او بسبب پیری
افتاده باشد و اگر موث باشد بجای
الف سخنانی معروف آرند -

پوپهٹنا - روشن شدن صبح بود و صبح
دیدن -

پوست - دانهای باریک بود که سگ
سازند و بکار آید و رنگ سازند
پوتا بسیر را گویند و محصول
زمین را نیز گویند که حاکمان از

مزارعان گیرند-

پو ترزا - پارچه خواب اطفال نوزاد آئیده بود

و پارچه که زیر بیمار گسترانند-

پو ترظون کی امیر - کسانیکه در دولت

پدرو مادر پیدا شده باشند-

پو ترظک بدلنا - لته های گسترده زیر

بیماران تبدیل کردن بود و کنا به از حال

برشدن بیمار باشد-

پو تنسا - گل سپید بر دیوارها مالیدن بود

دولت آن گل را نینر گویند که بر آس سپیدی

بر دیوارها مالند-

پو تنسا پھیرنا - گل خواه لته گل آلوده بر

دیوارها مالیدن باشد-

پو کھتی - کتاب نجوم و کتاب علم موسیقی و

کتاب علم هندو دگره سیرا نینر گویند-

پو تی - دختر پسر باشند بنیره

پو سٹ - بھجی که در آن طعام یا اسباب

نسته آورند-

پو ٹا - آنچه در آن مزه چشم روید-

پو سٹ کی چادر - چادریکه بالاسے

کفن مرده دارند و با آن دفن کنند-

پو ٹلی - لته کوچک که در آن دو ابراسته تکیه

یا خیامیدن بندند-

پو ٹین - روغن باشد مانند اهار که در آن

چوب بدان بند کنند و این نعمت انگر ریخت

پو جا - بندگی و عبادت هندو باشد

پرستش-

پو چننا - پرستیدن اضمام دوا دن

زر بکے عبث و نافع باشد-

پو تیج - فارسی است و پیوده و هرزه و

یاده نینر گویند-

پو چھین - جامه ولت و پننه که بدان بخاست

پاک کرده بیفکنند و بقیه چیزے لمسیده

باشد-

پو چھینا - صاف کردن چرک آرایش

د آلودگی چیزے بود از چیزے دبو او

پرستیدن-

پو چھوانا - درر کنا نیدن آلائش بود

از زخم و صاف کنا نیدن چیزے آلوده

از کسے و پرسانیدن حال کسے از کس

دیگر-

پو دنا - طائرے باشد خوش آواز برابر

کجشک بود-

پو وھ - درخت باسے یکساله که آن بنا

در باغها نشاندند-

پو وھا - درخت کوچک یکساله خواه

دو ساله ت نونھال-

پو دنیہ - خارسی است و پودنه و پوزنگ

دلفنا بدون عین نینر گویند و نفعنا

پور - پاره از سه پاره انگشت بود و فاصله

میان دو پیوند خوب دهنے نیشکر باشد ف بند -
پورا - ف تمام وجه ع گل و کمال -

پورب - جانب مشرق را گویند ع مشرق
باشخ -

پوربی - نام از سی و شش را گنی مشهور -
پوربیا - مردم مشرق را گویند -

پوری - چیزے از قسم موثقات که تمام و کمال
باشد چنانکه پوری بات و پوری زمین و نانے

باشد تنگ که در روغن بریان کنند و خورند -
پوزمال - رسته در چوبے باشد مانند حلقه که

دهن سب دوران پیچیده فصل بندی نمایند -
پوزمی - نسبه که اگر در گردان اسپ داده از

گردشهایش بگذرانند -
پوس - نام ماه چهارم باشد از سال فضلی

و آن وسط و شدت ایام سمر ما بود -
پوساله - جایکه هنوز آب بر مردمان آشنا مانند -

پوست - بروزن دوست ف کوکلار ع
خشاش -

پوستی - کیک آب کوکلار خورد تا نشه شود -
پوسیری - حصه چهارم سیر باشد -

پوس - و آن کلمه ایست که برائے دور
شدن مردمان در راه نجوم رسیدن صد سه

از حیوانات و سوارسی هر زبان آرند -
پوشاک - فارسی ست ع لباس بالکسر
پوکش - سگین کردن اسپ و مانند آن باشد

پوکر - دستے باشد در فن خوب بازی که بلا
سگر حریف جانب راست آن زنند -

پولاد - چیزیکه اندرون خالی باشد و بود و
چندس بسته باشد که بدان پوشش مکان کنند

و اگر از قسم منث باشد بجایے الف نختانی
معروف آرند -

پولاد - فارسی ست ع فولاد -
پولی - نوعی از رفتار که امان باشد هنگام

سواری بر دن -
پون - سه حصه چیزے را گویند و تنیکه با کله

دیگر آینه و مانند پون بسیار پون دمری پون
شکا پانی کا بود معروف و نون نخجیه صدائے

خفیف بر آمدن یاد باشد از کون مردم -
پونما کنگه سوراخ داخله افروشان را گویند

پون پاتی - کنایه از مار باشد چه پون
بزربان صلی بند هو را گویند و این سرعت

وروانی هوا و آب دارد -
پون پاؤ - چیزے که سه حصه برع سیر بود

پون پیسیا - سه حصه پول بود -
پوبچی خدر مائے که خرمه و فروخت از ان

شروع نمایند و مایع بضاعت کبسر -
پون دمری - سه حصه چهارم پول بود

پونگا - استخوان ساق پا باشد و سنگنده
نجوم را نیز گویند -
پونی - فیکله نیبه نذانی کرده شده که بر آ

پہاڑی پر چڑھنا۔ ہر آدن پر کوہ باشد۔
پہاڑ کا درہ۔ ہفت درہ کوہ۔

پھاڑ نام۔ ہفت دریدن۔

پہاڑی۔ کوہ کو چک تر باشد و تخمائی مہول
جمع پہاڑا باشد کہ مراتب حساب است۔

پہاڑیا۔ یکیکہ ساکن کوہ بودت کو ہی ع جلی

پہاڑی بکرا۔ بزرگو ہی باشد۔

پہاڑی کوا۔ نازغ سیاہ باشد۔

پھاگ۔ لغت ہند قدم سامان عیش اوقتم
رقص و غنادانندان باشد۔

پھاکن۔ نام ماہ ششم باشد فصلی و آن ماہ
ابتداء موسم گماست۔

پھال۔ پارہ دماز چھالیہ باشد کہ از مصالح
تنبول است۔

پھاند۔ حلقہ ہا باشد کہ دکان مرغان و پیلان
و جملہ حیوانات را شکار کنند و امر از جست
خیز کردن داز چہیے گزشتن باشد۔

پھانڈا۔ من جہستن و جہستن حیوانات
بود بر باد۔

پھاندی۔ پشتہ و پشتارہ نیشکر باشد۔

پھانس۔ خستہ و ریشم ہے و خارے کہ در
بدن آدمی خلد و امر بود از گرفتار کردن کے

در جزے۔

پھانٹا۔ کے را گرفتار و در دام آوردن
پھانس مکانا۔ ہر آردون خار باشد کہ

استین سازند۔

پو توج۔ ہت رسائی و امر برسیدن نیز آمدہ۔

پو ہنچا۔ ہت بند دست ع ساعدہ مالکے

این لغت ہین ست چہ اگر گائے ہوز بود

بالے فارسی نویند بالے فارسی مخلوط الہا

شود و قتال و ماضی رسیدن بود۔

پو ہنچا نام۔ ہت رسانیدن ع

بسلیخ۔

پو ہنچی۔ زیورے کہ زنان بر بند دست

بند دست بند و آن از طلا و نقرہ و صغ

میشود۔

پوئی۔ بنائے بود و بدان نازغ ورش سازند

ہندست۔

پوئی۔ دوائیندن اسپ بود پے محایان

پوئی۔

پوئیون جاننا۔ ہت پوہ رفتن۔

پھاگک۔ در کالان را گویند کہ در احاطہ و

دوا بخاندہ امیران نصب کنند۔

پھالی وینا۔ خرسنگ زدن پس کے

باشد و این محاورہ بازار یا نست۔

پہاڑ۔ ہت کوہ ع جبل متعین و کنا پازہ چیز

ہزار و سنگین بود و مخلوط الہا بالعت و رائے

ہندی کشیدہ امر باشد بر بدین چیزے۔

پہاڑا۔ مراتب عدد باشد محاسبانرا

و مخلوط الہا بالعت کشیدہ ماضی در بدین بود

در بدن آدمی فرورفته باشد -
 چھانسی - حلقہ ریمان کہ در گردن مہرمان
 اندازند برائے کشتن -
 چھانک - پارہ از خربزہ و ہندوانہ و نند
 آن و ام بود از فرود بدن چیزے بدون چلوین
 چھانگنا - ف فرود بدن -
 چھاوڑا - اوزار است کہ زمین بدان ہموار
 کنند ف کنند -
 چھاوڑی - رائے ہندی چھانی مہرود
 رسیدہ کہ بدان خاک رو بہ دسگین اسپ کشد
 و چوبے باشد کہ بران در زرش کنند -
 چھاہا - پارچہ باشد کہ بران مرہم چھانیدہ
 بر زخم ریش نہند -
 چھبستی - چیزے بچیرے تشبیہ ادن بود کہ مٹا
 دارد -
 چھبن - ف زیبایش چیزے باشد -
 چھبنا - زیبایش باشد برکے -
 چھبٹ - شور و غوغائے و فساد باشد -
 چھک - افزونی بدن و درخت بود
 نوبتین -
 چھکنا - ف بالیدن و گوالیدن -
 چھنا - شوہر خواہر پدر را گویند -
 چھچھس - چھار و ترے مانند آن لگندہ
 و مانش خالی شدہ باشد و ہر کس از مردم
 لگندگی بد فراداشتہ باشد -

چھوندی - چیزے باشد کہ بسبب طوبت
 چیزے نشند -
 چھوندی لگنا - ف بزرگ بر آردن -
 چھپی - خواہر پدر را گویند عتہ -
 چھپنا ساس - خواہر پدر زن باشد -
 چھپنا سس - شوہر خواہر پدر زن بود
 چھپیراجالی - ہسرعتہ باشد -
 چھپیری بہن - دختر عمہ باشد -
 چھٹ - تنہا را گویند و درع انگریزی
 باشد کہ بست و چھراگرہ وارد و مخلوط الہا
 کسور کلمہ نقرین بود و مخلوط الہا مفتوح امر
 بود بدیدہ شدن چیزے -
 چھٹا - ماضی دریدہ شدن بود و تبشیدہ -
 تائے ہندی پارہ نے بود و طول کہ یک نے
 اطول او دریدہ باشند -
 چھٹاکا - یک سو شدن معاملہ بود ع فیصلہ
 چھٹ چھٹ - آواز صدائے گفتن
 و کس ہر دو مخلوط الہا جان کلمہ نقرین باشد
 چھٹا نا - صدائے کہ از برہنم ذون
 گوشائے بزد سگ بر آید -
 چھٹ جانا - ف دریدہ شدن و کناہ
 از بر خاستہ شدن دل از چیز یا دور چشم
 نیادن و ناپند بڑہ شدن چیز کم و قناعت
 نکردن بر مال ماندگ بود و چھٹیکو ہند کہ کسنے
 جی چھٹ گیا یعنی دل بر خاستہ و بیلو ہند

دیگوند کا وہی آگھین پٹ گین یعنی ازانگند
در خیال ہی آید۔

پھٹک - امر بود از غلافشان دن و یعنی
ترب و نتردی با چیزے باشد۔

پھٹکار - ملامت کردن بود ع لوم۔
پھٹکارنا - رانگن کسے با بود و زون نمازیانہ

رانگن گویند۔
پھٹکاری - دوائے بود کانی ن فیتجانی

پھٹکن - ہر چہ از افشاندن غلاز تسم
بنس و خاشاک و دانہ و ریزہ بر آید ت

افشانہ۔
پھٹکنا - افشاندن غلافشان باشد و آید

شد کردن در جاسے بود و چیزے باشد از
رشتہ بافتہ کہ میان دور سیمان کمان دارند

و دوران گلو نہ مادہ و کشیدہ اندازند۔
پھٹکی - قفسے مانند سبد با فندہ و ران صیان

طایران و گرنار آورند بضم فارسی مخلوط الہا
پارہ و قطرہ از ہر چیز باشد مانند خون دریم

پھٹکنا - کفیدن خواہ زمین خواہ سرد
مانند آن۔

پھٹنا آگھو نکا - چیزیکم را از چشم انداختن بود
بعبست یدن مال و دولت۔

پھٹنا بالونیکا - کفیدن موبود بسبب
خشکی۔

پھٹنا کپتر و نکا - در یدن جامہ و لباس بود۔
پھٹے سے منجھہ کلہ یا شد کہ در مقام نفرن کسی

را گویند۔
پھٹیل - یکے از جنت جانوران کہ نمازت

تنہا ع فرد۔
پھد پھدانا - بر آمدن دانہ ہا و شور با فطرط باشد

از جسم در جاسے اندک۔
پھدکی - طایرے بود کہ کپتر از کبشک۔

پھر - کلہ بود کہ نایدہ معنی لفظ بازو بس بخشہ چاکہ
گویند پھر کیا ہوا یعنی باز چہ شد و امر بود از گردیدن

و باے فارسی مخلوط الہا مضموم صدر اگر یدن
کبشک بود و باے فارسی و باے ہوز ہر ڈ

مفتوح ہر وزن سحر چہارم حصہ روز یا شب
باشد ف پاس و پھر سگون ہا۔

پہرا - ہر وزن صحرا پاس و حیافظت چیزی
مانست از مردمان کنائیدن بود و باے فارسی

مخلوط الہا متعج و محامہ مشدہ بالف کشیدہ تختہ
طولانی کہ از ہر چار طرف شاہ تیرا زانہ لاندن

بر آید۔
پھرانانا - ت گردانیدن ع حرکت گویوش

را گویند۔
پھرتی - ت چالاکی۔

پھر جانا - واپس شدن چیزے کہ خریدہ شد
باشد و گردیدن چیزے مانند آسیا و سرخرق
کردن آب چیزے را گوید یدن آب زرو

نقره بر چیزے بود۔

پچھر سے اڑ جانا۔ آواز خفیف دادہ پروا کرکے
کنجشک دمانندان بود از ظایران۔

پچھر کی چیزے از چرم خواہ از چوبکہ آن را
اگر دانند و چرم پارہ کہ در دوک نهند تا دوک آن
اگر دو دو چوب مدور کہ در آن بیخ چوبے نصب
کنند در ششہ خام در آن تابند و چوب مدور تار
کشان و تسمہ از اقسام گل صد برگ۔

پچھر نامت گردیدن و خرامیدن و کنایہ از بلز
کردن باشد۔

پچھر ہرا۔ ہر چو خشک شدہ باشد بعد تر شدن
مانند راستہ و زخم خشک شدہ را نیز گویند و چاچ
جامہ نشان و علم را گویند و ستارچہ و طرہ۔

پچھر وانا۔ واپس کنائیدن چیزے۔
پچھر مری۔ انچہ اناشیاے مونثہ کہ بعد تر شدن
خشک شود و مانند راہ و جزآن و بضم مخلوط الہا
اول ہوے بران نام خاستن۔

پچھر مری لینا۔ بر فراخیدن عاقتسار
و کنایہ از قصد کردن کار و برگردن ازار ادا دل
باشد۔

پچھر می۔ سپہر اند باشد کہ گرہ نے از رشتہ
بافتن و فن چوب بازی بدان آموزند و مخلوط الہا
اکسوراضی گردیدن چیز مونث و رو نیست چیز
بود۔

پچھر یا۔ چادرے باشد کہ پوشش و لباس

زبان ہنود بود۔

پچھر یا۔ جائے قرار باشد کہ تبار بازان آنجا
نشستہ گزہ بندند و دو چوب دراز کہ ہر دو
جانب بہل در طول دارند۔

پچھر کناہت۔ کناہت۔ کناہت۔ کناہت۔ کناہت۔
پچھر ک۔ نیمہ دادن کسے را و یا ہائے کہ گویند
گرفتہ طہائیدن و بیانیہ الیدن آن ہر گاہ در
خانہ حریف نشیند۔

پچھر کناہت۔ کناہت۔ کناہت۔ کناہت۔ کناہت۔
کناہت۔ کناہت۔ کناہت۔ کناہت۔ کناہت۔
کناہت۔ کناہت۔ کناہت۔ کناہت۔ کناہت۔

پچھر وانا۔ چیز ہر از کسے پارہ پارہ و در بیہ
کنائیدن بود۔

پچھنا و۔ ا۔ جائے گرفتار شدن و محنت
در بیج کہ از آن بر آمدن دشوار بود۔

پچھنا۔ خلافت استوار باشد۔
پچھسکی۔ بادے کہ بے صد از کون بر آید

پچھسلا۔ ن۔ لغزائیدن عاقتسار۔
پچھیلن۔ جاگہ کہ قہار را آنجا لغزد۔

پچھسلا۔ لغزیدن۔
پچھسلا پچھر۔ شک کہ بران نشستہ لغزند

پچھسنا۔ گرفتار شدن و گرفتن چیزے در چیزے
بہوید شدن و عاشق شدن و مقرر و مش
شدن و زیر بار شدن ہم بود۔

پچھکا جانا۔ سوختہ شدن بسبب آتش یا

حاربت عشق با گرمی تب باشد -
 پھلکے غوغا و شور و لطافت و ظرافت و گفتگو
 بوج و ہمینی را گویند -
 پھلکل - آہک سوخته بود کہ ہونو آب دران
 اتراختہ ہاشد و در گج بکا آزند -
 پھلکلنا - عضویکہ دران ہول حیوانات ماند
 رع مثانہ و سوختہ شدن مانہ گرگند و کنایہ از
 سوختہ شدن آتش محبت و غم و تب و
 سوزش -
 پھلکنی - پارہ نے بود محو ت کہ بدان آتش
 دہند و بایسے فارسی مخلوط الہادوا ہائے خشک
 کہ آب فرو برندے چا ویدن -

پھلکیت - کیکہ ماہر فن چوب بازی بود
 پھل - ن بارع شمر و کنایہ از بیع کار و پیش
 قبض و نشان و کار و مفتوح بلام زدہ
 بروزن خلل یعنی ابتدا و کار باشد پارہ پنہ
 حلاجی کردہ شدہ نیز باشد کہ بہن کردہ باشند
 پہلا چیز نہ کردلین را گویند و اگر آن چیز نرشد
 باشد بجائے الف تخفانی معروف آزند و
 مخلوط الہاد و مفتوح لام بالف کشیدہ ماضی بار
 آدردن درخت بود -

پھل پھل - ابتداءے کار ہا باشد
 اول کار ہماے دوم مخلوط بار ہائے بیوہ
 کہ پیش از مسو ہا و شاخ آیدن نوبر -
 پھلانا - دم و میدہ چیز ہیرا آماسیدن

دالت تناسل استادہ کردن بود -
 پھلنا - چوب بازان گنگد را گویند کہ در باب
 کات فارسی آید کہ بدان فن شمشیر زنی آمویند
 پھلادی - نوسے از آتشلاست -
 پھلڈرا - پارہ تیغ و شمشیر کہ در قبضہ دارند
 پھلسرا - کبوتریکہ کہ پر سفید بر سر آرد و خلاف
 پر ہائے رنگین -

پھلکا - نانے باشد خیر ی کہ بر تابہ بہزند و
 ہر گاہ رد لیت و بعد لفظ ہلکا آید یعنی بسکی سنجند
 و اگر آن چیز سبک از مونت بود بجائے الف
 تخفانی مسوت آزند -

پھلکاری - جامہ باشد کہ گلہا جدا جدا ہر آن
 بافند -
 پھل کرنا - تقدیم و کار ہا کردن بود و ابتدا
 کردن چیزے -

پھل کھا باعن بار خوردن -
 پھل لگنا - بار آوردن -
 پھلنا - دانہائے چیک و دانہائے گرامی
 بوفور بر آمدن و کنایہ از مبارک بودن چیزے
 باشد چنانکہ میگویند یہ مکان اُکو پھلا یعنی
 مبارک شدہ -

پھلوا - دعائے ست مشہور -
 پھلوارسی - ن گلزار چوب باغچہ بہ نسبت
 پھلوارسی - نوعی از در زرش باشد و چنان
 کہ از از چرم می پختند و دران رنگ پر میکنند

از اندک شروع میکنند و شلنگ با میکنند تا آنکه
 فوت بیک من و دو من میرسد هر گاه بانیقده
 فوت رسیده آن زمان موقوف می سازند و در
 جست کردن عالم پر از مرفان حاصل می شود
 پهللی سنگ گل چشم و چیز بے بود که بوسے
 بادیان دارد و با جائے گرم کنند و خورد و مخلوط
 الہا مفتوح لام تجانی معروف رسیده بارو
 شمر بویا و با قلا و کلبه مغز فلوس و مانند آن بود
 که آن غلاف تخم آن درخت است و کنایه از
 سزاوار و مبارک شدن چیز بے باشد که موش
 بود مثال آنکه گویند که شادی نمکوی پهللی یعنی سزاوار
 شد و بیخ بای فارسی و سکون با سے هوز بزرن
 ایلی چیز از موشات که اول هر چیز باشد
 چنانکه گویند پهللی حویلی و پهللی دولت -
 پہلی پہلی - ف نخستین ع اول الاول
 پہلی تاریخ - ف اول ماه ع غرة الشهر -
 پہلی رات کا چاند ف ماه یکشید ع
 ہلال بالکسر -
 پہلی رات مہینے کی - ف نخستین شب
 ازباہ -
 پھیلے - روغن کنجد باشد که بجز ہار اور گلہاڑ
 بسیار چند شبان روز خوشبو کرده روغن کشد -
 پہن - بروزن چین امر بود پوشیدن خواه
 پوشیدن لباس خواه پوشیدن ز یورو بائے
 فارسی مخلوط الہا مفتوح بخون زده که بجز مار را

گویند -
 پہشت - ف پوشیدن و مخلوط الہا مفتوح
 بروزن غناچ بکے بخاران پہن کرده در
 در زچوب دیگر نهند ناور ز کشادہ مانده ماضی
 پوشیدن بود -
 پہنا نا - ف پوشانیدن -
 پہناوا - لباس و زیور عادت ہر کس باشد
 بموجب ذات و قوم خود ہا کہ اختیار میکنند
 پھندا - حلقہ رسن و حلقہ مو و حلقہ ہر شیم
 باشد کہ صیادان برائے شکار کردن حیوانات
 دارند و کنایہ از بستی محبت و عشق بود -
 پھندا ما - چیز بے بود کہ از رشتہ خواہ ابر شیم
 خواہ کلاتون سازند و در ستر تازیانہ و اطرا
 جہا لربا دارند -
 پھند سیت - مردمان صیاد و پیلان را گویند
 و حیوانات مانند آہور اصید کہ ناند و بٹہ ہا کہ
 از آواز آنها بیٹہ بے صحرا جمع شوند و بہرام
 افتند -
 پھنسی - دانہ کوچک کہ برانہا مظار شود
 پھنکی دو اسے خشک ساخته کہ بے چاویڈ
 نزد ہر ندع سفوت بالفتح -
 پھنکی سوک مینی و سر شاخ را گویند -
 پھنگ - سر شاخ و تخت بود -
 پھنوں - اکت تناسل طفلان را گویند -
 پھو پھو - کار سے آہستہ آہستہ و شبک

پھوڑا اچھا ہونا۔ نیکو شدن ریش بودع
انداں۔

پھوڑا اچھوٹا شکستہ شدن ریش باشد
پھوڑا اکلنا۔ بر آمدن ریش بودع قرح بالسخ۔

پھوڑا نایسکتن سر و چشم باشد۔

پھوڑا یا۔ ریش کو چک کہ زیادہ بر نیاید۔

پھو سٹرا۔ ریشہ ابریشیم و چوب کاغذ و مانند
آن۔

پھوک۔ فضائلہ ہر چیز کہ بعد نشرون ازان
باقی ماندت سفلی۔

پھول۔ سف گل و ہر چیز مانند گل باشد و سر سب
را گویند و شرارہ آتش ہم باشد و امر بفر بہ شدن
نیز آمدہ و چیزے سبک را نیز گویند و تسمیہ از
اقسام ہفت جوش باشد و روز سیوم تا نیم
مردگان کہ فاتحہ اولیٰ تھا باشد۔

پھولنا۔ نون بانٹ کشیدہ فت آما سیدن۔

پھونک۔ بادے کا زرد بان ہر چیزے و مند

فت پُفت و امر بود بر میدن و آتش زدن۔

پھونک مارنا۔ باوہرن ہر چیزے و میدن
باشد۔

پھونکنا۔ بدہن و میدن چیزے بود و نوس
را گو یا کردن و نفع بالسخ و سخن خانہ و جر آن

پھو ہا۔ فیکہ پنبہ را در شیر کر کہ وہ بہان بچہ
بانندان تا شیر مکد۔

پھو ہٹرا۔ زن و مرد ابلہ بودت بے سلیقہ۔

شک کردن بود۔

پھوٹ۔ فستے از خیار باشد گندہ دراز

کہ ہنگام چنگی بنگا فدو آن را باقند و نبات و
شکر خورد و امر بود و چیزے از رنگا فتن و مینی

جدائی و علاحدگی نیز آمدہ و نفاق بالکسر

پھوٹ بہنا۔ آشکارا شدن سخن و کینہ

پہمان دزار زار گریستن باشد۔

پھوٹ پیرنا۔ جدائی افتادن باشد۔

پھوٹ و اٹنا۔ جدائی انداختن۔

پھوٹک۔ چیز کی از دو ہا ریزہ ریزہ ماند
و آن از مٹوسی معلوم میشود۔

پھوٹنا۔ چند معنی دارد (۱) شکستہ شدن

ہر چیز مانند نظرت کلی و شیشہ و جر آن (۲)
نمایان شدن رنگ از نظرت بان طرت

(۳) بر آمدن برگما از شاخا (۴) صاف

آواز شدن از گزشتن ایام طفلی (۵) شکستہ

شدن ریش خام و پختہ (۶) کور شدن چشم

(۷) مشہور شدن سخن پہمان (۸) آمیزش
کردن را زوار باد یگان (۹) ظاہر شدن

بوسے خوش (۱۰) از مٹی شدن سرو زانو۔

(۱۱) لغزیدن جسم از جام۔

پھوڑا۔ امر بود کہے را بے شکستن ہر شکار
نے۔

پھوڑا۔ ف ریش و دل بضم دال و فتح مہم
مشدودہ۔

پھیلا - باران ضعیف بود -
 پھیلا - پارچہ گردن دارا بہل بود -
 پھیلا - عضوے بود قریب جگر تیش
 بالضم -

پھیلا - کتا یہ از شیر خواہی و نیکو خای کسو
 کردن بود -
 پھیلا - نجی راہ و فرق معنی در سخنا بود و امر بود
 از واپس کردن چیزے -

پھیلا - آمد و رفت در جائے بود -
 پھیلا - گر دگر رسید آمدن تا بدامگاہ
 تا قریب صیاد رسد -

پھیلا - ف باز دادن ع رد بالفتح -
 پھیلا - ف باز آوردن ع سترداد -
 پھیلا - ف پس ستانن و طلقے کہ در
 شکم آثار بردادن آن ظاہر شود و باز حالہ ایام
 چند گیرد -

پھیلا - ف باز دادن -
 پھیلا - بہ تحتانی معروف طعام
 بے نمک و میوہ کہ شیرین نباشد و
 اگر بالفظ دل استعمال کنند یعنی ہیزار
 شدن دل باشد از چیزے -

پھیلا - پن کردن چیزے باشند گسوں
 ع سطح بالفتح -
 پھیلا - با رام ختن بود -

پھیلا - ف ہر آگندہ شدن و کشادہ شدن
 پھیلا - کلا میسکہ نام و مطلب
 دران پنہان دارند ف
 چستان -

پھیلا - کف کہ بر آب و شیر دو یک آید
 پھیلا - امر بود بہ برہم کردن آورد
 باشکر و قند خمیر کردہ خواہ آرد و خود دال
 خمیر کردہ برائے نخبن طعام مانند برہ و چینی
 و جز آن -

پھیلا - برہم کردن آرد باشکر یا قند خمیر
 کردہ و امثال آن تا توام آرد -

پھیلا - شستن جامہ باشد بے صابون
 کہ چرکین دارد و خوب صاف نشود -
 پھیلا - انداختن چیزے بود اگر بالفظ
 لکڑی استعمال کنند کتا یہ از چوب بازی باشد
 کہ شش تیغ زنی بود -

پھیلا - کہ حلوائیان میسازند و آنرا بقند
 و شیر خورند -

پھیلا - مرضے بود مادہ کہ بو تر را کہ درم زیر
 شکم قریب سران بود و بدان مرض تخم نمی
 دد -

پھیلا - بر وزن می تمت و نقص و عیب
 را گویند در فارسی رستے کہ در پوست پیدا
 شود و موجب مضبوطی و استوارگی گوشت
 باشد -

پیادہ - بروزن زیادہ فارسی سے سبز رنگ
را نیز گویند و نام نزد شطرنج نیز باشد۔

پیار - بروزن کارت دوستی و حب باضم
چنانکہ مرزا رفیع سودا می فرماید کہ پیار
اشفاق و قاصر محبت الطاف بود و کوجسوز
دیا کون سا افرز تھا۔

پیارا - یار و دوست و محبوب را گویند و اگر
مومن باشد بجای الف آخر تحتانی معروف
آرند۔

پیارا رنگا - دو اُمیت ہندی۔

پیاز - بروزن حجاز فارسی سے ع بصل
پیاس - ف تشگی ع عطش بفتحتین چنانکہ
شیخ ناسخ جنت مکان میفرماید کہ ہوں لک
لے حور تیری عشق میں بڑھو کہ گنتی ہے نہ
بھلکو پیاس ہے۔

پیاسا - ف تشہ و اگر زن تشہ باشد تانی
معروف آرند۔

پیاسا ہونا - ف تشہ شدن۔

پیاسن کھنا - بر طون شدن تشگی باشد

پیاس لگنا - ف تشہ شدن۔

پیال - بروزن زوال کا غلہ باشد کہ
مردم بہت قدرت و فضل سرا آئر آئر آئندہ
بران خوانند و گادان خورد۔

پیالہ - بروزن قبالہ فارسی سے ع کاس

پیالی - نام تجانی معروف رسیدہ پیالہ

کوچک تر باشد۔

پیپت ریم۔

پیپا - چیز یکہ از چوب مانند خم سازند و در آن
آب و شراب دارند۔

پیپیل - درختے کلان تر و برگماے بہن دائر
برابر برگ تنول و ہنود آند و خت را پریش
کنند و ہندست ددو اے بود مشہور دان مثر
بناتے بودن فلفل در ازارع و ا فلفل۔

پیپیلہ - جانب انتہاے تیخ بود نوکدار باشد
پیپیل مول - دو اُمیت معروف ف ب شیخ در
فلفل۔

پیتا و اچرے باشد کہ در کفش ہند ف پائے
تا۔

پیتیرا - قدم نہادن بود موافق انداز فن چوب
بازی۔

پیتیرے بدلنا - رفتار بود بطریق قدم نہادن
و برداشتن ہنگام چوب بازی۔

پیتیل - یکے از ہفت جوش بود کہ بدان ظروف

ذریور و سازند و قچہ و سلاح سازند ف تیخ

پیٹ - ف شکم ع بطن۔

پیٹھ - ع ظہر بالفتح۔

پیٹیا - تجانی جمول - رشتہ کا غذا بادی کہ بر جاکے

ماند نہاے مردم و راہ ہا تیدہ باشد و ہر چہ و وظ

ہر چیز باشد خواہ کا غذا بادی خواہ دیگر و کتا یہ از

حاجت و قابوے کسے بود۔

پیٹا توڑنا۔ از میان شکستن رشته کا قد بلوی
بود ہنگام پرانیدن۔

پیٹا جانا۔ تختانی معروہ جم دونون بالفہما
کشیدہ زدہ شدن بود۔

پیٹ بھرا۔ ف سیر و کنا یہ از غنی و مالدار
باشد۔

پیٹھ پر ہاتھ ٹھوکنا۔ کنا یہ از تحمین کردن
بود یعنی ہنگام شاہاش گفتن معمول ست کہ
دست بر پشت آگس می زنند۔

پیٹ پھاڑنا۔ ف شکم چاک کردن۔
پیٹھ پیچھے کہنا۔ بگفتن کے اُپو پس او

پیٹ چلنا۔ ت روان شدن شکم۔
پیٹ دکھنا۔ ف درد شکم۔

پیٹ رکھوانا۔ آبستہ شدن زن از
کے و آبستہ کردن ہرنے را۔

پیٹ رہنا۔ ف بار آوردن ع خل بالفح
پیٹ سے پاؤن نکالنا۔ کار ہائے نا

شایستہ کردن مردم راست باز بود۔
پیشک پھینا۔ ف گریہ و زاری ع جزع

پیٹ کو لگنا۔ گرسنہ شدن باشد۔
پیٹ کے بال۔ ف گندامو یہ و مو

سرکھنل بر آوردہ آید ع حقیقہ۔
پیٹ کے ٹوٹے ہوئے ہونا۔ فاقہ

کشدن و محتاج نان شبینہ شدن باشد۔

پیٹ کے دھندے میں رہنا۔ در
فکر معاش بودن۔

پیٹ کی مار دینا۔ کے را گرسنہ و شستن
برائے عداوت یا تنبیہ۔

پیٹ کے لئے دوڑنا۔ در تلاش معاش
بودن۔

پیٹ گراتا۔ حمل نہ اخنن زنان بودن
استقاظ مالکسر۔

پیٹ گزنا۔ بچپاز شکم افرادن ع سقوط
بالضم۔

پیٹ گروانا۔ ساقط کنا نیدن حمل از
کے۔

پیٹھ لگانا۔ کے را منلوب کردن۔
پیٹھ لگنا۔ منلوب شدن در کشتی بود و کتا

از آرام یافتن ہم باشد میگوشند کہ قبر میں انکی
پیٹھ نہ لگی یعنی در قبر قرار نچا ہند گرفت۔

پیٹ مارنا۔ ہلاک کردن از کار دہا شد
خود را۔

پیٹ میں پاؤن۔ بد وضعی را گویند
کہ بظاہر صلاح و راستی باشد۔

پیٹ میں بیٹھنا۔ محبت و رابطہ پیدا کردن
برائے مطلب خود باشد۔

پیٹ میں گھسنا۔ محبت پیدا کردن
برائے مطلب خود باشد۔

پیٹنا۔ سینہ در میدان در اقم کے پوز

کے رازد کو بگردن باشد۔

پیٹو۔ بسیار خوردند را گویند اکل بالفتح و
تختانی معروف کسیکہ در ماتم بسیار سینہ دسر
خود گوید۔

پیٹ والی۔ زن باردار باشد
حالتہ۔

پیٹو۔ امر باشد برآمدن کسے در جائے
پیٹھا۔ ماضی در آمدن کسے و چیزے باشد

در جائے و چیزے و آن کس یا آن چیز
موش باشد بجائے الف تختانی معروف
آرندو بای فارسی تختانی محمول رسیده

و تائے ہندی بالف کشیدہ ہارے و مگر
باشد برابر کہ وے در از گندہ تر از ان
کہ بدان مرثیاد شیرینی سازند۔

پیٹھانا۔ در آوردن۔

پیچ۔ بردوزن بیج ہرج و مرج باشد و چین
و پیوستن رشتہ کاغذ بادی باشد یا رشتہ

کاغذ بادی دیگران و بہ تختانی معروف
بروزن ریخ آب برنج پختہ باشد کہ آنرا
برآوردند و خوردند بدان اہار سازند
آبکوش برنج۔

پیچ پٹرنا۔ ہرج و مرج شدن بود رشتہ
کاغذ بادی در رشتہ کاغذ بادی دیگران
افتادن۔

پیچ ڈالنا۔ کاغذ بادی در رشتہ کاغذ بادی

کے انداختن بود برائے بریدنش۔

پیچ کرنا۔ ہمان باشد کہ اینک گفتہ شد

پیچ لڑانا۔ ہمان بود کہ گفتہ شد۔

پیچ بی ہزار قیمت کھائی۔ جائے

شکل پیچند کہ در اندک فائدہ رنج بسیار بردارند
وازان کنارہ کنند۔

پیچش۔ فارسی ست ع منصب و القصر۔

پیچک۔ رشتہ تابادہ کہ بر چیزے چونید

تا در ہم نشود و پیچہ را نیز گویند کہ مال آن پیچہ
بود بجا نیکہ باروت میدارند نصب کنند
و علاحدہ کنند۔

پیچھا۔ پس باشد کہ مقابل پیش باشد
ایضاً غائبانہ را نیز گویند و نہنی آثار دادن
کسے و تعاقب کردن کسے باشد در محاورہ
ہندو کہنا یہ از مردن باشد۔

پیچھا کرنا۔ پس رفتن و سراغ کردن کسے
بود۔

پیچھے پٹرنا۔ در ضد کسے افتادن و دشمنی
کردن۔

پیدا کرنا۔ ت آفریدن ع بد بالفتح۔

پیدل۔ ف پیادہ ع راجل۔

پیسر۔ بردوزن سیخون حیض را گویند و
بزبان ہندی قدیم پارا گویند ع قدم۔

پیسرا۔ قدم ہر چیز باشد مانند اسپ وزن
دیندہ۔

پیسر چھٹنا۔ جاری شدن خون حیض بود۔

پیسر گوا۔ جانور کے باشد سیاہ برابر گس کہ در

آب پیدا شود و زیر شیتها با فراطحسبیدہ

ماند۔

پیسر کی چوٹی۔ کناہ از عظمت و بزرگ بودن

باشد کہ بطریق طنز کے را گویند۔

پیسر۔ ن درخت ع شجر دابن زبان قصیہ

است۔

پیسر ا۔ گلولہ آرد و خیر کردہ کہ برائے چقن نان

سازند و قسے از شیرینی باشد مشہور۔

پیسر و۔ ن زہار ع عانہ۔

پیسر و او سچا۔ زہار گوشت پاک بود۔

پیسر ی۔ جانب پنج چوب شیمرونے باشد

پیسر ا۔ کفش دپا پوش ع نفل۔

پیسر ا۔ بیٹی۔ زود کوب بر کسے از پاپوش ہا

باشد۔

پیس۔ امر بود بہ سائیدن۔

پیسایا۔ ن پول ع نفل۔

پیس ڈالنا۔ ن سائیدن ع سخن بالکہ

و کناہ از تباہ کردن کسے باشد برنج رسانیدن

پینا۔ جہان ست کہ گفتمہ شد۔

پیشاب۔ ن شامش ع بول۔

پیشاب بند ہونا۔ نیامدن بول باشد

پیش خیمہ۔ فارسی ست۔

پیش قبض۔ فارسی ست۔

پیشگاہ۔ فارسی ست۔

پیشگی۔ فارسی ست۔

پیشوائی۔ فارسی ست ع استقبال۔

پیک۔ آب دہن با نفل پان باشد کہ

سرخ بر آید و نفل اول لغت فارسی ست آن

کے بود کہ تیز رو باشد۔

پیکدان۔ ظرف انداختن نفل پان بود کہ

از فقرہ و مس و برنج و مانند آن سازند و بر

فرش ہنند۔

پیکر ہا۔ شہر و معاہدہ گردیدن ہنود بود ہرز

معین خود۔

پے کر ہا۔ بریدن ہا باشد ف پے نون

ع عقور بالفتح۔

پیکو۔ کوہی بود کہ اسپ میانہ قدمباز از آنجا

آوردند۔

پیکھنا۔ سخن نامعلوم و کارنا پسندیدہ بود۔

پیلا۔ ن زرد ع اصفر۔

پیلیا۔ فارسی ست و آن مرضے بود کہ پا

آماند۔

پیلیا یہ۔ فارسی ست و آن ستون گندہ

باشد۔

پیل ڈالنا۔ عاجز و تباہ کردن کے ہا بود

پیلک۔ ہرز ن اینک ظاہرے بود ہرز

خوش آواز کہ مردمان پروردند۔

پے لگانا۔ کے را عجیب و تہمت نسبت

کردن دو چیزے نقص برآوردن باشد۔
 پیلیٹ پالا۔ باجم راندن و صد مہ پہلو
 رسانیدن بود
 پیلیٹا۔ عاجز و تباہ کردن بود و بینی کردن
 کادے باشد و در آخر لفظ مذمعی آوردن
 چیزے بود چنانکہ ڈنڈ پیلیٹا بینی ورزش کردن
 دست و پا بر زمین نہادہ و تیل پیلیٹا بینی بر
 آوردن روغن کھنڈ و مانند آن۔
 پے لگانا۔ نقص برآوردن در چیزے بود
 ع انہام
 پیلیو۔ رنجے ست کا از شاخ و چھائیش
 سواک سازند و زنت سواک و مرغ
 باشد پیل مرغ۔
 پیلیٹ خایع خصیہ۔
 پیجان۔ فارسی ست ع حمد۔
 پیجان توڑنا۔ ت پیان شکستن ع
 نقص بالفتح۔
 پیٹیا۔ کشیدن آب و شیر و شراب و دو او بود
 ت آشامیدن ع شرب و مثل کھنڈ را
 نیز گویند۔
 پیٹیا الیس۔ عددیست مشہور ت چل
 و بیخ۔
 پیٹیس۔ عددیست مشہور ت سی بیخ
 پیٹیک۔ بازار او چند کہ ہر روز معین و منہ
 اجلاس آنرا برائے فروختن آرنہ مردمان

خرید و فروخت کنند۔
 پیٹیندا۔ جانب زمین ہر چیز باشد۔
 پیٹندے کا ہلکا۔ کسیکہ بر شخص اعتماد
 بنا شد و گاہے چھین و گاہے چنان گوید و
 مرد چور و بوج باشد و اگر اینچنین زن بود بجا
 ہر دو الف تھائی معرفت آرنہ۔
 پیٹنڈ۔ بیخ رختان کہ در گل اندورہ باشد
 و متفرق نشود کہ ریشہ سے جدا جدا معلوم شود
 و آنرا ہمیں طریق انجا سے برآوردہ بجائے
 دیگر نشانند و بے فارسی پانا مال بندوق
 کہ کیا کردہ مال سازند۔
 پیٹنڈی۔ گلولہ ہائے میدہ کہ در روغن
 بریان کردہ و باشد و میوہ آمختہ بند بود و
 شادی عروسی تقسیم کنند و بعد تھائی جمع آن
 آدہ۔
 پیٹنڈھ۔ عددیست مشہور ت شصت و
 و بیخ۔
 پیٹیک۔ مقدمہ خواب باشد کہ در نشاہ
 افزون و پوست آید
 پیٹیک۔ ہوا آمدن در فتن گوارہ بود و
 جنبش گوارہ بود۔
 پیوڑمی۔ خاکے باشد زرد و تھو کہ بدان رنگ
 کنند۔
 پیوسی۔ شیر اول زانیدن حیوان و حیوانا
 دانسان بود و آن قسم شیر اسہ روزانہ۔

پیونید - فارسی ست رقعہ برقعہ دوختن بود -
پیونید لگانا - ف رقعہ برقعہ دوختن -

پیونیدی پیسیر کنار یکدرد زخمش شاخ درخت
دیگر سبب باشد و مگر کند و مگر کانتند ہد و مگر پیونیدی
الشر و اج وارد و خوب بود -

پیسینو ندر می موچھین - بردت پاکہ بر زخسارا
نہند و در در سازند و از حد بروت نگرانند -
پیشی - کلمہ بود کما فادہ سستی یا یعنی ریح بخشید گزہ
در آخر فقط عدد می آید پشاکند اوہ پی یعنی نیم پاؤ و
دڑہ پی یعنی یک و نیم پاؤ -

باب تائے فوقانی

تائے کلمہ باشد کہ اطفال رو سے خود پوشیدہ باز
نمائند و این کلمہ بر زبان آرند -

تاب تلی - مرض سپرزرا گویند و عوام مع
ورم الطحال -

تاب تلوڑ - ف پیاپے وز و دازود -

تابش - فارسی ست و روشنی نیز گویند ع نور

تاب لانا - ف برداشت کردن -

تاب - امر گرم شدن کسے بود از آتش بر آ
دفع گزند سردی -

تابینا - گرو آتش بودن بر اسے دفع گزند سرما
ف کسب گرمی کردن از آتش -

تارا - فارسی ست دستار و نیز گویند ع کوب
و نجسم -

تارا ٹوٹنا - ستارہ افتادن -

تارا ڈوٹنا - ستارہ فرو شدن بود -

تاراسی آنکھین ہونا - پاک و صاف
شدن چشمہا از آشوب چشمان بود -

تار تبار ہونا - ابر شدن کار کسے باشد

تارے چھٹکنا - آمدن شب باشد -

تارے دیکھنا - سب سے بود در ہندستان کہ
چاد روز ششم طفل را در آغوش گرفتہ زیر
آسمان آید و تارہا بیند -

تارے گفنا - بیداری عاشق و شہماں کا
بجران باشد -

تارونکی چھاؤن - کتنا باز آخر شب باشد
تاڑ - دستھے باشد ماست دکلا نکر کا بزرگ

آن باوزن ہا سازند و امر بدر یافتن باشد
ف در باب -

تاڑ پر چڑھنے کا حلقہ - حلقہ رستے بود کہ
بدان پانہادہ بردخت بالا روند -

تاڑ ناہ - ف در یافتن ع قطن بالفتح -

تاڑمی - آب نمرودخت ابوہل بود کہ نشاء
آورد و مردمان خوردت تارمی بر اسے
نہلہ -

تازہ - فارسی ست چیز کیمنی النور آمدہ
باشد -

تاشمہ - چیز یکہ آنرا بادل نوازند -
تاش - بروزن ماش جامہ کہ تارہا نصیر

و بود از تار با سے زرد ارد -
تافستان - قسمے از ان خمیری بود که کنار آب

گندہ وارد و بسیار نرم بود -

تاقتمه - فارسی است و آن نوعی از بافته
 و پارچه ابریشمی است -

تاک - فارسی است دیدن یا انتظار و
 غور باشد و امر بدیدن نیز آمده -

تاک جھانک - انتظار و دیدن کے
 و اندیشہ کردن بر لے حرف گیری -

تاک مین رکھنا - کسے را در نگاہ داشتن
 باشد -

تاک مین رہنا - در انتظار فرصت مین
 و ہنگام فرصت نگاہ داشتن -

تاکنا - دیدن یا خیال و غور بود و نشانہ را
 از دیدن دیدن -

تاک - امر بود بدوختن جامہ دو تا پیش از
 دوخت باریک انداختن تا از دوخت

پراگندہ اول ہر دو تائے جامہ برابر ماند -
تاگا - رشتہ بود خواہ خام و خواہ تابیدہ -

تاگنا - رشتہ پراگندہ ہر جامہ دو تا پیش از
 دوخت باریک انداختن بود -

تالی - بروزن مال موزون بہ علم موسیقی
 بود و تالاب را نیز گویند -

تالاب - بروزن نایاب فارسی است
 و آگیزع - حدیر -

تال وینا - دست بردست زدن کہ صدک
 آن یا اصول آید -

تال کھانا - تخمے است پھن کہ در مجوزات
 اندازند و ہندوئیست -

تالو - جائے از پیش سر باشد کہ در کودکی نرم
 و جھنہ بود و اندرون بالائے زبان بود -

تالو اٹھانا - جبارت ازان بود کہ قابلہ کام
 اطفال را ہنگام بیدایش از آنکشت خود بر
 دارد و راست کند -

تالی - بروزن خالی ہر دو دست را بہ مجوزات
 تا صد برابر آید -

تالی بجانا - دست بردست زدن -
تالی دو فون ہاتھوں سے بجانا پیش میزند

در جائے کہ مراد این باشد کہ جنگ از کیطرت
 نمی بود تا ہر دو جانب نخواہند -

تامچان - سواری باشد کہ بران نشیند و
 کہاران بردارند و انرا ہوادار نیز گویند -

تامرا - جوہر سیست کہ یا قوت سیاہ باشد
 و نگینہ انگشتری بدان سازند -

تان - آواز بلند باشد در سر آمدن و آہن
 کلان بود در میانہ دہوادار و ہودہ -

تاننا - ف تا زنیدن و آواز بجن باشد -
تانابانا - گناہیہ از آمد و رفت متواتر و
 پے در پے کسے بود در جائے -

تانبا - جوہر سیست کافی ف میں رخ نحاس

بالضم و گوشت خورش طایران شکاری -
 تانچون - ریزه مس بود -
 تانجی تاثیر چیزیکه موافق صرفت و خوراک
 کس بود که نزیاده شود اذنان ننگم داین محاوره
 زنان ست -
 تانست - ن رود -
 تاننا - رفتن مردمان و حیوانات بسیار پس
 یکدیگر بود عتطار -
 تاننوا - مرضی باشد معدود که بیشتر بر مردمان
 جانب مشرق لاحق شود -
 تاننیا - مردم نا توان را گویند که دراز باشد
 ف لاغر -
 تانس - امر بود از نصیحت کردن و پند کردن
 و ترسانیدن کس را -
 تاننا - ترسانیدن کس بود تا بیک درانشود
 چشم نمائی -
 تانسمین - نام مذهب بود از مردم هندو که در فن
 موسیقی کمال بود و درین فن صاحب تصانیف
 تاو - یک درق دراز کاغذ که بیان ورقه مائے
 کتاب سازند -
 تاوا - پریدن کبوتران گرد اگر در خانه و مکان
 بود -
 تاویج - نوح و تاب -
 تاوکھا تا چشم کردن -
 تب - بروزن شب کلمه بود که فائده

معنی آن زمان و آنوقت بخشند و بمنزله جزائے
 شرط باشد -
 تبا کھیر - طباشیر بود بعضی گویند سفید آتزا
 بنا کھیر و گوید آتزا طباشیر گویند -
 تباہ ہوتا - برباد شدن -
 تبسیر - فارسی ست ع فاس -
 تبسیر کون - عیب بود مراد را -
 تہلا - نوعی از مزامیر باشد که در غنا و قص
 نوازند تہلہ -
 تبلی - کیسہ بود از بستہ اسباب بندوق
 که در آن گلولہ بندوق و مانند آن دارند
 و بخت بود که دے نبورہ دستار -
 بتلیا - طبلہ نواز را گویند -
 تب - فارسی ست و بخار نیز گویند و امر بود
 از سوختن در تابش آفتاب و بزبان ہنود
 پرستش کردن را گویند -
 پتائی - تختہ نشستن مردمان و نجاران پتائے
 باشد و سپاہ -
 تپاک - فارسی ست گرم جوشی -
 تپوق - فارسی ست تپ آخوانی کہ
 دہمدم خیزد و بمقرر دارد -
 تپش - فارسی ست شدت گرمی -
 تپک - بروزن فلک در دریشے کہ دہمدم
 خیزد و بمقرر دارد -
 تپ کاموتتا - تجالہ بر آمدن -

صاحب تپ بودت تجال و تجال -
 سیکنا - درد کردن ریش بود بوقته -
 تینا - گرم شدن مکان از تابش آفتاب
 و گرمی آتش بود -
 تینا - گرم را گویند و کنایه از مردی بد دلاور
 باشد -
 تینا - توابت تا به سولان و کنایه از کسی که
 در هر سخن مستعد فساد شود -
 تشر بقر متفرق و پریشان -
 تسلانا - فوقانی صنمون بوقانی دوم زده
 لام دوزن باله کشیده حرفت بجای حرفت
 بر آمدن از زبان باشد بسبب گره زدن زبان
 آتیمیا - کنایه از فساد باشد و تکرار غلطی را گویند
 آتو غمبو - دلا سادادن کسے را -
 تهر - هر دو فوقانی مفتوح با سه سوز ساکن
 را سه همله کشیده ظرف گرم کردن آب بود
 و آن نیم سیوست -
 تینیا - میج باشد برابر بلبله کوچک رنگ
 سبز دارد و زبان را بسیار گزود -
 شج - نوعی از دانه بینی -
 شجاری - هر دو زن سچاری بزبان تصدیق
 یک روز در میان را گویند -
 شج وینا - کنار کردن دانسته فارد دست
 دادن چیزی بود -
 شجنا - همان کنار کردن دانسته و بعد توار

دلا عر شدن باشد بسبب بیخ و غم -
 تجهم - کلمه بود که هر گاه با لفظ سی استعمال
 کنند فایده معنی از تو بخشد و بغیر مائی
 هر دو زهم دست است -
 تجھی - فترا -
 تحریه - بر وزن قهر بر چیزیے از گوشت و
 دریائی و بانته و مانند آن که کنار لباس
 پوشیدنی زیر سنجاف و مغزی و دزدند و معنی
 گردانیدن آواز و حلق و طرب انگیز کردن
 آواز فارسی است -
 تخت - فارسی است و یعنی عروسی و دیه
 که حاصل بسیار دارد نیز آمده -
 تخته - فارسی است -
 تختی - فوقانی دوم تجانی معروف رسیده
 تخته باشد که طفلان مشق نوشتن بر آن کنند
 دوسے باشد از سیم و زردوس و چشم که بر آن
 دعا باد نقوش نویسیانده کند کنایه در
 گردن دارند و معنی وضع داند از جسم هم آمده
 و سینه بین کبوتر را گویند -
 تخمینه - عربی است و اندازه -
 تر - فوقانی کسور را سه همله ساکن امر بود
 بالائے آب عمیق ماندن و نام نیک
 بر آوردن و کارهای ثواب کردن -
 ترارا - جست کردن اسپ باشد -
 ترارا اچھرنا - همان جست کردن سپ بود

ترازو - فارسی سنع میزان و دو ختن تیر باشد
نشانه را -

تراسی - عددیست مشهورت ہشتاد و سہ
تراش - وضع و آراستگی باشد -

تراش خراش - ہر دو ہم وزن بہان وضع
دآراستگی باشد -

ترانوے - عددیست مشهورت نود و سہ
تراہ - نام شہریت کہ شمشیر کار دکان آججا
خوب میسازند -

تراھا - ہائے ہوز بalf کشیدہ راہی کہ
جائے جمع شدن سہ راہ باشد -

تراہ تراہ - ہر دو ہوزن مجاہ قطع آب خط
ہر چیز را گویند -

ترائی - ہر وزن گدائی ہر دو طرف حد یا و
آب جاری بود کہ زمین نناک باشد -

ترسیدی - چو بہاد عرض چو ہائے گندہ
بندند و آنرا سفالہ پوش سازند -

ترپوزن - ہندوانہ و ترپوزن -
ترسیدی - قیسے از برہمان بود -

ترپینی - نام سہ در یاست زیر قلعہ الہ آباد
جانب جنوب و شرق وان گنگ ست کہ

شرق قلعہ آمدہ و چین کہ از جانب جنوب قلعہ
رسیدہ و میان ہر دو دریا فی جوش زدہ

از زمین برآمدہ بود و نام آن سستی ست و
ہر سہ طتی شدند و الحال سستی معلوم نمی شود

الاجاے آن باقی ست -

ترپ - جماعت ہشتاد سواران بود و ہنگام

ہشت ترپ شود آنرا سالہ گویند و لغت
انگریزیت و فوقانی مضموم راے حملہ شتوح

باے فارسی ساکن امر بود از دو ختن بالائے
دوخت اول -

ترپولیا - سہ درہ کلان کہ در ابتداے بازار
چوک سازند کہ از ہر دو ساری و جلوس بگززند

ترت - ف جلد و شتاب -

ترت پھرت - جلالکی و شتابی باشد -
ترترتا - پڑوخن کہ رد عن ازان

چکد و اگر آن طعام مانند کھڑمی و نان باشد
ع مدہن بالضم -

ترتریا - کسیک جلد جلد سخن گوید و سخن چین را نیز
گویند ع تام -

ترجانا - نام آورد شدن و کار ہائے ثواب
کردہ رشتہ گار شدن و بسبب کارے نیکنام

شدن باشد -

ترچھا - چیزیکہ کج در عرض و طول باشد یعنی
از گوشہ عرض بگوشہ طول دراز شود ع مخرب

و اگر آن چیز از قسم مونث باشد بجائے الف
تحتانی معروف آزند و قسمہ از قاش باشد

کہ بدان زیر جامہ ہا سازند -

ترچھائی - کجی و مخرب چیزے را گویند -
ترچھی نظر و ترچھی نگاہ - نظر قمر و خشم و نظر

مشوقی بود -

ترس - بروزن جرس ع رحم بالفتح -

ترسانا - کسی را امید دار داشتن و چیز فزونی آن ندادن بود -

ترس طهر - فوفانی کسور مہلہ ساکن سین مہلہ مفتوح تباے ہندی مخلوط المازدہ عدد دست مشہور شخصت و سہ -

ترس کھانا - بچ بردن بود -

ترسنا - بچ بردن برائے طلب چیزے کہ بدست نیاید یا از دست رفته باشد -

ترسول - چیزے باشد از آہن کہ بالائے مبد ہنود نصب کنند و چیزے بود مانند پیچہ کہ فقیران ہنود در دست دارند -

ترسون - روز سیوم رفته و آئندہ و این لعنت بالعت مفتوح فصیح ست -

ترشاوا - درخت لیمو دارنگی و مانند آن بود از حموضات -

ترشائی - ف ترشی ع حموضتہ بالفتح -

ترشن - بروزن قدغن ہر جہ از ترشیدن چیزے مانند قلم و جز آن بر آیدت تراشہ

ترقان - سوبان اندون بندوق باشد

بکہ آہن اندون بندوق را بدان صاف

کنند -

ترک - عجب سائبان بود کہ آترا از انفال

پوشند و کلمہ باشد کہ آترا صفحہ اول نویسد

کہ ہمان دابتدائے سطر اول و صفحہ دوم نوشته باشد تا درق آئندہ پیش و پس نہ شود -

ترکاری - ف ترہ ع بقلہ -

ترکش - فارسی ست ع کینانہ -

تروم - عزمار فوج انگریزان باشد کہ بدان حکم حاکم خود مشغول شوند -

ترمشی - جانورے بود شکاری کہ صید کج خشک و ابابیل و مانند آن کند -

ترنا - بالائے آب بودن چیزے و از رتبہ پست رتبہ عالی یافتن و از کار نیک مستوجب ٹو اشیدن -

ترنج - یعنی تین فارسی ست و بر زبان عرب نیز آیدہ -

ترنگ - فعلی ولان و کزاف باشد -

ترہ تیزک - فعلی ولان باشد -

ترہ تیزک - فارسی ست ف سبزی

ترہی - قسمے از نانے باشد کہ کناسان و خاکروبان نوازند در فرج ہند بجائے ترم باشد

ترہیا - ہمان نے نواز باشد -

ترہی نواز - نوازندہ جان نے لاگویند -

ترہیز - خصی کردن ظایر ان بود کہ سرفوفانی فارسی ست و آن مثلث مانندے بود کہ در قبا ہدوزند -

تریل - مادہ فیل مست باشد کہ پیشاپیش پیل رود و بران علت پیلان آورند -

اثر میشد اجونگی باشد که در شست ماهی
 کوچک بندند که بالائے آب ماند -
 ترمی - شرعی از بقولات مت کمان نوش
 سازند و هندیت -
 ترمی - آواز زدن پاوش باشد بر کسی که آواز
 زدن از دست و چوب بود -
 ترقا - قوط و نایابی چیزے باشد -
 تراق - پراق - زدن کسی که در دین کارے
 بجالاکمی و زودی باشد -
 ترقاوا - سامان و آرایش و ترمین باشد -
 ترقب - بروزن طرب ببقاری واضطراب
 باشد -
 ترقب یانا - بمیقار کردن کسی را بود -
 ترقب - گفتن چیزے بود در جواب بیرونی
 بدون توقف -
 ترقبنا - ف تپیدن -
 ترقب - همان تپیدن واضطراب بود
 و مجازة خواص است -
 ترقبکا - اول صحیح صادق بود -
 ترقبنا - ف دریده شدن ع شق -
 ترقب یانا - پریدن مرغ بال بریده -
 ترقب یانا - آبیکه گرم کرده خواهد و ابادران
 جو شائیده بر عضوے که صدمه رسده و دوا
 داشته باشد ریزند ع لظول ذرخیتن آب
 بر عضوے که بجا است آن دور کرده باشند یا

بر جامه که پاک کرده باشند غوطه دادن
 تروک - انبوه و سامان سواری بود امیران
 تسلط نظرے باشد از مس و برج و نقره
 و طلا برای شستن دست و پا -
 تسلی - عربی ست و خرسندی -
 تسلمه - فارسی ست چرم خام ورشته یا
 دراز چرم و دوال چرمی باشد -
 تسو - فارسی ست و آن حصه بست و چارم
 بود از درعه چوب -
 تشت - ع طشت و درین زمان آنظن
 رازیر چوکی در بیت الخلاء نهند برائے برا زدن
 تعبیر دینے والا - کسیکه حال خواب کسی شنیده
 انجام آن ظاهر کند -
 تعریف - گزاهت پراخیدن و ستایش کردن
 تعز یا نقل مزار سید الشهدا علیه السلام را گویند
 و بران نوحه و گریه کنند و بد معنی نهند سیت
 چه در عربی ماتم داری و ماتم بر سدر را گویند -
 تعز یا اطمحانا - برداشتن همان نقل مزار
 بود برائے دفن کردن و گروانیدن -
 تعز یا بنانا - ساختن نقل مزار امام علیه السلام
 باشد -
 تعز یا رکھنا - همان نقل مزار امام علیه السلام
 را در خانه خود نهادن برائے ماتم باشد -
 تعز یا سمرانا - دفن کردن تربت جناب سید الشهدا
 علیه السلام بود در زمین با انداختن آن در دریا

تعر یا لینا - در خانه داشتن همان نقل مزار
 بود برای فوسه در گریه -
 تعویذ - نقوش و دعا با بود که بر کاغذ نوشته
 بیمار آن نادرند که با خود دارند و بر آمدگی نشان
 که بر قبر اموات سازند -
 تعویذ یا - قسمه از اقسام رنگ که بر تر باشد و
 آنچه است که بر پائے سفید مانند تعویذ در
 گردن که بر تران سیاه خواه سرخ خواه زرد
 خواه کاسنی خواه سبز بر آید و مانند طلقه و طوق
 نباشد -
 تعار - فارسی ست و لادک نیز گویند
 ع مرکن بالکسر -
 قف - فارسی ست و آن فتح فوقانی معنی
 حرارت و بضم آن آب دهن انداختن بر کسی
 بود -
 قفنگ - فارسی ست و آن نائے بود
 آهین که گلوله گل خواه آرد خواه تیر در آن
 نهاده اند و زلفس بر خشک و مانند آن زنند
 و تفک نیز گویند -
 تک - ترازو مانند بود که بر زمین نصب
 کنند و اجناس گرانبار بدان بختند میزان
 و چیزه و انتهای آن بود چنانکه گویند
 کتو تک یعنی تا کتو و امر بدین از خور بود
 چیزه را و بضم فوقانی فقره و مصرع و قافیه
 را گویند -

تکا - تیر که بر کانش نوک ندارد و نمجد و کبسر
 اول پاره گوشت را گویند -
 تکا بونی - پاره گوشت را گویند -
 تکاسی و ارجی - ریش کلان که زیر بخندان
 بود و بر زسارها بنا شد تکته ریش -
 تکرا - شعر که یک مصرع برای تضمین بر آن
 چنانند ع مثلث -
 تکیش - ف ترکش -
 تککل - نوعی از کاغذ باد می باشد -
 تکلا - آینه که بدان رشته ریش در دوک
 و فوقانی کسور کات مفتوح لام مشد و با لاف
 کشیده رشته بر انگشتان نزدیکین بچیدن بود
 تکمه - فارسی ست و گوئی گریبان نیز گویند
 و مرضی بود که دانه سخت در پلک چشم که بر آن
 بر آید -
 تکنتا - چیزیکه سه گوشه دارد و اگر آن چیز
 مومنت باشد بجای الف تخانی معروف
 آرند -
 تکو نطا - هر چه سه گوشه بود و اگر آنچه نیز
 باشد بجای الف تخانی معروف آرند
 ع مثلث -
 تکیا - جائے گور مردگان باشد ف
 گورستان ع مقابر -
 تکیا و نیا و تکیا کرنا و تکیا لگانا - تکیه
 داون و تکیه کردن و تکیه زدن -

تکیخی - بالش کو چپک بود -

تکیه - فارسی ست و بالین و بالش و چیزے
کہ ہنگام خواب زیر سر سر نہند -

تکیہ کلام - فارسی ست و حرف بانگیرہم
گویند -

تگیانا - دو دغتن چیزے دور دور باشد
کہ بالائے آن دو دخت بار کین متصل سازند

تلی - ہر وزن دل ن خال ددانہ را
گویند سیاہ خواہ سفید کہ از ان روغن کشند

ت کجہ و ضم اول ن ترازو و ام بود ازنجین
کے خود را و فوقانی مفتوح امر بود پیر بیان کردن

چیزے -

تلا - نشان تارہے زرد ایشیم کہ بر کنار ہا
دستار بانند و چیزے کہ بزیر کشش دو زند و

ماضی بریان کردن چیزے بود و اگر آن چیز
موشف بود بجائے الف تختانی معروف آزند

تلا بلی - بیقراری و اضطراب بود -
تلا جی - باونجان در روغن بریان کردہ

بود کہ بدان نان خورش سازند -
تلاش - فارسی ست ع سسی -

تلاشی - ع تجسس و تفحص -
تلا نا - الفاظ معینہ کہ برائے شقی سر آمدن

معین بود -
تلاوا - شب گردیدن بعض مردمان فوج
باشد برائے حفاظت لشکر ع طلیمہ -

تلیٹ - فراموش شدن و گم شدن چیزے
بود -

تلی بھونی آنا - دزد در آمدن باشد -
تلی بھٹ - ن درد ع نقل بالضم -

تلیسی - گیا ہے ست کہ ہنود آنرا پرستند
تلی شگری - نسیم از شیرینی باشد کہ عوام خوردند

تلیک - خطے باشد کہ ہنود بہر پیشانی کشند
از صندل سینند در ہر وزن فلک کل بود

بعضی حد چیزے لفظ تک از لفظ تلیک فصیح
تلم - پارہ و پارچہ طولانی الاچوب و جامہ و جمع

این تختانی مجہول دونو غنہ آمدہ -
تلملانا - بقیار شدن و بیتاب شدن باشد

ع ضطرار -

تلملاہٹ - جہان ضطرار باشد -
تلمنا - وزن شدن چیزے بود -

تلم نظر - کسیکہ ہنگام گفتگو چشم چار نکند و
اگر آکس زن باشد تختانی معروف بجائے

الف آزند -
تلمگا - نوعی از پیادہ فوج بود کہ قواعد انگیزی

و لباس فوج پوشند مردم عوام و کن را نیز گویند
دستہ ساز کا غذا دی بود -

تلموا - باطن قدم باشد ن کھن پا -
تلموار - ن تیغ و شمشیر ع سیف و صمصام

دھنام -
تلموار کپڑا - آمادہ جنگ شدن و سامان گشت

زیادہ -
تلویر پرندہ است سیاہ رنگ نقطہا سے

سینید دارد -

تلی کاتیل - ف روغن کوبد -

تیلینڈ و مغلوب را گویند ف زبردست
تم کلمہ است بر سے جمع خواہ مذکر خواہ مؤنث
ف آشنا -

تساجا - دست پہن کردہ بر روے کئے دن
باشد و دستے بود معین در فن چوب بازی
کہ بر جانب چپ روے حریت زند -

تمشا - فارسی ست و در ہندی و فارسی
بمعنی ہنگامہ و چیز عجیب و غریب مستعمل -

تمشا بین - فارسی ست در محاورہ
ہندیان زن بازار را کویند -

تمشا دکھانا - سیرکانیدن کسے ما -

تمامی - بر وزن سلمای جامہ حریر کہ از تار
ہا سے زریانہ باشد -

تمتانا - سرخ شدن رد و آنا سیدن بدن
باشد بسبب حرارت تپ یا آفتاب -

تمسک - عربی ست ف دست آویز
تمھارا - بمعنی از شما و شما باشد و این کلمہ

جمع یا نظم یا محبت باشد -

تمھاری گروہ کا کیا جاتا ہے - یعنی نقصان
شما پہنچو -

تمھارے مٹھ میں کھی شکر پھی گتھ شامھار است

دخون کردن -

تلوار کھینچنا - تیغ از میان کشیدن بود -

تلوار مار زنا - تیغ زون -

تلوار ملنا - صیقل زون -

تلوار میان سے مکھل پڑنا - ف خونخوار
بودن -

تلوار میان بین کرنا - تیغ در غلاف کردن
تلوار ونسے لڑنا - کید گیار ز شمشیر جنگیدن

بود -

تلو اس - ببقیاری و اضطراب بود ف

تلو اسہ -

تلوری - جانور سے ہست خوش آواز -

تلون سے تیل نکلنا - از چیزے محقر
کار سے بر آوردن بود -

تلوے چھلانی ہونا - ف نکا بو کردن و
بڑے کار سے بسیار گردیدن باشد -

تلی - ف پھرز عطلال بالکسر و دانہ را نیز
گویند ف کوبد و بیماری بود کہ عطلال و رم کند

و گندگی گف پائے شتر و گف پائے مرغ
بود و تخفیف لام ماضی چیز مؤنث بریان

شدہ باشد و ماضی سنجیدہ شدن چیزے
مؤنث باشد -

تلے او پر - ف ت و بالا -

تلے او پر کے ہونا - فرزندائیکہ یکے
بر پشت دیگرے بود و جفاصلہ ایام حل یا

بر پشت دیگرے بود و جفاصلہ ایام حل یا

بر پشت دیگرے بود و جفاصلہ ایام حل یا

بر پشت دیگرے بود و جفاصلہ ایام حل یا

بر پشت دیگرے بود و جفاصلہ ایام حل یا

بر پشت دیگرے بود و جفاصلہ ایام حل یا

بر پشت دیگرے بود و جفاصلہ ایام حل یا

سرخ از راست آرد -

مکھین. ف. شمایین هم کلمه جمع یا
تفطیر یا محبت بود مخا طب را -

سَن. آرد خسته بود در آن که خم آرد و مقشر
کرده چو شانیده رنگ زرد از آن پر

آرد پرا سے رنگین کردن لباس و از
چوب صند و قیچ سازند رنگین و

چو سردار بود و فوقانی مفتوح امر بود
تبتیندن یعنی راست شود فوقانی

سور کا به را گویند که بدان چچتر
سازند -

تتا خود را کشیدن یا رشته و رسن
را کشیده در چیز بستن بود -

تتا سیری - کلماتی باشد معین
منفیانرا -

تتا سبب. ف. آما سیدن ع لورم
آبیا گو - فارسی ست - ع - یمن -

تنبو - بر وزن هر سونوس از خیمه
بزرگ باشد ع خیمه -

تنبورا - فارسی ست قسمی از
هر آید باشد -

تنبول - فارسی ست که آنرا پان
گویند و با آب و فوخل خورد رنگ
آورد -

تنبیلا - چیزیکه در رنگ مانند مس

شود و گندم سرخ گون را گویند
دنگ رو که مایل بر سرخی بسبب

حرارت آفتاب شود ف گندم
گون دگندی -

تتچن - پدمزاجی و بد خوئی
باشد -

تنت. ف. هماندم ع فوراً و
بمعنی کامل و تمام نیز آمده -

تنتنا - غصه و غرور و دماغ باشد
تخواه - فارسی ست ع مشاهیر

تتندی - فارسی ست گوشتش
تنگ - فارسی ست خواه بمعنی

دوال زین ست و خواه بمعنی بلول
تنگ کر نارت بستوه آوردن

تنگ هونا - بستوه آمدن ع ملات
با فتح -

تنگی - قسمی از شیرخی باشد که از
قوام شکر سازند و نقل سیاه سائیده
در آن اندازند -

تو - کلمه ایست احد مخا طب ف تو
و کلمه باشد پرا طلب سنگ

که مگر نیز گویند و فوقانی بود و جمول
زده بمعنی پرا باشد چنانکه گویند

چو به کوئی نویسنوگی و پراست
تا کید بود چنانکه دیکو تو و سنو تو -

دیگر برگردد و حرف صاف از زبانش
بر نیاید و اگر زن باشد بجائے الف
تختانی معروف آرند۔

تو تو میں صریح - مجادلہ و مباحثہ
زبانی بود کہ در مردم کینه رواج دارد
توتیا - عربی ست ف دود یا
توتے ہاتھوں کے اڑتا۔
کتابیہ از بدحواس شدن باشد۔

تورہ - ترکی ست - چند خوان طعام
ایوان باشد کہ یک یک کس یاد ہند
توڑ - چند معنی دارد اول زور

آب روان بود کہ چیزے بجائے
ماندن نہ ہد دوم جواب بند کشتی
و جواب بند بانگ بود کہ بدان
از قابوے حریت رہا شدند سوم

یک ریشہ کا غذا می بود چهارم
فیصلہ قیمت چیزے باشد پنجم زور
بندوق و مانند آنرا گویند کہ گلولہ
را پہن گند ششم امر بہ شکستن

چیزے بود کہسے را ہتھم آب جفرا ت
باشد ششم پردہ پنس و پالکی را گویند
توڑا - چند معنی دارد اول زیو حلقہ
حلقہ از طلا و نقرہ کہ در گلو و دست

و یادارند دوم نایابی چیزے باشد
عقلتہ بالکسر سوم خریطہ ہزار روپیہ

توان - تا بہ عطا بق و تمبا کو بران
چسپانیدہ در قلبیان کشند و تا بہ چاہ
و تا بہ حمام را نیز گویند۔

تواری - قسمے از برہمن باشد۔

تو طرا - کیسہ جرمی خواہ کیسہ پلاسی
کہ اسپان را دانہ دران دہند ف
یوبرہ۔

توپ - امر بود بدفن کردن چیزے
در زمین و بمعنی سلاح فارسی ست
توپنا - دفن کردن مردم و مال زیر
زمین بود

توپ پر رکھنا - ف توپ دم کردنا
توپ چلانا - ف توپ انداختن
توپ چھوڑنا - توپ انداختن
بود۔

توت - فارسی ست

توتما - فوقانی بود مجموع زده فوقانی
دوم بالف کشیدہ طایر سبت مشہور
کہ اکثر ہرنگ سبز و بعض پرنگ گناگون
و خوشگو و نقال ست ف توتی
و آہنے را گویند کہ فقیلہ بندوقی بران
نہند کہ بدان آتش بباروت رسانند
توتما یا لتا - طول دادن مرض از بڑی
تیماری۔

توتلا - کسیکہ زبانش از حرفے محرف

و بمعنی طوفان که شور و غوغا و شورش
دریا باشد فارسی است -

توفان شیطان - همان دروغ
و بهتان باشد -

تول - بر وزن تول سنجیدن باشد
ع وزن و امر سنجیدن و تیغ ماد است
گرفته حرکت و جنبش دادن و دل را
بر کار مضبوط استوار داشتن

بود -

تولئات سنجیدن ع وزن و کنایه
از تیغ در دست گرفته جنبانیدن دل
را بر کار استوار کردن باشد -

تولیه مقدار دو نیم مثقال بود که برابر
وزن یک تول باشد -

تومار - مکتوب فراهم آوردن کس
در دیگر پوستن براسه خوانند
اطفال -

تومر می - قسمی از کدو که کوجک
بود که آنرا خشک کرده حجامان نهنج
بدن مردم ازان کشند و چیزه مدور
که بر ابتدائے دهان نهنج بود و چنگ

از گل خام سازند و شکمها در آن درند
داز پوست بار یک نوا گیرند و رنگین
سازند و چراغ و سافروزنه و بجای
قدیل روشن کنند و از صنعت است -

خواه هزار اشرفی ع بدره با لفتح چهارم
نقصان و خسارت را گویند و فتنه

سیر کردن بندوق باشد و پسته
تفنگ ششم با ضی شکستن چیزی

بود یعنی شکست

توط چو ط - شکستن چیزی بود
کنایه از تندرست و شکست و درست

کار با بود -

توط تا ط - شکستن چیزی بود -

توط جو ط - کنایه از شکست و درست

کردن ددانای و فیلسوفی باشد -

توط مر و ط - همان شکستن و سنجیدن

چیزی بود و این هر جا لغت از الفاظ
متراوفاست -

توط نارف شکستن ع کسر -

توشک - فارسی است و نهالی
و بر خواهر نیز گویند -

توشی خانم - مکانیکه در آن سباب
پوشدنی امیران مانند توشک خانم
توشی کی روی ط - نان و حلوا که به است
برندت شب غربت -

توغا - پرهای سفید که در بازو هاکی

کبوتران شیرازی کناره پرهای پرواز
بر آید -

توفان - ف دروغ بستن ع بهتان

خاکرد بان و کنا پهان بود -
 تو مشا - پنجه از انگشتان جدا جدا
 کردن براسے رسیدن رشته -
 تو نجا - پوست کدوے دراز باشد
 دآن کدوے قسمے بود از اقسام کدو که گزن
 و سردارد و آنرا ظرف آب و شراب
 سازند کدوے شراب و بعضی
 در تنبور و ستار بکار آزند و فقیران بیشتر
 دارند و آب آشامیدنی در آن دارند
 تو نچی کو چکتر از آن بود که حجامان در
 عضو بیابان چسبانند که خون کشد -
 تو نند - شکم مردم باشد خواه خلقی خوم
 بسبب فریبی بسبب مرض -
 تو نند پلا - فت کلان شکم و اگر زن
 کلان شکم بود بچاے الفت تختانی معرو
 آزند -
 تو سے کی روئی - فت نان تاپه
 توئی - پارچه جامه که بر اطراف جامه
 با براسے استوار سی جامه دو تزند و
 بیشتر آن رنگین و در سینه بند زمان
 بکار آید -
 تها - کلمه بود که معنی بود بخشد چنانکه آیا
 تهایینی آمده بود -
 سجا پ - آواز طبله بود از مزامیر
 امر بود از پاچک ساختن -

تھاپنا - پاچک ساختن بود براسے
 سو نآیدن -
 تھال - ظرفی باشد از برنج که هندو
 در آن طعام خورند و طعام و شیرینی
 براسے نذر امیران در آن نهادہ فرستند
 و ظرف نفرو -
 تھالا - حوض خورد که حوالی بیخ درختان
 کنند -
 تھالی - ظرف زیرین جام و سنجور
 و ساغر شراب بود -
 تھالی جوڑ - پیاله و ظرف زیرین
 و سر پوش موافق پیاله بود که پیاله بیان
 آن دارند -
 تھان - قماشے که تمام و کمال باشد
 و از آن لباس سازند و هر بافته که
 تمام باشد خواه زرتار و خواه پشمینه
 فت طاقه و مکان بستن اسپ را گویند
 فت طویلہ صطیل و کلمه بود که در بد
 خوابی و کابوس اسپ بر زبان آزند
 که اسپ بیدار شود -
 تھانآ - کرده مردم تابعان کو تووال
 را گویند و جاسے مانند آن مردمان
 را نیز گویند و کنا یہ از قبضه کردن
 بکدام مکان باشد -
 تھان - آنا - غلطیدن اسپ بود

تھمشیر - عدلیست مشہور ہفتاد
دستہ -

تھمشکارا - محاورہ زنان زکام
باشد ع نزلہ -

تھمشکارنا - بر چیزے آب دہن
انداختن پیایے باشد -

تہ خانہ - فارسی ست و نہان
خانہ نیز گویند -

تہرا - ہر چیز سے مرتبہ کنند
سہ چند و اگر آنچه شیر موش بود بجای
الف سختانی معروف آزند -

تھرا - ف لرزیدن و مخلوط الہا
کسور رے حملہ و نون بالہنا کشیدہ
آب گزر و شیر و شراب و دو امانند
آن را در چیز نہادن تا ورد آن
نشیند و بکسر اول و سکون ہا سے
کردن چیزے و کاسے باشد -

تھراہٹ - لرزیدن بود -

تھراہٹ - همان لرزیدن باشد
از خوف خواہ از تب خواہ از غصہ
تھراہٹ - ہائے ہوز سوم
مفتوح شبائے ہندی زده همان
لرزیدن باشد -

تھراہٹ کستی - طایرے باشد برابر
کجنگ کہ ہر جا نشیند خود را لرزاند

بر چارے بستن خود بر اے آسایش
تھراہٹی - کیکہ بین مال و زردان ہند
و نزد خود ہند -

تھرانہ وار - جماعت دار مردم شب
گرد و زرد گیرندہ بود -

تھاہ - تہ چاہ تہ دریا و تہ حوض و تہ
تالاب بود و کتایہ از حال دل کے
بود -

تہایت - ف بیگانہ ع غیر -

تھیر - دست پہن کردہ باشد بقصد
بر روی کے زدن ف طمانچہ -

تھیر مارنا - ف سیلی زدن -
تھسکنا - آہستہ آہستہ دست بر

طفل زده خواہ باندین -
تھسکی - بندے باشد در کشتی و باک
کہ بدان بند خود از دست حریف رہانند
و کار داز دست حریف ستانند

بند -

تھسیرا - طرفیکہ تان بران از گلولہ
پہن کنند تا مان مدور سازند و معنی
دست خود از فطنامت بر روی
خود زدن یا آہستہ آہستہ دست بر
کے پہن کردہ زدن و صدمہ دین
باد تند و موج دریا کہ پیایے رسد
نیز آمدہ -

تھمرنا - نشستن در دتہ آب و صاف شدن آب باشد از درد -
 تھمرمی - کلمہ نفرین باشد -
 تھس تھس - خراب و تباہ کردن و خراب و تباہ شدن بود این محاورہ زنان است -
 تھک - ف ماندگی ع کسلی نفع بخش و امر بود بہ ماندہ شدن -
 تھکا - کات بالف کشیدہ ماضی ماندہ شدن باشد و کات مشدو بالف کشیدہ فرض سیم وزر باشد کہ بعد گرداختن منجمد شود -
 تھکاؤ - فضیحت و رسوائی ع نفضیح -
 تھکانا - ف ماندہ کردن -
 تھکا ہوا - کوفتہ راہ و کوفتہ از برداشتن بار و کردن کار بود زدہ -
 تہ کرتا - ف چپیدن وتہ کردن ع تطبیق -
 تھک مٹانا - ماندگی دور کردن بود -
 تھکنا - ماندہ شدن بود -
 تھکیل زنے کہ محل نفرین مروان باشد -

تھکلی - ف پنبہ و پیوند ع رقبہ بالف تھل - فوقانی مخلوط الہا کسور کات فارسی لام مفتوح بلا م زدہ قوم و اصالت مرع و کیو تر باشد و جائے ماندن شیران بود در صحرا ہا -
 تھل سبیرا - سراغ دسر انجام چیزی باشد -
 تھلتھلا - گوشت نرم و شامل رطوبت چیز بود و اگر زن را گویند بجائے الف تختانی مودت آرند -
 تھلتھلانا - جنیدن کفل و گوشت بدن از فرہی و جنیدن زمین در گیہ از رطوبت آب -
 تھلی - زمین ریگستان کہ مردم را فرود برد -
 تھلیان دسر نادہن جنبا نیدن ولتہ سائیدن طفل بے دمدان باشد بسبب بر آمدن دندان -
 تھم - ستون خانہ باشد و امر بود از توقف کردن در کارے ف باش -
 تھمڑا - نشانے سازند مانند ستون دستون را نیز گویند -
 تھمنا - توقف کردن در کارے ف اشادن ع سکون -

تھکن - پستان حیوان باشد
تہ نال - چیزے از نقرہ و مانند کاپین
غلاف سلاح نصب کنند و آہن زمین
نیام شمشیر -

تھکن تیلے کا دودھ - شیر خالص
پے آب باشد -

تھکن ٹٹا - بچہ کہ در ایام رضاعت
از شیر باز ماندن شیر زده -

تہ نشان - فارسی ست و آن اینکہ
بر قبضہ شمشیر و مانند آن نقشہا کنند
و بعد از ان طلا یا جواہر بر صفتے کہ در

نهایت صفا باشد نشانند و بعد از ان
سیہ تاب کنند بطوریکہ زمین نهایت
سیاہ و طلا نهایت تابان و خوشنما شود

و بعد بی ہمہ رام صرع بالجواہر گویند
تھکنی - عیبے باشد در اسپ آنگنان
پود کہ در پوست اسپ لوکے پیدا شود

تھکینلا - ریشے کہ در پستان زن شیر
دار بہم رسد خواہ از صدمہ سر طفل خواہ
از دفور شیر -

تھوا - چیزے مدور و بر آمدہ کا زگل
سازند یا خود بخود ساخته شود -

تھو پنا - چیزے بزمہ کے گردن
باشند -

تھو تھنی - بر آمدگی دہن اکثر

حیوانات را گویند -
تھوڑا - ف اندک ع قلیل و اگر
آن چیز اندک مونت باشد بجائے
الف سخانی معروف آرند -

تھوڑا پانی آب اندک
تھوڑا تھوڑا ہونا - پشیمان شدن
و نادم شدن باشد ع خجالت

تھوک - لعاب دہن باشد کہ اندازند
و ہوا و مہول چیزے باشد از مس
خواہ آہن خواہ نقرہ و طلا کہ بر سر

چو بہائے پنیں و میانہ و پا لکی نصب
دارند و بمعنی جماعت و قوم نیز آمدہ
تھوکنا - ف حیوان گندن و تھن

بالضم -
تھوک نگلنا - ف حیوان بردن
تھونی - ستونے از نے کہ زیر

چھپر ہا دارند تا بران قائم ماندن
ستون ع عمود بالفتح -
تھوئی - کسیکہ عمارت خشت

سازد -
تھیللا - کسیہ از پلاس خواہ چرم
خواہ جامہ کہ کلان باشد -

تھیلی - خریطہ صرافان و خریطہ
زر باشد ع کسیہ و خریطہ -
تھیوا - نگینہ بے انگشتری باشد -

خواه گینه مس و آهن و نقره خواه
نگینه عقیق و مانند آن -
تھیوا اگھو و نا - کنده کردن نگین
بود -

تیسرچی - قسه از دخت باشد
ضد پختہ -

تیسر - طایرے بود معروف است
نیو و نذر -

تیسر - فارسی است ع سهم بالفتح
تیسرا - ف از تو د از ان تو مقابل
از من ع منک و تجانی معروف
گوزرے بود نواہ سیاه خواه سرخ
وزر دکه دئش سفید باشد -

تیسراک - شناکننده را گویند
شناور -

تیسرا انداز - فارسی است ع رومی
تیسر چکنگان - تیسرا نداشتن ع
رومی بالفتح -

تیسر شھ - معبد ہنود باشد -

تیسر ج - علاحدہ علیحدہ کردن
رقمے حساب باشد براسے جمع
کردن -

تیسر چلانا - همان تیسرا نداشتن
باشد -

تیسر کا نشانے پر چھڑانا - نیدن

تیسر بود بر نشانے ع تیسر بالفتح -
تیسر کا نین چوڑنا - ف تیسر دن
تیسر کرنا - ف گزرا نیدن
تیسر لگنا - ف تیسر بر نشانے خوردن

تیسر مارنا - تیسر دن باشد -
تیسرنا - ف شناسوری کردن و
نازیدن مادہ کبوتر پیش نر خود -

تیسرہ - عددیست مشہور است نیزہ
تیسرہ تیسری - سیزده روز اولی ماه
صفر را گویند و ماه صفر را نیز گویند

تیسر ہوتا - استادہ شدن آلت
تناسل باشد -

تیسری قسم - ف بجان تو -

تیسرے منھد امین خاک - کلمہ
ایست کہ در مقامے گویند کہ کسی
خال بد و سخن بد بپرزبان آرد -

تیسرے کہ زیادتی و ذوق دامتہ
باشد -

تیسریات - برگے باشد خوشبو کہ
در رنگ و عطریات بکار آید ع سناج

تیسری - بمجاورہ زمان ماه صفر را
گویند -

تیسس - عددیست مشہور -

تیسس دن - تمام ماه را گویند -

تیسرا - ف بیوم ع کلمتہ و اگر آن

تیلیا کیت - رنگے بود از رنگہائے
اسب -

تیلیا مسان - جلیث را گویند
کہ در قالب عصارہ و روغن فروش
جاگیرد و مردم را آزارساند -

تیمار - فارسی است و بیمار داری
را نیز گویند -

تین - بروزن سین عدیست
مشہور است -

تیمالیس - عدیست مشہور است
چهل و سہ -

تیشتر - پسے کہ بالاسے سر دختر
پسے در سپے پیدا شود و اگر ختر بالاسے
سہ پسے پیدا شود بجا کے الی
تختانی معروف آزند -

تین تیسرہ - پریشان و آشفته و
خراب شدہ را گویند -

تینتیس - عدیست مشہور
سی و سہ -

تیند - قسے از درخت صحرائی بود کہ
چوب آن ہر گام موخن شرار ہا با او
بر آورد -

تیندوار قسے از شیر بود کہ بند بر نش
ست میان شیر و خرست پلنگ
تور - بروزن زبور دوران سرو تار

چیز سیومی ہونٹ باشد بجائے الف
تختانی معروف آزند -

تیسرا ہر - آخر روز را گویند -

تیس کلام - کلام اللہ را گویند و این
جاورہ زنان است -

تیس مار خان - مردم دلاور و
نہادر را گویند -

تیسون روزکے - ماہ صیام
را گویند -

تیسون کلام - قرآن شریف را
گویند و این ہر دو ہم جاورہ زبان
تیرخہ - نوے از شمشیر پہنا بود -

تیکھا - معشوق کج گاہ و تیز زبان
دو ضمہ را گویند و اگر اینچنین زن

بود بجائے الف تختانی معروف آزند
تیکھی نظر تیکھی نگاہ - جادو نگاہ

باشد کہ آن دین دل را باید -
تیل - روغن باشد از حیوانات

او گاہ -
تیل کا برتن - ت روغن دان -

تیل لگانہ - ت روغن بالیدن -
تیل نکالانہ - ت روغن کشیدن -

تیلی - روغن فروش -
تیلیا سرنگ - سرنگ مائل

سیاہی را گویند کہ از رنگہائے اسب بود

یورس سال همان یکسال قبل
 از سال گزشتہ بود -
 یورمی - بروزن دوری بوزن
 عرضی ف چین چین -
 یورمی چڑھانا - ف چین چین
 شدن دگرہ برابر دزدن -
 یو ہار - بروزن زر دار بوزن
 عرضی - وز جین ہنود باشد -
 تیکس - عدد بست مشورن بست دس

پیش چشم آمدن بسبب منع دماغ
 بود یعنی صورت انداز نگاه باشد -
 یورانا - تیرہ دتار پیش چشم آمدن
 باشد کہ مردم از ان صد مہر بزین
 افتد -
 یور بدلنا - نظر گردانیدن دچشم
 تہر نگر بستن بود -
 یورس - یک سال قبل از سال
 گزشتہ باشد -

ختم شد حصہ اول

ترانہ شوق

آردوزبان کی لاجواب شنوی ماہ عالم کجی
 اوریا سمن کا قصہ - گانزار سیم کی دلفریبی - استعارات
 ادائے مطلب کی پیاسگی - بول چال کی خوبی - زبان کی سلاست - خیالات
 اور تشبیہات کا اچھوتاپن - اردو لٹریچر میں انجی آپ ہی نظیر ہے - شنوی پہلی مرتبہ
 اور جذبات کی لطافت - اردو لٹریچر میں اب جباب نیگر کے اصرار سے حضرت شوق
 میں طبع ہوئی تھی پھر کئی مرتبہ چھپی اب جباب نیگر کے اصرار سے حضرت شوق
 نے نظر ثانی فرما کر استفادہ اور ترمیم کر دی ہے کہ اب یہ
 نئی شنوی ہو گئی ہے قیمت علاوہ محصول ہے
 جا کسین علوی
 ٹیکس پاباناہ
 ٹیکس پاباناہ

تصحیح غلط

نفس اللغۃ

صفحہ	کالم	سطر	غلط	صحیح
۳	۱	۱۸	شود	نشود
"	"	۱۹	چمن	چمن
"	۲	۱۰	آگ لگی	آگ لگے
۶	۱	۱۵	بیدار سے	بیداری
۷	۱	۸	خوان	خواہ
"	۱	۱۶	لیت لعل	لیت و لعل
"	"	۱۸	ستارہ	ستارہ
"	۲	۳	کاغذ ما	کاغذ ہا
۹	۲	۱	دادے	ددا سے
۱۱	۲	۷	سند	تند
"	"	۱۲	ہم تو	نیم تو
۱۲	۲	۸	ہم پول	نیم پول
"	"	۹	لونی	پولی
۱۳	۲	۳	پاسبان	پاسیان
"	"	۱۵	کواہل	لواہل
۱۴	۲	۹	چیزی	چیزے

صفحہ	کلمہ	حرف	غلط	صحیح
۱۶	۱	۸	منقوح	مکسور
۲۰	۱	۱۶	امرام	الزام
۵	۲	۱۴	ا	اول
۲۱	۲	۱۹	گران شدن و پا	گران شدن دست و پا
۲۲	۲	۱۶	آن	آن
۲۲	۱	۱۱	پشم	مشم
۲۶	۲	۳	بانگ اعضا	یا بوجہ اعضا شکنی
۲۹	۲	۹	اتارا	اوتارا
۳۰	۲	۱۷	وزد	وزدو
۳۳	۱	۱۴	اوڈھیرنا	اوڈھیرنا
۳۴	۲	۴	سیرین	سیرین
۳۵	۲	۱۸	مواریدن و	مواریدن
۳۳	۲	۱۰	پٹاخانہ	پٹاخا
۴۷	۲	۱۶	بافندہ	بافندہ
۵۱	۲	۴	چائے	چاہے
۵۵	۱	۱۵	جائے	جائے تو
۵۵	۱	۱۲	دنتا بیدن	ادل دنتا بیدن
۵۵	۱	۱۴	دبخت	دبخت
۶۳	۱	۱۱	زردچوبہ	زردچوبہ کردن
۶۳	۱	۳	موسے ٹک	موسے ٹک
۶۶	۲	۱۳	پوشش	پوشش
۶۶	۲	۱۹	فرموش	فراموش
۷۰	۲	۱۹	بہاسے	بہاسے

صفت	غلط	سطر	کالم	صفحه
می برزند	بجا برزند	۸	۱	۶۳
بانان کند	بانان کند	۱۶	"	"
نخود	نخو	۱۸	۲	"
خام	دخام	۱۹	"	"
ازان	از	۶	۱	۶۶
ردوان شدن	ردوان	۲۲	۲	
سهر	سهر	۸	۲	۶۷
بها نیا	بها نیا	۱۱	۱	۶۸
دفتح اول جانب	دجانب	۲۵	۱	"
دفتح اول و سکون دوم کیکه	کیکه	۱۶	۱	۸۰
دفتح اول و تشدید استخوان	دستخوان	۱۷	"	"
دضم اول و تشدید بسیار	دبسیار	۱۸	"	"
نبات محزون	رسته	۶	۱	۸۳
بهیلیا	بهیلیا	۱۸	۲	۸۷
بهینا	بهینا	۲۱	"	"
بهین بهین	بهین بهین	۲۲	"	"
بیا	بیا	۵	۲	۸۸
ارند	آرند	۵	۱	۹۳
گازران	گازران	۲۰	۲	"
غش	عس	۲۳	۲	۹۳
و آب	آب	۳	۲	۹۷
و خردوس	خردوس	۲۳	"	"
زون	دن	۳	۱	۹۹

صفحه	کالم	سطر	غلط	صحیح
۱۰۱	۱	۲۲	گل ارمنی مانند	گل ارمنی مالک
۱۰۲	۲	۲۵	سوارخا	سوارخا
۱۰۵	۱	۱۳	زخم	زخم
"	۲	۲۰	لته	از لته
۱۰۶	۲	۱۱	توا	تو
۱۱۱	۱	۱۹	گریه	گریه
۱۱۵	۱	۹	داران	دران
"	۲	۴	دارن	آن
"	"	۱۰	سر	سر
۱۲۲	۱	۱۱	دباک	دبفتح باک
۱۲۶	۱	۱۲	چنانکه	بوزن باس چنانکه
۱۲۷	۲	۲۵	سینه در	سینه در
۱۳۲	۱	۲۰	جامه	جامه
۱۳۵	۱	۲۱	که مشرق	که از مشرق
۱۳۶	۱	۴	آن	آنرا

نام کتاب قیمت نام کتاب قیمت نام کتاب قیمت

ولانا شبلی مرحوم پنڈت تین ناتھ شرر منشی احمد علی شوق

۶	ترانہ شوق	۴	ہشو	۸	مواخ عمری مولانا
۱۸	عالم خیال	۸	پچھڑی دلہن	۱۰	بیان خسرو
۱۵	منشی ارتضاعلی شرر	۱۰	پنی کسان	۱۰	علم الکلام
۶	موعظ یادگار شرر	۱۰	کامنہ	۱۰	علم الکلام
۱۲	خیابان	۱۲	فسانہ آزاد	۱۲	مجموعہ کلام شبلی اردو
۸	ہفت گلبن	۱۲	ہجام سرشار	۱۲	شہنوی صبح انیس
۲	صبح وصل	۱۲	حکیم محمد عینیان مرحوم	۱۲	نواب محسن الملک مرحوم
۱۳	تصویر عبرت	۱۲	عبرت کامل	۱۲	آیات بینات
۱۲	دو بھول	۱۲	گورا	۱۲	۲ جلد
۳	شہید حفا	۱۲	خواجہ عشرت اللہ	۱۲	مجموعہ کچھ

مولوی بشیر الدین احمد منشی سجاد حسین مرحوم شاعری کی پہلی کتاب شاعری کی دوسری

۱۸	حرز طفلان	۱۸	کتاب	۱۸	اعنق اللذی
۱۸	نشاط عمر	۱۰	تذکرہ آب بقا	۱۰	حاجی بغول
۱۸	عصا پیری	۱۰	منشی ابرار دینا علی مرحوم	۱۰	پیاری دنیا
۱۸	اقبال دولہن	۱۰	منشی ابرار دینا علی مرحوم	۱۰	ظلمی فانوس
۱۸	خواجہ حسن نظامی	۱۰	خمنخانہ عشق	۱۰	طرزہ ارتوٹدی
۱۸	سہ پہاڑ کا دل	۱۰	مرزا دل اع مرحوم	۱۰	میچی چھری
۱۸	روز نامہ	۱۲	مہا پطرنغ بیگازراغ	۱۲	کایا پلٹ

ادیب بک پبلسی پاناناطر لکھنؤ

نام کتاب قیمت نام کتاب قیمت نام کتاب قیمت

نام کتاب	قیمت	نام کتاب	قیمت	نام کتاب	قیمت
خواجہ حسن نظامی	۲۲	مولانا رشید الخیر	۱۲	جناب صفدر مرزا لٹوی	۱۲
رسول کی حمدی	۱۲	شب زندگی	۱۲	ہیر بزم خیال	۱۲
محمدرم نامہ	۱۲	نوحہ زندگی	۱۲	مشافہ سخن	۱۲
اتباق خطوط نویسی	۱۲	سرب مغرب	۱۲	مولانا اشرف علی تھانوی	۱۲
اسلام کا انجام	۱۲	جوہر قدامت	۱۲	نشر الطیب فی ذکر نبی العظیم	۱۲
ہوی کی تسلیم	۱۲	عروس کربلا	۱۲	اصلاح الرسوم	۱۲
سیلاب نامہ	۱۲	علم الزہرا	۱۲	کلمہ ثنوی ۲ جلد	۱۲
کرشن بیتی	۱۲	عار بنت الوقت	۱۲	مناجات مقبول	۱۲
مخفی نامہ گیارہویں	۱۲	سات ٹھوکی ہمالتا امر	۱۲	ہشتی زیور ۱۰ حصے	۱۲
خود ہی کہانے	۱۲	دودھ	۱۲	ہشتی لاجپور	۱۲
۲۰ جلد				ہشتی لاجپور	۱۲
چلیکان	۱۲	حافظ عبد الرحمن امرتسری	۱۲	انکشف ۵ حصے	۱۲
مٹ بیتی	۱۲	عربی بول چال حصہ	۱۲	مولانا عاشق علی	۱۲
آب بیتی	۱۲	کتاب الصرف	۱۲	تذکرۃ الرشید ۲ جلد	۱۲
بحران کی کہانیاں	۱۲	کتاب النحو	۱۲	مکاتیب رشیدیہ	۱۲
فہرست کتب نویسی	۱۲	مولانا سلیمان بیوی	۱۲		
پورا بیکرن ۵ سالہ	۱۲	ارض القرآن ۲ جلد	۱۲	مولانا عبد اشکو کا لٹوی	۱۲
خواجہ حسن نظامی	۱۲	حیات نام مالک	۱۲	ترجمہ تاریخ طبری	۱۲
مولانا رشید الخیر	۱۲	مکاتیب شملی ۲ جلد	۱۲	میرزا محمد لٹوی بی بی	۱۲
سچ زندگی	۱۲	مسلمان عورتوں کی	۱۲	امر او جان	۱۲
شام زندگی	۱۲	بجاری	۱۲		

ہو بی بی ایف سی پاناما لیکچر

